

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN
GÜNEY ÇİN DENİZİ POLİTİKASI**

**Hazırlayan
Mustafa Emrah MUTLU**

**Danışman
Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ**

Yüksek Lisans Tezi

**Haziran 2018
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN
GÜNEY ÇİN DENİZİ POLTİKASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

**Hazırlayan
Mustafa Emrah MUTLU**

**Danışman
Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ**

**Haziran 2018
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Mustafa Emrah MUTLU

YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI

“Enerji Güvenliği Bağlamında Çin’in Güney Çin Denizi Politikası” adlı Yüksek Lisans Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Mustafa Emrah MUTLU

Danışman

Prof.Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ

Kamu Hukuku Anabilim Dalı Başkanı

Doç. Dr. Cengiz GÜL

KABUL ONAY SAYFASI

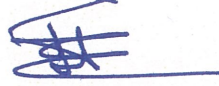
Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ danışmanlığında **Mustafa Emrah Mutlu** tarafından hazırlanan “**Enerji Güvenliği Bağlamında Çin’in Güney Çin Denizi Politikası**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü **Kamu Hukuku** Anabilim Dalında **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

01/06/2018

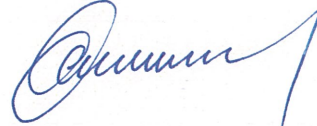
(Tez Savunma Sınav Tarihi Yazılacak)

JÜRİ:

Danışman :Prof. Dr. Hakkı Büyükbaş

Üye :Doç. Dr. Cengiz GÜL

 (Red)

Üye :Doç. Dr. Fatih ERTUGAY

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun ..11../06/2018 tarih ve22... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

2018
Prof. Dr. Celaleddin CELİK
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamda benden bilgi ve birikimlerini esirgemeyen değerli danışman hocam, Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ'a, eğitim hayatım boyunca maddi ve manevi desteğini esirgemeyen babam Prof. Dr. Mahmut MUTLU'ya ve bu tezin hazırlanma sürecinde bana gösterdiği sabırdan dolayı eşim Nilüfer HIZAL MUTLU'ya şükranlarımı sunarım.

ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ÇİN’İN GÜNEY ÇİN DENİZİ POLİTİKASI

Mustafa Emrah MUTLU

Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2018
Danışman: Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ

ÖZET

Bu çalışma Enerji güvenliği bağlamında “Güney Çin Denizi’nin (GÇD) Çin için önemi nedir?” sorusuna cevap aramak amacıyla üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümde; uluslararası ilişkiler disiplini altında Çin’in dış politikasının mevcut literatürdeki ve Uluslararası Sistem’deki yeri incelenmiştir. İkinci Bölümde, Çin’in GÇD bölgesindeki komşuları ile egemenlik iddiaları üzerine olan anlaşmazlıkları incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise Çin’in bölgede, enerji güvenliği amacıyla uyguladığı politikalar incelenerek tez sorusuna cevap aranmaya çalışılmıştır. Yöneltilen araştırma sorusunun genel amacı, “GÇD ve enerji güvenliği Çin’in ulusal güvenliği için gerekli midir?” sorusuna cevap bulmaya çalışmaktır. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ve analiz sonunda Çin’in ilk planda sıcak çatışmaları bir seçenek olarak görmediği ve bölgesel iş birliğine yakın durduğu görülmektedir. Ancak, ulusal çıkarları söz konusu olduğunda askeri gücünü göstermekten de kaçınmadığı anlaşılmaktadır. Enerji güvenliği sağlamak amacıyla GÇD’ye erişimin, Çin’in ulusal çıkarları için önemli olup olmadığı sorusu karmaşık sorulardan bir tanesidir. Metodoloji, konu ile ilgili araştırmaların toplanması ve analizi ile tümdengelim süreci yöntemiyle desteklenecektir. Mevcut akademik çalışmalar ve gerçeklik arasındaki uçurum dikkate alındığında, bu çalışma içinde Çin’in davranışlarını açıklamak için neo-realist (yapısal gerçekçilik) teorisi geçerli olacaktır.

Neo- Realist ve Liberal teoriler kendi içlerinde bir takım özel konuları temsil ederken, alanlar arasında bariz çakışmalar da mevcuttur. Bu sebeple, alanlar arasında birden fazla ilişkili değerlendirmelerin olması ve temel araştırma sorusuna net bir “evet ya da hayır” cevabı belirlenememesi, araştırma sorusunun cevabını ararken karşılaşılan zorluklar içindedir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Güney Çin Denizi Anlaşmazlığı, Enerji Güvenliği, Çin’in Politikası

SOUTH CHINA SEA POLICY OF CHINA AT THE CONTEXT OF ENERGY SECURITY

Mustafa Emrah MUTLU

Erciyes University Institute of Social Sciences

Master Science Thesis, June 2018

Supervisor: Prof. Dr. Hakkı BÜYÜKBAŞ

ABSTRACT

This study is being asked that What is the significance of the South China Sea for China in the context of energy security? Consists of three parts in order to search for answer. In the first part of the study; The role of China's politics in the current literature has been examined under the discipline of international relations. The second chapter examines the disputes over China's claims to sovereignty with its neighbors in the South-East Asia Region of the South China Sea region. In the last chapter, China's regional policies on energy security have been investigated and tried to find answers to thesis questions. Is the general objective of the survey question directed at the South China Sea and energy security necessary for the national interests of China? Try to find an answer to your question. The general aim of this thesis is to understand the claims of sovereignty in the South China Sea and accordingly the disagreements arising from the energy security and to analyze China's behavior. Particularly multilateral functions seem to explain China's controversial moves and seek an answer. As a result of the work, China is not holding the first plan to enter into hot conflicts and it is close to the regional cooperation. But, when it comes to their national interests, it can be seen that he did not avoid showing his military strength. The question of whether the South China Sea is vital for China's energy security is one of the complex questions. The methodology will be supported by the collection and analysis of the related research and deductive process. When the gap between current academic studies and reality is taken into account, the theory of neo realism will apply to explain China's behavior in this work. As a hypothesis, a qualitative way will be pursued by recognizing that the multilateral trade union mechanism and China's attempts to be the hegemonic status of the region with its initiatives and the case study as the main methodology of the research design of this study.

While each area represents a number of specific topics, there are obvious overlaps between areas. For this reason, the fact that there is more than one interrelated evaluation among the fields makes it difficult to find a simple and clear "yes or no" answer to the basic research question in search of the answer to the research question.

Key Words: China, South China Sea Conflict, Energy Security, China Policy

İÇİNDEKİLER

ENERJİ GÜVENLİĞİ BAĞLAMINDA ÇİN'İN ENERJİ GÜVENLİĞİ POLİTİKASI

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK SAYFASI	ii
ONAY	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ YERİ

1.1. Çin ve Hegemonik İstikrar Teorisi.....	5
1.2. Neo-Realizm (Yapısal Gerçekçilik) ve Çin	7
1.2.1. Neo- Realizm (Yapısal Gerçekçilik) Farklılıklar	10
1.2.2. Neo- Realizm'in (Yapısal Gerçekçilik) İmkanları	14
1.2.3. Tek Merkezli Uluslararası Sistem	15
1.3. Liberalizm ve Çin	19
1.4. Çin'in Büyük Stratejisi	27
1.5. Çin ve Ekonomik Gücü	29
1.6. Çin ve Askeri Gücü.....	31
1.7. Güney Çin Denizi'nde Güç İlişkileri.....	35

1.7.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Bölgedeki Rolü	37
1.7.2. Japonya'nın Bölgedeki Rolü	40
1.7.3. ASEAN'nin Bölgedeki Rolü.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN VE GÜNEY ÇİN DENİZİ ANLAŞMAZLIĞI

2.1. Güney Çin Denizi Anlaşmazlığı.....	45
2.1.1. Vietnam'ın Yaklaşımı.....	48
2.1.2. Filipinler'in Yaklaşımı	50
2.1.3. Malezya'nın Yaklaşımı.....	53
2.1.4. Bruni'nin Yaklaşımı	55
2.1.5. Tayvan'ın Yaklaşımı	55
2.1.6. Çin'in Yaklaşımı	57
2.2. Mischief Resifi Çatışması	60
2.3. Sınır Anlaşmazlıkları Gölgesinde İş Birliği Arayış ve Çalışmaları.....	61
2.3.1. ASEAN (Association of Southeast Asian Nations/ASEAN).....	62
2.3.2. ASEAN Bölgesel Forumu Çalıştayları	63
2.3.3. Farklı Güçlerin Çözüme Dahil Edilmemesi.....	68
2.4. ASEAN Topluluğu (ASEAN Community).....	71
2.5. Çin-ASEAN İş birliği İlkeleri.....	80
2.6. Çin'in Bölgede İş Birliği Stratejisi.....	82
2.7. Çin'in Güneydoğu Asya Komşuları ile İlişkileri: Bir Ara Değerlendirme	83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE ENERJİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI

3.1. Güney Çin Denizi'nin Enerji Güvenliği Açısından Jeostratejik Önemi.....	88
3.2. Çin'in Enerji Güvenliği Strateji Araştırması.....	91
3.3. Bir Konsept Olarak 'Enerji Güvenliği'	91
3.4. Çin'in Büyüyen Enerji İhtiyacı.....	95

3.5. Çin Temel Enerji İhtiyacını Karşılama Stratejisi	99
3.6. Çin'in Temel Enerji Güvenliği Aktiviteleri	105
3.6.1. Çin'in Petrol Projelerine Yatırımı.....	107
3.6.2. Çin'in Stratejik Petrol Rezervleri İçin Planları	108
3.6.3. Çin'in Petrol Alanında İş birliği Çalışmaları	110
3.7. Çin'e Karşı Bir Tehdit Olarak Japonya ve ABD'nin Bölgede Enerji Güvenliği Politikası.....	114
3.7.1. ABD'nin Enerji Güvenliği Politikası.....	118
3.7.2. Japonya'nın Enerji Güvenliği Politikası.....	121
3.8. Çin'in Enerji Güvenliği Politikalarını Sınırlayan Önemli Aktörlerin Bölgedeki Çıkarları Üzerine Bir Değerlendirme	124
SONUÇ.....	125
KAYNAKÇA	131

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ABF	: ASEAN Bölgesel Forumu
ASEAN	: Güneydoğu Asya Uluslar Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
BMAB	: Büyük Mekong Alt Bölgesi
BMDHS	: Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
BMÇP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
ÇHC	: Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP	: Çin Komünist Partisi
DAZ	: Doğu Asya Zirvesi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
GÇD	: Güney Çin Denizi
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
HKO	: Halk Kurtuluş Ordusu
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
MEB	: Münhasır Ekonomik Bölge
NATO	: North Atlantic Treaty Organization- (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü)
TDB	: Tarafların Davranış Bildirgesi
UEA	: Uluslararası Enerji Ajansı

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.	Güneydoğu Asya Ülkeleri GSYİH Büyüklükleri.....	31
Tablo 2.	Bölgedeki Önemli Aktörler Arasındaki Savunma Harcamaları ve Askeri Personel Sayısı Karşılaştırmaları (Dolar) 1990-2017.....	33
Tablo 3.	Bölgedeki Ana Aktörlerin Askeri Güçleri	28
Tablo 4.	2005-2015 Yılları Çin'in Enerji Üretim ve Tüketim Tablosu.....	103

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Güney Çin Denizi ve Anlaşmazlık Olan Bölgeler.....	46
Şekil 2. Dokuz Çizgili Hat Harita	39
Şekil 3. Mischief Resif'i Haritası.....	60

GİRİŞ

Bir bilimsel disiplin olarak Uluslararası İlişkiler, dünya siyasetini aydınlatmayı konu edinmiştir. Bu çalışmada dünya siyasetinin önemli bölgelerinden birisi olan Uzak Doğu ve Uzak Doğu'nun önemli aktörlerinden ve aynı zamanda küresel bir aktör olma çabası içerisinde olan Çin'in, Güney Çin Denizi (GÇD) politikaları ve bu bölge ile ilgili olan diğer aktörlerle geliştirdiği ilişkiler ele alınmaya çalışılmıştır. Çin son yıllarda dünya siyasetinde daha da önemli bir aktör haline gelmesi, Çin'in dış politikasının incelenmesini ve hem bölge hem de bölge dışı aktörlerle geliştirdiği ilişkilerin ele alınması, dünya siyasetinin genel yöneliminin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Çin dış politikasında Çin'in enerji güvenlik politikası ağırlıklı bir yere sahiptir. Zira Çin'in, ekonomisini geliştirme çabası, devlet politikasının ağırlık merkezini oluşturmaktadır. Çin, ekonomik kalkınmayı güvence altına alabilmek için ülke kaynakları yanında, dış kaynaklardan da yararlanabilmek istemektedir. Ülke kalkınması enerji güvenliği ile yakından bağlantılıdır. Bu bakımdan Çin, dışardan enerji girişini güvence altına almak istemektedir. Dolayısıyla Çin enerji güvenlik politikası milli güvenlik politikasının bir parçası olarak ülke için hayati öneme sahiptir. Bu çalışmada Çin dış enerji güvenlik politikası ele alınmış ve bu çerçevede Çin'in GÇD'deki enerji güvenlik politikası incelenmiştir. Birinci bölümde konuya ilişkin teorik çerçeve Yapısal Gerçekçilik (Neo-Realizm) ve Liberalizm teorileri kapsamında ortaya konulduktan sonra ikinci bölümde Güney Çin Denizi'ndeki uyuşmazlıklara taraf olan ülkelerin tutumları aydınlatılmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise Çin'in Enerji Güvenliği politikası ele alınmıştır.

Soğuk Savaş sonrası Batı dünya egemenliği, Sovyetleri Birliği'nin yıkılması sonrası, Amerika Birleşik Devletleri (ABD) öncülüğünde, dünyayı tek merkezli hale getirmiştir. Çin'in, Batı dünya egemenliği açısından bir sorun oluşturduğu, bir sorun olarak kalabileceği öteden beri söylenmektedir. Çin yeni gelişmeler çerçevesinde ekonomik gelişmesinin önünü açarak ulusal gücünü artırma yolunda ilerlemektedir. Bu ilerlemenin batı dünya egemenliği çerçevesinde mi gerçekleşeceği yoksa, Çin'in mevcut

egemenlik sistemini yıkararak, kendi çıkarlarına daha uygun, yeni bir dünya düzeni mi inşa edeceği, Uluslararası İlişkiler literatüründe tartışılmaktadır. Bir başka ifadeyle, batı için Çin'in, Batı dünya egemenliği çerçevesine entegre edilmesi, Batı dünya egemenliği için bir dayanak haline dönüştürülmesi, dünya siyasetinde şimdilik önemini korumaktadır. Dolayısıyla Çin, ABD yönetimi için bir "baş ağrısı" olmaya devam etmektedir. Çin, Batı dünya egemenliğine açıkça meydan okumaktan kaçınmaktadır. Ancak, bağımsız bir dış politikada ısrarcıdır ve bunu en iyi şekilde dış enerji güvenliği politikası çerçevesinde görmek mümkündür. Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgeye olan ilgisi ve bölgedeki ağırlığı bilinmektedir. Çin'in büyüyen enerji ihtiyacı sebebiyle Uzak Doğu'ya olan ilgisinin giderek yoğunlaşması beklenebilir. Bu sebeple çalışmamız, Çin Dış Enerji Güvenliği bakımından Çin'in hemen yanı başındaki bölge olan Güney Çin Denizi'ndeki aktivitelerin incelenmesiyle sınırlı tutulmuştur.

Sovyetler Birliği'nin yıkılması, Çin'i rahatlatmış ve doğrudan bir saldırı olasılığı ortadan kalkmış gözükmektedir. Soğuk savaş sonrası uluslararası ortam Çin'e nispeten daha iyi güven ve şartlar sunmuştur. Doğrudan bir güvenlik tehdidinin ortadan kalkması Çin'in, ekonomik kalkınmaya yoğunlaşmasına imkân sağlamıştır. Çin, nispeten geri kalmış ekonomisini ileri taşımak, geniş halk kitlelerini rahatlatmak ve ülke içi refahı artırarak ülkede istikrarı sağlamak, pekiştirmek istemiştir. 1990'lı ve 2000'li yıllarda Çin hükümetleri büyük ekonomik reform sürecine girmiş yani, planlı ekonomiden serbest piyasa ekonomisine doğru evrilme gerçekleştirmiştir. Bu reformlar, başarılı sonuçlar verdikçe, piyasa ekonomisi yararına daha geniş kapsamlı reformların önünü açmıştır. Çin, bu reformların başarılı sonuçlarını da görmüş, ekonomik olarak dünyanın ikinci büyük ekonomisi haline gelmiştir. Orta vadede dünya ekonomisi Çin merkezli olacakmış gibi gözükmektedir. Başka türlü söylenirse, ekonomik reform ve kalkınma ile Çin, ulusal gücünü artıracaklarını düşünmüştür. Ekonomik başarı ile de ulusal güvenliğin desteklenmesi umulmuştur. Çin, belirtilen amaçlarını gerçekleştirmek için dikkatli bir dış politika izlemiş ve dış güvenliğe önem vermiştir. Ekonomik gelişimi tamamlamak için Pasifik Okyanusun'daki güçlü komşuları ABD ve Japonya ile çatışmaktan da kaçınmaya özen gösterirken, bölgesindeki diğer komşuları ile de başarılı ve istikrarlı ilişkiler geliştirmeye dikkat etmiştir. Çünkü, küresel ve bölgesel düzeyde barışçıl ilişkileri destekleyen Çin'in ekonomik kalkınmasını tamamlamak için buna ihtiyacı vardır. Ancak, ulusal çıkarlarının tehlikeye girdiğini düşündüğü alanlarda güce dayalı çözümlere yönelme arzusu ve davranışı da gösterebilmektedir. Doğal olarak Çin'in de

diğer devletler ve uluslararası aktörler gibi ulusal güvenlik ve çıkarlarını teminat altına almak için çalışması ve bu konuda da atabileceği adımları atması beklenebilir.

Ayrıca Çin, ekonomik büyümeyi sürdürmek amacıyla, bölgedeki devletler ile enerji politikaları üzerinden ilişkilerini yoğunlaştırmaktadır. Çin gibi diğer bölge devletleri de kalkınma sürecinde olup aynı şekilde enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bakımdan Güney Çin Denizi hem enerji kaynağı hem de enerji geçiş yolu olarak tüm bölge ülkeleri açısından önem arz etmektedir. Ülkelerin yıllık doğal kaynak tüketiminin artması ile temel enerji kaynağı olarak kabul gören petrol gibi enerji ihtiyaçlarının yükselmeye devam ettiği de ortadadır. Örneğin, Çin gibi hızlı büyüyen ülkelerin enerji taleplerinin olağan üstü yükseldiği görülmektedir. Çin'in gelişen sanayisi ve buna bağlı olarak artan enerji talebi, enerjiye daha fazla erişim isteğini orta ve uzun vadeli olarak etkilemektedir. Çin'in bu hızlı ekonomik büyümesi, daha fazla tüketici ve endüstriyel ürünlerin üretimi için gerek duyulan enerji talebini artırmaya devam edecektir. Devletler, enerji üretiminde artan talebi karşılamak için kendi rezervlerinin haricinde yurt dışı enerji tedariklerini de düşünmek zorundalar. Ancak daha fazla enerjiye ulaşma talepleri, enerji güvenliği açısından birtakım sorunlara sebep olmakta ve devletler kendi çıkarları doğrultusunda iş birliği ve gerilim çerçevesinde farklı davranış biçimleri sergilemektedirler. Örneğin kıta sahanlığı konusundaki egemenlik ihtilafları diplomasi yoluyla düzenlenmek istenmektedir. Fakat diplomasinin başarısız olduğu zamanlarda ise, askeri kuvvetleri kapsayan küçük çaplı gerilimler yaşanmaktadır. Günümüze kadarki küçük ölçekli saldırganlıklar, uluslararası kuruluşlar ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgeye diplomatik müdahalesi ile büyümeden engellenebilmiştir.

Güney Çin Denizi'nde (GÇD) bazı alanlarda egemenlik iddiasında bulunan taraf devletler, bölgeden geçen deniz yollarının güvenliğine de büyük ilgi göstermektedir. Bunun sebebi çoğunlukla ekonomik çıkarlarla ilgilidir. Çünkü dünya ticaretinin neredeyse dörtte biri bu bölgeden sağlanmaktadır. Orta Doğu'dan Doğu Asya ve Kuzey Amerika bölgesine yapılan petrol nakliyesi GÇD üzerinde gerçekleşmektedir. Bu sebeple ithal petrol, Amerika Birleşik Devletleri gibi bölge dışı gelişmiş devletler için de oldukça önem kazanmaktadır.

Çin, Güney Çin Denizi'ndeki enerji kaynaklarına doğrudan erişim imkanının açık tutulması önem arz etmektedir. Bu bakımdan bölgedeki egemenlik iddialarını canlı tutmanın oldukça önemli olduğuna inanmaktadır. Dolayısıyla enerji güvenliği ve daha

fazla enerjiye erişim, gelişmiş veya gelişmekte olan ulusların güçlü bir ekonomik büyüme ve sosyal istikrarın sağlanması için oldukça önemli olmaktadır. Bu sebeple, Çin Komünist Partisi'nin ekonomik büyümede sürekliliği ve siyasi istikrarı sağlama isteğinin yanında yabancı kaynaklardan hazır, uygun fiyatla enerji kaynağı sağlayarak ekonomik büyümede sürekliliği oluşturma amacı vardır. Ancak, Çin'in siyasi ve ticari ilişkileri kullanarak enerji güvenliğini artırması, bir dizi diplomatik ve idari strateji geliştirmesine de bağlıdır. Çin'in enerji güvenliği stratejisinde tek taraflı bir enerji diplomasisi sergilemesi, Asya-Pasifik'teki komşuları ile ilişkilerinde karışık, gerilimli bir sonuç üretmektedir. Anakarada ve Güneydoğu Asya'daki komşuları ile iş birliğine gitmede istekli görünmesine rağmen, bölgedeki doğal kaynaklar ve denizler üzerindeki sınır anlaşmazlıkları birtakım egemenlik sorunları yaşanmasına sebep olmuştur.

Çin'in ekonomik yükselişi, Uzak Doğu'da olduğu gibi Güneydoğu Asya'da da hegemonya tartışmalarını gündeme getirmiştir. Hegemonya kavramı, kullanılış yerine bağlı olarak farklı anlamlar ifade edebilmektedir. Çin'in soğuk savaş sonrası dönemde 2000'li yılların başından itibaren, işbirlikçi bir dış politika izlediği açıkça ortadadır. Ancak, GÇD'deki adaların stratejik yönden ve enerjiye ulaşım açısından önemli olması, Güney Doğu Asya ülkeleri ve Çin arasında birtakım anlaşmazlıklar doğmasına sebep olmuştur. Çin'in egemenlik ve bölgedeki hegemon güç olma arzusuyla Güney Doğu Asya komşularına karşı bazen agresif davrandığı görülmektedir. Ancak Çin, ASEAN gibi bölgesel örgütlerle iş birliğine katılmanın ve sınır anlaşmazlıklarını çözme yolunda daha işbirlikçi tavırlar sergilemenin ekonomik çıkarları için gerekli olduğunu da gözardı etmemektedir. Buna ek olarak Çin'in bölgesel örgütler ve Güney Doğu Asya ülkeleriyle ekonomik ve askeri alanlarda iş birliği yapma isteğini 'bölgesel güç' olma hevesine bağlayan düşünceler de vardır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ÇİN'İN ULUSLARARASI SİSTEMDEKİ YERİ

1.1. Çin ve Hegemonik İstikrar Teorisi

Çin'in dış politika davranışlarını anlamamızı kolaylaştıran teorik analitik çerçeve olarak Realizm'den yararlanılmıştır. Daha spesifik olarak realist çerçevede ‘‘Hegemonik İstikrar’’ yaklaşımı da çalışmamızın teorik bağlamını oluşturmaktadır. Hegemonik istikrar teorisi, Uluslararası İlişkiler bilim dalının bir alt birimi olan uluslararası politik ekonomi disiplininde yaygın olarak kullanılmaktadır.¹ Uluslararası İlişkiler Sözlüğü'ndeki Graham Evans ve Jeffrey Newnham'a göre; "özellikle uluslararası ekonomik ilişkilerdeki istikrarlı rejimler, normları ve kuralları belirleyen ve diğer üyeleri kendi hegemonik rejimi gücü altına almaya teşvik etme kabiliyetini kullanan bir hegemonyaya sahiptirler."² Bu teorinin araştırılması büyük ölçüde Charles Kindleberger, Stephen Krasner, Robert Keohane ve Robert Gilpin'in fikirleriyle ilişkilendirilir.

Kindleberger, hegemonik istikrar teorisinin başlıca savunucusu olarak kabul edilmektedir. Keohane tarafından yeniden yorumlanan bu teori, ağırlıklı olarak küresel

¹ Robert **Gilpin**, *The Political Economy of International Relations*, Princeton University Press, New Jersey 2016, s. 8-24; Robert O **Keohane**, *After Hegemony: Cooperation and Discord in The World Political Economy*, Princeton University Press, New Jersey 2005, s. 51-57; Doug **Stokes** and Sam Raphael, *Global Energy Security and American Hegemony*, JHU Press, Baltimore 2010, s. 18-30; Dosch **Jörn**, "Managing Security in ASEAN-China Relations: Liberal Peace of Hegemonic Stability," *Asian Perspective*, Colorado 2007, s. 209-236; Sheldon W. **Simon**, "Realism and Neoliberalism: International Relations Theory and Southeast Asian Security," *The Pacific Review*, Vol. 8, No. 1, 1995, s. 5-24; Rosemary **Foot**, "Chinese Strategies in a US-Hegemonic Global Order: Accommodating and Hedging," *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, 2006, s. 77-94; Christian **Constantin**, "China's Conception of Energy Security: Sources and International Impacts," Ottawa 2005, s. 36; Stuart **Harris**, "China's Regional Policies: How much hegemony?" *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 59, No. 4, 2005, s. 481-492; Leszek **Buszynski**, "The South China Sea: Oil, Maritime Claims, and US-China Strategic Rivalry," *The Washington Quarterly*, Vol. 35, No. 2, 2012, s. 139-156.

² Charles P. **Kindleberger**, *The World in Depression, 1929-1939* Berkeley: University of California Press, Berkely and Los Angeles, 1986; Stephen **Krasner**, "State Power and The Structure of International Trade," *World Politics*, Vol.28, No.3, 1976, s. 317-343.

ekonomiye odaklanmaktadır. Teknolojik ve endüstriyel avantajlarından dolayı ezici güç sahibi olan hegemonya devleti, uluslararası düzeni yeniden şekillendirebileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte, hegemon devlet yalnızca kendi ulusal çıkarlarına odaklanmayacaktır. Uluslararası ticaretin ve ekonomik iş birliğinin güvence altına alınması için de liberal bir rejimin kurulmasını destekleyecektir. Ayrıca, Uluslararası kuruluşlar, olası bir hegemonun sistem düzenine ilişkin vizyonunu kurumsallaştırmak ve hegemon devletin sistemdeki liderlik statüsünü meşrulaştırmak için çalışacaktır.³ Öte yandan Gilpin, hegemonun kötü niyetli ve sadece kendi çıkarlarını savunan bir teori olduğunu iddia ederek ortaya başka bir analiz sunmuştur. Gilpin'e göre hegemon devletin gerçekten umursadığı tek şey somut kazanımlardır. Buna bağlı olarak, uluslararası düzenin oluşturulması, açıkça güç dağılımını ve hegemonyanın somut çıkarlarını yansıtır. *"Hegemon devlet, uluslararası rejimi, kendi çıkarlarını korumak ve iktidarı diğer alt devletlere karşı artırmak için bir araç olarak kullanmaktadır."*⁴ Tarihsel süreç içerisinde baktığımızda da hegemonik kararlılık teorisine ondokuzuncu yüzyıl Britanya'sı, 1945-1970'lerdeki Amerika Birleşik Devletleri ve yine 1990'lı yılların sonundaki ABD, verilebilecek en iyi örneklerdir. Roma İmparatorluğu ve antik Çin'de yarı örnek olarak gösterilebilir.⁵ Bu devletler kendi dönemlerinde dünyanın bir köşesini yönetmişlerdir. Ayrıca, hegemon olan devlet her dönem "birincil devlet" olarak adlandırılmakta ve sistem içerisindeki kuralları belirleyen aktör konumunda yer almaktadır. 1990'lı yıllarda başalayan ABD hegemonluğu günümüzde de devam ederek "birincil devlet" statüsünü devam ettirmektedir.

Bölgesel hiyerarşi içindeki ikincil devlet, bölgesel statükoya karşı memnun değilse, bölgesel hegemonye itiraz edebilir veya küresel hegemonun müdahale talebinde bulunabilir. Olumlu bir yanıt alması, küresel liderin bölgesel çıkar algılarına bağlı olacaktır. Ancak bu durum küresel hegemonun, bölgesel düzeni yeniden şekillendirmesini de zorunlu kılacaktır. Ya da olumsuz bir yanıt gerçekleşmesi durumunda küresel hegemon, meseleye doğrudan katılmayarak bölgesel ikincil devleti sistemin kurallarına uymak için sakinleştirmeye çalışacaktır. Zorlayıcı hegemonya,

³ Krasner, s. 289.

⁴ Robert Gilpin, "The Rise of American Hegemony," In *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and The United States 1941-2001*, bkz. Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse, Ashgate Publishing, Ltd., Aldershot 2002, s. 165-182, <http://www.mtholyoke.edu/acad/intrel/ipe/gilpin.htm>, (Erişim Tarihi: 21.01.2018)

⁵ Gurid Aga Askeland and Malcolm Payne, "Social Work Education's Cultural Hegemony," *International Social Work*, Vol. 49, No. 6, 2006, s. 731-743.

egemen statüsünü her zaman tek taraflı ve çift taraflı (çok taraflı) yollarla sürdürmektedir. Bunun yanında çok taraflılık, hegemon devletin sistem içerisindeki yerini meşrulaştırmak için bir araç olarak da kullanılabilir.⁶

Teorinin yukarıdaki açıklamaları Güney Çin Denizi bölgesini, Çin'in ve komşu devletlerin davranışlarını yorumlamak için kullanılabilir. Çin bölgesel hiyerarşi içerisinde "bölgesel güç" olarak kabul edilmektedir. Ancak, Çin'in askeri ve ekonomik kapasitesi ABD'den daha düşük kaldığı sürece bölgesel hegemonya kuramayacağı da ortadadır. Zira ABD, "Batı Dünya Egemenliği'nin" koruyucusu olarak dikkatlidir ve Çin'in bölgesel hegemonyadan küresel hegemonyaya sıçrayabileceğinin farkındadır ve Çin üzerindeki denetimi pekiştirmek arzusundadır.⁷ Bazı bölge ülkeleriyle askeri iş birliği içindedir (Örneğin Japonya). Bu açıdan bakıldığında ABD, Çin için küresel güç olarak gözardı edilemez önemli bir faktör olarak ortadadır. Hegemon bir güç olmak için üç nitelik önemlidir. Bunlar; içinde bulunduğu sistem kurallarını uygulama kabiliyeti, güçlü bir iradeye sahip olmak ve sistemdeki üye devletler için karşılıklı yarar sağlayan bir sisteme bağlı bulunmaktır. Aşağıdaki bölümlerde uluslararası ilişkiler teorisi kapsamında Çin'in bölgesel hegemonya statüsüne sahip olma niyetini, imkân ve sınırlarını ele alacağız.

1.2. Neo-Realizm (Yapısal Gerçekçilik) ve Çin

Powell'a göre, neo-realizm, neo-liberalizm ile birlikte, uluslararası ilişkiler için en etkili çağdaş yaklaşımlardan biridir. İki perspektif 80'li yıllardan itibaren Amerikan uluslararası ilişkiler teorisine egemen olmuştur. Yapısal Gerçekçilik olarak da bilinen Neo-Realizm (Yapısal Gerçekçilik), ilk kez 1979'da "Uluslararası Politika Teorisi" başlıklı kitabında Kenneth Waltz tarafından tanıtıldı. Bu paradigma, Hans Morgenthau, Edward H. gibi ünlü realistler tarafından önerilen klasik realist geleneği yeniden şekillendirmeye yardımcı olmuştur.⁸

⁶ David Chan-oong **Kang**, *East Asia Before The West: Five Centuries of Trade and Tribute*, Columbia University Press, NewYork 2010, s. 107-120.

⁷ Bkz. Stein **Tonnesson**, "Vietnam's Objective in the South China Sea: National or Regional Security?" *Contemporary Southeast Asia*, Vol.22, No.1, 2000, s. 212-213.

⁸ Robert **Powell**, "Anarchy in International Relations Theory: The Neorealist-Neoliberalist Debate," *International Organization*, Vol. 48, No. 2, 1994, s. 313-344, <http://www.jstor.org/stable/>, (Erişim Tarihi: 23.01.2018)

Geleneksel gerçekçilik, devletlerin bencil olduğunu, uluslararası sistemin anarşik olduğunu ve uluslararası sistem içindeki en yüksek otoritenin devlet olduğunu savunur. Bütün devletler, başkalarının pahasına güç ve mutlak kazançlar arar, ayakta durmalarını güçlendirir ve uluslararası sistemin anarşisinde hayatta kalmalarını güvence altına alırlar. Bu görüş daha sonra Mearsheimer tarafından geliştirilmiştir (2001). Devletlerin hayatta kalmalarını güvence altına alma ihtiyacı 'güvenlik ikilemidir'. Bu ikilemde, hiçbir taraf diğerinin niyeti hakkında kesin olarak emin olamaz, böylece kendilerini güvende hissetme gücünü arttırmaya devam edeceklerdir. Bir devletin iktidarını artırma ihtiyacı, ülkelerin (askeri) iktidatlarının diğer devletlerden daha büyük olması durumunda kendilerini güvende hissettikleri ülkeler arasında bir güvenlik yarışmasına yol açar. Bu, devletleri, diğer devletten daha büyük ya da daha fazla olana kadar güçlerini genişletmeye devam etmekte ve bu da bu genişlemeyle tehdit edilen devletlerin güçlerini arttırmak için teşvik etmektedir.⁹ Devletler, daha güçlü devletlere karşı bir “güç dengesi” yaratmak için başkalarıyla iş birliği yapmaya da çalışabilirler.

Kenneth Waltz, Yeni-Gerçekçilik fikrini, Soğuk Savaş dünyasında daha iyi uyacak şekilde gerçekçilik teorisine dayanan ve yeniden yapılandırılan Uluslararası Siyaset Kuramı kitabında tanıttı. John Mearsheimer, Yeni-Gerçekçilik fikrini, öncelikle Büyük Güç Politikaları Trajedisi'nde geliştirdi ve fikrinin versiyonu, saldırgan gerçekçilik olarak biliniyordu. Waltz'un Yeni Gerçekçilik düşüncesi, Mearsheimer'in daha saldırgan bir kavramına yanıt olarak savunmacı gerçekçilik olarak biliniyordu. Savunma gerçekçiliği, devletlerin kazançları ya da maliyetleri en üst düzeye çıkarmaya çabalamadıkları için devletler arasında daha barışçıl etkileşimler sağlayarak kazançları her ne pahasına arttırmak istemediklerini savunuyor.¹⁰

Mearsheimer, savunmacı realizmde devletlerin zaten sahip olduklarından çok daha fazla güç istemediklerini, bir saldırgan realist devletin “nihai hedefi olarak hegemonya ile göreceli gücü en üst düzeye çıkarmak” isteyeceğini savunur.¹¹ Mearsheimer, saldırgan gerçekçilik teorisinde tartışır. Devletler, diğer devletlere kıyasla güçlerini maksimize etmeyi amaçlamaktadır.¹² Saldırgan gerçekçilik, uluslararası düzendeki anarşiden

⁹ A. Heywood, Global Politics, New York 2014, s. 56-57.

¹⁰ Sarah Eaton, and Richard Stubbs. “Is ASEAN Powerful? Neo-Realist Versus Constructivist Approaches to Power in Southeast Asia,” *The Pacific Review*, Vol. 19, No. 2, 2006, s. 135-155.

¹¹ John J. Mearsheimer, The Tragedy Of Great Power Politics, W. W. Norton & Company New York 2001, s. 45.

¹² S. Burchill and A. Linklater ed., Theories of International Relations, Basingstoke 2013, s. 44.

dolayı, bir iktidar hiyerarşisi bulunduğunu ve devletlerin bu hiyerarşiye tırmanmanın mümkün olan herşeyi yapacağını iddia eder. Bu sistemde, büyük güçler diğer büyük güçlerden hayatta kalmalarını sağlamak için güçlerini arttırmak için agresif davranırlar.

Waltz'a göre, büyük güçler, ABD ve Sovyetler Birliği'nin Soğuk Savaş sırasında yaptığı gibi, uluslararası etkilerini ya da gücünü genişletmek için yarışıyorlar.¹³ Güney Çin Denizi ihtilafları söz konusu olduğunda, bunun anlamı Çin'in üstlendiği eylemlerin uluslararası etkisini veya gücünü genişletmek için benzer bir amacı olacaktır. Çin'in artan ekonomik ve askeri gücünden dolayı, Güney Çin Denizi ihtilafları, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD tarafından kurulan uluslararası düzenin ilk büyük çatışmasıdır. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra ABD, dünyanın tek merkezli süper gücü olmuştur. Çin, gelecekte ABD unipolar statüsüne meydan okuyabileceği, büyük bir güç olarak gelecekte bir noktaya gelebilir. Çin'in, ABD'nin uyguladığı mevcut uluslararası düzene ve kurallara uyma seçeneği var; bu, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku (BMDH) aracılığıyla yaşanan ihtilafların çözümü için büyük ölçüde zorlanıyor ya da doğrudan sistem ve ABD hegemonyasıyla çatışan ulusal çıkarlar peşinde.¹⁴ ABD'nin Asya'ya dönüşü, varlığını artırması pek çok realist tarafından büyük güç politikalarının bir parçası olarak algılanıyor ve kesinlikle ABD, Doğu Asya'daki Çin nüfuzuna ve çıkarlarına karşı bir araç olarak görülen bölgesel güvenlik çıkarları ve ASEAN gibi çok taraflı kuruluşlarla ilgileniyor.¹⁵ Bölgedeki ABD liderliği ve bölgesel ittifakların yenilenmesi ve güçlendirilmesi, ABD'nin uluslararası sistemin kurallarını uygulama ve Çin'i engelleme çalışmasına yardımcı olacaktır. Yapısal gerçekçilik bakış açısına göre, belirsizlik devletlerin rekabet etmesinde önde gelen nedenlerden biridir. Devletler, diğer eyaletlerin niyetlerinden asla emin olamazlar. Devletlerin belli bir devletin mevcut sistemden memnun olup olmadığını veya sistemi dengesiz kılacak fazla güç isteyip istemediğini söylemesi zordur. Diğer devletlerin bir değişiklik çağrısı yapmak için askeri güçlerini kullanıp kullanmayacakları, devlet liderleri ve karar mercileri için büyük bir sorudur.

Mearsheimer'ın iddia ettiği gibi "güç bir son demektir ve sonuçta hayatta kalmaktır". Oyundaki her oyuncu hem bölgesel hem de uluslararası sistemdeki her aktör hayatta

¹³ **Burchill** and Linklater, Theories, s. 37-38.

¹⁴ M. **Beeson**, Regionalism and Globalization in East Asia Politics, Security and Economic Development, Basingstoke 2014, s. 89.

¹⁵ C. **Coker**, The Improbable War. China, The United States and The Continuing Logic Of Great Power Conflict, Oxford 2015, s. 45.

kalmaya çalışmalıdır. Birliktelik yapmak ve kendilerini korumak için güç aramak zorunda kalıyorlar. Devletlerin özerkliklerini ve topraklarını sürdürememesi, iç siyasette başka hedeflere asla ulaşamaz.¹⁶ Bu nedenle, belli bir devletin dünya politik sistemindeki yükselen gücü diğerlerine karşı bir tehdit olarak kabul edilir. Dahası, yapısal gerçekçilik ile ilgili önemli bir varsayım vardır ki burada tüm devletler karmaşık bir dünyadaki üniter ve rasyonel aktörlerdir. Oyunda ekonomik, diplomatik ve askeri harekete geçtikleri için karşılıklı menfaatler için iş birliği yapma hakları var. Bazen yanlış hesaplamalar yapabilir ve bazı ciddi hatalar yapabilirler, ancak askeri kabiliyete sahipler ve diğer devletlere saldırmaya veya pazarlık yapmaya veya iş birliği yapmaya karar verebilirler.

1.2.1. Neo- Realizm (Yapısal Gerçekçilik) Farklılıklar

Neo Realist yaklaşım zamanla çeşitlenmiş ve zenginleştirilmiştir. Yapısal gerçekçilik bakış açısından, devlet davranışlarında bir bölüm vardır: savunmacı realistler ve saldırgan realistler. Aradaki fark, şu soru hakkındaki tartışmalarında yatmaktadır: ne kadar güç yeterlidir? Waltz, bir devletin saldırgan bir aktör olarak nihayetinde başkalarının çabalarıyla iktidar arayışı içerisinde girdiğinde uluslararası sistem içerisinde cezalandırılacağını ima ederken,¹⁷ Mearsheimer, devletlerin kendilerini korumak ve hayatta kalabilmeleri için ayrı ayrı mücadele etmek zorunda kaldıklarını gösteren zıt görüşleri savunuyor. Waltz güvenlik sorununu öncelerken, Mearsheimer güç kavramına vurgu yapıyor. Devletler, hegemonya sürdürmek istemese de saldırgan aktörler gibi hareket etmeleri gerektiği, çünkü diğer devletlerin niyetlerinden emin olmadıklarını söylüyor.¹⁸ Kendi ulusal güçleri ile başbaşa oldukları bir anarşik uluslararası sistemde faaliyet gösterdikleri için diğer devletlerden korkuyorlar. Bu da devletleri daha fazla güç edinme arzusuna itmektedir.

Saldırgan ve savunmacı realistler arasındaki bir başka ayrım, her devlet için ne kadar gücün yeterli olduğu sorusuna verilen cevaplardır. Saldırgan realistlere göre, devletlerin ana ve nihai hedefleri hegemonya olmaktır. Çünkü bu onların hayatta kalmalarını

¹⁶ Mearsheimer, s. 78.

¹⁷ Waltz, Theory of International Politics, Reading MA: Addison-Wesley, Long Grove 1979, s. 70.

¹⁸ Mearsheimer, s. 85.

garanti etmenin en iyi yoludur.¹⁹ Devletler, sonuç olarak, gücünü en üst düzeye çıkarmak için her zaman elverişli fırsatları arar ve ele geçirir. Savunmacı realistler, Waltz'un aşırı genişleme ile hegemonyayı başarmanın aptalca olacağı düşüncesine katılıyorlar.²⁰ Yani devletler daha fazla güç peşinde koşmak yerine, güvenlik amaçlı “uygun miktarda güç” (dengeleme) için çabalayabilirler.

Saldırgan bir realist için, devletler güç hiyerarşisindeki pozisyonlarını iyileştirmek için savaşması gelecekteki savaşların da sebebi olacaktır. Bununla birlikte, Çin'in Güney Çin Denizi uyuşmazlıklarındaki eylemleri, güvenlik arayışı yanında belirli saldırgan realist özellikler göstermektedir. Güney Çin Denizi üzerindeki kontrolün kazanılması, Çin'in bölgeye askeri erişimi kontrol etmesini sağlayacaktır. Aynı zamanda, Çin'in eylemleri hem hegemon hem de ABD'ye karşı askeri ve ekonomik bir mücadeleyi temsil etmektedir. Bununla birlikte, Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki taleplerine boyun eğmek, Güney Çin Deniz'inin ABD müttefikleri için kritik bir nakliye ve petrol tedarik rotası olması ABD için daha fazla maliyet ile sonuçlanacaktır.²¹ Bu sebeple bölgenin kontrolünü sağlamak, Çin anakarasının güney kanadını gelecekteki olası savaşlarda ABD Donanması'ndan korumak için de hayati önem taşımaktadır.

Hegemonya kavramı daha net bir açıklama getirmek adına neo-realistler tarafından düzenlenmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası dünya, politik olarak kapitalist bir ABD kampına ve komünist Sovyet'e bölünmüştür. Bu hegemonya anlayışı içinde ya ABD ya da Sovyetler Birliği tarafından, ABD Bretton Woods sistemi ya da Sovyet Varşova Paktı gibi, hegemon için faydalı olan uygulamaların benimsenmesi istenecektir. Gerçek anlamda ise hegemonya, devletlerin hiyerarşisinde en güçlü devlet veya devletlerin belirli bir uluslararası sistemi uygulayabilmeleri anlamına da gelmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra, ABD'nin kurduğu ittifaklar, uluslararası örgütler ve

¹⁹ Jeffrey W. **Taliaferro**, “Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited,” *International Security*, Vol. 25, No. 3, 2001, s. 128-161; Shiping **Tang**, *A Theory of Security Strategy for Our Time: Defensive Realism*, Springer, NewYork 2010, s. 111-125.

²⁰ **Waltz**, s. 40.

²¹ Kamrul **Hossain**, “The UNCLOS and The US-China Hegemonic Competition over The South China Sea,” *Journal Of East Asia and International Law* 1, Helsinki 2013, s. 107-134; Joshua P. **Rowan**, “The US-Japan Security Alliance, ASEAN and The South China Sea Dispute,” *Asian Survey*, Vol. 45, No. 3, 2005, s. 414-436.

normlar sistemi, çoğu zaman hegemonik bir sistem olarak adlandırılır.²² ABD'nin hegemonik bir güç olarak görülmesi ve ABD tarafından koyulan kuralların şu anda Çin'in bu kuraları görmezden gelmesi, Çin uluslararası kuralları göz ardı ederek, hegemonik geçişin olası bir başlangıcı veya tek kutuplu bir ABD sisteminden uzaklaşması olarak görülebilir.

Devletler arasındaki rekabet, hegemonik geçiş teorisinin çekirdeğidir.²³ Hegemonik geçişe bakıldığında, gerçekçiler hâlâ devletin gücüne, esas olarak askeri gücüne odaklanıyor. Bu anlamda, ABD henüz yerini kaybetmedi ve hala Çin'den daha güçlüdür. Çin, şu anda Doğu Asya'daki güç için ABD'ye doğrudan meydan okuyamayabilir, Güney Çin Denizi uyuşmazlıklarında ABD'ninkiyle karşılaştırıldığında nisbi gücünü artırmak için çalışıyor. ABD, kural ve normlardan yararlandığı şekilde, bu kural ve normların ilk etapta ortaya çıktığı uluslararası sistemi kuran hegemon olarak yerleşik düzene yatırım yapar. Ancak, hegemonik bir geçişin nasıl bir şekil alacağını ya da Çin ile ABD arasında daha doğrudan bir rekabetin ne olabileceğini değerlendirmek zordur. Birleşik Krallık'ın ABD tarafından uluslararası sistemde lider konumda kaldığı tarihte, yakın tarihte tek bir hegemonik geçiş gerçekleşti.

Çin'deki pek çok politikacı, gerçekçi fikirlere atfetmektedir. Gerçekçiliğin çok baskın olduğu Çin'i, Kamrul Hossain şöyle açıklamaktadır: "Çin'in davranışlarının Güney Çin Denizi üzerinde hegemonik rekabete girmeye istekli olabileceğini gösterebilir. Çin'in artan deniz kapasitesi ve artan gözetimi ile GÇD üzerindeki kontrolü hem ABD'yi hem de onun bölgesel müttefiklerini (ASEAN ülkeleri) daha büyük kaygılara sokuyor." Bu endişeler, Çin'in Sovyetler Birliği dönemindeki egemenlik iddialarını yeniden canlandırmasıyla daha da kötüleşti. Çin'in bu durumu ABD çıkarlarını doğrudan veya dolaylı olarak tehdit etmektedir."²⁴

Çin, Güney Çin Denizi'ndeki mülklerini askerileştirerek gücünün artması, Doğu Asya'daki hegemon olarak ABD'ye doğrudan bir meydan okuma olacaktır. Hegemon

²² A. **Heywood**, *Political Ideologies: An Introduction*, New York, 2012, s.7; Christopher **Layne**, "China's Challenge to US Hegemony," *CURRENT HISTORY-NEW YORK THEN PHILADELPHIA*-107.705, Texas 2008, s. 13.

²³ Mark **Beeson**, *Regionalism and Globalization in East Asia: Politics, Security and Economic Development*, Palgrave Macmillan, London 2014, s. 80; Stephen **Pampinella**, "Hegemonic Competition in Intrastate War: The Social Construction of Insurgency and Counterinsurgency in Iraq's al-Anbar Province," *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 35, No. 2, 2012, s. 95-112.

²⁴ **Hossain**, "The UNCLOS," s. 121.

olarak, ABD'nin bu avantajı korumaya çalışacağı ve eşitliği kabul etmeyeceği fikri, saldırgan gerçekçiliğin güç yapısı altında olduğu gibi, güç dengesini kendi lehlerine koruyabilmek için çaba gösterecektir.²⁵ Ancak, Çin'in gelecekte ABD'den hegemon rolünü üstlenmeye ilgi duyup duymadığı henüz açıkça belli değil. Salvador S.F. Regilme ve James Parisot'a göre, Çin hegemonik geçiş teorisini ya da saldırgan neo-realist yolu tercih de etmeyebilir. Çin, Doğu Asya'daki Amerikan hegemonyasının azaltılmasıyla ilgilenmekle birlikte, II. Dünya Savaşı'nın sona ermesinden sonra ABD'nin elde ettiği üstünlük tarzıyla hegemonyayı elde etmekle asla ilgilenemeyebilir.²⁶ Aslında Çin, ABD ile doğrudan rekabete girme konusunda henüz hazır görünmemektedir. Bu nedenle Güney Çin Denizi'nde dikkatli bir şekilde hareket ediyor. Diğer taraftan Çin'in Spratlys Adaları'nda kurulan askeri tesislerin inşasını hızla sürdürmektedir. Bunun sonucunda 'oldu bitti' (fait accompli) ile ABD'ye karşı bir duruş sergilemektedir.²⁷ Bu durum ABD'nin kaygısına ve güçlü tepkisine neden olmaktadır. Tek kutuplu, iki kutuplu veya çok kutuplu bir dünya arasındaki değişim hem Dünya Savaşları hem de Soğuk Savaş'ın ortaya koyduğu gibi, 'Nükleer Silahlar Çağı'na'' rağmen, büyük güç mücadelelerine ve savaşa sebebiyet vereceğinden şiddetli bir çatışma riski her zaman büyük olasılıklar içindedir. Bu nedenle, Güney Çin Denizi uyuşmazlıklarının barışçıl yollarla çözülmesinin Doğu Asya'daki ABD-Çin ilişkisinin önemli bir göstergesi olacağı görülmektedir. Anlaşmazlıkların çözülme şekli de ikisinin arasındaki güç dengesinin önemli bir göstergesi olacaktır.

Çin, muazzam ekonomik gücü ve artan askeri gücüne bağlı olarak, Güney Çin Denizi uyuşmazlıkları konusunda, ABD'ye karşı ittifaklar ve iş birlikleri geliştirme arzusunda olabilir.²⁸ Mearsheimer, ABD'nin dünyanın önde gelen gücü olmasına rağmen, Çin'in zaten büyük bir güç olduğunu düşünüyor. Mearsheimer'a göre, Çin'in yükselişi kaçınılmaz olacak ve ABD'nin Kuzey ve Güney Amerika ile geçmişte yaptığı gibi Asya üzerinde kontrol arayışına girecektir.²⁹ Ayrıca, sonunda Çin Asya bölgesinde ABD ile

²⁵ A. Hurrell, On Global Order, Power, Values, and The Constitution of International Society, Oxford 2009, s. 281- 282.

²⁶ S.S. Regilme and J. Parisot, "Debating American Hegemony: Global Cooperation and Conflict," In: S.S. Regilme and J. Parisot ed., American Hegemony and The Rise of Emerging Powers Cooperation and Conflict, London 2017.

²⁷ Guihua Wang, Jilan Su, and Peter C. Chu. "Mesoscale Eddies in The South China Sea Observed with Altimeterdata," *Geophysical Research Letters*, Vol. 30, No. 21, 2003, <https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1029/2003GL018532>, (Erişim Tarihi: 15.01.2018)

²⁸ D. Shambaugh, China Goes Global, The Partial Power, Oxford 2013, s.269.

²⁹ Mearsheimer, The Tragedy, s. 361.

rekabet edecek ve belki de ABD'nin Asya'daki taahhütlerini zayıflatmak ve dağıtmak için küresel ölçekte etkiye başlayacaktır.

1.2.2. Neo- Realizm'in (Yapısal Gerçekçilik) İmkanları

Yapısal gerçekçilik, insanlara üç ana soru sormaya yöneliyor: Devletler neden güç istiyor? Ne kadar güç istiyorlar? Savaşa neden olan nedir? Yapısal realistler, dünya olaylarını kendi perspektiflerinden tanımlamaya, açıklamaya ve analiz etmeye çalışırlar. İlk iki soru, saldırgan ve savunmacı realistler tarafından farklı şekillerde açıkça yanıtlanmaktadır.

Neo-realistler anarşinin uluslararası yapının doğası olduğu fikrini taşıyorlar. Ulusal yeteneklerin dağıtılımı aynı zamanda büyük güçlerin sayısıyla ölçülen uluslararası bir sistemin doğasını da tanımlar. Her devlet kendi çıkarlarını kendi kendine yardım /ulusal gücüne güvenme sisteminde arar ve bu çıkarlar asla başka devletlerin çıkarlarına tabi olmayacaktır. Her durumda, hayatta kalma nihai hedeftir. Sonuç olarak, Savunmacı Realistler güvenlik arayışına vurgu yaparken, Saldırgan Yapısalcılığa göre devletler her zaman güçlerini en üst düzeye çıkarmak için mümkün olan olasılıkları ararlar. Uluslararası alanda davranışlarını belirleyen itici güç budur. Dahası, her devlet diğer devletlerin gelecek niyetlerinden asla emin olamaz.³⁰ Başka bir deyişle, devletler arasında güven eksikliği var. Devletlerin ortak çıkarları olması ihtimali yüksektir, ancak belirsizlik onların iş birliği yapmasını zorlaştırmaktadır. Yani diğer devletler tarafından yapılan göreceli kazanımlardan ve diğer devletlere bağımlı olma ihtimalinden korkmaktadırlar.

Neo-realizm açısından bakıldığında, yeteneklerin dağılımındaki değişimlere göre, uluslararası sistem içindeki büyük güçlerin sayısıyla tanımlanan üç olası sistem vardır. Tek kutuplu bir sistem sadece bir büyük güç içerirken, iki kutuplu bir sistem iki büyük güç içerir. Son sistem ikiden fazla büyük güç içeren birçok kutuplu sistemdir. Yapısalcı Neo-realistler, bir bipolar sistemin daha istikrarlı olduğu sonucuna varmaktadır, çünkü büyük güç savaşı ve sistemik değişime daha az eğilimlidir. Aksine, birçok kutuplu sistem daha az istikrarlıdır, çünkü dengeleme sadece ittifaklar kurabilecek ekstra büyük

³⁰ Hartmut **Behr** and Amelia Heath, "Misreading in IR Theory and Ideology Critique: Morgenthau, Waltz and Neo-Realism," *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 2, 2009, s. 327-349; Colin **Elman**, Miriam Fendius Elman and Paul W. Schroeder, "History vs. Neo-Realism: A Second Look," *International Security*, Vol. 20, No. 1, 1995, s. 182-195.

güçler olmadığı için iç dengeleme yoluyla gerçekleşebilir.³¹ Çok kutuplu bir sistemde, büyük güçler savaşı olasıdır.

Neo-realizm, devletlerin neden iktidarı istediğini, ne kadar güç devletlerinin kontrol etmeye çalıştıklarını analiz ettiğini ve devletleri savaşa götüren nedenler sağladığını açıklıyor. Belirli bir devletin, diğer devletlerin harcamalarında gücünü en üst düzeye çıkarmayı veya mevcut dünya politik sisteminin kutuplaşmasını değiştirmeyi amaçladığı takdirde, savaşların olasılığı muhtemeldir. Dünya kaynaklarının güç ve adalet dağılımındaki dengesizlik, devletler arasındaki çatışmaları ve anlaşmazlıkları ortaya çıkarmaktadır. Son zamanlarda, Çin en hızlı büyüyen ekonomi olmuştur ve dünyada ikinci büyük ekonomi olarak bilinir. Çin aynı zamanda ABD'nin borçlarının tek yabancı sahibi olmasının yanında ABD ve Rusya'dan sonra askeri harcamalarda dünyada üçüncü sırada bulunuyor. Çin'in hızlı yükselişinden ve komşu ülkelerini tehdit etmek için artan askeri gücünün avantajından yararlanabilecektir. Bu, Çin'in Vietnam'la ilişkisinin incelenmesiyle görülebilir.³² Çin'in son zamanlarda ulaştığı güç, mevcut dünya sistemindeki güç dengesini değiştirecek mi? Dünyadaki rasyonel, üniter bir ana aktör olarak veya Başkan George Bush'un "sorumlu bir paydaş" olarak adlandırdığı gibi, Çin uluslararası sistemin olası değişiminde önemli bir rol oynayabilir.

1.2.3. Tek Merkezli Uluslararası Sistem

1990'ların başında Soğuk Savaş'ın bariz şekliyle sona ermesinin ardından dünya yeni bir şekil almaya başlamıştır. Soğuk Savaş dönemine damgasını vuran iki kutuplu uluslararası sistem son bulmuş, "yeni dünya düzeni" batı dünyası ve onun lider gücü konumunda bulunan ABD önderliğinde yeniden yapılanmaya, ya da yapılandırılmaya başlanmıştır. Ancak bu yapılanma düzen olduğu kadar düzensizliği, istikrar unsurları yanı sıra istikrarsızlık girdilerini de beraberinde getiriyor. Bir yandan uluslararası entegrasyon ve karşılıklı iş birliği trendi artarken ve dolayısıyla devletler arası çatışma riski azalırken, diğer yandan yeni tehdit odakları ortaya çıkıyor.³³ Özellikle Soğuk

³¹ Waltz, 1979, s.132-133.; Adam Humphreys, "Another Waltz? Methodological Rhetoric and Practice in Theory of International Politics," *International Relations*, Vol. 26, No. 4, 2012, s. 389 – 408., <http://www.books.google.com>, (Erişim Tarihi: 15.11. 2017)

³² Bbc.com, Hayton, Bill, "China-Vietnam Tensions: Beijing Vows to Continue Drilling," May 16, 2014 <http://www.bbc.com/news/world-asia-27434945>, (Erişim Tarihi: 01.03.2018)

³³ E-Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler, "ISSN: 1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi," *Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Celalabat-KIRGIZİSTAN, s. 13.

Savaş sonrası yapılan yeni dünya düzeninde her şeyden önce ideolojinin önemi azalmış, Batı içi, Doğu-Batı mücadelesi genel olarak ortadan kalkmış, buna paralel olarak- uluslararası istikrar ve iş birliği potansiyeli artmıştır. Bugün hala Çin Halk Cumhuriyeti, Vietnam, Kuzey Kore, Küba, Moğolistan gibi ülkelerde komünist ya da sosyalist rejimler bulunmaktadır. Ancak Faruk Sönmezoğlu'nun da isabetle belirttiği gibi, Sovyetlerin dağılmasıyla birlikte komünizm, en azından şu an itibarıyla, bir siyasal sistem olarak model olma özelliğini yitirmiştir.³⁴ Soğuk savaş sonrası dönemde Güneydoğu Asya'daki bölgesel sorunlar, anlaşmazlık kaynağı olmuştur. Ancak bu anlaşmazlıklar büyük ölçüde bölgesel güvenlik amacıyla ortaya çıkmıştır. 1980'lerin sonlarından beri, Güneydoğu Asya'da, toprak anlaşmazlıklarının çatışma yerine barışçıl yöntemlerle çözme eğilimleri olduğu görülmektedir. Bunun sebebini, soğuk savaş sonrasındaki güç dengesinin değişmesine bağlayabiliriz. Birçok teorik ve deneye dayalı çalışmada Soğuk Savaş sonrası uluslararası sistemin tek kutuplu bir yapıya dönüştüğü, yeni sürecin isminin de 'Yeni Dünya Düzeni' olduğu konusunda yaygın bir kanaat oluşmuştur.

Aktörler arasındaki güç dağılımını uluslararası sistemin temel aktörü olarak gören Yapısal Gerçekçiler, sistemi tanımlarken tek kutupluluk, iki kutupluluk ve çok kutupluluk gibi kavramlar üzerinde yoğunlaşmışlardır. "Waltz'ın yaklaşımına paralel olarak, Barry Buzan, Richard Little ve Charles Jones üç aşamadan geçmiş olan yapısal gerçekçilik yaklaşımını geliştirmiştir.³⁵ Bu üç aşama yapısal ilkelerin ilk kez dile getirilmesi, Hedley Bull gibi İngiliz gerçekçilerin önerdiği gibi gerçekçilik ve uluslararası toplum fikri arasında bir birliktelik ve en son olarak da uluslararası ilişkiler teorileri ile dünya tarihi arasındaki bir evliliştir."³⁶ Daha barışçıl yollarla sorunları çözme eğilimi çeşitli faktörlere atfedilebilir. Değişen güç dengesiyle ve buna bağlı olarak uluslararası sistemin tek kutuplu olarak şekillenmesi sebebiyle, güç yapısındaki değişiklikler, ulusal hedefler ve tehdit algılamaları ile ilişkili değişiklikler meydana geldi. Bu bağlamda Güneydoğu Asya bölgesinde büyük güç rekabetlerinin azaltılması ve iç politikaların öncelik kazanmasıyla dış politika normlarında birtakım değişiklikler

³⁴ Faruk Sönmezoğlu, Türk Dış Politikası, Der Yayınları, İstanbul 2006, s. 463.

³⁵ Barry Buzan, Charles A. Jones, and Richard Little, *The Logic Of Anarchy: Neo-Realism to Structural Realism*, Columbia University Press, London 1993, s. 47.

³⁶ Scott Burchill, "Realism and Neo-Realism," *Theories of International Relations*, edit by Scott Burchill and Andrew Linklater with Richard Devetak, Matthew Paterson and Jacqui True, London 2001, s. 94.

gerçekleşti. John G. Ikenberry, David Wilkinson ve Christopher Layne gibi gerçekçi düşünceye sahip Amerikalı düşünürler, Soğuk Savaşın bitiminin hemen ardından, ABD'nin egemen bir güç olarak ortaya çıktığını belirterek, uluslararası sistemin tek kutuplu bir yapıya büründüğünü öne sürdüler. Bu düşünörlere göre, ABD'nin karşısında dengeleyici bir gücün veya güçlerin (Çin, Rusya, Almanya, Fransa, Japonya ve İngiltere gibi) yer alması mümkün değildi. Çünkü ABD, dengelenmesi mümkün olmayan askeri, ekonomik ve siyasi güce sahipti ve çeşitli iç sorunları (işsizlik, yolsuzluk gibi) olan mevcut rakiplerinin ise, ABD'nin güç kapasitesini dengeleyecek bir kapasiteye ulaşmaları da mümkün değildi. Asya kıtasında, Japonya, Tayvan ve diğer Güneydoğu Asya ölkeleri, Çin'in yükselen gücünü dengelemek için bir araya gelebilecekler ve ABD ile iş birliği içerisinde bulunabileceklerdir.³⁷ Malezya, Singapur ve Tayland gibi ölkelerde, Çin'i dengelemek amacıyla ABD ile daha sıkı iş birliği içerisinde bulunabilirler.

Liberal Gerçekçi diyebileceğimiz John Ikenberry, ayrıca ABD'nin liderliğinde oluşturulacak tek kutuplu uluslararası sistemin temelinde şu kavramların egemen hale geleceğini öne sürdü: serbest pazar anlayışına sahip bir dünya ekonomisi (open world economy), Batı tarzı siyasi ve ekonomik düzenin çok taraflı bir anlayışla yönetimi ve ekonomik refahın dengede tutulmasıyla gerçekleşir.³⁸ Gerçekçi yazarlar, başat askeri ve ekonomik kapasiteye sahip ABD'nin küresel temelde egemen devlet olma niyeti taşıdığını söylüyorlardı. Ancak bu noktada iki farklı görüş ortaya konuldu. Birinci görüşe göre, ABD, uluslararası sistemin yapısını, liberal anlayışa uygun olarak, çok taraflılık kavramına, sıkı ittifak ortaklığına, iş birliğine dayalı güvenlik anlayışına ve uzlaşma üzerine inşa edecekti. Diğer görüşe göre ise, yayılmacı anlayışı benimseyerek, tek taraflılığa ve zorlayıcı hükmetme kavramına dayanan uluslararası sistemi oluşturacaktır.³⁹ Bu yaklaşımın izini Amerikan Ulusal İstihbarat Konseyi raporunda (Aralık 2004) görmek mümkündür. Raporda, ABD'nin tek süper güç olduğu kabul edilmekte ve tek kutuplu uluslararası sistemde, diğer güçlü devletlerin, ABD'yi dengeleyecek yeterli güçlerinin olmadığı belirtilmektedir. Rapora göre, Çin ve Hindistan, yeni ortaya çıkan büyük devletlerdir. Fakat bu devletlerin de bazı iç sorunları

³⁷ Efegil, Ertan ve Musaoğlu, Neziha Akademik Bakış Cilt 2, Sayı 4, Yaz 2009, s. 6.

³⁸ John G Ikenberry, "Strategic Reactions to American Preeminence: Great Power Politics in The Age of Unipolarity," National Intelligence Council, 28 July 2003, s. 5., [www.dni.gov/nic/confreports_strareact. Html](http://www.dni.gov/nic/confreports_strareact.Html), (Erişim Tarihi: 25.11.2016)

³⁹ Ikenberry, s. 5.

bulunmaktadır. Her iki ülkede, enerji kaynakları açısından net ithal eden ülke olmaları nedeniyle daha fazla dışarıya bağımlıdırlar.

ABD Çin'in dış enerji kaynaklarına bağımlılığının farkındadır. Bu nedenle kalkınmak isteyen bu ülkeler Orta Doğu, Kafkasya, Orta Asya, Latin Amerika ve Rusya gibi enerji kaynaklarının yoğun olduğu bölgelerde, daha fazla rol oynamak zorundadırlar. Aksi takdirde enerji arzının güvenliğini sağlayamamaları halinde, her iki ülkenin ekonomik kalkınma çabaları sekteye uğrayacaktır. Ayrıca Çin, silah alımlarında bulunarak ve askeri iş birliğine giderek, ordusunu modernize etmeye çalışmaktadır. Fakat diğer taraftan Çin'i bekleyen işsizlik, yolsuzluk, su kaynaklarının kirlenmesi gibi önemli iç sıkıntılar bulunmaktadır. Hindistan'da, benzer sorunlar ile karşı karşıyadır. Ancak Hindistan, Çin ile iş birliği içerisinde bulunmasına rağmen, Batılı devletler ile sıkı ilişkiler kurmayı ihmal etmemektedir.⁴⁰

Çin dış enerji kaynağına ihtiyacını giderme girişimlerinden biri olarak 15 Temmuz 2014'te Çin, mega petrol sondaj platformlarından biri olan Hai Yang Shi You (HYSY) 981'i Vietnam'ın Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde (MEB) yer alan ihtilafli sularda işletileceğini duyurdu.⁴¹ Çin, HYSY 981'in işleyişinin ticari keşif amaçlı olduğu konusunda ısrar etmesine ve görevini tamamladığında Hainan Adasına geri çekileceğini belirtmesine rağmen, Vietnam ve diğer komşu ülkeler, HYSY 981'in karşılıklı anlaşmaları bozduğunu iddia etiler. Bunun sonucunda, Çin ve Vietnamlı gemiler arasında denizde sıcak bir çatışma oldu. Bu gelişmeyi bölgede gerçek bir etki yaratma şansı olarak gören Amerika Birleşik Devletleri Vietnam'a destek kararı aldı. 2 Ekim 2014'de ABD Dışişleri Bakanı John Kerry ve Vietnam Başbakan Yardımcısı Pham Binhh'in Washington D.C.'de bir araya geldi. ABD, deniz güvenliğini sağlamak adına Vietnam'a yapılan silah satışları üzerindeki yasakları kısmen kaldırdığını açıkladı.

Çin, bölgedeki hakimiyet arzusuna bağlı olarak, kendinden daha zayıf komşusu olan Vietnam'a saldırgan tavır sergiyerek, Güneydoğu Asya'daki diğer komşuları üzerinde baskı kurmaktadır. Bu da Çin'in Vietnam'la olan anlaşmazlıkların en büyük sebebi

⁴⁰ USA National Intelligence Council, "Mapping the Global Justice 2004," www.cia.gov/nic, s. 47 – 64., (Erişim Tarihi: 10.04.2017)

⁴¹ Bill **Hayton**, *The South China Sea: The Struggle for Power in Asia*, Yale University Press, Cornwall 2014. s. 90.

olarak görülmektedir. ABD'nin bakış açısına göre Çin'in bölgedeki etkisini en üst düzeye çıkarması, mevcut siyasi sistemdeki paylaşılan gücün dengesizliğine yol açıyor. Çin, komşuları ile ilişkilerini germek pahasına küresel sistemdeki konumunu yükseltmeye çalıştığı görülmektedir. ABD ise bölge ülkelerine destek vererek Çin'in yükselişini denetimli bir yükseliş istikameti vermek istemektedir. Uluslararası ve bölgesel ilişkileri açıklama iddiasında olan bir başka Amerikan yaklaşımı Liberalizmdir. Liberalizm Çin'in bölgedeki aktivitelerini anlamamıza yardımcı olup olmayacağı aşağıdaki bölümde ele alınmıştır.

1.3. Liberalizm ve Çin

Liberalizm, Avrupa siyasi ve ekonomik teoride ve sonrasında on dokuzuncu yüzyılın politik batı ekonomisinin kökleri geleneğinde vardır. Bu teori, batı liberal ilkelerinin bütün düşünce ve gelenekleri içinden ortaya çıkmaktadır.

Liberalizm'in üç temel kabulünü şöyle sıralayabiliriz:

1. Ekonomik bağımlılık ve özellikle serbest ticaret, maliyetleri artırarak çatışma olasılığını azaltır.
2. Liberal demokrasiler, uluslararası/bölgesel barış ortamına daha fazla katkıda bulunmaktadır.
3. Liberal kurumlar, kollektif güvenlik ve iş birliğine katkı sağlamaktadır.

Gerçekçiliğin devlet gücünün bir yönü olarak ekonomik sektörü ihmal etme gibi bir eğilimi olsa da ekonomik liberalizmin doğal eğilimleri ekonomik ve siyasi alanları birbirinden ayırmaktır. Sistemin içerisindeki ekonomik ve siyasi alanlar birbirlerini etkilemekle birlikte özerk varlıklar/yapılar olarak varsayılmaktadır. Alanları birbirine birleştirmek yerine, Uluslararası ilişkilerin gerçekçilik teorisine alternatif olarak gerçekçiliğin temel varsayımlarının çoğunu sorgulayan liberalizm, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana gerçekçilik fikirlerini 'eskimiş' olarak görmektedir.⁴² Birçok teorisyen için, Liberalizm'in dünya gerçekleri açısından daha ikna edici bir açıklama getirdiği görüşü öne çıkmaktadır. Aynı zamanda Liberalizm'in rasyonel ve çıkarıcı

⁴² Richard Ned **Lebow**, "The Long Peace, The End Of The Cold War and The Failure of Realism," *International Organization*, Vol. 48, No. 2, 1994, s. 249-277.

devletleri ve bunlar arasındaki anlaşmazlıkları gerçekten önleyebileceği de düşünülmektedir. Liberaller için savaş artık uluslararası arenada önemli bir konu değildir. Bunun yerine uluslararası ticaretin, devletler arasındaki ilişkilerde önemi artmaktadır. Barış ve kalkınma, uluslararası ilişkilerin başlıca özellikleri haline gelmiştir. Liberalizmin başlıca düşünce temeli bağımlılık teorisidir. Liberaller, ekonomik bağımlılığın savaş olasılığını düşürdüğünü savunmaktadırlar.⁴³ İş birliği yoluyla, tarafların birbirlerinden karşılıklı faydalar elde edebildikleri gibi, uluslararası ticaretin kaçınılmazlığı ile birbirlerine bağımlılıkları da artacaktır. Bu bağlamda herhangi zararlı eylem girişimleri, ekonomik bağımlılık korkusu ile sınırlı olacaktır.

Hongying Wang karşılıklı ‘‘Bağımlılık Teorisi’nden’’ başlayarak, Çin dış politikasında çok kültürlülük gelişimi ile geniş bir bakış sağlamıştır. Wang, Çin’in çok kültürlülüğe karşı değişen tutumunu açıkça ifade etmediğini söylemesinin yanında başka bir açıklama da sunmaktadır; ‘‘Çin’in çok kültürlülüğe karşı olumlu bakmasının yanında yapısal reformlar için değişmeye daha az istekli olduğunu söylemektedir. Zaten Çin de liberalizm yolunda evrilmektedir. Liberalizmin bir türevi olan ‘‘Bağımlılık Teorisi’’ dünyada uluslararası ilişkiler içinde geniş bir trend olarak kabul edilmiştir. Bu değişen trend yapısı sebebiyle Çin’in ulusal güç ve zafer kazanma amacıyla sistem içerisinde çok taraflı iş birliği aramasına neden olabilir.⁴⁴ Bağımlılık teorisi dünyada uluslararası ilişkiler için yaygın olarak ve dikkate değer bir trend olarak kabul edilmiştir. Daha önce de bahsettiğimiz değişen bu trend yapısı, Çin’in, ulusal güç ve zafer kazanmak adına çok taraflı iş birliği aramasına neden olduğu, örneğin enerji bağımlılığının iş birliğini teşvik ettiği söylenebilir.

Shee Poon Kim, Güney Çin Denizi çatışmalarını birleştirerek ortaya farklı bir argüman atmaktadır. Çin’in bölgede komşuları ile çok taraflı diplomasi kurması veya komşu devletler ile ilişkileri geliştirmesi bazı fikirlerden etkilenmesi ile ortaya çıkmaktadır. Yazara göre, Çin’in davranışları, birtakım stratejik düşünceler tarafından büyük ölçüde etkilendi. En etkili düşünce ise "barış ve kalkınma" teması olmuştur. Böylece GÇD sorunu dışında, Çin’in dış politika hedeflerindeki en önemli öncelik "Çin’in ekonomik

⁴³ Richard **Cobden** and Frederick William Chesson, *The Political Writings of Richard Cobden*, London, 1878. s. 128.

⁴⁴ Hongying **Wang**, ‘‘Multilateralism in Chinese Foreign Policy: The Limits of Socialization,’’ *Asian Survey*, Vol. 40, No. 3, 2000, s. 475-491.

modernleşme ve büyüme için elverişli istikrarlı bir dış ortamı sağlamak" olmuştur.⁴⁵ Ayrıca Çin, diğer anlaşmazlıklar dışında GÇD'deki egemenlik tartışmalarını rafa kaldırırken ortak kalkınmaya teşvik ortamını da hazırlamış oldu. Tim Huxley ve Rupert Hodder, Çin'in uluslararası politikalarda oldukça muhafazakâr ve yapıcı olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁶ Çünkü Çin'in temel kaygısı, uluslararası ticaret ve yabancı sermaye ve teknoloji girişini teşvik etmek amacıyla bölgesel istikrarda sürekliliği sağlamaktır. Çin'in temel kaygısı, uluslararası ticaret ve yabancı sermaye ve teknoloji girişini teşvik etmek amacıyla bölgesel istikrarı sağlamaktır. Ayrıca Çin, mevcut ilişkilerini güçlendirmek amacıyla tartışmalı olduğu diğer aktörler ile iş birliği aramaktadır. Bu sebebiyle GÇD çatışmasında oldukça muhafazakâr davranmaktadır. Ancak GÇD konusunu, çok taraflı iletişim için olası bir kanal olarak da kullanmaya çalışmaktadır. Bahsedilen bu argümanlar yazarlar tarafından açıklandığında; Çin, gerginliği düşük düzeyde tutmak istemekte ve ekonomik ilişkilere daha fazla önem vermektedir.

Çin'in egemenlik hakkındaki stratejik düşünceleri göz önüne alındığında ise ekonomik kaygıları bölgede sağlayacağı egemenlik üstünlüğüne bağlı durmaktadır. Bu bağlamda Çin, tartışmalı adaları işgal planları yaparken Güneydoğu Asya ülkeleri ile ilişkilerini riske atma konusunda da hazır olduğu görünmemektedir. Ancak, Çin dış politikada bağımsızlık mücadelesi verirken başkalarına aşırı bağımlı olması ekonomisinde kısıtlamalara neden olmaktadır.⁴⁷ Bu sebeple ekonomik bağımlıkla gelen kısıtlamaları en aza indirmek için mücadele vermektedir. Çin, dış ticaret hacminde azalma ile karşı karşıya kaldığı zaman, ekonomik kalkınmasını sürdürmek için iç talebi genişletme yoluna gidebileceği de düşünülmektedir.

Liberal düşünce birtakım değişimlere uğrayarak neoliberal düşünce yapısı olarak karşımıza çıkmıştır. Neoliberal düşünce, gerçekçi argümanı kabul ederek, uluslararası sistemin anarşik olduğunu ve devletlerin uluslararası ilişkilerde en önemli aktörler olduğunu kabul etmektedir. Fakat neo-realistlerin kurumların belirleyiciliğini

⁴⁵ Shee Poon **Kim**, "The South China Sea in China's Strategic Thinking," *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 19, No. 4, 1998, s. 369.

⁴⁶ Tim **Huxley**, "A Threat In The South China Sea? A Rejoinder," *Security Dialogue*, Vol. 29, No. 1, 1998, s. 113-118; Rupert **Hodder**, "China and The World: Perception and Analysis," *The Pacific Review*, Vol. 12, No. 1, 1999, s. 61-77.

⁴⁷ Andrew **Hurrell**, "Hegemony, Liberalism and Global Order: What Space for Would-be Great Powers?" *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, 2006, s. 1-19, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/j.1468-2346.2006.00512.x>, (Erişim Tarihi: 10.01.2018); Xu **Yuyu**, "The Debates Between Liberalism and The New Left in China Since the 1990s," *Contemporary Chinese Thought*, Vol. 34, No. 3, 2003, s. 6-17.

reddetmelerine karşı çıkmaktadır. Neo-liberallere göre uluslararası kuruluşlar, devletlerin davranışlarını ayarlayarak, iş birliğini teşvik ederek, bilgi paylaşımlarına yardımcı olarak ve devletler arasındaki hileleri önleyerek çatışmaların barışçıl çözümü için fırsatlar sağlayabilirler. Liberalizmin felsefi yönüne bakıldığında, yazarlar arasında John Locke ve Immanuel Kant'ın, yazıları dikkat çekmektedir. Bu yazarlara göre devletler, iş birliği yoluna giderek elde edilecek faydalar ile karşılıklı çıkar sağlamaktalar ve bu yaklaşım daha ulusötesi durmaktadır.⁴⁸ Ayrıca Liberallerin ‘‘Pasifik Yüzyılı’’ (ABD’nin, Asya-Pasifik bölgesine ağırlık vererek dış politikasında denge arayışı) ile örtüşen bir dizi görüşleri vardır; Birincisi, liberaller özellikle ekonomik küreselleşme süreci nedeniyle Doğu Asya ülkeleri arasında karşılıklı bağımlılığın artık kaçınılmaz bir durum olduğunu söylüyorlar. Bölgedeki tüm gelişmiş ve gelişmekte olan devletler ticaret, yatırım ve piyasalar için birbirlerine bağımlı olduğundan dolayı herhangi bir devlet askeri çatışma içine girmeyi göz önüne alamamaktadır. Eğer çatışmayı tercih ederse bunun sonucundaki ekonomik zararları de kendi üzerine yüklemek zorunda olacaktır. İkincisi ise, iş birliğine yönelik olumlu katkısı olacak bir gücü destekleyen devletler, bölgeyi yönetmek ya da devletler arasındaki anlaşmazlıkları çözmek için uluslararası ve çok taraflı örgütlerin kapasitesine önem vermektedirler. Son olarak kurumsal bir yapının önemini vurgulayan Liberaller, bölgede demokrasi ve devam eden demokratik reform artışının gelecekte sürdürülebilir bir barışın temelini oluşturacağını savunmaktalar.⁴⁹ Demokrasilerin birbirleriyle savaşımayacağı varsayımına dayanarak, daha demokratik bölge olmak, devletler arasındaki çatışma ihtimalini sıfıra indirebilecektir.⁵⁰ Çin iç düzeninde liberalizm yerleşmemiştir. Ancak bu önde bir eğilim söz konusudur. Japonya, G. Kore gibi bölge ülkeleri liberal demokratik yapıyı benimsemiştir. Çin de bu ülkeleri yakından izlemektedir.

Bölgede bulunan Myanmar ve Kuzey Kore rejimlerinin, bölgedeki güven için herhangi bir katkıları yoktur. Fakat diğer taraftan değişimlerini başarıyla gerçekleştiren Japonya, Güney Kore, Tayvan’ın demokratik çizgilerini iyimser örnekler olarak gösterebiliriz. Uluslararası ilişkilerdeki demokratik barış teorisi örneğine Asya üzerine çok az

⁴⁸ Thomas **Wilkins**, ‘‘The New ‘Pacific Century’ and The Rise of China: An International Relations Perspective,’’ *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 64, No. 4, 2010, s. 381.

⁴⁹ **Wilkins**, s. 395.

⁵⁰ Michael Edward **Brown**, Sean M. **Lynn-Jones** and Steven E. **Miller**, *Debating The Democratic Peace*, MIT Press, London 1996, s. 350; Xu **Youyu**, ‘‘Liberalism and The Present-Day China,’’ *Open Times* 3, London 1999, s. 5.

rastlanmaktadır. Çünkü tarihsel olarak Asya’da birkaç demokrasi olduğunu görebiliriz. Ayrıca Asya devletleri, demokrasileri liberal olmayan eğilimlere sahiptir. Ancak Güneydoğu Asya’daki bazı otoriter veya yarı otoriter gruplar, bölgesel kurumları koruyarak ekonomik büyüme performansınlarına, meşruiyet ve egemenlik konularına odaklanarak çatışmaları engelleyebilirler.

Ikenberry, Wilkinson, Layne ve Waltz gibi düşünürlerin aksine, Soğuk Savaş sonrası dönemin uluslararası sistemini çok kutuplu olarak nitelendiren ve ABD, Çin, Almanya, Japonya ve Rusya’yı birer kutup olarak adlandıran John Rourke, uluslararası sistemin devlet merkezli olacağını, Birleşmiş Milletlerin daha bağımsız hareket edeceğini, bölgesel kutupların ortaya çıkacağını, ittifak ilişkilerinin geçişken olacağını ve zaman içerisinde kurulacak karşılıklı ilişkiler sayesinde Rusya-NATO arasındaki anlaşmazlıkların ortadan kalkacağını düşünmektedir.⁵¹ Bruce Russett, Harvey Starr ve David Kinsella, kutup olması muhtemel devletlerin güçlerini analiz etmişlerdir. Bu yazarlara göre, güçlü askeri yapıya ve kalabalık nüfusa sahip olan Çin, güçlü ekonomilere sahip Avrupa Birliği, Rusya ve Japonya geleceğin kutupları olabilecektir. Ancak Çin, ekonomik anlamda gelişmekte olmasının yanında endüstriyel altyapıya sahip değildir. Askeri yapısında, diğer güçlere oranla yetersiz kapasitedeki silahlar ile donatılmıştır. Japonya’nın ise ekonomik gücünü destekleyecek askeri gücü bulunmamaktadır.⁵²

Liberal teorisyenlerden Duke Üniversitesi’den siyaset bilimi profesörü Robert O. Keohane, Uluslararası sistem içinde devlet ve aktörlerin güç dağılımının sayısına ve önemine göre uluslararası sistemi kategorize etme konusunda güçlü bir gelenek olduğunu iddia etmektedir. (Tek kutuplu, çift kutuplu ve çok kutuplu)⁵³ Tek dominant veya egemen bir güç, tek kutuplu olan uluslararası bir sistemi açıklamaktadır. Hegemonik devleti belirlemek ve uluslararası sistemi yöneten kuralları ve kurumları etkilemek için yeterince güçlü ya da kararlı bir karakter sergilemek gereklidir.⁵⁴ Batılı idealistler, Soğuk Savaş’ın sona ermesinden sonra geriye kalan tek süper gücün Amerika

⁵¹ J. T. **Rourke** and M. A. **Boyer**, “International Politics on The World Stage Brief,” Cleburne 2004, s. 60 – 66.

⁵² David **Kinsella**, Bruce **Russett** and Harvey **Starr**, *World Politics: The Menu for Choice*, Cengage Learning, Boston 2012, s. 51.

⁵³ Manuela **Spindler**, “Robert O. Keohane/Joseph S. Nye, Power and Interdependence, World Politics in Transition, Boston 1977,” *Schlüsselwerke Der Politikwissenschaft*, Newyork 2001, s. 205-209.

⁵⁴ Michael D **Swaine**, Sara A. **Daly** and Peter W. **Greenwood**, *Interpreting China's Grand Strategy: Past, Present and Future*, Rand Corporation, Washington 2000, s. 150.

Birleşik Devletleri olduğuna inanmaktadırlar. Dolayısıyla Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) gibi birçok uluslararası kurumlar da bu tek süper gücün etkisi altında çalışmalarını sürdürüyorlar.⁵⁵ Ancak Çin tarafından bakıldığında, geleceğin hegemon gücü olmaya doğru uzun bir yolu olduğu gözükebilir. Çin'in eylemleri genellikle realist görünmektedir. Fakat, söylemleri hegemonya ve güç siyasetinin kötülüklerini ön plana çıkarıyor.

Batı sömürgeciliğine muhatap olan Çin açısından hegemonik davranışa baktığımızda, "aşağılayıcı anlam ifade etmekte ve çoğunlukla güçlü devletler tarafından baskıcı ya da yırtıcı bir davranışı tanımlamak için kullanılan bir kavramdır".⁵⁶ Bipolar (iki kutuplu) sistem, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya arasında olan ve çoğunluğu Soğuk Savaş boyunca var olan bu iki büyük güçlerden oluşmuştur. İki kutuplulukta, büyük güçler arasındaki korkuyu en az miktara indirmek için daha fazla güçlenme yoluna gidildiği birçok kişi tarafından kabul edilmektedir. Bu tür düşünce savunucuları, iki büyük gücün daha fazla güçlenme yoluyla sisteme kabaca bir denge getirdiğine ve bu güçlerin birbirlerini dengelediklerine inanmaktadırlar. Diğer yandan farklı görüşlere sahip akademisyenler; daha fazla güçlenme ve saldırganlık isteği, muhtemel bir savaşa sebebiyet vermekte ve rakip büyük güçler arasında güvenlik ikilemi ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, uluslararası sistem içinde gerginlikleri arttığına inanılmaktadır. Birçok yazar, Çin' in üstü kapalı olarak, iki kutuplu sistemde rol almak yerine çok kutuplu bir sistemde oynamak istediğine inanıyor.

Çin hükümetinin tercihi, kutupluluğu artan bir uluslararası sistemin kurulması yönündedir.⁵⁷ Birçok yazar "denge gücü" teorisinin çok kutupluluğun klasik bir örneği olduğuna inanmaktadır. Çok kutupluluk ve ikiden fazla güçlünün yer aldığı bir sistem denge sağlama amacıyla ittifakları ve koalisyonları doğurur. Bunun arkasında yatan sebep ise "çoğunluğa" karşı "denge" sağlamak ve saldırgan devletler karşısında güçsüzlerin hayatta kalmasını sağlamaktır. Çok kutuplu uluslararası bir sistemin denge ya da istikrarsızlık getirdiği konusunda büyük bir anlaşmazlık yoktur. Ancak bazı yazarlar, birden fazla kutup olması ve buna bağlı olarak herhangi bir devlet tarafından sağlanan egemenlik eksikliği huzurlu bir denge ortamının sağlanmasına engel

⁵⁵ Zalmay M **Khalilzad**, et al. *The United States and a Rising China*, RAND CORP, Santa Monica 1998, s. 67.

⁵⁶ Michael D. **Swaine**, Sara A. **Daly** and Peter W. **Greenwood**, s. 156.

⁵⁷ Zalmay **Khalilzad**, *The United States and Asia: Toward a New US Strategy and Force Posture*, Rand Corporation, Pittsburgh 2001. s. 17.

olabilmektedir. Çoğu yazar, çok kutuplu güç dengesinin savaş ile yakın arkadaş olduğunu iddia ediyor.⁵⁸ Bazı yazarlar ise, kutup aktörleri arasındaki farklı güçlere dayalı dengeli veya dengesiz çok kutuplu bir sistemin getireceği çatışma ortamına vurgu yaparak, her iki açıklamaları da reddetmektedir.⁵⁹ Bu teorilerin uygulanması sonucunda ne olursa olsun Çin'in Soğuk Savaş sonrasında uluslararası ortamın çok kutuplaşması konusunda kararlı olduğundan şüphe yoktur.

Güçlü askeri yapısından ötürü ve küresel politikalar gütmesi nedeniyle, ABD'nin hegemonik bir güç olduğu iddia edilse de Amerikalı yazarlar, yine de ABD'nin bu konumunu sürdüremeyeceği görüşündeler.⁶⁰ Çünkü ABD ekonomisi, uluslararası sistemdeki mevcut politikaları sürdürmek için gerekli direnci uzun vadede gösteremeyecektir. Bu sebeple ABD, kendi iradesini diğer devletlere kabul ettirmekte zorlanacaktır.

Hans Binnendijk'in Washington Quarterly'de yayımlanan makalesinde, Uluslararası sistemin yapısı ABD dış politikasının mevcut ilkelerine göre beş temel aktör tarafından şekillenecektir. Bu anlayışa göre birinci grup aktörler, pazar ekonomisini benimsemiş demokratik rejimlerdir. İkincisi, demokrasisinde geçiş dönemi yaşayan devletler; üçüncüsü, İran, Irak, Kuzey Kore, Libya, Sudan, Afganistan, Küba ve Sırbistan gibi korsan devletler (rogue states); dördüncüsü, Bosna, Kongo, Kamboçya, Somali, Tacikistan, Cezayir, Haiti gibi başarısız devletler (failing states); ve son olarak çok uluslu şirketler gibi devlet dışı aktörlerdir.⁶¹ Uluslararası sistemde ortaya çıkan küreselleşme sürecine vurgu yapan David Gompert, güç politikasına dayalı çok kutuplu sistemin kurulacağını öne sürmektedir. Özellikle küreselleşme sürecine paralel olarak, uluslararası sistemde, ulus-devletlerin ve devlet mekanizmalarının hem iç hem de uluslararası yapıda etkisinin azaldığını belirten Gompert'e göre, her ne kadar uluslararası sistemde ve iç politikada yaşananları belirleyen aktörler, pazar hareketleri, çok uluslu şirketler ve devlet dışı birimler olsa da uluslararası sistemin yapısını belirleyen temel aktör büyük güçlerdir. Bu anlayışa göre, sistemin yapısını belirleyen devletler, ABD, Japonya, Avrupa Birliği, Çin ile Hindistan ve Rusya'dır.⁶² Diğer bir

⁵⁸ Joseph S. Nye *The Paradox of American Power: Why the World's Only Superpower Can't Go It Alone*, Oxford University Press, Oxford 2003, s. 13.

⁵⁹ John J. Mearsheimer, s. 45.

⁶⁰ David Kinsella, Bruce Russett and Harvey Starr, s. 83.86.

⁶¹ Hans Binnendijk, "Back to Bipolarity," *The Washington Quarterly*, Vol. 22, No. 4, 1999, s. 7 –14.

⁶² David C. Gompert, *Right Makes Might: Freedom and Power in the Information Age*, Vol. 316, DIANE Publishing, Washington 1998, s. 7-17.

iddiaya göre ise büyük devletler, kendi aralarında bölgesel hegemonyalarını kurmak için mücadele etmektedirler. Örnek olarak, Doğu Asya’da Çin, Güney Asya’da Hindistan, Güney Amerika’da Brezilya, Avrupa’da Fransa ve Almanya, Orta Asya ve Kafkaslarda Rusya ve Kuzey Amerika’da ABD’dir.⁶³ Walter S. Jones, *The Logic of International Relations* isimli kitabında daha somut öneriler ortaya atarak, Soğuk Savaş döneminin yapısı ile Soğuk Savaş sonrasının yapısını konu temelli karşılaştırmıştır.⁶⁴

Jones, Soğuk Savaş sonrası dönemin uluslararası yapısında;

- a) Ekonominin öncelikli bir yer edineceğini,
- b) Siyasi ve ideolojik boyutta ise daha barışçıl, iş birliğine dayalı, dünya genelinde istikrarı amaçlayan karşılıklı ilişkilerin gelişeceğini ve hegemonik anlayışın ortadan kalkacağını belirtmektedir.
- c) Silahsızlanma çabalarının hızlandığı ve askeri üslerin kapatıldığı, daha istikrarlı bir uluslararası yapı sağlanırken, askeri seçenekler birincil konumunu kaybedip, ikincil bir statüye düşecektir. Yine de bölgesel temelde güvenliği tehdit eden oluşumların ortaya çıkacağını da söylemektedir.

Sonuç olarak liberal yaklaşım hakkındaki mevcut tartışmalar ekonomik ilişkileri açıklamada başarılı olsa bile güvenlik, hegemonya, güç mücadelesi ve devletlerarası rekabeti açıklamada yetersiz kaldığı söylenebilir. Liberalizm ayrıca Çin’in Güney Çin Denizi’ndeki davranışlarını sistemik bir teori olarak açıklama yeterli değildir. Bu nedenle çalışmamızda neo- realist yaklaşım çerçevesinde konumuzu ele alacağız. Neo-Realizm’den hareketle, gözlemcilerin farklı bakış açılarıyla Çin’in Güney Çin Denizi ilkelerini inceleyeceğiz.

⁶³ PINR, “Testing the Currents of Multipolarity,” <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp121604.shtml>, (Erişim Tarihi: 25.03.2017)

⁶⁴ Walter S. Jones, *The Logic of International Relations*, NewYork 1997, s. 5.

1.4. Çin'in Büyük Stratejisi

Çin, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana ulusal gücünü artırmış, büyük güçlerle yarışmak için daha uygun konumlanma arayışında olduğunu söyleyebiliriz. Çin yönetimi, değişen uluslararası durum karşısında hegemonyanın ve güç dengesinin öneminin her zaman arttığına inanmaktadır.⁶⁵ Soğuk Savaş'ın ardından Çin'in asıl amacı ve stratejisi uluslararası konumda daha etkili bir yer edinmektir. Fakat Sovyetler Birliğinin çöküşü ve iki kutuplu sistemin sonunun gelmesi ile ABD dünyada tek süper güç olarak ortaya çıkmıştır. Bazı Çinli liderlere göre ABD, daha az etkili bölgesel güçlerle birlikte küresel sistemin en üstünde yer almaktadır. Ancak Amerikan süper gücünün düşüşe geçmesi göz önüne alındığında yakın gelecekte bir veya daha fazla alternatif güç direğinin yükselmesi de beklenmektedir.⁶⁶ Bu bağlamda, tek kutuplu sistemin gelecekte çok kutuplu bir sistemle evrilebileceği durumu asla göz ardı edilemez. Çin, kontrolsüz Amerikan gücünün olduğu tek kutuplu bir sistem yerine, çok kutuplu bir sistem oluşumunu desteklemekte ve bölgesel bir güç olarak çok kutuplu sistemdeki yerini kutuplardan biri olarak alması gerektiğine inanmaktadır.⁶⁷ Buna bağlı olarak Çin'in gelecekte bir kutup olarak ortaya çıkması, yeni uluslararası kuralların oluşturulması için söz sahibi olması durumunu da kuvvetlendirmektedir. Çin 'in söz sahibi olması durumunda, uluslararası sistemi ulusal çıkarları doğrultusunda şekillendirebileceğini tahmin etmek zor olmayacaktır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Çin'in stratejik çıkarlarında değişiklikler görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte Çin, ABD'nin önde gelen düşmanlarından biri olarak görülmeye başlandı.⁶⁸ 1970'lerin sonlarından bu yana daha açık politikalar izleyerek uluslararası alanda daha aktif rol alma isteği de başlamıştır. Çin'in aktif politikalar izleme isteği ve küreselleşmeye başlaması, ABD tarafından bakıldığında çıkarlarına karşı artan bir tehdit olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan, Çin açısından bakıldığında ABD her zaman Çin ile yapılacak olası bir koalisyonu ön planında

⁶⁵ Tang **Jiaxuan**, "China's Foreign Affairs in the New Century," In *China's Century: The Awakening of the Next Economic Powerhouse* ed. Laurence J. Brahm, Singapore 2001, s.69.

⁶⁶ Wang **Jisi**, "China's Search for A Grand Strategy-A Rising Great Power Finds Its Way," *Foreign Affairs*, Vol. 90, 2011, s. 68., <https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fora90&div=27&id=&page=>, (Erişim Tarihi: 01.02.1018); Robert D. **Blackwill** and Ashley J. Tellis. *Revising US Grand Strategy Toward China*. Council on Foreign Relations, NewYork 2015, s. 7-8.

⁶⁷ *Selected Works of Deng Xiaoping*, Vol.3, Renmin Press, Pekin 1993, s. 353.

⁶⁸ Richard **Bernstein** and Ross H. **Munro**, "The Coming Conflict with America," *Foreign Affairs*, Vol. 76, No. 2, Mar/Apr 1997, s. 18-32.

tutmaktadır.⁶⁹ Ancak Çin, temkinli davranarak ABD ile küresel ilişkiler konusunda rekabeti önleyip bunun yerine ulusal kalkınmaya odaklanmakta ve Çinli karar mercileri için ekonomik modernizasyonun sağlanması, dünya çapında bir iktidar statüsü elde etmenin başlıca ve kaçınılmaz adımı olarak kabul edilmektedir. Ancak, ekonomik büyüme için barışçıl bir ortam yaratma düşüncesi, Çin'in dikkatinin iş birliklerine yönelmesine sebep olmuştur. Çünkü Çinli liderler, bölgesel politikaların Çin'in küresel güç olma yolunda yaşamsal bir rol üstlendiğini fark ederek komşu devletler ile istikrarlı ilişkilerin sürdürülmesinin önemini de göz ardı etmemektedirler. Şu an Çin'i süper güç adayı yapan en önemli unsur ekonomisidir ve bölgesel güvenlik sorunları ekonomiye zarar veren önemli sorunlardandır. Çin bu önemli sorunu kapatmak için stratejik iş birlikleri yapmak zorundadır.⁷⁰ Bu sebeple öncelikle bölgesel istikrara kavuşmak, Çin'in küresel güç olma emellerinin ön koşulu olarak görülmektedir.⁷¹ Fakat Çinli liderlerin genel düşüncesi, Çin'in sabırlı olması ve süper güç statüsünü benimseme planlarını gelecek dönemlere erteleme yönündedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, Sovyetler Birliği ile olan sınır anlaşmazlıklardan dolayı ortaya çıkan güvenlik kaygısı, Çin'in bölgesel toprak anlaşmazlıklarına odaklanmasına sebep oldu. Çin'in büyük ölçüdeki bölgesel güvenlik kaygılarında, özellikle Doğu Asya'da denize kıyısı olan devletler ile ABD arasında yapılan güvenlik ittifakları büyük rol oynamıştır. Kuzey'de Amerikan-Japon ittifakı kurulması, Doğu'da Tayvan'a silah satışı olması ve Güneydoğu Asya ülkeleriyle ABD arasında ikili askeri anlaşmalar imzalanması da Çin tarafında güvenlik endişelerine yol açmıştır.⁷² Amerika Birleşik Devletleri, 21. yüzyılda dünya ekonomisinin merkezi haline gelmesi beklenen Asya'daki çıkarlarının önemli olduğunu Irak sürecinden sonra yeni yeni farketmeye başlamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti'nin son dönemdeki büyük ekonomik gelişmesi ve ordusunu modernleştirmesi, Çin'in bölge ülkeleri ve ABD için bir tehdit haline gelme potansiyelini ortaya çıkarmıştır. Bu bölgenin ve dünyanın yükselen gücü olan ÇHC, Asya'da ABD'nin en önemli rakibi olarak

⁶⁹ China and The World In The 1990s," *Journal of the PLA University of National Defense*, No. 3-4, 1993, s. 375.

⁷⁰ http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/299/kuresel_guc_olma_yolunda_cin_ekonomisinin_donusumu, (Erişim Tarihi: 15.02.2018)

⁷¹ <https://china.usc.edu/china-global-power>, (Erişim Tarihi: 15.10.2017)

⁷² Çin, Batı'da da potansiyel tehdit hissediyor. ABD, Doğu Asya'da bir anti-terörist politikayı yürürlüğe koyarak, bölgedeki nüfuzunu artıracak. Çin, bölgede ABD'nin çıkarlarına ters düşebilecek Çin yanlısı hükümetlerin bulunmasına destek olacaktır.

görülmektedir.⁷³ Bu nedenle ABD, ÇHC ile bölgede rekabet içinde bulunan ve son dönemde Güney Çin Denizindeki anlaşmazlıklara konu olan Vietnam ve Filipinler ile ilişkilerini geliştirerek, bölgesel angajmanı arttırmakta ve askeri olarak bölgede bulunarak ÇHC'yi çevrelemek istediği anlaşılmaktadır.

1.5. Çin ve Ekonomik Gücü

Ulusal Güç, coğrafi konum, büyüklük, nüfus ve askeri gücün yanında ekonomik potansiyele göre ölçülmektedir. Çin ekonomik imkanlarını harekete geçirerek hızlı bir şekilde ekonomisini ileriye taşımaktadır. 2030 ve 2050 yıllarında karşı konulamaz bir ekonomik üstünlüğe ulaşacağını ummaktadır. Bu ekonomik gücünü askeri gücü tahvil etmesi beklenmektedir.⁷⁴ Böyle olası bir durumda Amerikan hegemonyasını sarsacağını öngörmek mümkündür. ABD de bunun bilincinde olarak Çin'i izlemekte, kendi hegemonyasına zarar vermeyecek şekilde, kendi yönetimindeki batı sisteminin içine 'barışçıl şekilde' entegre etme çabası içinde bulunmaktadır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde Çin, Doğu Asya'da büyük bir güç olarak ortaya çıktı. Çin dünyanın en büyük nüfusuna sahip olmakla birlikte, geniş bir coğrafi alana da sahiptir. Çin'in Güneydoğu Asya ülkeleri karşısında etkileyici bir demografik ve coğrafi avantajlarının olmasının yanı sıra ekonomik ve askeri alanda da büyük oranda yükseliş göstermektedir. Çin'i kendi başına durdurabilecek bir bölge ülkesi de yoktur. Bu büyük imkân ve yetenekler, Çin'in Güney Çin Denizi bölgesinde hegemonik bir konuma gelmesine yardımcı olabilecek potansiyeli taşımaktadır. Ancak bölge dışı bir aktör olarak ABD Çin için önem arz etmektedir. Çin ise ABD ile bir çatışmaya girmeden ekonomik ilerlemesini sürdürmek istemektedir. Zira olası bir çatışma, Çin'in ulusal gelişimini sekteye uğratabilir. Ekonomik gelişme, Çin'in sorunlarını çözmek için önemli bir dayanak oluşturmaktadır.

Çin, ekonomik kalkınmanın önemini fark ederek gelecekteki olası Güney Çin Denizi çatışmalarının çözüme kavuşturulması amacıyla ekonomik güce sahip olmanın

⁷³ Bilgen **Sanayır**, "Çin'in Orta Asya Politikası," *Electronic Journal of Political Science Studies*, Vol. 5, Issue. 2, Trakya Üniversitesi, 2014, s. 57-72.

⁷⁴ Julian **Du**, Yi Lu and Zhigang Tao, "Economic Institutions and FDI Location Choice: Evidence From US Multinationals In China," *Journal of Comparative Economics*, Vol. 36, No. 3, 2008, s. 412-429; Barbara **Buchner** and Carlo Carraro, "US, China and The Economics Of Climate Negotiations," *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, Vol. 6, No. 1, 2006, s. 63-89.

kaçınılmaz olduğu düşüncesi içine girdi.⁷⁵ Bu sayede, Deng Xiaoping'in 1980'lerdeki açık kapı reformları ile "küresel ekonomi olma yolunda" hızlı bir ivme kazandı. Bununla birlikte ekonomik büyüme oranlarında yüksek oranlı artışlar yaşandı. Çin'in bu beklenmedik ekonomik başarısının arkasında yatan en önemli sebep, devlet planlı bir ekonomiden piyasa odaklı bir ekonomiye yönelmesidir.⁷⁶ Ayrıca, ekonomisinin diğer ekonomilerden daha hızlı büyümesi "küresel bir motor" olarak örnek gösterilmesine sebep olmuştur.

Çin'in ekonomisi hızlı bir şekilde geliştikçe ve dünya ekonomisine entegre oldukça, yıllık bazda %9,8'lik bir GSYİH büyümeye ulaştı.⁷⁷ 2011 ve 2012'daki istatistiklere göre, Çin'in GSYİH'sı Güneydoğu Asya ülkelerinin toplam GSYİH'sından bile daha fazladır. (Bkz. Tablo 1). Sonuç olarak, Güneydoğu Asya ülkeleri Çin'in olağanüstü büyüyen ekonomisini görmezden gelemezler. Çin'in yükselen ekonomisi, hem "meydan okuma hem de fırsat" olarak görülmektedir. Ayrıca Çin, Güneydoğu Asya Bölgesi'nin ekonomisini kontrol altında tutmak için bölgede gerçekleşecek olan yabancı yatırımlar üzerindeki kontrolünü de artırmaktadır.

Çin'in son yirmi yıldaki ekonomik patlaması hem Çin çıkarlarını hem de dünya ekonomisini bir bütün olarak etkilemiştir. Bu bağlamda Çin, Güneydoğu Asya ekonomileri için büyük bir pazar sağlamaktadır. 1990'dan bu yana, Çin'in Güneydoğu Asya ülkeleri ile olan ticareti istikrarlı bir şekilde genişleme devam etmektedir.⁷⁸ Bu gelişmelerin ışığında, 1997'deki Asya finansal krizinin ardından Çin'in istikrarlı para politikası ve ASEAN'a finansal destek sağlaması, krizin derinleşmesinin önlenmesine büyük katkı sağladı.

⁷⁵ Pan **Min**, "ARF and China" 2005.

⁷⁶ Carolyn W. **Pumphrey**, ed., *The Rise of China In Asia: Security Implications* (Carlisle, Pa.: US Army War College, Strategic Studies Institute, North Carolina 2002, s. 93.

⁷⁷ Fei-Ling **Wang**, "China's Self Image and Strategic Intentions: National Confidence and Political Insecurity," Paper Presented to the Conference "War and Peace in The Taiwan Strait," Sponsored By The Program in Asian Studies, Duke University and Triangle Institute in Security Studies, February 26-27, Maryland 1999.

⁷⁸ Buna göre, Çin'in Brunei, Laos ve Myanmar'daki ticareti azaldı. Bunun nedeni, bölgedeki ülkelerin, 1997'de Doğu Asya Mali Krizi'nden kötü etkilenmiş olmasıdır.

Tablo 1. ⁷⁹Güneydoğu Asya Ülkeleri GSYİH Büyüklükleri

COUNTRY	2011	2013	2017
Bruni	\$16.36 milyar	\$16.95 milyar	\$12.326 milyar
Tayland	\$345.67 milyar	\$365.97 milyar	\$434.898 milyar
Kamboçya	\$12.83 milyar	\$14.06 milyar	\$20.953 milyar
Endonezya	\$846.48 milyar	\$878.19 milyar	\$1.020 milyar
Malezya	\$287.93 milyar	\$303.53 milyar	\$303.53 milyar
Vietnam	\$123.68 milyar	\$141.67 milyar	\$215.829 milyar
Laos	\$ 8.23 milyar	\$9.30 milyar	\$14.971 milyar
Filipinler	\$ 224.10 milyar	\$250.18 milyar	\$329.716 milyar
Singapur	\$ 245.02 milyar	\$274.70 milyar	\$291.860 milyar
China	\$ 7.31 trilyon	\$8.36 trillion	\$11.7 trillion

Çin'in bakış açısına göre, Güneydoğu Asya ülkeleri ile uzun vadeli, güçlü ve istikrarlı ilişkilerin kurulması ekonomik kalkınmanın sürdürülmesinde önemli bir faktördür. Bununla birlikte, hızlı ekonomik büyümenin bir sonucu olarak, Çin, kaynak ihtiyacı konusunda gittikçe ciddi bir sorunla karşı karşıyadır. Hızlı büyümeye bağlı yüksek tüketim modu Çin'in yabancı kaynaklara yönelmesine sebep oldu. Buna bağlı olarak Çin'in ithal petrole artan bağımlılığı ile deniz yollarının stratejik önemi de arttı. Bunun yanı sıra, Güney Çin Denizi bölgesindeki potansiyel petrol yatakları ve balıkçılık kaynakları da Çin için oldukça cazip görünmektedir. Bölgede kontrolü elinde tutmak, Çin'in gelecekteki ekonomik gelişimini sürdürmeye yardımcı olacaktır. Rasyonel bir aktör olarak Çin'in, bölgesel anlamda karşılıklı bağımlılığı istemekle ilgili düşüncesi, Güneydoğu Asya ülkelerini Çin'e daha fazla bağımlı kılmaktır. Böyle bir ilişki, bölgesel hegemonyanın kurulmasına katkıda bulunarak uzun vadede ekonomik büyümenin sürdürülmesiyle birlikte politik konuların çözümünde de en etkili yolu sağlayacaktır.

1.6. Çin ve Askeri Gücü

Askeri güç bakımından Çin, Güneydoğu Asya komşularıyla karşılaştırıldığında diğerlerinin yanında bir dev olarak durmaktadır. 1964'de Nükleer güce ulaşmış ve toprak güvenliğini teminat altına almıştır. ABD ve Rusya'dan sonra dünyada üçüncü büyük askeri güçtür. Son yıllarda her sahada önemli atılımlar gerçekleştiren komünist Çin, Stalinist yapısıyla, kapitalizmin etkisi altındaki ekonomisiyle süper güç

⁷⁹ <http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/AnnualData/>, (Erişim Tarihi:10.10.2017)

ABD'ye ve müttefiklerine karşı da ulusal güvenliğini sağlamak amacıyla meydan okuyabilecek konuma ulaşmış gözükmektedir.

ABD'nin süper güç etkisi sebebi ile de Güneydoğu Asya'da ABD- Çin mücadelesi ve bölgesel gerginlikler artarak devam ediyor. ABD'inde Güney Çin Denizi'nde iki temel çıkarı vardır: erişim ve istikrar. ABD'ye göre tüm ülkeler açık denizlerde, yani ülkelerin 12 millik karasuları dışındaki bölgelerde serbest dolaşım özgürlüğünden faydalanmalıdır. Bu bölgelere engelsiz erişim hakkı, Güney Çin Denizi temel alındığında, öncelikle ticaret açısından oldukça önemlidir çünkü, bölgeden geçen 5 trilyon dolarlık ticaretin 1 trilyon dolardan fazlası ABD ile yapılmaktadır. Ticaretin yanı sıra ABD'nin askeri güç projeksiyonu açısından da bölgedeki serbest dolaşım hakkı büyük öneme sahiptir.⁸⁰ ABD ve Çin'in savunma bütçeleri bölgedeki diğer aktörlerin savunma bütçelerinden daha büyüktür. (Bkz. Tablo 2). Çin'in ve ABD'nin bu potansiyel askeri gücü, olası bir sıcak savaş durumunuda artırmaktadır. Ancak, 2010'da ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton ASEAN Bölgesel Forum'unda yaptığı konuşmada, Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddialarının barışçıl bir şekilde çözülmesinin ABD'nin 'ulusal çıkarı' olduğunu belirtmiş ve taraflardan herhangi birinin güç kullanımına karşı olduklarını dile getirmiştir.⁸¹

⁸⁰ M. Taylor **Fravel**, US Policy Towards The Disputes In The South China Sea Since 1995, Policy Report, S. Rajaratnam School of International Studies, Switzerland 2016, s. 6.

⁸¹ Gordon G. **Chang**, "Hillary Clinton Changes America's China Policy," Forbes, 28 July 2010, <https://www.forbes.com/2010/07/28/china-beijing-asia-hillary-clinton-opinions-columnistsgordon-g-chang.html>, (Erişim Tarihi: 15.08.2017)

Tablo 2. Bölge Ülkeleri Savunma Harcamaları ve Askeri Personel 1990-2017⁸²

ÜLKE	Askeri Harcamalar			Askeri Personel Sayısı		
	1990	2000	2017	1990	2000	2017
Bruni	\$ 424.000.000	\$ 421.000.000	\$ 940.000.000	4000	8.800	9.500
Tayland	\$ 66.301.250.000	\$ 75.450.675.000	\$ 150.230.000.000	283.000	416.000	627.000
Kamboçya	\$50.345.000	\$ 110.000.000	\$ 192.000.000	112.000	360.000	195.000
Endonezya	\$ 3.309.750.000.000	\$ 9.52.750.000.000	\$ 6.900.000.000	283.000	492.000	975.000
Malezya	\$ 4.323.000.000	\$ 5.826.000.000	\$ 15.000.000.000	130.000	116.000	110.000
Vietnam	\$4.292.000.000	\$ 7.350.000.000	\$ 50.365.000.000	1.050.000	524.000	448.000
Laos	\$85.200.000	\$ 108.200.000	\$ 130.000.000	55.000	129.000	100.000
Filipinler	\$ 25.094.000.000	\$ 57.586.000.000	\$ 120.000.000.000	109.000	148.000	172.000
Singapur	\$3.494.500.000	\$ 7.466.000.000	\$ 10.000.000.000	56.000	168.500	430.000
Çin	\$ 52.987.117.000	\$ 189.824.056.296	\$ 215.000.000.000	3.500.000	3.910.000	3.712.000
ABD	\$ 409.700.000.000	\$ 320.000.000.000	\$611.800.000.000	2.043.750	1.384.338	2.363.000

Soğuk Savaşın sona ermesinden bu yana, Çin askeri stratejisi dramatik bir değişime uğradı. Körfez Savaşı'nın yaşanması ile ABD'nin askeri gücünden etkilenen Çin, 21. yüzyıl savaşlarında yüksek teknolojinin önemini derinden fark etti. Buna ek olarak, Çin'in büyümekte olan ekonomik gücü, ileri teknoloji askeri kabiliyetinin artmasına sebep oldu. Çin için özellikle donanma askeri modernizasyonda kilit bir konumda yer almaktadır. Buna bağlı olarak, Halkın Kurtuluşu Ordusu'na bağlı Deniz Kuvvetleri liderleri, Çin'in uzun vadeli küresel çıkarlarına hizmet etmesi için sahil şeritleri savunmasından açık deniz savunmasına kadar geniş bir strateji geliştirme çağrısında bulunarak mavi-deniz donanmasını kurdular.⁸³ GÇD'deki hak iddia edilen toprakları ve özellikle de Spratlys Adaları'nı korumak için kısa vadede başlatılan hazırlıklar, Halkın Kurtuluşu Ordusu'na bağlı Deniz Kuvvetleri'nin modernizasyonu için ana itici güç olarak algılanmıştır.⁸⁴ Çin'in bakış açısına göre, tamamen yenilenmiş bir Deniz Kuvvetleri'nin, özellikle Güney Çin Denizi'nde caydırıcılığı desteklemesi ve gerektiğinde taktik bir güç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.⁸⁵ Çin'e göre Güney Denizi Filosu'na ait savunma bölgesi, kıyı savunmasına bağlı olarak 200 ila 400 deniz mili arasında uzatılabilir ve Malacca Boğazı'ndaki stratejik deniz hatlarının savunulması amacıyla daha da ileri götürülebilir.

⁸² <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?end=2010&start=2000>, (Erişim Tarihi: 15.09.2017)

⁸³ You Ji, "A Test Case for China's Defense and Foreign Policies," *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 16, No. 4, Singapore, March 1995, s. 378.

⁸⁴ You Ji and You Xu, "In Search of Blue Water Power: The PLA Navy's Maritime Survey in the 1990s," *Pacific Review*, No. 2, 1991, s. 137-149.

⁸⁵ *Japan Economic Newswire*, 19 May 1993.

Çin 1990'lerin sonundan bu yana, Güney Çin Denizi'nde kalıcı bir askeri varlık tesis etmede aktif olmuştur. Çin'in yeni nesil savaş gemileri, büyük denizaltıları ve uzun mesafeli uçakları, askeri etki alanını genişlemesine sebep olarak olası bir savaşta düşmana zarar verme kabiliyetini yükseltmektedir. Çin'in Deniz Kuvvetleri'ne ait filosuna baktığımızda, bir adet 6.000 tonluk Luhu Sınıfı füze destroyeri, iki adet 4.200 tonluk Luhu Sınıfı füze destroyeri ve on adet 2,250 ton Jiangwei Sınıfı fırkateynden oluşmaktadır.⁸⁶ Bu fırkateynler, C-801 ve C-802 anti-gemi seyir füzeleri ile donatılmıştır. The Song Class isimli denizaltı ise 1990'ların sonunda donanmaya hizmet vermeye başlamıştır.⁸⁷ Buna ek olarak, Halkın Kurtuluşu Ordusu'na ait Hava Kuvvetleri, 120'den fazla Rus yapımı Su-27 ve Su-30 savaş uçağı ile J-10, J-11 ve JH-7 gibi yerli üretime tabi üçüncü nesil uçaklarla donatılmıştır.⁸⁸ Çin'in donanma ve hava kuvvetlerinin modernizasyonu büyük oranda mevcut Sovyetler Birliği'nden edinimlere bağlı kalmıştır. Modern Batı teknolojisi ile karşılaştırıldığında Sovyet ürünü oldukça eski olsa da bölgedeki caydırıcılık konusunda yeterince etkili olmuştur. Bölgedeki en büyük güçler olan ABD ve Çin askeri güçleriyle karşılaştırıldığında rakamların ABD'yi denizlerde üstün olduğu görülmektedir. (Bkz. Tablo 3) Ancak kara ve askeri personel oranlarına bakıldığında Çin ön planda durmaktadır.

Tablo 3. Çin ve ABD'nin Askeri Güçleri (2017)⁸⁹

	ABD	ÇİN
Tank	5.884	6.457
Denizaltı	70	68
Destroyer	63	35
Uçak Gemisi	19	1
Savaş Uçağı	2.296	1.271
Saldırı Uçağı	2.785	1.385
Silahlı Kuvvet	2.363.675	3.712.500

Çin, Deniz Kuvvetleri'nin salt 'karasularının savunulması' ve açık denizlerin korunması'nın birleşimi olan yeni bir strateji benimseyeceği ve bu amaçla, karma, çok fonksiyonlu ve etkin muhabere gücü oluşturmak amacıyla deniz filosunda

⁸⁶ "Surface Combatants," *Chinese Defence Today*, <http://www.sinodefence.com/navy/surface/default.asp>, (Erişim Tarihi: 15.11.2017)

⁸⁷ Lee Jae-Hyung, "China's Expanding Maritime Ambitions in The Western Pacific and The Indian Ocean," Vol. 24, No. 3, 2002, s. 551.

⁸⁸ "Air Power," *Chinese Defence Today*, <http://www.sinodefence.com/airforce/default.asp>, (Erişim Tarihi: 28.11.2017)

⁸⁹ <http://www.american.edu/projects/mandala/TED/ice/spratly.htm>, (Erişim Tarihi: 10.09.2017)

modernizasyona önem vereceğini belirtmiştir. Deniz kuvvetlerinin caydırıcılık, karşı atak, ortak deniz operasyonları, kapsamlı savunma ve kapsamlı destek kabiliyetlerinin de artırılacağı vurgulanmıştır.⁹⁰ Çünkü Çin'in gelişmiş deniz kabiliyetine sahip olması, güç kapasitesini önemli ölçüde artıracak ve Çin'in deniz gücü haline gelmesinde önemli bir adım olacaktır. Yukarıda bahsedilen tüm faktörler göz önünde alındığında, Çin'in Güney Çin Denizi bölgesinde büyük bir güç olduğu söylenebilir. Çin'in artan ekonomik ve askeri gücü, GÇD'deki egemenlik niyetlerini yerine getirmesinde büyük oranda yardımcı olacaktır.

1.7. Güney Çin Denizi'nde Güç İlişkileri

Çin bölgeden gelebilecek olası tehlike ve tehditlere karşı oldukça temkinli olup bölgeyi kendisi için bir barış alanı haline çevirmek istemektedir. Zira bu durumun kendi ve bölge ülkelerinin çıkarlarına hizmet edeceği bilincindedir. Bu nedenle bölge ülkeleri ile ölçülü ilişkiler geliştirmeye özel önem vermektedir. Bilindiği gibi 19.Yüzyılda Çin batı ülkelerinin saldırılarına uğramış ve ülke güvenliği tehlikeye girmiştir. Sömürge anlaşmaları ile “eşitsiz” ilişkilere tabi tutulmuştur.⁹¹ Bu nedenle Çin ulusal güvenliğine tehdidin batı devletlerinden geleceğini tecrübe etmiş bulunmaktadır. Batı müdahalesini çekebilecek girişimlerden uzak durarak ulusal ve bölge gelişiminin tehdit edilmemesi durumunda, gelişmelerin kendiliğinden bölgede Çin'in üstünlüğüne yol açacağı bilincinde ve beklentisi içindedir.

Çin, bölgede güç dengesinin sağlanması amacıyla kendi politikalarının diğer bölge devletler tarafından kabul edilmesi için çalışmaktadır. Zira, bölge ülkelerinin ABD denetiminde olmasını tehdit olarak algılamaktadır. Çünkü bu durum, Çin'in GÇD'deki egemenlik iddialarını yerine getirmesi için iyi bir fırsat olmaktadır. Ancak, Çinli liderler, hegemonizm hakkındaki yorumlarda oldukça temkinli davranarak, anti-hegemonizm dış politikası ile komşularına karşı hegemonik statü aramayacağı yönünde güvence vermektedirler. Bunun yanında “Antihegemonizm” ulusal çıkarların koruması adına Çin dış politikasında serbest bırakılmıştır.⁹² Hızlı bir ekonomik büyüme ile büyük bir güç haline gelen Çin, özellikle 1970'lerin sonundan bu yana asla hegemonya arayışında olmayacağına dair güvence vermeyi sürdürmektedir.

⁹⁰ Emine **Akççadağ**, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, “Çin'in Yeni Askeri Strateji Belgesi,” İstanbul, Haziran 2015.

⁹¹ Elvin, **Mark**, *The Pattern of The Chinese Past*, Stanford: Stanford University Press, NewYork 1973.

⁹² *Selected Works of Deng Xiaoping*, Vol. 2, Renmin Press, Beijing, 1993, s. 417.

Mantıken Çin'in bölgesel çok taraflı mekanizmalara katılması, GÇD'deki toprak anlaşmazlıklarının kendi lehine sonuçlanması olasılığını artırmaktadır. Çünkü Çin, bu sayede bölgede gelişmekte olan çok taraflılık ile daha aktif bir oyuncu haline gelmektedir. Bunun yanı sıra Çin'in yeni güvenlik konsepti, güvenliği sağlamak adına çok taraflı iş birliğine büyük önem vermektedir. Bu sebeple kendi çıkarları için büyük ölçüde faydalı olduğuna inandığı çok taraflı iş birliği mekanizmalarına katılma yönünde oldukça istekli davrandığı görülmektedir. Bir diğer yandan çok taraflı iş birliğinin avantajlarından yararlanırken, bu iş birliğinin getirebileceği bağımlılıktan hala endişe etmektedir. Yalnızca büyük ölçüdeki çıkarları olduğuna inandığı durumlarda çok taraflı iş birliği mekanizmalarına katılmada istekli bir tavır sergilemektedir.⁹³ Dolayısıyla, çok taraflı bir oyunda Asya Bölgesel Forum gibi bölge ülkelerinin içinde bulunduğu çok taraflı platformlarda yer almak, Çin'in GÇD ihtilaflarına karşı elinin güçlü olmasını sağlayacaktır. Ayrıca, ekonomik ve askerî açıdan dramatik bir büyüme yaşayan Çin, Güneydoğu Asya ülkeleriyle çok taraflı olarak başa çıkmada kendine güvenmektedir. Platformlarda elinin güçlü olduğunu gösteren en iyi örnek, GÇD ihtilafların tartışma olasılığının her zaman Çin'in gündemine bağlı olması olarak gösterilebilir.

Çin, GÇD'de uygulamak istediği kendi politikalarına hizmet edecek düzeni ve platformlardaki konumunu sorgulayan bölgesel devletleri cezalandırmakta da yeri geldikçe tereddüt etmemektedir. Buna Çin'in Mischief Resifi'nin işgali iyi bir örnektir. Mayıs 1993'te Filipin Cumhurbaşkanı Fidel Ramos, "Kalayaan Adası'nda" sivil ve askeri kullanım için askeri tesislerin genişletilmesini emretti. Daha sonra Mayıs 1994'te Filipin Enerji Departmanı, Palawan Adası'nın batısında bulunan sularda petrol arama izni verdi. Sözleşme, ABD'nin Vaalco Energy şirketi ile Filipin kuruluşu Alcorn Petroleum ve Minerals arasında imzalandı.⁹⁴ Filipin tarafından ihanete uğramış hissine kapılan Çin, "ortak keşif" teklifini sağlamak için küçük komşusunu cezalandırmaya karar verdi. Bunun sonucunda Çin, Filipin tarafından finanse edilen herhangi bir petrol arama alanının daha iyi gözetimi için 1995 yılında Mischief Reef'ini işgal etti. Aynı durum, Vietnam'ın tek taraflı olarak petrol keşfine karar vermesiyle de gerçekleşti. Çin, Vietnam'ın Wananbei-21 bölgesindeki petrol arama çalışmasını önlemek için bölgeye

⁹³ Dangdai **Yatai**, Institute of Asia Pacific Studies, "An Analysis on The Asia Pacific In 1994," Contemporary Asia Pacific No. 1, 1995, s. 16.

⁹⁴ Aslında, sözleşme sadece tartışmalı alandaki eylemlerdenden ziyade, diğer petrol şirketleri ve hükümet tarafından üretilen verileri içeriyordu. bkz. Rigoberto **Tiglaio**, "Troubled Waters," *Far Eastern Economic Review*, June 30, London 1994, s. 20-21.

iki savaş gemisi göndererek bölgedeki baskın güç konumunda olduğunu açıkça göstermiştir.

Bölgedeki hızlı büyüme ekonomik açıdan olumlu sonuçlar doğurmasının yanında Güneydoğu Asya ekonomilerini beslemek için artan kaynak arayışlarının potansiyel olarak istikrarı bozduğu görülmüştür. Ayrıca, küreselleşme ve bölgedeki karşılıklı bağımlılığın artması ile bölge aktörleri birbirleriyle rekabet içine girmişlerdir. Bu gibi gelişmeler, daha güçlü devletlere karşı savunmasızlığı artırmakla beraber milliyetçi duygulara daha fazla derinleşmesine sebebiyet vermektedir. Bu gibi durumlarda, kendini zayıf hisseden bölge devletleri ABD'den destek isteyebilmektedir. Zira ABD bölgede olası dengesizliklerden kendisi için rol üretmeyi başarmıştır.

1.7.1. Amerika Birleşik Devletleri'nin Bölgedeki Rolü

Soğuk Savaş sona erdiğinden beri, çoğu ASEAN ülkesi Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ordusunun bölgedeki varlığını kolaylaştırarak Çin'in olası baskısına karşı bölgesel güç dengesini sağlamayı istemiştir. ASEAN ülkeleri halen Amerika ile olan ekonomik bağlara önem vermektedir; çünkü ABD önemli bir pazar ve yabancı yatırım kaynağı demektir. 11 Eylül'den beri ABD'nin ASEAN ülkeleriyle olan ilişkileri güçlenmiştir. Anlaşma müttefikleri Tayland ve Filipinler şimdi önemli birer NATO dışı müttefik haline gelmiş, Singapur önemli bir Güvenlik İş birliği Ortağı olmuş, Endonezya ile olan askeri bağlantılar iyileştirilmiş ve Vietnam ile olan ilişkiler de potansiyel taşımaktadır. Dışişleri Bakanı Hillary Clinton 2010 yılında Vietnam'a yaptığı ziyaret sırasında dünyadaki kargo sevkiyatının yarısının geçtiği Güney Çin Denizi'ndeki dolaşımın güvenli bir şekilde sağlanmasının ABD'nin en önemli ulusal çıkarları arasında olduğunu söylemiştir.⁹⁵ Bölge ülkelerinin ABD varlığını arzulamaları bir denge arayışının sonucu olabilir.

ABD öncelikle Çin üzerinde denetim kurmak için bölgededir. Ayrıca ABD Çin üretimine ihtiyaç duymaktadır. Zira ABD Çin'in ucuz mal üretimine ihtiyaç duymakta ve bunu güvence altına almak istemektedir. Pazarını Çin'e açmıştır. ABD'nin bölgeye ilgisinin yoğunlaşmasında bir başka nedeni ise bir olası karşıt güç olarak 'yükselen Çin' faktörüdür. Çin, ekonomik kalkınmışlığını, askeri harcamalarıyla göstermekle kalmıyor, aksine, Doğu ve Güney Çin Denizi'nde geniş bir alanı 'tarihsel egemenlik sahası' olarak

⁹⁵ <http://www.aljazeera.com.tr/haber/guney-cin-denizinde-abd-endisesi>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018)

değerlendiriyor.⁹⁶ ABD, Irak'taki ve Afganistan'daki savaşlar nedeniyle zayıflamış ancak Robert Sutter'in savunduğu gibi, hala Asya bölgesi için en önemli güç ABD olarak kabul edilmektedir.⁹⁷ Ayrıca, ABD'nin alternatifi görülebilecek herhangi bir devlet veya kuruluş da görülmemektedir. ABD, Güneydoğu Asya bölgesindeki diğer devletlerle toprak anlaşmazlığı olmayan tek büyük güç olma avantajına da sahiptir. Fakat, ABD'nin bu avantajı, isteklerini bölgesel güçlere empoze etmek veya bölgesel güçleri başlıbaşına kendi hallerinde bırakmak anlamına gelmemektedir. ABD, bölgedeki etkisini güçlendirmek için adımlar atmış ve bölgedeki askeri ilişkilerini sağlamlaştırmıştır. (Örneğin Japonya ile yenilenen antlaşmalar).⁹⁸ Ancak ABD'nin bu yakın ilişkiler bölgesel müttefikleriyle olan etkileşimlerini daha karmaşık bir hale getirmiştir.⁹⁹ Örneğin ABD, Çin ile olan anlaşmazlıklarında Asya'daki müttefiklerinin desteğine doğrudan güvenemez; çünkü ABD'nin müttefikleri ABD ile Çin arasında seçim yapmak zorunda olacakları bir konumda bulunmayı asla istememekteler.

Yine de ABD Güneydoğu Asya'da hem yumuşak hem de sert güç merkezi olarak kalmaya devam etmektedir. 2004 yılındaki tsunami felaketinde, ABD'nin Güneydoğu Asya'daki etkilenen ülkelere tek başına gerekli yardımı sağlaması, bölge için gerekli kaynaklara sahip olduğunu açıkça gösterdi.¹⁰⁰ Bu bağlamda, ABD'nin bölgede güçlü bir konumda yer alması olası çatışmaları veya güncel anlaşmazlıkların askeri çatışmalara dönüşmesi riskini de azaltacaktır. Hem Çin hem de ASEAN ile nispeten iyi iş ilişkileri sürdüren ABD, bölgedeki aktörler arasındaki rekabette stratejik istikrarın garantörü olarak görülmektedir.

Güneydoğu Asya'daki güçlerden hiçbiri ABD'ye açıkça meydan okumamıştır. Çin, iç gelişmeye odaklandığından dolayı tüm komşularıyla iyi ilişkiler geliştirdi, bunun da

⁹⁶ <https://aa.com.tr/tr/analiz-haber/abdnin-pasifik-yuzyili-projesi-ve-kazanimleri/579683>, (Erişim Tarihi: 27.01.2018)

⁹⁷ Robert **Sutter**, "China's Rise, Southeast Asia and The United States: Is A China-Centered Order Marginalizing The United States?" *China, The United States and South-East Asia*, Routledge 2008, s. 109-124.

⁹⁸ **Sheila** A. Smith, Japan's New Politics and The U.S.-Japan Alliance, July 2014., file:///C:/Users/Hakk%C4%B1%20BUYUKBAS/Downloads/Japans_New_Politics_Report.pdf, (Erişim: 04.04.2018)

⁹⁹ Tulun Ertuğrul **Teoman**, Güneydoğu Asya'da Eski Dostlar Arasında Anlaşmazlıklar ve Yeni Dış Politika Yönelimleri, İstanbul, Mayıs 2017., <http://avim.org.tr/tr/Analiz/GUNEYDOGU-ASYA-DA-ESKI-DOSTLAR-ARASINDA-ANLASMAZLIKLAR-VE-YENI-DIS-POLITIKA-YONELIMLERI>, (Erişim Tarihi: 05.02.2018)

¹⁰⁰ T.J. **Pempel**, More Pax, Less Americana in Asia, *International Relations of The Asia-Pacific*, Vol. 10, No. 3, Oxford 2010, s. 465-490.

temelinde asıl yatan sebep ise ABD ile ilişkileri iyi yönde sürdürmek olmuştur.¹⁰¹ ABD'nin yükselen bir Çin'e karşı ASEAN içinde güvenlik hissi vermiş olması, özellikle Çin baskısına karşı garanti bir güvence olarak algılanmasına sebep olmuştur. Bu güvenlik hissi, Çin'i yapıcı bir şekilde hareket etme yönünde etkileyerek, ASEAN için daha fazla hareket alanı yaratmıştır. Çünkü oluşan güvenlik hissi, Çin'e daha bağımlı olma endişelerinin azalmasını sağlamıştır. Şüphesiz ABD'nin askeri üstünlüğü konusunda herhangi bir belirsizlik de yoktur. Bununla birlikte, ABD'nin çıkarları tartışmalı bölgedeki statükonun devamı ile sınırlıdır. Bu sebeple gerçekleşecek bir ABD müdahalesi ancak ani gelişen durumlarda beklenmektedir. ABD, GÇD anlaşmazlığında iddia sahibi bazı devletlerin taleplerini kabul etmedi ve GÇD'deki durumun deniz yollarındaki dolaşım özgürlüğünü tehlikeye atması durumunda, muhtemel bir müdahalenin ötesinde herhangi bir taahhütte de bulunmadı. 1990'ların sonlarında Çin-ASEAN ilişkilerindeki değişim sebebiyle GÇD'deki gelişmeler ABD için hiç önem taşımıyordu. Bu ilgi eksikliği, 1995 Mischief Reef olayı sırasında Filipin'e destek vermeyi reddetmesinden sonra daha iyi anlaşıldı. Ancak ABD yönetiminin son açıklamalarına göre ABD'nin GÇD stratejisinde birtakım değişiklikler olduğu görülmektedir. ABD'nin GÇD'ye olan ilgisindeki değişimin sebebi sadece deniz yollarından değil, büyüyen Çin'e karşı ilgisinin artmasından da kaynaklanmaktadır.

Temmuz 2011'de ABD-Vietnam-Filipinler, GÇD'deki tartışmalı suların yakınında 11 günlük ortak bir deniz tatbikatı gerçekleştirdi.¹⁰² ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'a göre Birleşik Devletler, GÇD'deki yaşanan gerginliklerde müttefiklerine destek verme konusunda istekli görünmüştür.¹⁰³ Washington'ın Güney Çin Deniz ve Pasifik bölgesine yönelik dikkati özellikle Barack Obama'nın başkanlığı döneminde daha fazla arttı. Avustralya'da yeni üsler kuran ve buradaki asker sayısını artıran ABD, bölgenin yükselen gücü Çin'e karşı Güneydoğu Asya ülkelerini yanına çekme arayışında. Ancak ABD'nin GÇD'deki dolaşım özgürlüğünün ve ulusal çıkarlarının uluslararası hukuka saygı çerçevesi içinde korunacağını da belirtmiştir. Ayrıca Clinton ABD, GÇD'de Çin'e

¹⁰¹ Gill **Bates**, *Rising Star: China's New Security Diplomacy*, Washington: Brookings Institution Press, Washington 2007, s. 137

¹⁰² ABD Donanması, Çin'e hiçbir Çin Denizi bağlantısı olmadığını söylüyor. <http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hzd5aSCsADeL91v5kHP1oLPnvzQ?d,> (Erişim Tarihi: 05.09.2017) cId=CNG.24c01f7b9ff53959e522b5434198c816.7d1, (Erişim Tarihi: 12.09.2017)

¹⁰³ Filipinler ve ABD, ihtilaflı sulara yakın bir yerde donanma tatbikatları düzenleyecek., *Reuters*. (2011). <http://www.reuters.com/article/2011/06/24/us-philippines-usa-drillsidUSTRE75N1GC20110624,> (Erişim Tarihi: 15.09.2017)

karşı ittifak oluşturarak Filipinler'in askeri kapasitesini artırmada destek vaat ederek, ülkenin savunmasına yardımcı olacak ilave ekipman desteği sağlamayı düşündüğünü söylemiştir.¹⁰⁴ Bunun nedeni ABD ile Çin arasındaki olası mücadele alanının Güney Çin Denizi olacak gibi görünmesidir.

Soğuk Savaş sonrası Çin'in denizlerdeki hakimiyet yeteneği Amerika'ya göre yok denecek kadar zayıf ve bu nedenle ileriye dönük bir stratejisilerinin de buna göre belirlenecektir. Buna bağlı olarak Çin'in, ABD ve ABD'nin Güneydoğu Asya'daki müttefiklerine karşı etkili olabileceğinden kuşku duyulmaktadır.¹⁰⁵ ABD'nin stratejik otoritesi ve bölgedeki diğer iddia sahibi devletleri destekleme eğilimi, Çin haricindeki aktörlerin egemenlik taleplerini güçlendirmiş, fiili işgallerini desteklemeye ve tek taraflı olarak enerji kaynaklarına sahip olma isteği konusunda teşvik etmiştir.

Çin ve ABD bölgedeki barış ve istikrar sürecini direkt olarak etkilese de tüm bölgesel tartışmaların çözümü ASEAN'a dayanmaktadır ve ASEAN'ın daha güçlü bir beraberlik ya da merkezi bir role sahip olup olmaması tüm üye ülkelerin çabasına bağlıdır. Bu bağlamda, blok ülkelerinin fikir birliği, başkasının işine karışmama, gayri resmîlik ve bireysel çıkarlar gibi eski prensipleri gerçekleştirme istekleri yüzünden halen birçok belirsizlik var olmaktadır. ASEAN, bölgesel barış, güvenlik ve sorun çözümü için iş birliğine önderlik etmesine hak kazanmak ve ortak konularda çıkarların ayrımına devam ederken rolünü de küçültme arasında seçim yapma zorunluluğuyla karşı karşıyadır.¹⁰⁶

1.7.2. Japonya'nın Bölgedeki Rolü

ABD, bölgede NATO benzeri askeri ittifakı Japonya ile kurmuş ve II. Dünya Savaşı'ndan beri başarılı şekilde korumuştur. ABD'nin bölgedeki güvenilir müttefiki sarsılmaz şekilde Japonya'dır. Bölgede Çin ile Japonya arasında anlaşmazlıklar bulunmaktadır.

Çin ile Japonya arasındaki Diaoyu / Senkaku Adaları'ndaki anlaşmazlık, 1970 yılında ABD'nin tartışmalı adaları Okinawa adaları ile birlikte Japonya'ya teslim etmesi

¹⁰⁴ David Gollust, "Clinton, Filipinler'in Adalar Anlaşmazlığına Karşı ABD Taahhüdünü Yeniliyor," *Voice Of America News.*, <http://www.voanews.com/english/news/asia/Clinton-Reaffirms-US-Commitment-to-Philippines-Amid-Islands-Dispute-124456879.html>, (Erişim Tarihi: 09.10.2017)

¹⁰⁵ Bob Savic, "Is the US Losing East Asia to China?" *The Diplomat*, <http://thediplomat.com/2016/12/is-the-us-losing-east-asia-to-china/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018)

¹⁰⁶ Thanh Hai Do, "South China Sea in China's Grand Chessboard," *Pacific Forum CSIS*, Number 44, Hawaii 2014.

nedeniyle tekrar gündeme geldi. Adalar, Doğu Çin Denizi hattında Tayvan'ın yaklaşık 12 deniz mili kuzeydoğusunda, Okinawa'nın 200 deniz mili güneybatısında Okinawa kıyısının Çin tarafında bulunmaktadır. Beş küçük volkanik adaların ve üç kayalık çıkıntısının toplamda sadece 2,7 mil kare olması sebebiyle hiçbirini yaşamaya elverişli değildir. Anlaşmazlık çoğunlukla çevresindeki Münhasır Ekonomik Bölge ile ilgilidir. Ne Japonya ne de Çin, adalar üzerinde egemenlik konusunda ikna edici bir iddia oluşturamadığından, iki hükümet esas itibarıyla meseleyi ertelemeye karar verdiler. Temmuz 1996'da bir sağ- kanat Japon grubu, 1978'de yapılan bir deniz fenerini yenilemek amacıyla adalara gitti ve deniz fenerinin Çin tarafından tanınması talebi sebebiyle bir kriz yaşandı. Tayvan ve Hong Kong'daki etnik Çinliler talebe öfkeyle yanıt verdi.¹⁰⁷ Bununla birlikte, 18 Eylül 1996 Japonya'nın Mançurya'ya girmesinin 65. yıldönümü olması ve bu konunun Çin-Japon ilişkilerinde çok hassas görülmesi gerginliğin artması yönünde endişelere yol açtı. Pekin'deki pragmatik liderler anlaşmazlığın popüler Japon karşıtı duyguyu körükleyeceğinden korkarak bu durumun Çin hükümetinin Japonya ile olan ilişkilerine ciddi şekilde zarar verecek proaktif eylemlere dönüşeceği konusunda endişelendiler. Bunun sonucunda, anlaşmazlık süresince Çin medyası, yurtdışındaki Çin karşıtı gösterilere oldukça az yer verdi. Gerginlikler azalana kadar Çin medyasında hiç gösterilmedi.

Bir başka Çin Japonya gerilimine Chuanx'ta tanık oluyoruz. Çin'in kıyıdan uzak bir bölge olan Doğu Çin Denizi'ndeki Chunxiao'da yeni doğalgaz sahaları araması, Japonya ve Çin arasında bir gerginliği artırmıştır. Bunun yanı sıra, iki devlet arasındaki anlaşmazlık, bölgedeki geniş petrol ve gaz arzları hakkındaki raporlarla daha fazla yükseldi. Ayrıca Japonya ve Çin, Doğu Çin Denizi'ndeki münhasır ekonomik bölge sınırları konusunda da anlaşmazlık içine girdiler.¹⁰⁸ Anlaşmazlığın çözülmesi adına her iki taraf da ortak gaz sahalarının araştırılmasını önerdiler fakat bu öneri hayata geçirilemeden son buldu. Japonya, halihazırda Çin tarafından yatırım yapılan alanların maliyetlerine ortak olacağını ve MEB (Münhasır Ekonomik Bölge) anlaşmasına halel getirmeksizin ortak bir arama anlaşması yapabileceğini de açıkladı. Ancak, Çin bu öneriyi reddettikten sonra 2003 'te Chunxiao alanında sondaj çalışması başlattı. Buna

¹⁰⁷ <https://ankasam.org/cinin-tek-cin-politikasi-ve-abd/>, (Erişim Tarihi: 23.03.2018)

¹⁰⁸ Zou **Keyuan**, "The Chinese Traditional Maritime Boundary Line in The South China Sea and Its Legal Consequences for the Resolution of the Dispute over the Spratly Islands," *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 14, No. 1, 1999, s. 27-55.

karşılık Japonya, Çin'in güneyindeki Okinawa adasına kadar uzanan deniz sınırında sondaj çalışmaları yapabileceğini savundu. Kısaca, Japonya hak iddia ettiği payını almak istedi. Japon Dışişleri Bakanı Yoriko Kawaguchi, bu konuyu Haziran 2004'te Çin meslektaşları Li Zhaoxing ile birlikte gündeme getirdi. Buna karşılık, Li, Japonya ve Çin'in ortaklaşa proje geliştirebileceğini ve farklılıkları bir kenara koymayı düşündüklerini belirtti. Ancak Japon tarafı, Çin Denizi yakınlarındaki tartışmalı Senkaku adalarını, kendi kara ve deniz kanunları uyarınca topraklarına dahil ettiğini iddia ederek rahatsızlığını dile getirdi. Çin ise Japon hükümetinin önceden haber vermeksizin MEB'de araştırma gemileri gezdirdiğini iddia etti.¹⁰⁹ Çin, rekabeti artırmak adına Nisan 2005'te nükleer güçle çalışan bir denizaltı ile Japon sularına girdi. Bu ihlal, Doğu Çin Denizi boyunca Japon ve Çin donanmaları arasındaki iki günlük bir gerilim ile devam etti. Çin, bu taciz için karşı tarafa hızlı bir özür ilettilti. Ancak bu tacizler, kısa bir süre sonra Çin'e ait bir araştırma gemisinin Okinotori Adası yakınlarındaki Japon sularına tekrar girmesi ile devam etti. Geminin, deniz ve petrol arama sondajı için denizlatı araştırmaları yaptığı iddia edildi. MEB içinde Çin gemileri tarafından yapıldığı iddia edilen bu çalışmalar 2003 yılında 8 iken, 2004 yılında 34 oldu.¹¹⁰ Artan askeri gücünün kaslı görünümüne güvenen Çin, 9 Eylül 2005'te Chunxiao gaz sahasının yakınında beş savaş gemisi filosu kurdu. Çin savaş gemileri bu bölgede ilk kez görüldü. Buna karşılık, Mart 2007'de Japonya, ülkenin MEB 'indeki açık deniz petrol ve gaz tesisatlarını korumak için yeni bir iş birliği yapmayı önerdi. Üst düzey bir Japon dışişleri bakanlığı yetkilisi, gerilimli ortamın Çin ile olan toprak anlaşmazlığı konusundaki gelişmeleri en başa getirebileceğini iddia ederek endişelerini dile getirdi'.¹¹¹ Bu gelişmeler altında Japonya, Çin'in Asya'daki ürpertici etkisinden kaygı duyuyor ve Güney Çin Denizi'ndeki olayları, Pekin'in başka yerlerdeki niyetlerinin bir göstergesi olarak görüyor. Tokyo'da hükümet yetkileri, Amerikalı jeopolitist Nicholas Spykman'ın ünlü deyimine dikkat çekiyor: "Doğu Asya'nın kurallarını kim kontrol ediyor? Güney Çin Denizi'ne karşı daha agresif bir Çin

¹⁰⁹ Janet Xuanli **Liao**, "Sino-Japanese Energy Security and Regional Stability: The Case of the East China Sea Gas Exploration," *East Asia*, Vol. 25, No. 1, 2008, s. 57-78.

¹¹⁰ Chietigj **Bajpae**, "China Fuels Energy Cold War," *Asia Times* 2, 2005, s. 1-8.

¹¹¹ David **Pilling** and Victor **Mallet**. "Japan Set to Raise Stakes in China Row," *Financial Times* 20, 2007

duruşu, Japon çıkarlarını daha fazla tehdit edebilecek genişlemeci eğilimlere sahip olduğunu ileri sürüyor.¹¹²

1.7.3.ASEAN'nin Bölgedeki Rolü

Büyük güçler arasındaki güvensizlik ve rekabet ortamı, GÇD bölgesindeki küçük ve orta büyüklükteki güçlerin manevra alanlarının genişlemesine yol açmıştır. Fakat, önemli bölgesel kuruluşlar arasında yer alan ASEAN'ın büyük güçler ile iş birliği ve bölgesel liderlik konularına etkili bir çözüm getirememesi, ASEAN'ın uluslararası niteliklerinin daha az oranda ortaya çıkmasına sebep oldu. Buna rağmen ASEAN, bölgesel ilişkilerin yürütülmesi konusundaki şartlarını belirleyerek bölgesel aktörlere mesajını iletmiş oldu.¹¹³ Çin baskılarına karşı politikalar oluşturmak isteyen ASEAN, Çin'i çok taraflılık içine sokmak için Asya Bölgesel Forumu aracılığıyla ikili görüşmeler yapılmasını teklif etti. Bununla birlikte Çin hükümeti de 1995'ten itibaren ASEAN ülkeleriyle çok taraflı bir ilişki içine girerek anlaşmazlık yaşadığı komşularını iş birliği ile ikna etme yolunu tercih etti. Çin'in bu yaklaşımı daha sonra GÇD ile ilgili müzakerelerde de devam etti ve toprak anlaşmazlıklarının ikili bir temelde ele alınması gerektiğini savundu.

Bazı Güneydoğu Asya devletleri Çine karşı ‘‘hedging stratejisi’’ (sınırlayıcı strateji) izlerken, aynı zamanda bölgesel düzene diğer büyük güçleri de bağlamayı istemekteler. Özellikle, ABD'nin bölgenin birincil gücü olarak kalması istenmektedir. Çünkü Çin, bölgesel hiyerarşide ASEAN'a göre halen ikinci sırada yer almaktadır.¹¹⁴ Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve diğer ASEAN üyeleri, Güneydoğu Asya'da muhtemel Çin saldırganlığına karşı dengeleyici bir güç olarak gördükleri ABD ile yakın ilişki içindedirler. Çünkü daha dinamik bir savunma politikası yürütülmesi ve bölgesel güvenlik iş birliğinin daha fazla derinleştirilmesi Çin'i dengeleyebilecektir.¹¹⁵ Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki eylemleri, Waltz'un sıkı savunma realistiği ya da Mearsheimer'in saldırgan realistiği ile tam olarak tanımlanamamaktadır. Çin'in şu anda

¹¹² Ministry of Foreign Affairs of Japan, ‘‘Joint Press Conference 12 December 2003’’, <http://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/asean/year2003/summit/press1212.html>, (Erişim Tarihi: 01.03.2018)

¹¹³ Michael **Yahuda**, ‘‘China's New Assertiveness in The South China Sea,’’ *Journal Of Contemporary China*, Vol. 22, No. 81, 2013, s. 446-459.

¹¹⁴ Goh **Evelyn**, ‘‘Great Powers, and Hierachial Order in Southeast Asia: Analyzing Regiona’’ Boston 2008, s. 113.

¹¹⁵ Liselotte **Odgaard**, ‘‘The South China Sea: ASEAN's Security Concerns About China,’’ *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, 2003, s. 11-24.

saldırgan realistliği takip edip etmeyeceği, hegemonik geçişin saldırgan realistliğin önemli bir parçası olduğu için söylenemez.¹¹⁶ Belki Çin hegemonik bir güç olmaya ve hatta ABD hegemonyasıyla mücadele etmeye çalışacaktır. Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki eylemlerinin hegemonik geçiş teorisi olarak tanımlanan yol üzerindeki ilk adımları olup olmadığını kesin bir dille söylemek zor. Sonuç olarak mevcut tartışmalar, neo- realizm açısından ele alınabilmektedir. Bu teoriden hareketle, gözlemcilerin farklı bakış açılarıyla, Çin'in Güney Çin Denizi politikasını görebiliriz.

I. Bölümde kavramsal ve teorik çerçevenin yanında bölgede aktif olan aktörlerin tutum ve çıkarlarını ana hatları ile anlattıktan sonra, II. Bölümde Güney Çin Denizi'nde, anlaşmazlık /uzlaşmazlık noktaları, ilgili tarafların bölgeye yönelik genel tutumları, aktiviteleri ortaya çıkan siyasi gelişmeler bağlamında açıklanmaya çalışılacaktır. Çin'in gelişmeler karşısında tutumunun daha da belirgin ve ayrıntılı tasviri yapılarak konu daha geniş bir şekilde yeni boyutlarıyla aydınlatılmaya çalışılacaktır. Böylece Çin'in ve diğer aktörlerin somut gelişmeler üzerinden çıkar, tehdit ve güvenlik algılamaları belirlenmeye çalışılacaktır.

¹¹⁶ Security Strategies, "International Security," Vol. 32, No. 3, Boston 2008, s. 113- 157.

İKİNCİ BÖLÜM

ÇİN VE GÜNEY ÇİN DENİZİ ANLAŞMAZLIĞI

2.1. Güney Çin Denizi Anlaşmazlığı

Deniz bölgeleri ve adalar üzerinde hak iddia etmek farklı şeylerdir. Deniz bölgelerinde hak iddia etmek aynı zamanda su altındaki balıkçılık kaynaklarına erişim haklarıyla birlikte, petrol ve gaz sondaj haklarını da kapsamaktadır.¹¹⁷ Ama tabi ki adalar üzerinde hak iddia devletler, bu adaların yasal olarak kendi egemenliklerinde olduğunu kanıtlayabilirlerse, bu adaların kıta sahanlıkları ve Münhasır Ekonomik Bölge'leri üzerinde de hak sahibi olurlar.

Dünya ticaretinin yaklaşık üçte birinin geçiş yaptığı, Karimata'dan Malakka ve Tayvan Boğazı'na kadar olan alanı kapsayan Güney Çin Denizi'nin, aynı zamanda büyük bir petrol ve doğal gaz rezervine sahip olduğu düşünülmektedir. Balıkçılık açısından da zengin bir bölge olan Güney Çin Denizi'nde en fazla egemenlik problemi olan devletler Çin, Tayvan, Filipinler, Vietnam, Brunei ve Malezya'dır.¹¹⁸ Uzun denizaşırı ticaret için önemli bir kavşak olarak tanınan bu sular, petrol ve doğalgaz rezervlerinin önemli bir kısmı barındırmaktadır. Bu sebeple denize kıyısı olan ülkelerden bazıları, adaları çevreleyen deniz ve kaynaklar üzerinde egemenlik iddiaları talebinde bulunmaktadır.

Güney Çin Denizi, Spratly ve Paracals Adaları'nı içine alan yarı kapalı bir denizdir. (Şekil 1 bkz.) GÇD, 20. yüzyıldan önce çatışma olasılığı için tehlikeli bir bölge olarak görülmemektedir.¹¹⁹ 1930'lu yıllarda Fransa bölgeye geldi ve Paracels ve Spratly adasında hak iddialarında bulundu. 2.Dünya Savaşı'nda Fransa'nın yenilgisinden sonra bölgenin mülkiyeti Japonya'ya teslim edildi. Bölge tamamen Japon yönetim sistemi içine dahil edildi. Savaşın sona ermesinden sonra Japonya, takımadalar üzerindeki kendi

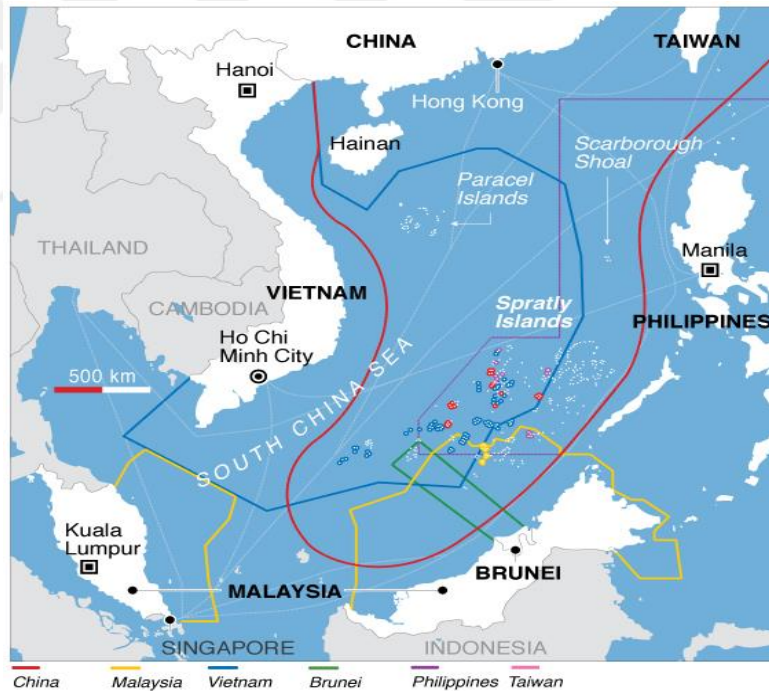
¹¹⁷ Burgess, s. 8.

¹¹⁸ "The South China Sea and Australia's Regional Security Environment," Leszek Buszynski, Christopher Roberts, eds., National Security College Occasional Paper, No: 5, 2013, s. 4-5.

¹¹⁹ Shee Poon Kim, "The South China Sea in China's Strategic Thinking," *Contemporary Southeast Asia*, Vo. 19, No. 4, 1998, s. 369.

iddialarından vazgeçti ve bölgeyi terk etti. O zamandan bu yana GÇD'nin önemi, bölgedeki komşu devletler arasında giderek artmaya başladı ve bu adaların üzerinde etkin işgal düşünceleri bölgesel endişenin artmasına sebep oldu.

Güney Çin Denizi anlaşmazlıklarının odaklandığı ana konu, kuzeybatı kesimde yer alan Paracals takımadaları üzerindedir (Şekil 1). Çinli arkeologlar, adalarda Çin kültürüne ait bazı nesneler bulmalarıyla, egemenlik iddialarının tamamını bir dizi tarihsel kayıtlara dayandırmaktadırlar. Bunlar 2000 yıldan fazla geçmişe sahip nesneler olarak, Çin mülkiyetinin eski zamanlara dayandığının bir delili olarak gösterilmektedir. Çin, tarihsel belgelerin büyük bir kısmını savunduğu delilleri kanıtlamak için sunmuştur. Bunun yanı sıra Çin, 19 ve 20. yüzyılın başlarından bu yana, etkili bir işgal hareketinde bulunmadan Paracel Adaları üzerindeki iddialarını sürdürmeye devam etmektedir.¹²⁰

Şekil 1. Güney Çin Denizi ve Anlaşmazlık Olan Bölgeler¹²¹

GÇD, Asya içinde dinamik ve güçlü birkaç bitişik ülkeyi barındırmaktadır. Uzun denizaşırı ticaret için önemli bir kavşak olarak tanınan bu suların, önemli oranda petrol

¹²⁰ Shigeo Hiramatsu, "China's Advances in The South China Sea: Strategies and Objectives," *Asia Pacific Review*, Vol. 8, No. 1, 2001, s. 40-50.

¹²¹ Sean Mirski, "Dispute in The South China Sea: A Legal Primer," <https://www.lawfareblog.com/dispute-south-china-sea-legal-primer>, (Erişim Tarihi: 05.12.2017)

ve doğal gaz rezervlerini barındırdığı düşünülmektedir.¹²² GÇD, Basra Körfezi ve Hazar Denizi'nden daha büyük olmasına rağmen temel iki bakımdan birbirlerine benzemektedirler; denizaltı kaynakları konusunda anlaşmazlıkların olması ve bu anlaşmazlıkların, bölge devletleri tarafından tartışmasız hayati ve ulusal çıkarlar olarak görülmesi sebebiyle askeri kuvvet kullanılmaya yatkın bir görüntü sergilemektedir.¹²³ GÇD'de, kaynaklara erişim için yaşanan rekabete dayalı faaliyetlere örnek olarak "Spratly ve Paracel Takımadaları"nı gösterebiliriz. Paracel ve Spratly Adalar zincirleri, birkaç yüz küçük adacıkları ve kayalıkları içerir. Bu adacıkların çoğu kısmen yerleşime uygun olmayan arazi kitlelerinden oluşmaktadır.

Çin, Tayvan, Vietnam, Filipinler, Malezya ve Brunei ülkelerinden her birinin Spratly Adaları'nın tümü veya bir parçası üzerinde birbiriyle örtüşen toprak egemenliği iddiaları bulunmaktadır. Taraf ülkelerin her biri iddialarını desteklemek için; keşif, tarihsel kanıt, uluslararası hukuk ilkelerine dayanan argümanlar, işgal, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) hükümleri gibi unsurlar arasında değişim gösteren çeşitli materyaller öne sürmektedirler.¹²⁴ Çin, Tayvan ve Vietnam, iddialarını tarihsel tezlere dayandı- rırken; egemenlik iddiaları bazı oluşumlarla sınırlı kalan Brunei, Filipinler ve Malezya ise savlarını Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri'yle desteklemektedir. Devletler, söz konusu oluşumların kıta sahanlıkları ve münhasır ekonomik bölgeleri üzerinde bulunmasının egemenlikleri için yeterli olduğunu düşünmektedirler.¹²⁵ Nitekim bu devletler; Çin, Tayvan ve Vietnam gibi iddialarını, adaların tarihsel olarak da kendilerine ait olduğunu belirterek tamamlamaktadırlar. Ancak bu devletlerin Çin, Tayvan ve Vietnam kadar kuvvetli kanıtları yoktur.

Bunun yanı sıra GÇD'ndeki sorunsal sadece birtakım ada, adacık, sığlık ve resifin paylaşım kavgasından öte etkileri küresel boyutta hissedilebilecek çok boyutlu ve çok aktörlü bir karmaşa haline gelmiştir. GÇD'nin uluslararası ticaret rotalarının en yoğun alanlarından biri olması ve ihtilaflara angaje olan aktörlerin çeşitliliği, sorunu deniz haklarının karmaşıklığından ziyade uluslararası ilişkiler kapsamına taşımaktadır.

¹²² M. Stephen **Zitrin**, Michael T. **Klare**, "Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict," New York: Metropolitan Books, 2001, *Journal of Conflict Studies*, Vol. 21, No. 2, 2001, s. 109.

¹²³ USDOE EIA 2014 CHINA. (2015)., [https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm? iso=CHN](https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN), (Erişim tarihi: 15.02.2017)

¹²⁴ Sibel **Karabel**, Güney Çin Denizi'ndeki Çin-Filipinler İhtilafı ve Tahkim Kararının Değerlendirmesi, BİLGESAM Analiz, No:1334, İstanbul Eylül 2016, s. 1.

¹²⁵ **Karabel**, s. 2.

Güney Çin Denizi'nin Çin açısından üç bakımdan önemlidir.

1-Güney Çin Denizi, Çin'in güney bölgesinin güvenliği için doğal bir kalkan görevindedir. Çin'in güney bölgeleri çok daha gelişmiş ve nüfus açısından da çok daha kalabalık olduğundan, Çin'in ulusal güvenliği için bu bölgelerin istikrar ve güvenliğinin sağlanması gerekmektedir.

2- Bu bölgede güvenliğin sağlanması Çin'in stratejik savunması ve manevra kabiliyeti açısından da oldukça önemlidir ve ABD'nin bölgedeki askeri varlığını da sınırlandıran bir unsurdur.

3- Çin hem karadan hem denizden saldırıya uğramaya açıktır, bu durumu iyileştirmek için de bölge ülkeleriyle iyi geçinme politikası izlemektedir. Ancak ileride Çin'in egemenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik bir saldırı olursa, bu muhtemelen Güney Çin Denizi'nden gelecektir.¹²⁶

2.1.1. Vietnam'ın Yaklaşımı

Bölgenin neredeyse tamamında hak iddia eden Çin'in yanı sıra Vietnam da tüm Spratly adaları üzerinde, Paracel adaları üzerinde ve denizin büyük bir bölümünde hak iddia etmektedir. Vietnam da aynı Çin gibi hak iddiasını tarihsel ve arkeolojik gerekçelere dayandırmaktadır ve iddiasını meşrulaştırmak için Spratly adalarının büyük bir bölümünü işgal etmiştir.¹²⁷ Vietnam, Eylül 1975'e kadar Spratly Adaları'ndaki Çin varlığını kabul etmiştir; hatta Çin'i desteklemiştir. Bu tarihten sonra, adalar üzerinde egemenlik iddia etmeye başlamıştır. Vietnam, bu tutum değişikliğini kabul etmekte ve önceki tutumunun nedenini; o dönemdeki durum gereği, bölgesel (SSCB) ve küresel (ABD) tehditlere karşı Çin'e dayanmak ve ona karşı çıkmamak zorunluluğunun oluşturduğunu belirtmektedir.¹²⁸ 1974 yılında, Çin-Vietnam çatışması sonrası tüm Paracel Adaları'nın Çin tarafından kontrol altına alınmasıyla birlikte, Vietnam bu bölgede toprak iddialarını sürdürdürmeye ısrarla devam etti. Mevcut uyuşmazlıklara rağmen Çin, Paracel Adaları'ndaki işgali ile askeri varlığını güçlendirmiş ve Spratly

¹²⁶ Mingjiang Li, "China's South China Sea Dilemma: Balancing Sovereignty, Development and Security," Sam Bateman-Ralf Emmers, eds., Security and International Politics in The South China Sea: Towards a Cooperative Management Regime, Routledge 2009, s. 141-142.

¹²⁷ J. Peter Burgess, "The Politics of The South China Sea: Territoriality and International Law", Security Dialogue, Vol. 34, No. 1, 2003, s. 9.

¹²⁸ SAEMK, (Stratejik Araştırma ve Etüd Millî Kom), Devletlerarası İlişkilerde Tartışmalı Adalar Sorunu, İstanbul 1999, s. 1-50.

bölgesini işgal etmek için kendisine bir sıçrama tahtası sağlamıştır. Devam eden Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi müzakereleri teşvikiyle, Vietnam 12 Mayıs 1977 tarihinde 200 deniz mili boyunca Münhasır Ekonomik Bölge ilan etti ve kendi karasuları içinde Paracels ve Spratly Adaları'nı dahil etti.¹²⁹ 1979 ve 1982 yılında Vietnam, Dışişleri Bakanlığı tarafından yayımlanan Hoang Sa ve Truong Sa Takımadaları üzerinde "Egemenlik" başlıklı raporla kendi taleplerini dile getirdi.¹³⁰ 1988 Mart ayında, Çin kuvvetleri, Vietnam'ın hak iddia ettiği altı küçük adanın kontrolünü ele geçirildi. Bu ele geçirilen adalardan en önemli olanı Spratlys içindeki Fiery Cross kayalığıdır. Ardından Deniz Harp Sözleşmesini takiben üç Vietnam gemisi battı ve yetmiş iki denizci öldü. Spratly bölgesinde Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) tarafından ilk kez askeri güç kullanıldı. Aynı zamanda Çin deniz kuvvetleri kendi kıyı suları olarak iddia ettiği bölgenin dışında bir saldırı modunda faaliyet gösterdikleri ilk eylemi olmuştur.¹³¹ 2008 Aralık ayında, Çin ve Vietnam belirli konuları çözmek için "temel yol gösterici ilkeler" çerçevesinde, önceliğe sahip deniz konularıyla ilgili bir dizi ikili görüşmeler başlatmak için anlaştılar. Bu görüşmeler 2010 yılının ilk döneminde başladı ve yıl boyunca beş oturum olarak gerçekleştirildi. Vietnam ikili görüşmelere Paracel Adaları'nı da dahil etmek istedi ancak Çin bunu reddetti. Vietnana göre ise; Spratly Adaları gibi Vietnam ve Çin tarafından çözülemeyen ve diğer ülkeler ile ilgili sorunlar, ilgili tarafların katılımını gerektirmektedir.

2011'de, Vietnam Başbakanı Nguyen Tan Dung ulusal egemenlik savunma politikasında alışılmışın dışında bir açıklama yaparak Çin ile ilişkilerde bazı hassas noktaları göstermek için büyüyen iç baskıya karşı yanıt vererek şunları söyledi: "Biz gücümüzü göstermeye devam ediyoruz ve kararlılığımız güçlü bir şekilde devam edecek, Vietnam'ın tüm ordu ve insanlarıyla beraber denizlerdeki egemenliğini koruma kararlılığı vardır." Dung ayrıca, "Paracel ve Spratly'e doğru Vietnam'ın tartışılmaz deniz egemenliğini" vurguladı. Hemen ardından Cumhurbaşkanı Nguyen Minh Triet, Çin sınırına yakın Quang Ninh il eyaleti dışında "Co" adasını ziyaret ederek,

¹²⁹ Eric **Hyer**, "The South China Sea Disputes: Implications of China's Earlier Territorial Settlements". Pacific Affairs, Vol. 68, No. 1, 1995, s. 40.

¹³⁰ Gerardo MC. **Valero**, "Spratly Archipelago Dispute: Is The Question of Sovereignty Still Relevant?" *Marine Policy*, Vol. 18, No. 4, 1994, s. 314-344.

¹³¹ Stephen J. **Ruscheinski**, *China's Energy Security and The South China Sea*, Army Command and General Staff Coll Fort Leavenworth KS, B.S., University of Illinois At Urbana-Champaign, Illinois 2002. s. 51.

Vietnam'ın adalar üzerindeki egemenliğini "korumak için kararlı" olduğunu belirtti.¹³² Bu bağlamda Çin'in ve Vietnam'ın Güney Çin Denizi'ndeki hayati çıkarları, Paracel ve Spratly Adaları'na yönelik politikalarda hem uzun vadeli hemde kısa vadeli önemli etkiler yaratacaktır. Hatta uzun vadede Çin'in Spratly çıkarları daha da artacaktır. Dolayısıyla adalar üzerinde, Vietnam-Çin gerginliğinde bir artış olacağını görmek kaçınılmazdır. Bu gelişmeler ışığında bölgedeki gerginliklerin en önemli sebebinin adalar üzerindeki egemenlik çekişmeleri ve yasal talepler olduğunu söyleyebiliriz.

Çin, kendi tarihsel ve coğrafi iddialarını pekiştirmenin yanı sıra karşı tarafın da önem verdiği tarihsel metinleri çürütmeye büyük önem vermektedir. Çin, Vietnam'ın en eski metinler addederek kanıt olarak sunduğu 17.yy'a ait harita ve buna bağlı olarak 18.yy'da yazılan kitapta adı geçen adaların Spratly Adaları olmadığı iddiasını savunmaktadır.¹³³ Vietnam, Soğuk Savaş'ın ardından Güney Çin Denizi'ne doğru büyüyerek tekrar bir tehdit olmaya başlayan Çin'e karşı, ASEAN'a yakınlaşmıştır. Özellikle ASEAN'a katıldığı 1995'ten bu yana Vietnam da sorunun tüm tarafların katılacağı, Spratly ve Paracel Adaları uyuşmazlıklarının masaya yatırılacağı çok taraflı görüşmelerle çözülmesi fikrini benimsemekte, sorunun uluslararasılaştırılmasını istemektedir.

2.1.2. Filipinler'in Yaklaşımı

Filipinler Spratly adalarının büyük çoğunluğunda hak iddia etmekte ve adaların bir bölümünü işgal etmektedir. Hak iddialarını da adaların 1956'da Filipinli bir kâşif tarafından keşfedilmesine ve yarı-yasal bir kavram olan 'yakınlık' kavramına dayandırmaktadır.¹³⁴ Filipinler 1968'den itibaren iddialarını daha etkili bir şekilde yinelemeye ve üç adada da askeri birlik bulundurmaya başlamıştır. Ayrıca, 11 Mart 1976'da Palawan'da (Spratly bölgesi içinde) Filipinler'in toplam petrol tüketiminin %15'ini karşılamakta olan bir petrol alanı bulmuştur. Mart 2005'te Vietnam ve Filipinler; devlet petrol şirketleri tarafından oluşturulan Ortak Deniz Sismik Taahhütnamesi'ni (JMSU) imzalamışlardır. Bu anlaşma; taraf devletler tarafından değil, ulusal petrol şirketleri tarafından imzalanmış olup Spratly Adaları bölgesinde petrol

¹³² Carlyle A. **Thayer**, "China's New Wave of Aggressive Assertiveness in The South China Sea," *International Journal of China Studies*, Vol. 2, No. 3, Kuala Lumpur 2011, s. 555.

¹³³ SAEMK, a.g.e., s. 17-19.

¹³⁴ Joshua P. **Rowan**, "The US-Japan Security Alliance, ASEAN and The South China Sea Dispute," *Asian Survey*, Vol. 45, No. 3, 2005, s. 414-436; Chi-kin **Lo**, *China's Policy Towards Territorial Disputes: The Case of The South China Sea Islands*, Routledge 2003.

öncesi keşif araştırmalarının yapılması konusunda ticari bir anlaşma olması yönünden olumlu karşılanmıştır. Anlaşmaya hiçbir Tayvanlı şirket katılmamış olmakla birlikte 30 Haziran 2008 tarihinde sona eren anlaşmanın uzatılıp uzatılmayacağı ise muallakta kalmıştır. Nitekim Filipin muhalefeti, son yıllarda JMSU'yu hü- kümetin Güney Çin Denizi'ndeki iddialarına zarar vermesi ve anayasayı ihlalin bir göstergesi olarak görmesi sebebiyle eleştirmiştir.¹³⁵

Filipin Devleti 1947'deki belirli adaların keşfinin ardından, Filipinli avukat Thomas Cloma ile bu adalar üzerindeki iddialarını haklı çıkartma yoluna gitti.¹³⁶ Cloma, 1956 yılında Yüksek Kurulu'nun başkanı olarak, "Kalayaan" (Freedomland) adında yeni bir ada devleti oluşturduğunu ilan etti. Ancak şimdiye kadar hiçbir hükümet Kalayaan'ın yasallığını kabul etmemiştir. 1971 yılında Filipin hükümeti tarafından ilk resmi bir egemenlik iddiası ortaya atıldı. Filipin'e cevaben Filipin balıkçı teknesine Itu Aba Adası'nda konuşlanmış Tayvanlı güçler tarafından ateş açıldı. Filipin hükümeti tarafından olay protesto edilerek karşı tepki gösterildi ve ardından Cloma'nın iddiası üzerine yasal söylemlerle Spratly bölgesindeki adaları topraklarına kattı.¹³⁷ 1978 yılında Marcos hükümeti takım adaları resmen Filipin topraklarına ilave etti ve Palawan ilinin idaresi altına yerleştirildi. Ancak Filipin'in resmi pozisyonu "Kalayaan Adalar Grubu" için Spratlys ve Paracels bölgelerinden farklı olduğunu ileri sürmektedir. Filipin'in bu taleplerini jeolojik iddalar üzerinden esas almaktadır. Kalayaan Takım Adası'nın sözde kıta sahanlığı, "Palawan" ili ile bitişik olarak batıya doğru 300 mil uzanan ve Filipinler'in MEB merkezinde yer almaktadır.¹³⁸ Filipinler bu iddialarını savunmak için, sekiz adaya 595 denizci konuşlandırdı. Bununla birlikte ağır topçu ile güçlendirilmiş ve radar tesisleri, bir meteoroloji istasyonu ve mühimmat depoları ile donatmıştır. Filipinler bölgedeki birçok ülkeden daha çok "lawfare" (yasal savaş) ile toprak bütünlüğünü korumak için çabalamaya devam etmektedir. Tartışmalı suların genelinde Çin'in büyüyen atılganlık faaliyetleri, bölgedeki büyük ıslah faaliyeti hareketleri ve

¹³⁵ Ralf Emmers, "ASEAN and The Securitization of Transnational Crime in Southeast Asia," *The Pacific Review*, Vol. 16, No. 3, 2003, s. 419-438.

¹³⁶ Christopher C. Joyner, "The Spratly Islands Dispute: Rethinking the Interplay of Law, Diplomacy, and Geo-Politics in the South China Sea," *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 13, No. 2, 1998, s. 193-236.

¹³⁷ Gil S. Fernandez, "The Philippines' South China Sea claims," *The South China Sea Disputes. Philippine Perspectives*, New Manila, Quezon City: Philippine-China Development Center and The Philippine Association for Chinese Studies, 1992, s. 19-24.

¹³⁸ Christopher C. Joyner, "The Spratly Islands Dispute in The South China Sea: Problems, Policies, and Prospects for Diplomatic Accommodation," *Investigating Confidence-Building Measures in The Asia-Pacific Region*, Stimson Center Report 28, 1999, s. 53-108.

düzenli askeri tatbikatlardaki artışlar tedirginliğin artmasına sebep olmaktadır. Bunun yanında Filipinler de silahlı kuvvetlerini modernize etmek umuduyla, askeri harcamaları aşağı ikiye katlamıştır.

Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlıkların Filipin ulusal söyleminde önemli bir konu haline gelmiştir. Pew anketine göre, %93 Filipinli, Çin'i ulusal güvenlik tehdidi olarak görüyor ve %58 net bir çoğunluğun ise Güney Çin Denizi'nde olası bir savaş için endişeli olduğu görünmektedir. Çin'in, adalarda arazi ıslahı ve inşaat hareketlerinin ve sahil güvenlik manevraları stratejisinin kasıtlı olduğu söyleyenebilir. Bu sebeple Çin'in Spratly Adaların'daki davranışı, fiziksel tecavüz adıyla analiz edilebilir.¹³⁹ Ayrıca Filipinler, hemen hemen tüm komşuları ile paralel olarak, gemiler, uçaklar satın almak yoluyla ve artan harcamalar ile kıyı savunmasını artırmaktadır. Bölge anlaşmazlıkları Filipin ulusal söylemi için önemli bir konu haline gelmiştir. Pew anketine göre, %93 kadar net Filipinli çoğunluk Çin'i ulusal güvenlik tehdidi olarak görmektedir. %58 Filipinli ise gelecekte bölge içinde, Çin ile olası savaş olasılığı hakkında endişe duymaktadır.¹⁴⁰ Filipinler'in bölgedeki stratejik konumu sebebiyle bölgesel önemi her dönemde devam etmiştir. Filipinler Dışişleri Bakanlığı'na göre, 2010 yılının dördüncü çeyreğinde Çin, Spratly Adaların'daki faaliyetlerini hızlandırdı. 2012 yılında, Çin'in Spratly bölgesinde pist ve askeri tesisler olduğu adalar oluşturmak istemesi ve büyük ıslah projelerini hayata geçirmesi sebebiyle Filipinler ve Çin arasındaki anlaşmazlık 2013 yılında uluslararası mahkemeye taşındı. Ancak Çin, mahkemenin yargı yetkisini tanımayı reddetti. Ocak 2013'te GÇD'deki Filipin topraklarına tecavüz edildiği iddiasıyla Çin'e karşı Filipinler tarafından tahkim davası başlatıldı. Son tahlilde Manila, Spratly Adaları üzerindeki çoğu sorun sırasında, Deniz Hukuku Hakkında Birleşmiş Milletler Konvansiyonunu kullandı. Bunun yanı sıra Pekin'den gelen karışık reaksiyonlara karşı, Deniz Hukuku üzerinden yola çıkarak Uluslararası Mahkeme'de anlaşmazlığı çözme yoluna gitti. Dava Temmuz 2016'da sonuçlandı ve Uluslararası Daimî Tahkim Mahkemesi Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki egemenlik iddiasının hukuka aykırı olduğuna hükmetti. Çin yönetimi, kararı tanımadığını açıkladı. Çin Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada kararın "geçersiz olduğu ve bağlayıcı gücünün olmadığı" ifade edildi. Filipinler ise Uluslararası Daimî Tahkim

¹³⁹ Eric S. **Cruz**, "In Defense of The Spratly Islands: The Philippines' Bilateral Defense Policy Against a Looming China," Cadarville University, Cadarville 2015, s. 10.

¹⁴⁰ Richard **Javad**, "Phillipines' Lopsided South China Sea Policy," <http://amti.csis.org/philippines-lopsided-south-china-sea-policy/>, (Erişim Tarihi: 23.12.2017)

Mahkemesi'nin kararını memnuniyetle karşıladı. Filipinler hükümetinden yapılan açıklamada kararın “itidal ve soğukkanlılıkla” karşılanması gerektiği ifade edildi. Filipinler Başbakanı Rodrigo Duterte karar açıklanmadan önce de hükümet görevlilerini iğnemelerde bulunmamaları ve Çin'e yönelik alaycı ifadelerden kaçınmaları yönünde uyardı.¹⁴¹ Ancak, Mahkemenin kararı hukuki açıdan bağlayıcı olmakla birlikte kararın uygulanmasını zorlayıcı, somut prosedürler bulunmuyor.

2.1.3. Malezya'nın Yaklaşımı

Malezya, güneyinde Louisa Reef'e uzanan yaklaşık 150 kilometrelik yay boyunca Spratly grubunda yer alan yedi adanın işgali ile bölgede hak taleplerinde önemli taraf bir devlet durumundadır. Malezya, Çin ile olası bir çatışmayı göze alarak aralarındaki geleneksel sıcak bağları tehlikeye sokmak istememektedir. Bu sebeple yakın zamana kadar GÇD üzerinde nispeten düşük profil benimsemiştir. Malezya'nın, GÇD'de birkaç çıkarı vardır. İlk olarak bölge içindeki Spratly Adaları üzerindeki iddialarını muhafaza etmektir. Malezya bu iddialarını refah ve güvenlik için gerekli görmektedir. Çünkü, Güneydoğu Asya'nın en büyük ikinci petrol ve doğal gaz üreticisi ve dünyanın en büyük üçüncü sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) ihracatçısı olarak Güney Çin Denizi petrol ve doğal gaz kaynaklarının önemli bir kısmına sahiptir. Ayrıca, Malezya'nın, Güney Çin Denizi sorununun ötesinde Çin ile güçlü bir ikili ilişki sürdürme ilgisi de vardır.¹⁴² Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Çin-Malezya ilişkileri kayda değer oranda ısındı. İdeolojik ve etnik sorunlar üzerindeki gerginliklerin hafifletilmesi ile iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerde ilerleme olmuştur.

Malezya ve Brunei 1982 LOS Sözleşmesi'nin bazı kıta sahanlığı hükümlerine dayanarak, Spratly bölgesindeki belirli adalar ve resifleri için iddialar ortaya atmışlardır. Bu hükümler bir devlet için "kıta sahanlığı" konusunda yasal olarak tanımını sağlamaktadır ve devlet bu egemenlik haklarını, kıta sahanlığını kaynakları kendi lehine kullanma ve bölgeyi kontrol etme amacı taşıyabilir.¹⁴³ Malezya, Spratly adalar grubunda Oniki ada üzerinde egemenlik iddialarında bulunmuştur, ancak bu iddialar temelsiz

¹⁴¹ <http://www.dw.com/tr/pekin-g%C3%BCney-%C3%A7in-denizi-davas%C4%B1n%C4%B1-kay-betti/a-19395785>, (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

¹⁴² Cheng-Chwee **Kuik**, “Making Sense of Malaysia's China Policy: Asymmetry, Proximity and Elite's Domestic Authority,” *The Chinese Journal of International Politics*, Oxford 2013., <http://cjp.oxfordjournals.org/content/6/4/429.full?sid=ef69b6c7-3b64-4867-b5afeb3e96eb1a53>, (Erişim Tarihi: 10.11.2017)

¹⁴³ 1982 LOS Convention, Madde 76- 77

görülmektedir. Adaların daimî kullanımı üzerinedeki talebin onaylanmasının yasal anlamı olmaktan ziyade, denize doğru uzatılmış kıta sahanlığı ile okyanus hukukuna dayanarak belirli adalar üzerindeki hak iddialarının yasal uygunluğu hakkında ciddi şüpheler sürmektedir. Malezya'nın iddialarından net bir çıkarım olarak kıta sahanlığına sahip bir devletin, aynı zamanda denize doğru uzanan arazi oluşumları üzerinde de egemenlik haklarına sahip olmasıdır. Ancak bu çıkarım Uluslararası hukuk altında yanlış yönlendirmelere sebep olmaktadır. 1982 LOS Sözleşmesi, böyle bir yorumu ne öngörmektedir ne de böyle bir yoruma davet etmektedir. Adalar hakkında sözleşme şöyle tanımlanmaktadır; 'yüksek gelgitli su üstünde ve sular tarafından çevrili doğal alanlarda bulunan toprak parçaları' ayrıca sözleşmede, bir ada üzerinde üzerinde egemenliğe sahip olan devlet; deniz dibi, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kara sularını kullanma hakkının haricinde bu alanları kapsayan bölge içerisinde canlı ve cansız kaynakları sömürme hakkına sahiptir.¹⁴⁴

Malezya'nın iddialarının temelinde BMDHS'de yer alan "Kıta Sahanlığı Prensibi" bulunmaktadır. 1982 BMDHS; uluslararası hukuk kurallarının temsili olması ve okyanus yönetiminin hemen her yönünü düzenlemesine rağmen deniz sınırlarının belirlenmesinde kendine has ana esaslar sağlamakta başarısız olması yüzünden Spratly Adaları Anlaşmazlığı'nda az bir etki göstermektedir.¹⁴⁵ BMDHS, sadece kıta sahanlığı veya münhasır ekonomik bölgeyi içeren sınır anlaşmazlıklarının çözümüne yönelik adil bir çözüm elde etmek için, uluslararası hukuk temelinde anlaşmaya ve Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38'inci maddesine atıfta bulunarak anlaşmazlığın karara bağlanması yönünde yol göstericilik yapmaktadır.¹⁴⁶ Bununla birlikte Malezya, kıta sahanlığı içinde yer aldığını iddia ettiği; Swallow (1983), Ardasier, Mariveles (1986) ve Dallas (1987) Resiflerini işgal etmiştir. Ülke, Spratly Adaları'ndan başka on iki tane ada üzerinde de egemenlik iddia etmektedir; ancak bu iddiasının yasal uygunluğuna dair şüpheler sürmektedir.¹⁴⁷ Malezya, Spratly adalarının güney kısmında hak iddia etmekte ve meşrulaştırmak için bölgeyi işgal etmektedir. 1968'de Malezya hükümeti, Spratly Adaları'nın 80.000 km²'lik alanını 'maden bölgesi' ilan etmiştir. Güney Luconia

¹⁴⁴ 1982 LOS Convention, Madde 76 ve 77

¹⁴⁵ Shicun **Wu**, Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in The South China Sea: A Chinese Perspective, Chandos Publishing, Oxford 2013, s. 7-8.

¹⁴⁶ Lian-Tong **Zhou**, et al. "Influence of South China Sea SST and The ENSO on Winter Rainfall over South China," *Advances in Atmospheric Sciences*, Vol. 27, No. 4, 2010, s. 832-844.

¹⁴⁷ **Joyner**, 1998, s. 193.

Resifi'ni, Kuzey Luconia Resifi'ni ve James Resifi'nin de içine alan bölge ABD şirketi Shell'e kiralanmıştır.

2.1.4. Brunei'nin Yaklaşımı

Brunei, hiçbir adayı işgal etmemiştir ama Spratly bölgesinde büyük bir deniz alanında hak iddia etmektedir. Brunei'nin, Güney Çin Denizi'ndeki deniz kıyısı iddiaları, Malezya ve Çin'in iddiaları ile çakışmakta. Brunei Sultanlığı, Kuala Lumpur ile yaşadığı anlaşmazlığı genellikle ikili bir mesele olarak incelemektedir. Ancak Çin ile uyuşmazlığa düşülen egemenlik hakları belirsizliğini koruyor olsada, asıl problemin Malezya'nın da müdahil olduğu Brunei'ye 200 deniz mili mesafedeki MEB iddialarının sebep olduğu "Louisa Reef Adası" (daha büyük olasılıkla bir kaya) sorununun altında yattığı söylenebilir.¹⁴⁸ 1983 yılında, Malezya birlikleri Louisa Reef'e inerek bir deniz feneri inşa etti. Ancak Brunei soruna karşı daha sakin yaklaşımı benimsemiştir. Brunei'nin, Spratly Adaları üzerindeki iddialarını askeri güç kullanmadan uluslararası hukuk yoluyla sürdürme amacı olduğunu söyleyebiliriz.

2.1.5. Tayvan'ın Yaklaşımı

Tayvan, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Spratly Adaları üzerinde, askeri bir varlık tesis etmek ve egemenlik iddialarında etkin yargı yetkisini kullanmak için davacı ülkeler arasından ilkidir. Tayvan, geçmişten itibaren Çin suları olarak anılan U-şekilli çizgi şeklinde gösterilen adacıklar ve resiflerden oluşan (bkz. Şekil 1) Spratly takımadaları üzerindeki egemenlik haklarını yasal olarak talep etmektedir. Tayvan'ın, Xisha (Paracel) Adaları Nansha (Spratly) Adaları üzerinde egemenlik iddialarına sahiptir. Tayvan'ın yaklaşık 260 mil güneybatısındaki Tungsha (Pratas) Adaları ile birlikte Tayvan'ın yaklaşık 1.000 mil güneybatısındaki Taiping (Itu Aba) Adası, Spratlys (0.18 sq mi) ve Tayvan'ın yaklaşık 1.000 mil güneybatısındaki adalar 1956'dan beri Tayvan kontrolündedir.¹⁴⁹ Tayvan'ın 1970'lerden 1990'lara kadar Güney Çin Denizi'ne yönelik politikası, kendi kendini sınırlayan ve ılımlı olarak nitelendirilebilecek bir politikaydı. Tayvan hükümeti tarafından talep edilen adalar, diğer iddia sahipleri

¹⁴⁸ Zhiguo Gao, "The South China Sea: From Conflict to Cooperation?" *Ocean Development & International Law*, Vol. 25, No. 3, 1994, s. 345-359.

¹⁴⁹ Cheng-yi Lin, "Taiwan's Spratly Initiative in The South China Sea," *China Brief*, Vol. 8, Issue. 4, February 29, Beijing 2008, <https://jamestown.org/program/taiwans-spratly-initiative-in-the-south-china-sea/>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017)

tarafından engellendiğinde, Tayvan somut askeri eylemlerde bulunmadı, ancak topraklarındaki tecavüzü protesto etmek için sadece diplomatik notalar verdi.¹⁵⁰

1999-2000'de Taipei, Taiping ve Pratas Adaları üzerindeki askeri varlığını düşürdüğünü açıkladığında birçok ülkeyi şaşırttı.¹⁵¹ En yüksek noktada, konuşlandırılan birliklerin sayısı 500'e indirildi. 2000 yılının şubat ayında, bu adaların takibi Millî Savunma Bakanlığı'ndan Sahil Güvenlik İdaresi'ne kaydırıldı. Tayvan bu adalara yerleştirilen deniz kuvvetlerinin sayısını azaltmış, ancak bitişik sulardaki balıkçılık anlaşmazlıkları ve güvenlik koruma önlemleri ile ilgilenmek için bazı Sahil Güvenlik personeli eklemiştir. Tayvan bu adalardaki hava savunma silahlarını ve ağır makineli tüfeklerini hala konuşlandırmaya devam etmektedir.¹⁵² Ancak, Taipei'nin adalardaki asker sayısını azaltma hamlesi, diğer iddia sahibi devletler için barışçıl bir hamle olarak algılanmadı.

Tayvan uzun zamandır, iddialarını ve Taiping Adasının etkin bir şekilde işgal edilmesini desteklemek için, Taiping Adası üzerinde bir uçak pisti inşası projesi üzerinde çalışmalarını sürdürmüştür. Tayvan Devlet Başkan Chen, 2000 yılında Tayvan'ı bir denizcilik ülkesi olarak markalaştırma fikrini gündeme getirdi, ancak asıl odak noktası Güney Çin Denizi'nde değil, Boğazlar arası ilişkilerde oldu. Ancak, 2004 yılında Chen'in yeniden seçilmesinden ve 2006 yılında Ulusal Güvenlik Raporunun yayımlanmasından sonra, iktidardaki Demokratik İlerleme Partisi (DPP) hükümeti, ülkenin karşı karşıya olduğu başlıca güvenlik tehditlerinden biri olarak kabul edilen denizcilik çıkarlarının önemini vurgulamaya başladı.¹⁵³ Rapor ile sürdürülebilir kalkınma için okyanus kaynaklarını kullanılması, diğer demokratik denizcilik ile ilgilenen ülkelerle etkileşime girilmesi ve denizden gelen tehditlere karşı birlikte hareket edilmesi amaçlanmıştır.

Ekim 2015'te Tayvan, Güney Çin Denizi egemenlik anlaşmazlığında tüm tarafları Başbakan Ma Ying-jeou'nun barış inisiyatifini dikkate almaya ve diyaloga davet etti. Tayvan Dışişleri Bakanlığı, tarihi, coğrafik ve uluslararası kanunlar açısından Nanşa, Şişa, Çungşa ve Tungşa adalarının ve karasularının kendi karasuları içinde olduğu ifade ederek, buralara ilişkin hiçbir egemenlik iddiasının kabul etmeyeceklerini açıkladı.

¹⁵⁰ Cheng-yi Lin, Beijing 2008

¹⁵¹ Yann-huei Song, "The Overall Situation in The South China Sea in The New Millennium: Before and After the September 11 Terrorist Attacks," Ocean Development and International Law, No. 34, 2003, s. 241.

¹⁵² 2002 Ulusal Savunma Raporu, Çin Cumhuriyeti (Taipei: Savunma Bakanlığı, 2002), s.20; 2004 Ulusal Savunma Raporu, Çin Cumhuriyeti (Taipei: Savunma Bakanlığı, 2004), s.10.

¹⁵³ 2002 Ulusal Savunma Raporu, Çin Cumhuriyeti, 2004, s. 93.

Ayrıca açıklamada, taraflar Başbakan Ma Ying-jeou'nun Güney Çin Denizi Barış İnisiyatifi'ni dikkate almaya ve bölgesel barış, istikrar ve denge sağlamaya davet edildi. Tayvan'ın karşılıklı eşitlik çerçevesinde taraflarla barış ve iş birliği için diyaloga hazır olduğu ifade edildi.¹⁵⁴

Tayvan Boğazı'ndaki bir kriz, bir domino etkisini kolayca tetikleyebilir ve Güney Çin Denizi'ndeki gerginliği artırabilir. Örneğin, Tayvan'ın savunma çevrelerinde ortaya çıkan askeri çatışmaların olası senaryolarında; ÇHC'nin Tayvan'ın güneybatısındaki deniz yolu iletişimini sağlayan kanallarına askeri bir müdahale başlatabileceğine dair ihtimallerin olduğu gözardı edilmemelidir.

2.1.6. Çin'in Yaklaşımı

Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki en büyük iddiaları, 1947 yılında yayınlandığı tarihsel kullanımını ve egemenlik haklarını içeren “dokuz çizgili hat” haritasına dayanmaktadır. (Şekil 2.) Bu adaların, bölgenin zengin petrol ve doğalgaz yataklarına sahip olduğu bilinmektedir. Çin, yayınladığı harita çerçevesinde neredeyse Güney Çin Denizi'nin tamamıyla ilgili iddialarda bulunmaktadır. Hint ve Pasifik okyanuslarında Çin deniz stratejisinin uygulanmasını sağlayarak Tayvan'ı bloke etme amacını taşımaktadır. Pentagon'un yayınladığı raporlar çerçevesinde uydu fotoğrafları Çin'in yapay adalar inşa ederek Güney Çin Denizi'ndeki adaları askerileştirdiğini kanıtlamaktadır.¹⁵⁵ Çin'in ada inşası Filipinler de dahil olmak üzere bölge ülkelerini rahatsız etmektedir.

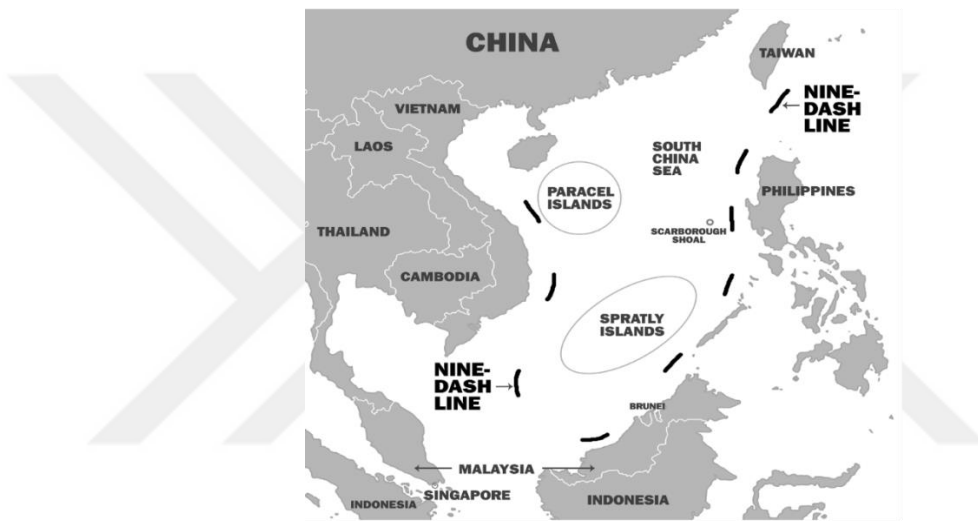
Bununla birlikte 1990'lı yıllarda Çin, dokuz çizginin içinde kalan petrol alanlarında ve Endonezya-Vietnam arasında kalan “Nam Con Son” Havzası'nda” hak iddialarında bulundu. 7 Mayıs 2009'da “Dokuz Çizgili Haritayı” (bkz. Şekil 2) deniz egemenliği alanına ilişkin iddiaları ile beraber BM Kıta Sahaneliği Sınırlandırma Komisyonu'na iletmiştir.¹⁵⁶ 1992 yılında Çin, Paracels ve Spratly bölgesindeki egemenlik hakkının dahil edilmesi gerektiği yönünde açıklamada bulunarak, "Bölgesel Deniz ve Mücavir Alanları" adında bir kanun yayınladı. Aynı zamanda sözlü iddialar dışında, bu adaların bazılarında etkili işgal adımlarını da denemiştir. 1974 yılında, Çin'in askeri güçleri

¹⁵⁴ <http://www.enerjigunlugu.net/icerik/15758/tayvandan-guney-cin-denizi-cagrasi.html>, (Erişim Tarihi: 15.01.2018)

¹⁵⁵ Zachary **Cohen**, Photos Reveal Growth of Chinese Military Bases in South China Sea., <http://edition.cnn.com/2016/05/13/politics/china-military-south-china-sea-report/>, (Erişim Tarihi: 05.03.2018)

¹⁵⁶ <http://www.reuters.com/article/us-southchinasea-vietnam-idUSKCN0WG0C9>, (Erişim Tarihi: 09.07.2017)

Vietnam güçlerine saldırı düzenleyerek, 1947 yılından beri Vietnam'ın varlığını sürdürdüğü batı Paracels ve bütün adalar üzerindeki Vietnam iddialarını sonlandırmak istedi. Askeri işgal sonrasında, Paracel Adaları'nın adı Çin tarafından "Xisha" olarak değiştirdi ve Hainan Adası eyaletinin altında idari denetimi içine dahil edildi. Öte yandan, Vietnam da kendi egemenlik iddialarını desteklemek için birtakım tarihsel kanıtlar öne sürdü. Vietnam ise 19. yüzyılda Fransızlar tarafından kolonize edilmiştir. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa, Vietnam adına bölgeye geldi ve Japonya'nın da yenilgisiyle Batı Paracels'de varlığını sağlamlaştırmıştır.

Şekil 2. ¹⁵⁷Dokuz Çizgili Hat Harita

Kendi karasuları olan ulusların ekonomik ve hukuki hakları ile ilgili yasal tedbirler, 1982 yılında tamamlanan ve 1994 yılında yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) ile sağlanması amaçlanmıştır. BMDHS uyarınca kıyı devletlerinin sınırlarının başlangıcından uzanan ve 200 deniz mili alanı içinde tek ulusa kullanım hakları veren MEB, devletlerin deniz kaynaklarını kullanım haklarını düzenlemektedir. BMDHS'nin, GÇD'de neredeyse tüm kıyı ülkeleri tarafından imzalanmış ve onaylanmış olmasına rağmen, yasal ve toprak anlaşmazlıkları hala başta Spratly ve Paracel Adaları yanı sıra Scarborough Shoal üzerinde devam etmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁷ <https://www.cato.org/publications/policy-analysis/balanced-threat-assessment-chinas-south-china-sea-policy>, (Erişim Tarihi: 23.11.2017)

¹⁵⁸ Ryan B. Stoa, "The United Nations Watercourses Convention on The Dawn Of Entry Into Force," *Vand. J. Transnat'l L.*, No. 47, 2014, s. 1321.

Bir ada oluşumu üzerinde egemenlik hakkı edinimi için farklı düşünceler vardır. Örneğin kıyıdan uzaktaki kaya tabakalarından meydana gelen ada oluşumlarının bir kıyı devletiyle yakın jeolojik ilişkisi yoktur. Fakat işgalden kaynaklanan mülkiyet hakkı, kalıcı yerleşim yoluyla egemenliğin meşrulaşması sağlanmaktadır. Bu bağlamda birkaç askeri karakolun kurulması, genellikle işgal izleri olarak kabul edilebilir. Öyle olsa bile, etkili işgali sağlamak için askeri varlığın kalıcı yerleşim yoluyla uzun ömürlü, olmasına ve bölgenin kalıcı yerleşimciler için çekici olup olmamasına bağlıdır. Böyle bir işgal Malezya tarafından henüz etkili olmuştur. Malezya, deniz yatağı kaynakları hakkındaki iddialarını desteklemek için 1982 Sözleşmesin'de kıta sahanlığı hükümlerini kullanabiliyorken, bu hükümler yasal deniz seviyesinde kalıcı olarak oluşan arazi üzerindeki yasal egemenlik iddialarını desteklemiyor. Malezya'nın son zamanlardaki iddiaları ise Spratly bölgesindeki adaların bir kısmını askeri olarak işgal etme yönündedir. 1977'nin sonunda Malay birlikleri Swallow Resif'ine çıkartma yaptı. O zamandan beri, Malezya tarafından hak iddiasında bulunulan oniki adanın üçünde yaklaşık yetmiş asker bulunmaktadır.¹⁵⁹ Başbakan Necip Razak hükümetine göre, GÇD'de herhangi bir aktivite karşısında Malezya, adalar ve kayalıklar üzerinde olan haklarını öne sürerek sessizliğini sona erdirebilecek haklara sahiptir. Malezya, bölge üzerindeki iddialarını güçlendirme isteğinin açık bir göstergesi olarak, Ekim 2013 yılında Sarawak Bölgesine bağlı ve Malezya'ya 60 mil uzaklıkta bulunan James Shoal adasında yeni deniz üssü inşaatı duyurdu. Ayrıca, personel değişimi, eğitim ve askeri satın almalar da dahil olmak üzere yeni deniz gücü hakkında ABD desteği ile ilgili Washington ile tartışma olmuştur.¹⁶⁰ Çin, Mart 2014'te karada ve suda görev yapan HKO kuvveti denizcilerinin katılımı da dahil olmak üzere, James Shoal yakınlarında bir askeri tatbikat düzenlemesi ile alarm zilleri çaldı. Pekin, James Shoal için batık resifler üzerindeki iddialarını tam belirlememesine rağmen tatbikat sırasında, HKO gemilerinin mürettebatı, Çin'in egemenliğini savunmak için yemin töreni düzenledi.¹⁶¹ Ancak bu gelişmelerin aksine Malezya, bölge barışı ve refahı için uzun süredir herhangi bir güce karşı koymadan sürdürdüğü politika ile Güney Çin Denizi üzerindeki deniz anlaşmazlıklarını yönetmektedir.

¹⁵⁹ Christopher C. Joyner, s. 70.

¹⁶⁰ Bruce Vaughn and Wayne M. Morrison, "China-Southeast Asia Relations: Trends, Issues, and Implications for The United States," Library of Congress Washington DC Congressional Research Service, New York 2006, s. 26.

¹⁶¹ Murray Hiebert, P. Ngyuen and G. Poling, *Perspectives on The South China Sea*, Center for Strategic & International Studies, Washington 2014, s. 104.

Şekil 3. ¹⁶²Mischief Resifi Haritası

2.2. Mischief Resifi Çatışması

“Palawan Adası”, Filipin’in güney kıyılarına yaklaşık 135 deniz mili uzaklıkta bulunan küçük bir sualtı Mercan Adası olarak bölgede yer almaktadır. (bkz. Şekil 3) Filipin hükümeti, Palawan Adası’nı eski adı olan Panganiban Reef (resif) olarak adlandırmaktadır. Ancak genel olarak “Mischief Resifi” olarak bilinmektedir.¹⁶³ Ocak 1995 yılında bir Filipinli balıkçı teknesinin kaptanı Çinliler tarafından bir hafta boyunca gözaltına alındı. Filipin devleti araştırma için bölgeye keşif uçağı gönderdi ve keşif uçağı, Mischief Kayalığı üzerinde sekizgen yapılar şeklinde nöbet kuleleri ve uydu çanağı gibi görüntüler tespit ederek geri döndü. Pekin derhal bölgeden silahlı kuvvetlerini geri çekmek istedi ancak 8 Şubat 1995’te Mischief Reef olayı patlak verdi. Bu olay Çin’in Mischief Resifi üzerinde yapılar inşa ederek askeri bir üs kurmayı planlamasıyla ortaya çıktı.¹⁶⁴ Ancak Çin tarafından yalanlanma gelerek, bunların balıkçılar tarafından inşa edilmiş rüzgâr barınakları olduğunu iddia etti.¹⁶⁵ Ayrıca, diğer ülkelerden gelen balıkçıların da barınakları kullanması için izin teklifinde bulundu. Ancak Manila, Çin’in egemenliğini tanıma gibi yorumlanabilir herhangi bir eylemden uzak durarak bu teklifi reddetti. Filipin Devlet Başkanı Fidel Ramos, ulusal televizyonda röportajında Pekin’in Güney Çin Denizi’ndeki eylemlerinin 1992 ASEAN

¹⁶² Thomas **Mahnken** and Dan **Blumenthal**, eds. *Strategy in Asia: The Past, Present and Future of Regional Security*, Stanford University Press, Stanford 2013, s. 43.

¹⁶³ Ang Cheng **Guan**, “The South China Sea Dispute Revisited,” *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 54, No. 2, 2000, s. 201-215.

¹⁶⁴ Michael T. **Klare**, *Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict*, New York: Henry Holt and Company, New York 2001, s. 123-125.

¹⁶⁵ **Klare**, s. 126.

Bildirgesi ruhuna aykırı olduğunu söyledi.¹⁶⁶ Filipinler için yapıların amacı net görünüyordu. Filipine göre Çin'in amacı, sınırları çizmek ve işgal yoluyla adanın kontrolünü ele geçirmektir.

2.3.Sınır Anlaşmazlıkları Gölgesinde İş Birliği Arayış ve Çalışmaları

Çin'in stratejisine uygun olarak iş birliği çalışmaları iki aşamaya ayrılabilir. Çin'in iş birliğine katılmaya başladığı 1991'den bu yana düzenlenen iş birliği çalışmaları, ilk etapta 1993'e kadar sürdü. Bu aşamada Çin, bölgedeki egemenlik iddialarını kuvvetlendirmek adına tüm siyasi ve güvenlik görüşmelerini susturmaya odaklanmıştır. İkinci aşama ise 1994 ile 2001 yılları arasındaki dönemi kapsıyordu. Bu dönemde Çin'in çabaları ile siyasi ve güvenlikle ilgili belirli oturumlar iş birliği çalışmaları gündeminden kaldırıldı. Toplantılarda daha çok ekonomik amaçlı ortak kalkınma iş birliği projelerine odaklanıldı. Burada da Çin diplomasisi çatışmadan kaçınmakta ve iş birliği alanları açmaya çalışmaktadır.

Güney Çin Denizi'ndeki güvenlik durumu, her ne kadar tehlikeli ve gergin olsa da 1990'ların sonundan 2008'e kadar barış ve istikrar deneyimini yaşamıştır. Güney Çin Denizi'ndeki genel sakinliği ve bu barış ortamını sürdüren bazı önemli olumlu faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz:

-Birincisi, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana, bölge kaynakları üzerinde hak iddia sahibi devletlerdeki siyasi liderler, bölgedeki barış ve istikrarın sağlanmasının, iç ekonomik kalkınma için gerekli olacağını çok iyi anlamış bulunuyorlardı. Dahası, neredeyse her talep sahibi devlet, ekonomik büyümeyi hızlandırmak için bölgedeki diğer devletlerle ticaretini ve ekonomik ilişkilerini genişletmeyi istemiştir.

-İkincisi, 1990'ların ortasından bu yana Doğu Asya'daki bölgesel kurumların ortaya çıkışı ve kademeli gelişimi, Güney Çin Denizi'ndeki uyuşmazlıkların azaltılmasında da rol oynamıştır. Güney Çin Denizi sorununu yönetecek etkin birçok taraflı mekanizma olmamasına rağmen, ASEAN merkezli kurumların bir kısmı Güney Çin Denizi sorunuyla ilgili görüşlerin ve endişelerin dile getirilmesi için yararlı forumlar olarak hizmet etmiştir.

¹⁶⁶ Scott **Snyder**, “*The South China Sea Dispute: Prospects for Preventive Diplomacy*,” US Institute of Peace, NewYork 1996.

-Üçüncüsü, anlaşmazlığın en güçlü davacı devleti olan Çin, 1990'ların sonlarından Güney Çin Denizi'ne doğru, 2008'e kadar nispeten ılımlı bir güvenlik duruşu sergilemiştir. Bu ılımlı güvenlik postürü, bölgede istikrarın sağlanmasında önemli bir faktör olmuştur. Çin'in anlaşmazlıkta ılımlı bir politika izlemesi, çok yönlü ve çatışan ihtiyaçlarını dengelemeyi hedefliyordu. Bir yandan, iddiasının tarihsel mirası, iç milliyetçilik baskısı nedeniyle egemenlik meseleleri konusunda sağlam bir tutum sergilemek zorundaydı. Öte yandan, Pekin, Doğu Asya'daki daha büyük stratejik ve güvenlik bağlamını göz önünde bulundurmamak zorunda kaldı: aşırı iddialı bir Çin duruşu, Batı Pasifik'teki stratejik konumunu daha da uzlaştıracaktı. Çinli liderler, uluslarının stratejik, diplomatik ve ekonomik çıkarları için çok taraflı mekanizmaların değerini anlamışlardır. Bu çerçevede ASEAN Bölgesel Forumu önemli rol oynamıştır. Çin bu Foruma, diğer bölge ülkeleri ile birlikte katılmış, sorunlara ortak çözümler arayışı içini girmiştir. Bu bağlamda bölgesel iş birliği çalışmalarına bir bölgesel örgüt olarak ASEAN Bölgesel Forumu önemli bir iş birliği platformu oluşturmıştır.

2.3.1. ASEAN (Association of Southeast Asian Nations/ASEAN)

Güneydoğu Asya Uluslar Birliği, (Association of Southeast Asian Nations/ASEAN), 8 Ağustos 1967'de Bangkok, Tayland'da ASEAN anlaşmasının (Bangkok Beyannamesi) imzalanmasıyla Endonezya, Malezya, Filipinler, Singapur ve Tayland tarafından kurulmuştur. Kurucu beş ülke olan Güneydoğu Asya liderleri için ASEAN'ın kurulması, bu ulus devletleri bağlayan iplerin kurumsallaştırılması anlamına geliyordu. Aynı coğrafyaya sahip olmanın dışında, bu beş ülke, ayrıca aynı tarihe, kültür ve ortak çıkarlara ve benzer zorluklara sahiptirler. Bu nedenlerden yola çıkarak, liderler, bölgenin ekonomik ve sosyal istikrarını güçlendirme sorumluluğunu paylaşmış ve tek bir vücut haline gelmişlerdir; bunun sonucu olarak da bölgesel bir örgüt yaratarak, bu iş birliğini kurumsallaştırmışlardır. Daha sonra, ASEAN'ın kurucu ülkelerine 7 Ocak 1984'de Brunei, 28 Temmuz 1995'te Vietnam, 23 Temmuz 1997'de Laos ve Myanmar ve 30 Nisan 1999'da da Kamboçya katılmıştır. Bu 10 ülke, günümüzdeki ASEAN'ı oluşturmaktadırlar.¹⁶⁷ Bölgesel iş birliği, 1997'de Çin, Güney Kore ve Japonya'yı içeren Asean Plus three forumunun oluşturulmasıyla daha da genişletildi ve daha sonra 2005 yılında başlamış olan Doğu Asya Zirvesi, Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda, Rusya ve Amerika'yı kapsayacak şekilde genişledi.

¹⁶⁷ <http://asean.org/>, (Erişim Tarihi: 01.04.2018)

2.3.2. ASEAN Bölgesel Forumu Çalıştayları

Çin ve diğer bölge ülkeleri ABF (ASEAN¹⁶⁸ Bölgesel Forumu) çerçevesinde bir dizi ortak çalıştay düzenleyerek sorunlarına ortak çözüm üretmeye çalışmışlardır. Bu çalıştaylardan birincisi Temmuz 1991'de Bandung'da düzenlenmiştir.

-Birinci Çalıştay bölgesel barışı desteklemek amaçlı yapılmıştır. Kamboçya hariç olmak üzere tüm bölge devletleri çalıştay toplantılarına dahil olmuşlardır. Çin'de, Dışişleri Bakanlığı Asya Departmanı müdürü Wang Yinfan başkanlığındaki ekip ile katılım sağlamıştır. Siyasi ve güvenlik konularının ele alındığı işbirliği çalışmalarının dördüncü oturumunda Çin, GÇD'deki egemenlik taleplerini vurgulayarak; Paracels ve Spratlys adaları dahil olmak üzere tüm Güney Çin Denizi'nin tartışmasız bir şekilde Çin'in toprağı olduğunu iddia etti.¹⁶⁹ Bunun yanında Çin, "deniz canlılarının korunması, deniz kirliliğinin kontrolü, arama kurtarma operasyonları, bilimsel araştırmalar, antipiritasyon, denizcilikle ilgili bilgi değişimi, tayfun ve deniz seviyesinin değişimi çalışmaları ve seyrüsefer güvenliği" konularına büyük ilgi göstererek işbirliği konusunda oldukça ılımlı davranışlar sergilemiştir. Ancak toplantının diğer katılımcı devletleri, Çin'in iş birliği katılımlarından duydukları memnuniyetlerinin yanında toprak meselesindeki sert duruşundan rahatsızlık duyduklarını belirtmişleridir. Çalıştay sonucunda tüm taraf devletler, Güney Çin Denizi anlaşmazlıklarını barışçıl yollarla çözme ilkesini kabul etti. Çünkü, grup içindeki toprak meselesinin görüşülmesindeki zorluklar göz önüne alındığında, söz konusu ülkeler arasındaki anlaşmazlık ihtimallerini düşürmek amacıyla iş birliği meselesi daha fazla ilgi çekmiştir. Sonuç olarak, katılımcılar üç alanda iş birliğine ilişkin bir anlaşmaya vardılar. Bunlar; Deniz Bilimsel Araştırmaları, Deniz Çevresinin Korunması ve Seyrüsefer Emniyeti'dir.¹⁷⁰ Bu arada Çin, İkinci Çalıştay sırasında, bölgede hegemonya isteğinin olmadığını belirterek diğer katılımcı devletler üzerinde olumlu bir etki bırakmıştır. İlk Çalıştay için altı farklı konunun çözümü amaçlansa da sadece iş birliği çalışmalarına ağırlık verilmiştir. Siyasi ve egemenlik konuları Çin'in isteği doğrultusunda Çalıştay içerisinde tartışma konusu olmamıştır. Çin, kendi tercih ettiği yöne doğru ilerleyen Çalıştay çalışmalarında oldukça başarılı bir performans sergilemiştir.

¹⁶⁸ ASEAN bölge ülkelerinin kurduğu bölgesel bir iş birliği örgütü olup takip eden bölümde bu organizasyon ele alınmıştır.

¹⁶⁹ Wang **Yinfan**, Speech on Political and Security Issue, in *Report of The Workshop on Managing Potential Conflicts in The South China Sea*, Bandung, July 15-18, 1991, Annex O, s. 191.

¹⁷⁰ Zou, **Keyuan**, "Joint Development In The South China Sea: A New Approach," *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 21, No. 1, 2006, s. 83-109.

-Forum çerçevesinde yapılan **İkinci Çalıştay**, Güney Çin Denizi'nde Olası Çatışmaları Yönetmek Çalıştay'ı Temmuz 1992'de Yogyakarta'da yapıldı. Bu toplantının en büyük başarısı iki "Teknik Çalışma Grubu" kurma kararıydı. Biri Deniz bilimleri araştırması alanında ve diğeri kaynaklar değerlendirmesi alanında oluşturuldu. Çin'in bölgedeki tercih edilen düzenini güçlendirmek için Şubat 1992'de "Sınırötesi Deniz ve Bitişik Bölgeler" Yasasını kabul etti. Yasa, Çin'in Paracels ve Spratlys hakkındaki egemenlik iddialarını tekrarlayarak Çin sınırlarına dahil edilmesi gerektiğini tekrarladı. Bu yasa, Çin'in Güney Çin Denizi meselesiyle ilgili iddialarına destek vererek diğeri devletlerin bölgeyi işgal etmesini engellemek için askeri gücün kullanılmasına da yol açtı. Mayıs 1992'de, Çin'li "China National Offshore Oil Corporation" şirketi ile ABD'li bir şirket olan "Crestone Energy Corporation" şirketi, tartışmalı sulardaki petrolü çıkartmak amacıyla ortak bir arama anlaşması imzaladı. Ayrıca, Çin arama yapan şirketleri korumak için donanma birlikleri göndermeyi de amaçlıyordu.¹⁷¹ Ancak, Çin'in bu tek taraflı hareketi, ileri zamanda yapılacak çalıştay için gerginliği arttırdı. Çin'in çalıştaya hazırlık sürecindeki stratejisi, diğeri katılımcı devletlerin ilgisinde azalmaya sebep oldu. Beklendiği gibi, Çin'in bu stratejisine Malezya, Vietnam'dan katılımcılar tepki göstererek; Çin delegelerine Güney Çin Denizi'ndeki Çin'in gerçek niyetini sorduklarını ve Çin'in bölgedeki iddialı hareketinin olası çatışmaların artmasına neden olacağını söylediler.¹⁷² Çin diğeri devletlerin kuşkularını haklı çıkararak, bir kez daha "tartışmasız egemenlik" konusundaki kararlılığını kanıtladı. Çin, çok taraflı görüşmelere sadece egemenlik iddialarını kabul ettirmek amacıyla katılmadı. Ayrıca, çevreyi istikrarlı bir şekilde korumak ve "ortak kalkınma" önerisini diğeri katılımcılar için kabul edilebilir yapmak istedi. Bu nedenle, Çin bölgesel barış ve iş birliğinin önemini vurguladı. Diğeri katılımcılar ile olan geçici anlaşmazlıkları bir kenara bırakıp ortak kalkınma konusundaki çabalarını sürdürdü. Ancak, katılımcılar, Çin'in tek taraflı hareketini ve çalıştaydaki güçlü savunmasını göz önüne alarak, "ortak kalkınma" önerisinin altındaki esas niyetini fark etti. Çünkü Çin'in bu davranışı; katılımcı devletler için, "Egemenlik bana ait ve anlaşmazlıkları erteleyip, kaynakları karşılıklı yarar sağlamak için sömürüyorum." anlamına gelmektedir. Çin'in tüm bölgede karar verici durumda olmasına saygı gösterilmesi taraf devletler için kabul edilemez. Ancak, çatışmayı önlemek ve Çin'i tartışma masasında tutmak için, tepkilerini kısıtı tutmak ve işbirlikçi

¹⁷¹ Derek **Parker**, "Why The Spratly Islands Dispute Could Trigger War," *Asian Business Review*, July 1, 1995, Singapore s. 85.

¹⁷² *The Straits Times*, July 1, 1992; *United Daily News*, July 2, Hawaii 1992, s. 2.

çalışmalara ağırlık vermek zorunda kaldılar. Sonuç olarak, "toprak egemenliği sorunlarını etkilemeyen, diğer iş birliği alanları belirlendi.

-Üçüncü Çalıştay, Güney Çin Denzinde Olası Çatışmaları Yönetmek Çalıştayı Ağustos 1993'te Surabaya'da yapıldı. Çalıştay, Deniz Bilimleri Araştırması alanında ve diğeri Kaynaklar Değerlendirmesi alanındaki bazı belirli konulara çözüm getirmek amacıyla yapıldı. Çinli delegeler olası yeni iş birliği alanları keşfetmek için oldukça istekli ve dikkatli davrandı. Çalıştay katılımcıları, görüşmeler yoluyla Güney Çin Denizi bölgesindeki genel siyasi durumun, iş birliği çabalarının desteklenmesi çok daha istikrarlı ve elverişli olduğunu kuvvetle hissettiler.¹⁷³ Böylece, çalıştay yoluyla Deniz Çevresinin Korunması ve Hukuki konularda ‘‘Teknik Çalışma Grupları’’ kurulması kabul edildi. Çin, çevre konusunda oluşturulacak çalışma gruplarına ev sahipliği yapmaya büyük ilgi gösterdi. Ayrıca, toplantı sırasında deniz taşımacılığı, nakliye ve haberleşme güvenliğini de gündeme geldi.

-Dördüncü Çalıştay'da, toprak ve egemenlik konularındaki son siyasi ve güvenlik görüşmeleri yapıldı. Çin, çalıştay sırasında birkaç kez siyasi ve bölgesel sorunların ortadan kaldırılmasını talep etti. Çin tarafından bakıldığında, Güney Çin Denizi tartışılmaz kendilerine aitti.¹⁷⁴ Buna göre, toprak anlaşmazlıklarıyla ilgili herhangi bir tartışma anlamsızdı. Öte yandan çalıştayın başlangıcından itibaren, bölgedeki toprak iddialarını ifade etmek adına katılımcılara eşit haklar verilmişti. Fakat, çok az ilerleme kaydedildi. Sonuç olarak, siyasi ve güvenlik tartışmasının gündemi sona ermiş oldu.

-Beşinci Çalıştay Ekim 1994'te Bukittinggi'de yapıldı. Siyasi ve güvenlik konuları tartışmaları gerginliğe yol açtığı için gündemden kaldırıldı ve iş birliğini sürdürmenin yolu açıldı. Toplantı sırasında katılımcılar, bu konulardaki tartışmaların verimsiz olduğunu düşündüklerini belirttiler. Çünkü toprak anlaşmazlıklarının çözümü konusunda istekliliğini gösteren katılımcı yoktu. Egemenlik ve yargı konuları ile ilgili herhangi bir tartışma da zaman kaybı olarak değerlendirildi ve çalıştay gündeminden kaldırıldı.¹⁷⁵ Çin'in stratejisine uygun olarak, iş birliği mekanizmaları kurmayı

¹⁷³ Ralph A, **Cossa**, ‘‘Security Implications of Conflict in The South China Sea: Exploring Potential Triggers Of Conflict,’’ *Pacific Forum*, CSIS, 1998.

¹⁷⁴ Nien-Tsu **Hu**, Alfred, and Ted L. McDorman, eds. *Maritime Issues in The South China Sea: Troubled Waters Or. A Sea of Opportunity*, Routledge 2013, s. 75.

¹⁷⁵ Alfred Nien-Tsu **Hu**, and Ted L. McDorman, s. 75.

amaçlayan çalıştay, Güney Çin Denizi konularının giderek tartışmasız olan teknik-bilimsel yönlerine odaklanmıştı.

Çin perspektifinden Teknik Çalışma Grupları'nın gelişimi, katılımcılar arasında bilgi alışverişine oldukça yararlı oldu. Çalıştay'da, Güney Çin Denizi'ndeki biyolojik çeşitliliğin korunması ve çalışılması üzerine bir program oluşturulması için karar alındı. Dördüncü Teknik Çalışma Grupları ve Deniz Bilimleri Araştırmaları toplantısında, ertesi yıl deniz seviyesinin ve gelgitlerin izlenmesi konusundaki araştırmaları ilerletmek amacıyla bir araya gelinmesi kabul edildi. Aynı zamanda ilk Teknik Çalışma Grupları ve Hukuki Konular toplantısının 1995 yılında yapılması konusunda bir anlaşmaya varılmıştır. Bununla birlikte, Teknik Çalışma Grupları'nın hassas toprak ve egemenlik iddiaları üzerindeki tartışmaları engelleyeceği düşünülmüştür. Çalıştay sırasında, Endonezya tarafından ortak bir anlaşma amacıyla yer belirlenmesi için "donut formülü" sunuldu.¹⁷⁶ Formül olarak ortak faydalanma adına Güney Çin Denizi'nin ortasında bir yer seçildi. Ancak Çin, Güney Çin Denizi bölgesinin tamamını talep ettiğinden dolayı kendi haklarının kaybolmasından korkuyordu. Çin olası bir hak kaybına uğramamak için formülle olan muhalefetini dile getirdi. Dolayısıyla çalıştayda "donut formülü" dikkate alınmadı.

-Altıncı Çalıştay, Ekim 1995'te Balıkpapan'da yapıldı. Çin, toprak anlaşmazlıkları konusundaki siyasi ve güvenlik tartışmalarının çalıştaya dahil edilmemesi gerektiğini tekrar savundu. Ayrıca "Çalıştay veya ilgili toplantılarda hiçbir şeyin, Güney Çin Denizi'ndeki toprak ve yargı iddialarını etkilemediğini" tekrarladı.¹⁷⁷ Siyasi ve güvenlik konuları gündemden kaldırıldığından, çalıştay daha çok bir konuşma dükkânı gibi işlev gördüğü şeklinde eleştirildi. Bununla birlikte, Endonezya Dışişleri Bakanı Ali Alatas'ın farklı bir görüşü vardır. Teknik iş birliği projelerindeki gelişmeden duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Açılış konuşması sırasında çalıştayın, "tüm tarafların katılacağı belirli iş birliği biçimlerini ve somut projeleri formüle ettiğini ve çalıştay

¹⁷⁶ Nguyen Hong, **Thao** and Ramses Amer, "A New Legal Arrangement for The South China Sea?" *Ocean Development & International Law*, Vol. 40, No. 4, 2009, s. 333-349.

¹⁷⁷ Clive H. **Schofield** and Storey **Ian**, *The South China Sea Dispute: Increasing Stakes and Rising Tensions*, Jamestown Foundation, 2009.

tarafından kurulan çeşitli Teknik Çalışma Grupları ile iş birliği çabalarının çeşitli yönleriyle incelendiğini" ifade etmiştir.¹⁷⁸

-Yedinci Çalıştay, Aralık 1996'da Batam'da yapıldı. Bu toplantının temel görevi, belirli iş birliği projelerinin uygulanmasını tartışmaktı. Ali Alataş şunları ifade etti: "Çalıştay'ın onayladığı iş birliği projeleri, yakında ilgili makamların tam desteği ile uygulanacaktır" dedi. Çoğunlukla uygulamaya hazır olan katılımcıların aksine Çin'in tereddütlü yaklaşımları olmuştur.¹⁷⁹ Çin tüm bölgede hak ettiğinden dolayı herhangi bir öneri uygulama konusunda oldukça temkinli davrandı. Çünkü dikkatsiz bir hareket sebebiyle toprak talepleri açısından dezavantajlı konuma düşeceği korkusuna kapıldı. Sonuç olarak, projelerin uygulanması ertelendi.

-Sekizinci Çalıştay, Aralık 1997'de Puncak'ta yapıldı. Çalıştay, önceki yıllarda yapılan çok sayıdaki Teknik Çalışma Grupları ve Grup Uzmanları Toplantıları'nın kaydettiği ilerlemeyi özetlemektedir. Hukuk Konuları üzerine yapılan üçüncü Teknik Çalışma Grubu toplantıları gündeme getirildi. Bu arada, Deniz Çevresi Korunması konuları üzerinde daha fazla toplanılması kararı alındı. Canlı Olmayan ve Hidrokarbon Dışı Kaynaklar üzerine yeni bir grup uzmanları toplantısı da tartışma listesinde yer aldı. Ayrıca çalıştayda iş birliği bölgeleri üzerinde bir çalışma grubu kurulması kabul edildi.

-Dokuzuncu Çalıştay, Aralık 1998'de Jakarta'da yapıldı. Ali Alataş, katılımcıların üzerinde mutabakata vardıkları belirli projelerin uygulanmasının önemini vurgulayarak toplantıyı başlattı. Çalıştay tarafından alınan kararlara göre, deniz ve çevre mevzuatında kolluk kuvvetleri ve yasalara aykırı davranışlar hakkında daha fazla Grup Uzmanları Toplantıları yapıldı. Diğer Teknik Çalışma Grupları, Grup Uzmanları Toplantıları Araştırma Grupları, birbirini izleyen toplantılarına devam ettiler. Bununla birlikte Dokuzuncu Toplantı'da, Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetleri başlatmak ve jeo-bilim verilerini derlemek için biyoçeşitlilikle ilgili bir eğitim konulu bir grup kurulmasına karar verildi.¹⁸⁰ Ayrıca, katılımcılar bazı uluslararası sözleşmeleri onaylamayı kabul ettiler. Bunlar; Deniz Seyrüseferinin Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Bastırılmasına Dair Roma Sözleşmesi, 1988; (2) Petrol Kirliliği Hasarına Karşı Sivil

¹⁷⁸ Ali Alataş At The Opening of The Sixth Workshop on "Managing Potential Conflict in The South China Sea," Balikpapan, December 10, 1995. bkz. *Report of The Sixth Workshop on Managing Potential Conflict in The South China Sea*, Annex E, s. 56-57.

¹⁷⁹ M. Taylor, Fravel, "China's Strategy in The South China Sea," *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, Vol. 33, No. 3, 2011, s. 292-319.

¹⁸⁰ Ali Alataş At The Opening of The Ninth Workshop on Managing Potential Conflicts in The South China Sea, Ancol, Jakarta, December 1, 1998.

Sorumluluk Hakkında Uluslararası Sözleşme, 1992; (3) Uluslararası Petrol Kirliliği Zararının Tazmini için Uluslararası Fonu Kuruluş Sözleşmesi, 1992; ve (4) Petrol Dökülmesi Kirliliğine Karşı Hazırlık, Müdahale ve İşbirliğine Dair Uluslararası Sözleşme, 1990.¹⁸¹

-Onuncu Çalıştay Aralık 1999'da Batı Java'da Bogor'da gerçekleştirildi. Çin'li yetkililer, Güney Çin Denizi'ndeki deniz ortamının bozulması konusunda acil eylem yapılması gerektiğini önerdi. Bu nedenle, oturum sırasında deniz habitatının korunmasının yüksek öneme sahip olduğu konusunda fikir birliği sağlandı. Bu arada katılımcılar, üzerinde anlaşmaya varılan projelerin ve programların uygulanması için verilen desteğin miktarlarını belirtmeyi kabul ettiler. Toplantının sonunda, grup üyeleri, Ondokuzuncu teknik toplantı ile birlikte Onbirinci Çalıştay çalışmasının 2000'de yapılması gerektiği konusunda anlaştılar.

Bununla birlikte, on birinci çalıştay planlandığı gibi gerçekleşmedi Çalıştay 2001'de Jakarta'da başladı. Toplantının odak noktası finansman hakkında konuşmaktı. Bu arada, katılımcılar arasında iş birliği projelerinin nasıl yürütüleceği yönünde geniş bir tartışma da yapıldı. Çin, çalıştay konusundaki heyecanını sürdürdü ve toprak anlaşmazlıklarının çözümü için çalıştayın rolünü destekledi. Üyelerin istekleri doğrultusunda 2001 yılından bu yana yıllık toplantılarını sürdürdü. Görüldüğü gibi uyuşmazlıklara rağmen tarafları iş birliği yönünde iradelerini korumuşlardır. İş birliğine zarar vermesi olası olan bölge dışı aktörlerin çözümler arayışlarına dahil edilmemesi yönünde bir irade ortaya çıkmıştır.

2.3.3. Farklı Güçlerin Çözüme Dahil Edilmemesi

ASEAN, Çin'in çalıştaydaki gücünü dengelemek için toplantıya bölgesel olarak uzak güçler göndermeyi düşündü. Sonuç olarak, İkinci Çalıştay'da, toplantıya Güney ve Güney Çin dışındaki büyük güçlerin katılımlarıyla ilgili tartışma gündeme getirildi.¹⁸² Çin açısından bakıldığında, mekanizma içinde "büyük güç" statüsüne sahip olmaktan keyif aldı ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya gibi devletler tarafından kontrol edilmek istemedi. Dış güçlerin dahil edilmesi durumu zorlaştıracak ve Çin'in ulusal çıkarlarına ters düşecektir. Çin'in muhalefetinden dolayı bölgesel olmayan aktörlerin davet edilmesi önerisi toplantıda yinelenmedi.

¹⁸¹ *The Statement of The Ninth Workshop on Managing Potential Conflicts in The South China Sea*, Ancol, Jakarta, December 1-3, 1998.

¹⁸² Tobias Ingo Nischalke, "Insights From ASEAN's Foreign Policy Co-operation: The ASEAN Way", *a Real Spirit Or. Phantom?* Contemporary Southeast Asia, 2000, s. 89-112.

Bununla birlikte Çin'in "büyük güç" statüsüne karşı politika oluşturma süreci içerisinde bazı üyeler, büyük bir baskı hissediyorlardı.¹⁸³ Buna karşılık baskıyı azaltmak amacıyla bölgesel olmayan devletler de Çin'in gücünü dengelemek için oldukça istekliydiler.

Bu tartışmaların ışığında yabancıları davet etme fikri, Dördüncü Çalıştay'da yeniden başlatıldı. Ancak, Çin doğal olarak bu fikri reddetti. Buna göre Çin, kendisini iyi huylu bir güç olarak göstermek için Güney Çin Denizi dışındaki devletlerin ve diğer bölgesel veya küresel kuruluşların da gelecekte yapılacak çalıştaylara katılmalarını kabul etti. Bunu takiben, bölgesel olmayan aktörlerin katılımıyla ilgili anlaşma sağlanmış oldu. Yapılan bu anlaşma, Çin'in ilk stratejisine ters olduğu için yürütülmesi oldukça zor olacaktır. Anlaşmaya göre bölgesel olmayan aktörlerin katılımları konjonktüre göre gerçekleşecektir. Çin'in kendi gücünün uzak güçler tarafından gölgelendiğine inanması, anlaşmayı zora sokacaktır. Sonuç olarak, anlaşmanın yalnızca Çin'in isteklerine göre gerçekleşmesi sembolik bir başarı olarak düşünülebilir. Anlaşma ancak, Çin'in çıkarlarına ters düşmediğini anlamasıyla sağlanabilir. Ayrıca Dördüncü Çalıştay'da, Güney Çin Denizi dışındaki aktörlerin katılımıyla ilgili öneri onaylandı ve ardından Beşinci Çalıştay 'da, bölge dışındaki yeni aktörlerle iş birliğini sağlamak adına Endonezya Dışişleri Bakanlığı yetkililerinden Dr. Hasjim Djalal'e daha fazla yetki verilmesine karar verildi.¹⁸⁴ Endonezya Dışişleri Bakanı Ali Alatas toplantı sırasında ortaya bir fikir atarak; iş birliği projelerine yardımcı olmak için toplantılara Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, ve Avrupa'nın davet edilebileceğini söyledi.

Ali Alatas, kademeli ve yönetilebilir ilerleme adına bu tür katılımın ilk safhada yalnızca teknik veya mali yönler üzerinde olabileceğini vurguladı.¹⁸⁵ Çin bu teklife büyük bir itiraz ile karşılık verdi ve Çin'li temsilciler; uzak aktörler ile iş birliği fikrinin henüz tartışma aşamasında olduğunu ve toplantılara bölge dışından aktörleri dahil etmenin zamanı olmadığını belirttiler. Çin'in bu ifadesi, grubun genişletilmesi konusunun ileriki zamanlarda tekrar ele alınabileceği izlenimi bırakmıştır.

¹⁸³ Peter **Dutton**, "Three Disputes and Three Objectives: China and The South China Sea," *Naval War College Review*, Vol. 64, No. 4, 2011, s. 42.

¹⁸⁴ David **Arase**, "Non-traditional Security in China-ASEAN Cooperation: The Institutionalization of Regional Security Cooperation and The Evolution of East Asian Regionalism," *Asian Survey*, Vol. 50, No. 4, 2010, s. 808-833.

¹⁸⁵ Leszek. **Buszynski**, "Rising Tensions in The South China Sea: Prospects for a Resolution of The Issue," *Security Challenges*, Vol. 6, No. 2, 2010, s. 85-104.

Beşinci Çalıştay'ın verdiği yetkiyle desteklenen Haşim Djalal, bölgenin dışında destek ve fon aramaya başladı. Dokuzuncu Çalıştay'da, Birleşmiş Milletler Çevre Programı'ndan bir temsilci davet edildi. BM yetkilisinden Doğu Asya Denizleri Bölgesel Koordinasyon'u konuları hakkında bir sunum yapması istendi. Bu karar kuşkusuz Çin'in çalıştay içindeki stratejisine meydan okumaktı. Bu hareket Çin tarafından çok sert bir tepkiyle karşılandı. BM yetkilisinin davet edilmesine karşı çıkarak; " Hiç kimsenin, katılımcılar arasında anlaşma sağlanmaksızın Çalıştay'ı genişletme hakkına sahip olmadığını ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı Birimi'nin, Birleşmiş Milletler'in bir organı olduğunu ve dolayısıyla Çalıştay ile resmi bir ilişki kurmaması gerektiğini "belirtti.¹⁸⁶ Buna rağmen, Dr. Djalal ve Profesör Townsend-Gault'un Birleşmiş Milletler Çevre Programı Birimi'nin "Stratejik Eylem Programı"na dahil edilebilecek Biyoçeşitlilik Projesi'nin uygulanmasına ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Çevre Programı Birimi' nin Doğu Asya Denizleri Bölgesel Koordinasyon Birimi ile iletişim kurmaya devam edebileceğini kabul ederek onayladı.¹⁸⁷ Anlaşmaya göre, Birleşmiş Milletler Çevre Programı her zamanki yıllık çalıştay çalışmalarına davet edildi.

Bununla birlikte, BMÇP'nin belirli projelerin uygulanmasına ne kadar katkıda bulunabileceği konusu belirsizliğini korudu. Çin'in konu hakkındaki pozisyonu, Güney Çin Denizi ihtilaflarının ilgili ülkeler arasında çözülmesi gerektiği yönünde ve oldukça açıktı. Ancak, Çin için bölgesel veya uluslararası kuruluşların katılımı, Amerika ve Japonya gibi devletlerden daha kabul edilebilir olsa da uzak aktörler ile iş birliği yanlısı projeler hakkında konuşmayı da reddetmedi. Çin'in duyduğu rahatsızlığı bölgedeki bazı kıyıdaş devletler de farkederek, bölgesel olmayan aktörlerin toplantılara katılımının anlaşmazlıkların çözümünü daha da zorlaştıracaklarını ve uzak güçlerin bölgesel meselelere müdahale etmek için toplantıları bahane olarak kullanabileceğini düşündüler. Sonuç olarak, bölgesel olmayan aktörlerle iş birliğinde uygulama aşamasına gelindiğinde daha fazla tartışma olacağı açıkça görünmektedir. Çin, Güney Çin İçin Stratejik Enerji Planlama Projesi'ne olan katkısını geri çektiği için çalıştay yıllık toplantısını 2000 yılında durdurdu. Buna rağmen bazı üyeler çalıştaya mali destek verme istekliliğini gösterdi. Ancak daha sonra bu üyeler de isteklerinden vazgeçtiler.

¹⁸⁶ Liselotte **Odgaard**, "Between Deterrence and Cooperation: Eastern Asian Security After The "Cold War," *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Vol. 6, No. 2, 1998, s. 69-77.

¹⁸⁷ *Statement of The Ninth Workshop on Managing Potential Conflicts in The South China Sea*, Ancol, Jakarta, December 1-3, 1998.

Ayrıca, çalıştayın bazı üyeleri tarafından da Çin'in bölgesel olmayan oyuncuları dışlama tercihinin kabul edilebilir olduğu ima edildi. Sonuç olarak, ileride yapılacak çok taraflı çalıştaylar, yalnızca Güney Çin Denizi devletleri tarafından üstlenilmeye devam edilecektir. Çin ise öngörülebilir çok taraflı mekanizmalar içinde "büyük güç" statüsünü sürdürecektir.

2.4. ASEAN Topluluğu (ASEAN Community)

Aralık 2005'de Kuala Lumpur'da düzenlenen 11. ASEAN Zirvesi, Örgütün gelişiminde önemli bir aşama teşkil etmiştir. Zirve sırasında, ASEAN'ın hedef ve amaçlarına ulaşılabilmesi için yasal ve kurumsal bir çerçeve sunan "ASEAN Şartı (ASEAN Charter) Hazırlanmasına Yönelik Kuala Lumpur Deklarasyonu" imzalanmış ve "ASEAN Topluluğu (ASEAN Community) kurulmuştur. Bu topluluk çalışma alanlarına göre "ASEAN Güvenlik Topluluğu", "ASEAN Ekonomik Topluluğu", "ASEAN Sosyo-Kültürel Topluluğu" şeklinde üç sütuna dayandırılmıştır.

2014 Kasım ayında Myanmar'da düzenlenen 25. ASEAN Zirvesi sonucunda, 2015 Sonrası ASEAN Topluluğu Vizyonu'nun temel unsurları geliştirilmiştir. Söz konusu unsurlar arasında;

- ASEAN Siyasi-Güvenlik Topluluğu,
- ASEAN'ın Temel İlkelerine Bağlı Kalma,
- Barış, Güvenlik ve İstikrarın Sürdürülmesi ve Arttırılması,
- ASEAN'ın Dış İlişkilerinin Derinleştirilmesi ve Genişletilmesi,
- ASEAN Ekonomik Topluluğu oluşturulmuştur.

Çin bölgesel dayanışma çerçevesinde iş birliği çalışmalarına katılmış ve bazı stratejiler geliştirmiştir. Bunlara aşağıda göz atılacaktır.

ASEAN Bölgesel Forum Zirveleri

ABF, Asya-Pasifik bölgesindeki siyasi ve güvenlik iş birliğine ilişkin ilk üst düzey çok taraflı mekanizma olmuştur. Kurumsal boyutu zayıf olmakla birlikte danışma, görüş alışverişi ile dayanışma içinde sorunları barışçıl çözüm getirmeyi öncelemiş olan Forum, bölgedeki ülkelerin çoğunu kapsamaktadır. Yıllık ABF toplantıları, Avustralya,

Kanada, Çin, Avrupa Birliği, Hindistan, Japonya, Güney Kore, Moğolistan, Yeni Zelanda, Papua Yeni Gine, Rusya ve ABD olmak üzere on ASEAN ülkesinden Dışişleri Bakanları'nı bir araya getirdi. Bunlara ek olarak Kuzey Kore ve Doğu Timor da davet edildi. Böylece üyelerin yanında diyalog ortaklıkları geliştirmeyi başlatarak ilgili katılımcı sayısını artırdı.

İlk toplantıdan bu yana, ABF, güven inşasının teşvik edilmesi, önleyici diplomasinin geliştirilmesi ve çatışmalara yaklaşımların geliştirilmesi olmak üzere üç geniş aşamadan oluşan evrimsel bir yaklaşım benimsemiştir.¹⁸⁸ İlk aşamalarda kurumsallaşma beklenmiyordu. Toplantı, Güneydoğu Asya için barış, istikrar ve iş birliği için yeni bir bölümün açıldığına işaret ederek, bölge için bir kilometre taşı olarak değerlendirildi.¹⁸⁹

Çin'in ABF'ye katılımı, Temmuz 1993'te Çin'in o zamanki Dışişleri Bakanı Qian Qichen'in Singapur ziyaretine dayanmaktadır. Qian Qichen ziyaret sırasında Singapurlu mevkidaşına, "Çin'in ASEAN ile bölgesel güvenlik diyaloglarına katılmaktan memnuniyet duyacağını" ve ABF'ye katılma davetini kabul ettiğine dair güvence verdi.¹⁹⁰ Qian'ın sözcüsü Wu Jianmin; "Çin'in farklı seviyelerde, farklı kanallarla veya herhangi bir biçimde" diyaloglar kurmaya hazır olduğunu açıkladı. Bunun yanı sıra Qian, Güney Çin Denizi çatışmaları konusundaki çok taraflı görüşmelerin sonuçsuz kalacağını vurgulayarak, adalar ve egemenlik sorununun ortak bir çözüme olanak tanınması amacıyla geçici olarak kenara çekilmesi fikrini tekrarladı.¹⁹¹

Birinci ABF dış işleri bakanları toplantısı 25 Temmuz 1994'de Bangkok'ta yapıldı, Çin istişare ortağı olarak katıldı. Forum, özellikle bölgesel devletlerin Asya-Pasifik bölgesi hakkındaki fikirlerini değiştirmelerini sağladı. Buna ek olarak uluslararası ilişkiler ve savunma konularında fikir alışverişinde bulunmalarına fırsat tanıdı. Taraflar, ASEAN'ın Güneydoğu Asya'da iş birliği ilkelerini ve ilişkileri düzenleyen davranış kuralları olarak oluşturulmasını kabul etti.¹⁹² Birinci ABF toplantısının hazırlık aşamasında, ASEAN

¹⁸⁸ The Concept of Three-Stage Evolution was Clarified in The Second ARF Meeting, Bkz. ASEAN Secretariat, "Chairman's Statement of The Second ASEAN Regional Forum," *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*, Jakarta: ASEAN Secretariat, 2003, s. 10.

¹⁸⁹ ASEAN Secretariat, "Chairman's Statement of The First ASEAN Regional Forum," *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*, s. 3.

¹⁹⁰ ASEAN "Discuss Setting up of New Regional Security Forum," *BBC Monitoring Service: Asia-Pacific*, July 24, Singapore 1993.

¹⁹¹ China's Policy in Asia-Pacific is one of Peace: Qian, *The Straits Times*, MIT Press Boston July 24, 1993.

¹⁹² Martin **Stuart-Fox**, *A Short History of China and Southeast Asia: Tribute, Trade and Influence*, Allen and Unwin, Crowst Nest, 2003.

üyelerinden bazıları, tartışmalı konular yerine ortak alanlara odaklanılmasını talep etti. Çünkü toplantıdaki tartışmalı konuların ortaya çıkması bazı ülkelerin savunma pozisyonu alabilmeleri ihtimalini yarattı ve buna bağlı olarak forumdaki katılımların sorgulanabileceği endişesini yarattı.¹⁹³ Bu talep Çin tarafından memnuniyetle karşılandı, zira Güney Çin Denizi egemenliğiyle ilgili anlaşmazlıkların forum gündemine girmesi Çin'i oldukça rahatsız ediyordu.

Açılış toplantısında, başta Malezya ve Filipinler olmak üzere bazı ASEAN üyeleri, Güney Çin Denizi ihtilaflarının siyasi ve güvenlik konuları hakkındaki tartışmalı konulara olan ilgilerini açıkça gösterdiler. Buna karşılık, Çin delegesi, ABF toplantısından önce düzenlenen ilk basın toplantısında, bölgesel anlaşmazlıklara ABF görüşmelerine dahil edilmemesi gerektiğini vurguladı.¹⁹⁴ Açılış toplantısında ASEAN delegeleri Çin ile karşı karşıya gelmemek adına bu hassas konulara değinmekten kaçındı. Bir üst düzey ASEAN yetkilisi durumu aşağıdaki satırlarla özetledi; ‘‘ Gerçek şu ki, Çin çok büyük ve güçlüdür. Çıkarları doğrultusunda çok taraflı yaklaşımları kabul etmeyeceğini söylemesi kendisini buna zorunlu hissetmemesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca Çin'in gücünü hisseden taraflar gerginlik yaratacak söylemlerden kaçınmaktadırlar.’’¹⁹⁵

Çin, ABF'deki diyalogların devamlılığı sayesinde çok taraflı bir yaklaşımın avantajlarını yavaş yavaş görmeye başladı. ASEAN içerisinde birincil itici güç olmayı taahhüt etmesiyle de ASEAN'ın diplomatik uygulamalarını büyük oranda etkiledi. Çin, Birinci ABF toplantısından kısa süre sonra, forum başkanlığı görevini yürütmekten memnun olduğunu ifade etti. Buna ek olarak Güney Çin Denizi ihtilaflarını çözmek için güç kullanımına istekli bakmadığını da belirtti.

İkinci ABF toplantısı 1 Ağustos 1995'te Bruni Darrusalam'da gerçekleşti. Çin, İkinci ABF ile birlikte bölgesel güvenlik konularında bir iş birliği ilkesinin benimsenmesi gerektiğini dile getirdi.¹⁹⁶ Bu gelişmelerin ardından 1995 yılında Mischief Reef olayı patlak verdi. Filipinler, Çin'in gücünü ikili görüşmelerde dengeleyemediği için stratejisini değiştirerek müzakereleri resmileştirmek ve çatışmaları uluslararası bir hale

¹⁹³ Call for ASEAN Regional Forum to Focus on Common Areas, *Business Times Singapore*, March 23, 1994.

¹⁹⁴ China Insists on Bilateral Talks to End Spratly Dispute, *Business Times Singapore*, July 22, 1994.

¹⁹⁵ Southeast Asia—Divide and Rule: Beijing Scores Points on South China Sea, *Far Eastern Economic Review*, August 11, 1994, 18; bkz. ‘‘South China Sea: Washington Needs to Hear About Beijing's Claims,’’ *International Herald Tribune*, October 18, 1994.

¹⁹⁶ <http://www.asean.org/uploads/archive/5187-9.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.03.2018)

getirmek adına çaba gösterdi.¹⁹⁷ Başkan Fidel Ramos, Mischief Reef'in yalnızca Çin ile Filipinler arasındaki ikili bir mesele olmadığını, aynı zamanda "Güney Çin Denizi ve Doğu Asya bölgesinin uzun vadede istikrarını isteyen tüm ülkelere" ilişkin çok yönlü bir kaygı olduğunu belirtti''. Hatta Filipinler davayı Lahey'deki Uluslararası Adalet Divanı'na götürmeyi düşündü. Fakat ASEAN üyelerinin her birinin Çin'e karşı kazanmış oldukları birtakım menfaatleri vardı. Bu sebeple tüm ASEAN ülkeleri, Güney Çin Denizi'ndeki adalar üzerinde hak taleplerinde bulundular. Anak, güçlü bir direnç gösteremeyen ASEAN müttefikleri, Çinlileri Manila Deklarasyonuna uymaya ikna etmek için "sessiz diplomasi" ve kolektif bir politika izlemesine sebep oldu.¹⁹⁸ Ağustos ayında yapılan ikinci ABF toplantısında, Filipinler'in Çin ile Spratlys anlaşmazlığını gündeme getirme önerisi, ASEAN ortak üyeleri tarafından reddedildi.

Mischief Reef olayı ve Filipinler'in talepleri üzerine tırmanan gerginliklere tepki olarak, Japonya ve ABD, bölgedeki deniz taşımacılığının olumsuz yönde etkileneceği yönündeki endişelerini dile getirdiler. Ayrıca, Birleşik Devletler, barış, istikrar ve dolaşım özgürlüğünün, ABD'nin en büyük menfaati olduğunu vurgulayarak konuyla ilgili endişeli tutumunu açıkça ortaya koydu. Buna ek olarak, yaşanan anlaşmazlıklar üzerindeki tarafsız konumunu koruyacağını da ilan ederek, bir sonraki ABF toplantısında Güney Çin Denizi konularının tartışılmasını istedi. Birleşik Devletler, toprak anlaşmazlıkları konusunda ortaya herhangi bir tavır koymayacağı yönünde söz vermesine rağmen, Güney Çin Denizi'nde donanma bulundurması, bölgedeki tek taraflı eylemlerin caydırılmasına yardımcı oldu. Çin ve Filipinler, dış güçlerin meseleye doğrudan müdahalesini önlemek için, birtakım hareket kuralları konusunda anlaşma yapma kararı aldı. Aslında her iki taraf da Güney Çin Denizi'nde seyir özgürlüğüne hallet getirmeksizin anlaşmazlıkları çözme yönünde kararlıydı. ASEAN'ın ve Çin'in dış güçler tarafından kontrol edilme korkusundan dolayı bir sonraki ABF toplantısında, Güney Çin Denizi ihtilaflarının çözümüne doğrudan ABD müdahalesinin olması ihtimali zayıftı. Diğer yandan Güneydoğu Asya ile ekonomik ve siyasi bağların geliştirilmesinin önemini göz önüne alan Çin, Güney Çin Denizi ihtilaflarının ABF toplantısında tartışılmasının zamanının geldiğini fark etti. Çin Dışişleri Bakanı

¹⁹⁷ Alfonso T. **Yuchengco**, "Making Mischief in The Spratlys," Jakarta, 1996, s. 17-18.

¹⁹⁸ ASEAN Not To Raise S. China Sea Disputes at ARF Meeting, *Japan Economic Newswire*, May 20, 1995; "ASEAN Thwarts Confrontation with China over Spratlys," *Agence France-Presse*, May 22, 1995; "ASEAN Officials Dodge Spratly Issue in Brunei Meet," *Reuters News*, May 22, 1995; "ASEAN Will Not Raise Spratlys Issue Collectively," *The Straits Times*, May 23, 1995.

Yardımcı Wang Yinfan, Brunei'deki ABF üst düzey yetkilileri toplantısına katılarak "Pekin'in tutumunun değişmediğini ve Spratlys'in tümü üzerindeki taleplerinin devam ettiğini vurgulayarak adaların ortak gelişimini de memnuniyetle karşıladığını" belirtti.¹⁹⁹ İkinci ABF toplantısı, üyelerin ihtilaflar konusunu açıkça tartışabilecekleri ortamı sağladı. Yine İkinci ABF'de Çin Güney Çin Denizi anlaşmazlıklarının ilk defa çok taraflı bir katılım ortamında tartışılmasını kabul etti. Çin, toplantı sırasında Güney Çin Denizi toprak anlaşmazlığını ilk ortaya atan taraflar arasında yer alarak, Güney Çin Denizi'ndeki kesin mülkiyet hakkını tekrar vurguladı.²⁰⁰

Buna rağmen Çin, İkinci ABF ile, bölgesel anlaşmazlıkların çözümüne yönelik olarak Deniz Hukuku da dahil olmak üzere uluslararası hukuka uygun hareket etmeyi kabul etti. Böylece Çin çok taraflı müzakerelere katılım göstererek barışçıl niyetlerini ortaya koymuş oldu. Çin Ulusal Halk Kongresi'nin Çin Daimî Komitesi, BM Deniz Hukuku Sözleşmesini onaylamayı da planladı. Çünkü, Spratly anlaşmazlığını çözmenin en gerçekçi ve pratik yolunun "anlaşmazlıkları gidermek ve ortak gelişimi kolaylaştırmak" olduğuna inanıyordu.²⁰¹ Bölgenin bir diğer güçlü aktörü olan ABD ise kendisini güvence altına almak ve Çin'in bölgesel olaylara müdahale etmesini önlemek için, bölgedeki deniz yollarına karışmama sözü verdi. Ortaya çıkan bu uzlaşmacı hareketler, Çin-ASEAN ilişkilerinin onarılması adına önemli bir adım olabilir. Ayrıca, Çin'in, süper güç olan ABD ile olası bir çekişmeden kaçındığını da söyleyebiliriz. Çin'in verdiği tavizler ABF'nin başarısı olarak görülüyordu. Çünkü Çin, ilk kez Güney Çin Denizi meselelerinde çok taraflı bir tartışma ortamına yönlendirildi. Ancak, anlaşmazlıklar konusunda ABF çerçevesinde ciddi bir girişimde bulunan kimse yoktu. Taraf devletlerin yetkilileri Çin'in hassasiyetleri nedeniyle Güney Çin Denizi ihtilaflarından açıkça bahsetmemeye karar verdiler. Bunun yanı sıra, bölgede egemenlik taleplerinin çakışması konusundaki endişelerini de dile getirerek, Çin'den "ilgili uluslararası kanunlara ve sözleşmede yer alan ilkelere olan bağlılığını tekrarlaması talebinde bulundular.

İkinci ABF toplantısında, "tüm katılımcılar arasında dikkatli ve kapsamlı istişarelerde bulunulduktan sonra, başta Güney Çin Denizi tartışması olmak üzere tüm ABF kararları

¹⁹⁹ ASEAN Officials Dodge Spratly Issue in Brunei Meet, *Reuters News*, May 22, 1995.

²⁰⁰ China Seen Defusing Tensions in South China Sea, *Reuters News*, August 2, 1995.

²⁰¹ PRC Stance on Spratly Dispute Explained, *BBC Monitoring Service: Asia-Pacific*, August 14, 1995.

fikir birliği ile oluşturulacaktır" denildi.²⁰² ABF'deki bu tutum Çin'in Güney Çin Denizi ihtilaflarının çözülmesi adına ilgisini çekti. Herhangi bir düşmanca girişim sebebiyle ortaya çıkabilecek olan çatışma ortamının kolayca çözülmesi, Çin'in rahat bir şekilde hareket etmesini ve ilerleyebilmesini sağlayacaktır. Böylece Çin, ABF başkanı olarak ASEAN'a büyük oranda destek vermiştir. Ayrıca ABF'de, ASEAN ve ASEAN dışındaki katılımcılar arasından eş-başkanlık altında üç adet çalışma grubu toplantılarının oluşturulması kararı alındı. Birincisi, güvenlik algıları ve savunma politikası üzerine uzmanlaşmış Güven Artırma Grubu. Diğer ikisi ise, barış için iş birliği etkinlikleri üzerine Ara Dönem Toplantıları'dır.

Üçüncü ABF toplantısı Temmuz 1996'da Jakarta'da yapıldı. Forum sırasında ASEAN katılımcıları, Çin'in daha önceden yayınladığı "Güney Çin Denizi'ndeki Sınırlar Hakkındaki Kararname" ile ilgili açıklama talebinde bulundular.

Çin, 1996 yılında anlaşmazlık yaşadığı Filipinler Malezya, Endonezya, Tayvan ve Bruni'ye, Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni göstererek güvence verdi. Çin kendi BMDH yorumuna göre, deniz sınırlarını gösteren yeni bir yasa çıkararak Güney Çin Denizi bölgesi üzerinde bir harita yayınladı. Bu eylemler, komşu devletler tarafından Çin'in bölgedeki egemenliğini büyük ölçüde genişlettiğinin bir göstergesi olarak algılanmıştır.²⁰³ Bu gelişmeler sonucunda Üçüncü ABF toplantısında, ASEAN üyelerinden Çin'in bu hareketi konusundaki hoşnutsuzluklarını ifade etmeleri beklentisi oluştu. Bununla birlikte, Çin ile tam bir diyalog ortağı haline geldiği için, bazı ASEAN yetkilileri Çin ile karşı karşıya gelme konusunda endişelerini belirttiler.²⁰⁴ Çin delegesi, toplantılarda bölgesel barışın sağlanması ve ASEAN ile karşılıklı yarar sağlayan iş birliğinin geliştirilmesi konusundaki önceliğini vurgulamaya devam etti. Çin, Güney Çin Denizi ihtilaflarıyla ilgili çeşitli tartışmaları sırasında GÇD ile ilgili çıkardığı yasanın "uluslararası hukuk ve Çin iç hukukuna uygun" olduğunu savundu. Bununla birlikte Çin, kendi uzmanları ve dışardan gelen uzmanlar arasındaki görüş

²⁰² ASEAN Secretariat, "Chairman's Statement of The Second ASEAN Regional Forum," *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*, s. 13-14.

²⁰³ Yusuf Çınar, "Çin'in Güney Dogu Asya'da Bölgesel İşbirliğine Açık Hegemonya Girişiminin Temelleri/Foundations Of China's Attempt For Hegemony Open to Regional Cooperation in The Southeast Asia," *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Vol. 9, No. 34, 2013, s. 1-26.

²⁰⁴ "Indonesia Seeks Clarification on Extension of Territorial Waters into Disputed Area," *South China Morning Post, Beijing*, 22 July 1996.

farklılıklarını istişarelerde bulunarak çözülebileceğini ummuşlardır.²⁰⁵ Bu tavsiye, anlaşmazlıklar hakkında konuşmayı kabul eden ‘‘diğer iddia sahipleri’’ tarafından kabul edildi. Üçüncü ABF toplantısı, talep sahiplerini genel olarak uluslararası hukuka ve 1982 tarihli BMDH'YE uygun olarak barışçı yollarla çözüm aramaya teşvik etti. Şüphesiz ki, Çin'in çıkardığı kanun, tarihi gerekçelere dayalı tartışmalı bölge hakkındaki iddialarını daha fazla güçlendirdi. Ancak, Çin'in çok taraflı manevraları ASEAN üyeleri üzerinde nispeten yatıştırıcı bir etki yaratırken, yasal iddialarını güçlendirmede de başarılı olmuştur. Toplantı sırasında Çin, gelecek yıl eş zamanlı olarak yapılacak olan Koordinasyon Kurulu Toplantısı ve Oturumlar Arası Destek Grubu Toplantıları'na ev sahipliği yapmaya gönüllü oldu. Oturumlar Arası Destek Grubu toplantısı sırasında katılımcılar GÇD bölgesinde istikrarı sağlamanın önemi vurgulandı. Buna ek olarak, GÇD uyuşmazlıklarına barışçıl bir çözüm getirme çabalarını teşvik etti. Filipinler, bu durumu bir fırsat olarak değerlendirerek Mischief Reef olayı üzerine bir tartışma başlattı ve Güney Çin Denizi'ndeki toprak anlaşmazlıklarına barışçıl yollarla çözüm bulma çağrısında bulunan 1992 tarihli ASEAN belgesinin tüm taraflarca onaylanması önerisini fikrini sundu. Fakat, güven inşasının oluşturulması amacıyla Çin tarafından ortaya atılan ‘‘Çin Halk Kurtuluş Ordusu'na ait GÇD'deki adalar üzerindeki barakaların taraf üyeler tarafından da kullanılması’’ önerisi ABF üyelerinin dikkatini çekti. Bu sebeple Filipinler'in sunduğu öneri Oturumlar Arası Destek Grubun'dan olumlu bir karşılık görmedi.

Dördüncü ABF toplantısı Temmuz 1997'de gerçekleşti. Filipinler'in önerisi engeller ile karşılaştı. Kıdemli bir ASEAN yetkilisi, diğer toplantılara nispeten daha yumuşak bir ortam olduğunu ve toplantı süresince Güney Çin Denizi meselesiyle ilgili herhangi bir tartışmanın olmadığını belirtti. Toplantı gündemindeki asıl mesele Myanmar'daki insan hakları meselesi idi. Böylece, toprak anlaşmazlıkları üzerine özel bir tartışma yapılmakdı. Dördüncü ABF'ye başkanlık yapan Malezya Dışişleri Bakanı Datuk Seri Abdullah Ahmed Badawi tarafından Güney Çin Denizi ihtilaflarına değinildi ve "ilgili ülkeler tarafından barışçıl yollarla çözüm aramaya olan çabaların memnuniyetle karşılandığını" ifade ederek, bölgedeki barış ve istikrarın korunması adına uluslararası hukuku ve BMDH altında uygulanan kısıtlamaların diğerlerine göre daha güven verici

²⁰⁵ China Defends Claim to Islands in South China Sea, *Japan Economic Newswire*, Boulder, 23 July 1996; "China Stands Firm on Demarcation of Parcel Baselines," *The Straits Times*, July 23, 1996; "Chinese Spokesman Defends Territorial Claim to Parcel Islands," *BBC Monitoring Service: Asia-Pacific*, July 24, 1996.

olduğunu vurguladı.²⁰⁶ Buna karşılık, Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Cui Tiankai, çatışmaların barışçı istişareler yoluyla çözülmesi için ilgili ülkelerle ortak kalkınma işbirliği yapmaya hazır olduklarını yineledi.²⁰⁷

Beşinci ABF toplantısı Temmuz 1998'de Manila'da yapıldı. Hindistan ve Pakistan'ın Mayıs ayında yaptığı nükleer denemeler, toplantıda önemli bir yer tuttu. Bir diğer konu ise Doğu Asya Finansal Kriziydi. ASEAN'ın bakış açısına göre Çin, tehditkâr bir güce dönüşebilebilirdi. Ancak Çin'in para birimini devalüe etmeme konusundaki kararlılığı bu endişelerin nispeten ortadan kalkmasına sebep oldu.

Çin, Güney Çin Denizi çatışmalarına sebep olan anlaşmazlıkların çözümü için komşu ülkelerle danışma ve müzakere yoluyla iş birliği yapma isteğini tekrarladı. Çin Dışişleri Bakanı Tang Jiaxuan, Filipinli meslektaş ile yaptığı görüşmelerde, Çin'in bölgedeki iddialarından vazgeçmediğini belirtti. Aynı zamanda " Mischief Resif'lerindeki Çin tesislerinin sadece hava güvenliği amaçlı olduğunu ve Filipinli balıkçılar için açık tutulacağını" garantisini verdi.²⁰⁸ Ayrıca, ilgili ülkeler arasındaki ikili görüşmelerin olumlu sonuçlanmasından duyduğu memnuniyeti vurgulayarak, Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlığın barışçıl yollarla çözülmesi için ilgili ülkeleri bu yönde devam etmesini tavsiye etti.

Ayrıca Filipinler, 1999'da yapılması planlanan ABF toplantısında görüşülmesi amacıyla "Güney Çin Denizi Bölgesel Davranış Kuralları" hakkında bir taslak önerisinde bulundu. Taslak ile Mischief Resifin'de yaşanan gerginliklere çözüm olarak; Güney Çin Denizi'nde yeni yapı girişiminde bulunulmaması yönünde taraflara garanti verme çağrısında bulunuldu. Malezya'nın taslak hakkındaki çekincelerine rağmen "ABF toplantısında sunulmak üzere ASEAN yetkilileri tarafından kabul edilmiştir."²⁰⁹ Bununla birlikte, Çin, 1997'de imzalanan "Ortak Davranış Kuralları Bildirisi'ni" yeterli olduğunu öne sürerek, önerilen yeni taslağın getirdiği davranış kurallarına karşı sıcak bakmamıştır. Taslağın içeriğinde tartışmalı adalar üzerinde yeni kalıcı yapıların inşasına

²⁰⁶ ASEAN Secretariat, "Chairman's Statement of The Fourth ASEAN Regional Forum," *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*, s. 70.

²⁰⁷ Territorial Claims Must be Solved Peacefully—ARF, *Business Times*, Singapore, 28, July 1997.

²⁰⁸ China Hints at Access to Disputed Spratly Reef, *Agence France-Presse*, Hamburg, 30 July 1998.

²⁰⁹ Philippines Drafts Code of Conduct for South China Sea, *Japan Economic Newswire*, May 8, 1999; "ASEAN Considers Draft Code of Conduct for South China Sea," *Japan Economic Newswire*, Tokyo, 20 July, 1999.

engel olmayacak davranış kurallarının yer alması Çin tarafından daha kabul edilebilir görünmektedir.

Altıncı ARF ‘‘Davranış Kuralları’’ tasarısı, toplantısında Filipinler tarafından tekrar gündeme getirildi. Ancak Çin, ABD ve Japonya gibi büyük güçlerin müdahalesinden endişe duyarak bu konunun tartışılmasına karşı olduğunu belirtti. Buna karşılık Filipinler, tasarıda değişiklikler sunduğunu iddia ederek ‘‘tartışmaya hazır’’ olduğunu belirtti.²¹⁰ Toplantı sırasında, Çin’in görüşlerinden rahatsızlık duyan bazı ASEAN ülkeleri, Güney Çin Denizi meselesinin, Amerika Birleşik Devletleri tarafından gündeme getirilmesini istediler. ASEAN ne ABD ne de Çin arasında net bir tercih belirtmemektedir. ASEAN, büyük bir güç olarak gördüğü ABD sayesinde bölgede siyasi denge oluşturmaya ve bu sayede bölgesel kalkınma, ticari ilişkileri güçlendirme ve GÇD sorununu çözüme kavuşturmak istiyor.²¹¹ Çin buna şiddetle karşı çıkarak, olası bir ABD girişiminin ASEAN ve Çin’in haklarına doğrudan bir müdahale olacağını belirtti. Bunun yanı sıra, müzakerelerin sadece iddia sahipleri arasında olması gerektiğini vurguladı.²¹² Bu tartışmaların sonucunda bazı katılımcılar Mischief Resifin’deki yapının genişletilmesine atıfta bulundular.²¹³ Ayrıca, artan gerginliklerden endişe duyduklarını söyleyerek, Güney Çin Denizi’ndeki barışın sağlanmasına katkıda bulunacak davranış kurallarının tamamlanması için daha fazla müzakereye ihtiyaç duyulduğunu belirttiler.

Yedinci ARF toplantısı Temmuz 2000’de Bangkok’ta yapıldı. Toplantıda, Güney Çin Denizi anlaşmazlığı, Kuzey Kore’nin katılımı ile ilgili konunun gölgesinde kaldı. Ancak Güney Çin Denizi’ndeki tartışmalı adalar konusunun bazı ülkeler tarafından ısrarla gündeme getirilmeye çalışılması Çin’i oldukça rahatsız etti. Buna ek olarak Çin, gerginliğin tırmanmasını önlemeyi amaçlayarak, ortak bir davranış kuralları oluşturma yönünde de oldukça istekli bir davranış sergiledi. Anlaşma yolunda önemli ilerlemeler kaydedilmesi ile fikir ayrılıklarının 2000 yılı sonunda çözülmesi amaçlandı. Tayland Dışişleri Bakanı Surin Pitsuwan’da taraflar arasında daha sıkı bir diyalog kurma çabaları ile bölgedeki gerilimin azaltılmasından duyduğu memnuniyeti dile getirdi.²¹⁴

²¹⁰ ASEAN Security Forum Warns of Escalation of South China Sea Tensions, *Agence France-Presse, Hamburg*, 26 July, 1999.

²¹¹ <https://aa.com.tr/tr/dunya/asean-abd-iliskileri-ekonomiden-cok-siyasi-odakli/963085>, (Erişim Tarihi: 25.12.2017)

²¹² US Discusses Spratlys Issue, Irks Claimants, *The New Straits Times, Washington*, 27 July 1999.

²¹³ ASEAN Secretariat, ‘‘Chairman’s Statement of the Sixth ASEAN Regional Forum, *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*, Bangkok, s. 194.

²¹⁴ ASEAN, China Hope to Sign South China Sea Code of Conduct This Year, *Agence France-Presse, Hamburg*, 28 July, 2000.

Toplantı sonunda, tüm taraflar, bölgedeki güven artırıcı tedbirlerin teşvik edilmesine ilişkin istekli olduklarını dile getirdiler ve uyuşmazlıkların uluslararası hukuk ilkeleri ile BMDHS'ne uygun olarak barışçıl yöntemlerle çözülmesi yönünde kararlılıklarını ortaya koydular.

Sekizinci ABF Temmuz 2001'de Hanoi'de yapıldı. Güney Çin Denizi'ndeki davranış kuralları ve Asya-Pasifik güvenlik sorunları, toplantı konusunun merkezinde yer aldı. Toplantıda Çin Dışişleri Bakanı, çevredeki iyi komşuluk ve dostluk ortamını koruma önceliğini tekrar vurguladı. Davranış kuralları tasarısı katılımcılar arasında daha detaylı tartışıldı.²¹⁵ Kurallar hakkındaki fikir birliği tam oluşmasa da taraflar, Güney Çin Denizi'ndeki toprak anlaşmazlıkları konusundaki silahlı çatışmalardan kaçınmak için bu tasarının kabul edilmesinde kaydedilen ilerlemeden memnun olduklarını ifade ettiler. Forum, Güney Çin Denizi'ndeki anlaşmazlıkların barışçıl yollarla çözülmesi amacıyla davranış kurallarının daha fazla geliştirilmesi için ASEAN ve Çin arasındaki daha ileri istişarelerin teşvik edilmesi yönündeki fikir birliği ile sonuçlandı.

2.5. Çin-ASEAN İş birliği İlkeleri

ASEAN'ın anlaşmazlıklara çözüm getirme mekanizması mevcut durumda silahlı güç kullanımına gerek kalmadan diplomatik yollar kullanılmasını sağlamaktadır. ASEAN'ın dış müdahalelere karşı temel normlara sahip düzeneği şunları içermektedir:

- Güç kullanımını engellemek,
- İkili savunma iş birliklerinin çıkarına ASEAN askeri anlaşmasına karşıtlık,
- Bölgesel bağımsızlık ve toplu özgüven yaratma ve
- Başka devletlerin işlerine karışmama politikası.²¹⁶

Üye ülkelerin iç işlerinde birbirlerine karışmamasını vurgulayan norm, "ASEAN bölgeselciliğinin zeminini sağlamlaştıran en önemli prensip" olarak tanımlanmaktadır.

2003 yılında, ASEAN ve Çin "barış ve refah için stratejik ortaklık" amacı ile siyasi, sosyal, güvenlik ve bölgesel iş birliğini ve ortaklaşa etkileşimi sürdürmeye karar vermişlerdir. Aynı zamanda, ASEAN ve Çin "politik ve güvenlik" ilişkilerini

²¹⁵ ASEAN Secretariat, "Chairman's Statement of The Eighth ASEAN Regional Forum," *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*, s. 302.

²¹⁶ Amitav Acharya, "The Association of Southeast Asian Nations: "Security Community" or "Defence Community?" *Pacific Affairs*, Vol. 64, No. 2, 1991, s. 47-48.

iyileştirme adına karşılıklı güven paktını da hayata geçirdiler. Buna ek olarak her iki taraf, 2004 ASEAN-Çin zirvesinde, 2005-2010 için kapsamlı bir plan olan "Barış ve Refah İçin Stratejik Ortaklık Uygulama Eylem Planı'nı" onayladıklarını beyan ettiler. Hemen ardından 2006 yılında Siyasi-güvenlik, ekonomik, sosyo-kültürel ve bölgesel konularda iş birliğinin güçlendirilmesi umuduyla "Geliştirilmiş ASEAN-Çin Stratejik Ortaklığa Doğru Bildirgesi" yayınlandı. Bu sayede ASEAN, ikili ve çok taraflı düzeylerde Çin'i çerçevesi içine çekerek etkilemeyi başarmıştır. Ancak, Çin'in stratejik tercihlerinde belirleyici bir faktör olamamıştır. Çünkü, Çin'in bölgesel iş birliği hedeflerini, serbest ticaret alanları ve yeni ekonomik kaynaklar yaratma isteğinden ayrı olarak, çok yönlü stratejik çıkarlar üzerine inşa ettiğini söyleyebiliriz. Ekonomik gelişim, istikrar, güvenlik gibi hayati çıkarlarını korumak adına, GÇD ve çevresi Çin için önemli bir yere sahiptir. Buna bağlı olarak çevresindeki diğer büyük güçleri baskı altına almak Çin'in en önemli hedefidir. Oysaki ASEAN'ın ana güvenlik hedefleri içinde, Çin'in artan nüfuzunu dengelemek ve bölgesel istikrarı oluşturmak için diğer büyük güçlerin katılımını teşvik etmek vardır. Ancak Çin etkisi sebebiyle bu hedeflerde kısmen çelişkiye düşülmektedir. Bu sebeple uzun vadeli olarak bakıldığında Çin ve Güneydoğu Asya arasındaki artan bir güç eşitsizliği olduğu söyleyenebilir.

2013 yılında iyi bir iş birliği ivmesi belirlendikten sonra, Çin ve ASEAN, stratejik karşılıklı güvenlerini güçlendirdi, siyasi iş birliğini derinleştirdi ve 2014'te Çin-ASEAN ortak kaderi oluşturulmasını kolaylaştırdı. Çin-ASEAN ortak bir toplum inşa etme fikri 2013 Çin-ASEAN siyasi iş birliğinin bir dönüm noktası oldu. Kasım 2013'te Çin devlet başkanı Xi Jinping'in Endonezya'ya yaptığı ziyaret sırasında, Çin'in ASEAN ülkeleriyle ortak bir kaderden oluşan Çin-ASEAN topluluğu kurmak için çalışmaya istekli olduğunu söyleyen bir konuşma yaptı. Başkan Xi konuşmasında beş öneride bulundu: Çin ve ASEAN güven inşa etmeli ve iyi komşuluk geliştirmeli; Kazan-kazan iş birliğine doğru çalışmak; birlikte hareket etmek ve birbirine yardım ilkesi; ikili ilişkiler için sosyal desteği arttırmak için karşılıklı anlayışı ve dostluğu geliştirmek.²¹⁷ Bu teklifleri uygulamak, Çin ve ASEAN'ın iyi komşuluk ve ortaklık inşa edilmesine yardımcı olacaktır. Bu gelişme Çin'in ASEAN'ı yeniden tanımlama yönünde önemli bir girişimdir.

²¹⁷ David Shambaugh, "China Engages Asia: Reshaping The Regional Order," *International Security*, Vol. 9, No. 3, MIT Press, Boston 2005, s. 64-99.

2014'te Çin ve Vietnam arasında tansiyon yeniden yükselmiştir. Mayıs ayında Çin, Paracel Adaları yakınında ve Vietnam'ın kendi karasuları olarak ilan ettiği bölgede, petrol çıkarmak amacıyla 80 geminin eşlik ettiği bir sondaj gemisi göndermiştir. Bu olay Vietnam'da 21 Çinli'nin ölümüne ve birçok Çinlinin Vietnam'ı terk etmesine yol açan protesto gösterilerine neden olmuştur.²¹⁸ Vietnam durumu ASEAN'a bildirmiş ve Çin'in davranışını kınamasını istemiştir. ASEAN, duyduğu endişeyi dile getiren ve tarafları geri çekilmeye çağıran bir açıklama yayınlamış ancak açıklamada Çin'i ismen belirtmemesi, Vietnam'da hayal kırıklığı yaratmıştır.

2.6. Çin'in Bölgede İş Birliği Stratejisi

Çin'in soğuk savaş sonrası dönemde çok taraflı kurumlara karşı algısı olumsuz olmamıştır. Çünkü GÇD sorununun çok taraflı tartışmalara dahil edilerek GÇD'deki egemenlik iddialarının zayıflatılacağı endişesi duyuyordu. Çin'in Güney Çin Denizi meselesini ABF'de çok taraflı tartışmalara dahil edilmesini istememesi, bölgede birçok sorunun kaynağı oldu. Bu isteğin arkasındaki ana amaç ise Çin'in bölgesel istikrarı koruma isteğidir. Bu arada çok taraflı görüşmelerde bölgesel bir düzen kurmaya yardımcı olmak adına egemenlik iddiaları hakkındaki anlaşmazlıklar ertelenerek, tüm kaynaklar karşılıklı yarar sağlanacak şekilde kullanılabilir. Çin'in esas stratejileri ise şunlardır:

- 1) Çin'in duruşunu ifade etmek ve bölge üzerindeki toprak taleplerini savunmak;
- 2) ABF toplantısında Güney Çin Denizi üzerindeki siyasi ve güvenlik konularının tartışılmasını önlemek;
- 3) Bölgesel anlaşmazlıklar arasında ortak gelişmelerin desteklenmesine yönelik çabaları memnuniyetle karşılamak; ve
- 4) Yabancılar, özellikle de Birleşik Devletler ve Japonya'nın bölgesel meselelere müdahale etme girişimlerini önlemek.²¹⁹

1990'ların başında Asya-Pasifik bölgesinde çok taraflı bir güvenlik forumu oluşturulması tekliflerine önceleri olumlu yanıt vermedi. Çünkü, çok taraflı güvenlik

²¹⁸ Cemre **Pekcan**, *Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Güney Çin Denizi Krizinin Değerlendirilmesi*, ANKASAM/Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Sayı:3, İstanbul 2017, s. 65.

²¹⁹ Allen S **Whiting**, "ASEAN Eyes China: The Security Dimension," *Asian Survey*, Vol. 37, No. 4, University of California Press, 1997, s. 299-322.

anlaşmaları kendi güvenliği konusunda zafiyetler yaratacağı ve ulusal egemenliğine zarar verebileceğini düşünüyordu.²²⁰ 1994 yılında Asya Bölgesel Forumu'na siyasi ve güvenlik konularını kapsayan yıllık istişarelere, üst düzey resmî düzeyde katılmayı kabul etse de katılımı pasif ve endişeli bir şekilde olmuştur. Esasen Çin'in ASEAN ile iş birliği anlaşmasının temel amacı ulusal çıkarlarını tehlikeye atabilecek herhangi bir gelişmeden korunmak olmuştur. Ancak Çin'in forumlara ve çok taraflı iş birliğine karşı olan çekingenliği zamanla ortadan kalktı. Bunun yanında, çok taraflı iş birliği platformlarını, kendi dış politikasını daha etkili kullanmak adına diplomatik bir yol olarak kullanabileceğini anladı.²²¹ Bu sayede Çin, daha sonraki süreçlerde ASEAN Bölgesel Forumu faaliyetlerine ve bölgedeki çok taraflı iş birliği için diğer formlarına katılmaya başladı. ABF, bölgesel diplomasiye katılmak adına Çin'e büyük olanaklar sağlamıştır.²²² Ayrıca ABF, Çin'in çok taraflı kurumlara yönelik şüphelerinin hafiflemesine de katkıda bulunmuştur. Bunun yanı sıra Çin, çeşitli güven artırıcı faaliyetlere katılarak, komşuları tarafından tehdit olarak görülmesinin de önüne geçmek istedi.

2.7. Çin'in Güneydoğu Asya Komşuları ile İlişkileri: Bir Ara Değerlendirme

1989 yılında Tiananmen Katliamı ve Soğuk Savaş'ın ardından Çin'in çevre ülkeleri ile ilişkilerin gelişmesinin ikinci aşaması başladı. Asya-Pasifik komşularıyla olan ilişkileri Tiananmen Olayı sonrası düzeldi. Ancak Batılı ülkeler ve Çin ilişkilerinin tersi olarak gelişip soğuması ise ironik olmuştur. Çin 1990'ların başında-Endonezya, Singapur, Brunei ve Vietnam gibi etkili Güneydoğu Asya ülkeleri ile diplomatik ilişkilerini normale döndürmek istemiştir.

1997 yılında Dokuz ASEAN üye devletler liderleri ve Çin cumhurbaşkanı, Kuala Lumpur ASEAN Artı-1 Zirvesi toplantısında toplanarak yirmi birinci yüzyıla yönelik Çin ve ASEAN arasında iyi komşu ilişkileri ve karşılıklı güvene dayalı ortaklık kurmak amacıyla ortak bir deklarasyon yayınlandı.²²³ Çin'in kendi çevre politikasını yapmaya başladığı zaman enerji güvenliğinin kendisi için sorun olmayacağı görüşü

²²⁰ Ho Khai **Leong** and Samuel **CY Ku**, eds. *China and Southeast Asia: Global Changes and Regional Challenges*, Institute of Southeast Asian Studies, National Sun Yat-Sen University, Kaohsiung, 2005.

²²¹ Carlyle A. **Thayer**, "ASEAN, China and The Code of Conduct in The South China Sea," *SAIS Review of International Affairs*, Vol. 33, No. 2, 2013, s. 75-84.

²²² **Kuik**, s. 120.

²²³ Zhao **Suisheng**, "China's Global Search for Energy Security: Cooperation and Competition in Asia-Pacific," *Journal of Contemporary China*, Vol. 17, No. 55, 2008, s. 213.

belirtilmektedir. İki Çinli bilim adamı tarafından yapılan bir çalışmaya göre Asya'da üç gelişmeye vurgu yapıldı.²²⁴ İlk olarak Çin'in hızlı ekonomik büyümesi ile ekonomik refah için yeni fırsatlar yaratması umuduyla Asya-Pasifik bölgesi için 'Pasifik yüzyıl' umudu oldu. İkinci olarak 'Yeni Asianism' ortaya çıkması oldu ve Asya modernizasyonunun başarısının eşsiz değerlere dayalı olduğu iddia edildi. Son olarak, iki kutuplu sistemin çökmesinin ardından bölgesel veya alt bölge bloklarının gelişmesi oldu. Pekin, batıya karşı daha kullanışlı yeni mekanizmalar sağlaması amacıyla kolektivizmden yararlanmaya karar verdi.

Bu gelişmeler ışığında, Pekin'in bölge politikası, bölgedeki istikrar ve iş birliğine katkı sağlamak isteyen sorumlu bir güç imajı sağlayarak hem ekonomik hem de güvenlik alanında Asya ülkeleri ile ortak bir zemin keşfetmeyi amaçlamıştır. 1990'ların Soğuk Savaşı sonrası dönemde: Çin'in bu politikayı uygulaması, çevre ülkelerin çoğu ile ilişkilerini geliştirdi. Anakara (Çin), özellikle Güneydoğu Asya ülkeleri ile bazı enerji tabanlı iş birliğine dayalı ilişkiler geliştirmiştir. Bu iş birliği, büyük ölçüde ikili veya çok taraflı mekanizmalar aracılığı ile ASEAN gibi örgütlerle amaçlanmıştır. Çin, ASEAN iş birliği alanlarını içeren ticaret ve yatırım ile birlikte ulaşım, elektrik enerjisi, telekomünikasyon, çevre, turizm ve insan kaynakları geliştirmeyi içeren iş birliği ile birlikte nehir ve deniz yolu boyunca Mekong Nehri komşuları ile çok taraflı anlaşmalar imzaladı.²²⁵ Mart 2006'da Çin tarafından imzalanan bir anlaşma ile Laos, Myanmar, Tayland, Vietnam ve Kamboçya'nın yanı sıra üç Güney Doğu Asya ülkeleri ile Yunnan'ı bağlayan Mekong boyunca petrol nakliye iş birliği ve bir petrol taşıma güzergahı ile Çin'e Güneydoğu Asya'dan gelen petrolü taşımak amacıyla anlaşma sağlanmıştır. Çin, henüz el değmemiş mineral rezervleri, petrol ve doğal gaz gibi doğal kaynakları bakımından zengin bir ülke olan Burma ile benzersiz bir ilişki kurmuştur. Batılı ülkeler, 1962 yılından bu yana dünyanın en acımasız askeri rejimler tarafından yönetilen Burma ile ilgili ticaret ve yatırım alanında birçok yaptırım uyguladılar. Bunun bir sonucu olarak, pek çok Batılı şirketler de bu ülkede yatırım yapmaktan kaçınmışlardır. Ancak, Çin Burma'dan enerji ithalinde isteksiz olmamıştır. Eylül 2007'de yayınlanan "Burma Projesi" tarafından yayımlanan bir çalışma ile Burma'da

²²⁴ Qingguo Jia and Ji You, "China's Re-emergence and Its Foreign Policy Strategy," In Joseph Y. S. Cheng, ed. China Review, Chinese University Press, Hong Kong 1998, s. 128.

²²⁵ Etkin olmayan ASEAN Mekong Basın konseyi kapatıldı. (2007). http://www.newsmekong.org/ineffective_asean_mekong_basin_council_shut_down., (Erişim Tarihi: 15.08.2017)

26'dan fazla Çin merkezli çok uluslu şirketler yaklaşık 62 hidroelektrik, petrol, gaz ve madencilik projelerine katılmıştır. Çin, 2 milyar \$ bütçeli, Burma kıyısından başlayıp Bengal Körfezi üzerinden Çin'in Yunnan eyaletine kadar uzanan bir petrol boru hattı inşa etmeyi planlarına dahil ederek, Ortadoğu'dan gelen petrolün Malacca Boğazı'ndan geçmesine gerek kalmadan doğrudan Çin'e ulaşmasını amaçlamıştır. Ayrıca, korsan ve terör saldırılarını önleyerek olası bir uluslararası krizin önüne geçilmeside planlanmıştır. Çin'in herhangi bir koşula bağlı olmayan krediler, siyasi destek ve askeri silahlanma gibi Burma rejimine mali yardım sağlaması sonucunda enerji yatırımı zorunlu olmuştur. "Burma Proje Raporu" gösteriyor ki büyük barajlar, petrol, doğal gaz arama-çıkarma ve madencilik faaliyetleri de dahil olmak üzere Çin'in Burma'daki birçok büyük projeleri, Hindistan, Bangladeş, Çin ve Tayland ile Burma sınırları boyunca etnik azınlık alanlarında gerçekleşecektir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Çin ve ASEAN arasındaki ilişkilerin nasıl geliştiğinin sorusu arkasındaki en önemli faktörlerden biri iki taraflı ilişkilerin "yumuşak güç" girişimleri ile olmuştur.²²⁶ 2009 yılından bu yana GÇD'de yükselen gerginlik, 1997 yılından bu yana Çin ve ASEAN devletleri arasında kurulan sağlam siyasi ve ekonomik ilişkileri bozdu. 2002 yılında Güney Çin Denizi'nde huzurlu, samimi ve uyumlu bir ortam sağlama amacı ile Çin ve ASEAN ülkeleri tarafından imzalanan "ASEAN-Çin Tarafların Davranışı Deklarasyonu Bildirgesi" (The ASEAN-China Declaration of the Conduct of Parties) hedefine tam anlamıyla ulaşamamıştır. Özellikle son on yıllık dönem içinde egemenlik talebinde bulunan aktörler arasında çok sayıda çatışma ortamı oluşmuştur. 2002 yılında Çin ve ASEAN ülkeleri tarafından imzalanan GÇD'de ASEAN-Çin Tarafların Davranış Bildirgesi, bölgede huzurlu, samimi ve uyumlu bir ortam sağlama amacına ulaşamamıştır. Aksine, Çin -Vietnam, Çin-Filipinler, Tayvan-Vietnam, Vietnam -Filipinler, Filipinler- Malezya, Malezya- Brunei arasında büyük boyutlarda sayılmayacak çok sayıda çatışmaya da tanıklık olunmuştur.²²⁷

Güney Çin Denizi'ne kıyısı olan devletlerin bölgedeki deniz alanları ve adalar üzerindeki hak iddiaları ve bu iddiaları meşrulaştırmak amacıyla bazı bölgeleri işgal edip, askeri karakollar ve yapay adalar inşa etmeleri, bölgeyi sıcak çatışma ihtimali en

²²⁶ Thomas **Lum**, Wayne M. Morrison and Bruce Vaughn, CRS Report for Congress China's "Güneydoğu Asya'da Yumuşak Güç, Asya İlişkilerinde Dış İlişkiler, Savunma ve Ticaret Bölümü," Washington 2008, s. 9. (rapor)

²²⁷ Shen **Hongfang**, "South China Sea Issue in China-ASEAN Relations: An Alternative Approach to Ease The Tension," *International Journal of China Studies*, Vol. 2, No. 3, 2011, s. 585.

yüksek bölgelerden biri haline getirmektedir. Deniz alanlarının sınırlandırılmasıyla ilgili en büyük düzenleme olan 1982 Sözleşmesi'nin devletlere 12 mil karasuları ya da 200 mil MEB ilan etme hakkı vermesi ise Güney Çin Denizi'nde devletlerin deniz alanlarındaki hak iddialarının çakışmasına neden olduğundan konuyu çok daha karmaşık hale getirmektedir. Günümüzün yükselen gücü Çin, bölgenin stratejik önemi ve bölgede bulunduğu düşünülen zengin petrol ve doğal gaz rezervleri nedeniyle özellikle 2010 sonrası bölgedeki faaliyetlerini artırmış ve daha aktif ve iddialı bir tutum izlemeye başlamıştır. Çin'in saldırgan bir tutumla hareket ettiğini iddia edenlere karşılık Çin'in geliştirdiği uyumlu dünya ya da barışçıl gelişim gibi politikalar ve 2002'de imzalanan Güney Çin Denizi'nde Tarafların Davranış Bildirisi gibi anlaşmalar Çin'in bölgedeki anlaşmazlıkları barışçıl bir şekilde çözmek istediğinin bir göstergesi olarak ifade edilebilir. Ancak bunun yanı sıra Çin, küresel olarak gücünü arttırdıkça, ASEAN gibi örgütler üzerinde de baskı ve kontrolünü arttırmakta ve ticari çıkarları için bölge devletlerinin Çin'i dengelemek için soruna müdahil etmeye çalıştığı ABD'ye sert tepki göstermektedir. Çin, giderek soruna daha da müdahil olmaya başlayan ABD'nin, içişlerine karıştığını iddia ederek soruna müdahil olmaması gerektiğini dile getirmektedir.

Diğer taraftan Çin'in ASEAN üzerindeki artan kontrolü kadar ASEAN da Çin için bir denge unsurudur. Bazı uzmanlara göre ASEAN'ın baskısı, Pekin'in Güney Çin Denizi'ndeki tutum ve davranışlarını değiştirmesi konusunda oldukça etkili olmaktadır çünkü ASEAN, Çin'in görmezden gelemeyeceği kadar önemli bir örgüttür. Güneydoğu Asya devletleriyle enerji konusunda yapılan iş birliği Çin'in enerji güvenliği açısından Güney Çin Denizi'nde saldırgan bir tutum izleyerek kazanacağı faydadan çok daha önemlidir. Zaten Çin de 'Çin Tehdidi' algısını kırabilmek amacıyla barışçıl gelişimi savunmaktadır. Ancak tabii ki Çin'in barışçıl politikaları, egemenlik haklarının olduğunu düşündüğü yerler için geçerli değildir. Shannon Tiezzi'nin ifade ettiği gibi, Çin'in yükselişi barışçıl olsa da kendini savunmak konusunda gerekeni yapmaktan kaçınmayacaktır.

Çin'in 1994-2001 yılları arasındaki ASEAN Bölgesel Forumu'na katılımlarına baktığımızda, Çin'in çok taraflı toplantılar dizisi içinde, Güney Çin Denizi anlaşmazlıkları ile ilgili tartışmalarda çoğunlukla ofensif (savunmacı) neorealist bir tavır sergilediği ancak ordunun yeteneklerini geliştirmek amaçlı da defansif (salırgan)

bir tavır sergileyebileceği yüksek olasılıkla göz ardı edilmemelidir. Ayrıca Güney Çin Denizi anlaşmazlıkları konusunun çok taraflı forumlarda tartışılması, Çin'in ulusal kalkınma için bölgesel istikrarı koruma isteği olmasına bağlanabilir. Çin, önemli diplomatik destek sunarak ASEAN'nın bölgesel rolünü güçlendirdi. Ancak, ASEAN'IN gerçekteki bölgesel sorunları giderme kapasitesini ve etkisini sınırlı tutmasına izin verdiği anlaşılmaktadır. Çin'in ASEAN'a olan desteğinin stratejik çıkarlarına ve tehdit algısına göre devam edeceğini varsaymak yanlış olmaz. ASEAN'ın bölgesel geleceğindeki pozisyonunu Çin'in tehdit algıları belirleyecektir.

Bu noktada ASEAN'ın bir blok olarak Çin karşısında siyasi bir tavır alma konusundaki zaafiyeti, birlik içerisinde ilişkilerin gerginleşmesi gibi bir potansiyeli de taşıyor. Güney Çin Denizi hakimiyeti açısından 2002 yılından bu yana ASEAN ve Çin arasındaki genel anlaşmazlığa rağmen, Birlik ülkelerinin yaklaşımlarında sağlıklı bir oryantasyonun gerçekleştirilememesi aslında bu sürecin yeni olmadığını gösteriyor.

Çin ve ASEAN ülkeleri ilişkileri, gerilim ve iş birliği, Çin'in dyanışmacı tutumu çok taraflı bölgesel iş birliği bağlamında ortaya konulduktan sonra, III. Bölüm'de enerji güvenliği bağlamında Güney Çin Denizi politikaları daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÇİN'İN GÜNEY ÇİN DENİZİ'NDE ENERJİ GÜVENLİĞİ POLİTİKALARI

3.1. Güney Çin Denizi'nin Enerji Güvenliği Açısından Jeostratejik Önemi

Güney Çin Denizi dokuz ülkeyle çevrili yarı kapalı bir alandır. 800.000 km²'lik yüzölçümü, yüzeyi belirleyen kayaliklar ve mercan adaciklarından oluşmaktadır. Bölgenin önemi sadece enerji tüketen ülkelerin yakınlarında bulunan stratejik petrol ve doğalgaz kaynakları olmakla sınırlı değildir. Aynı zamanda bölge, Kuzeydoğu Asya ve Batı Pasifik ile Güney Çin Denizi'ni ve Hint Okyanusu'nu Orta Doğu'ya bağlayan dünyanın en yoğun ikinci uluslararası liman şeridi olarak da önemli bir yere sahiptir. Yani çok önemli bir uluslararası ticaret yoludur aynı zamanda. Dünya deniz tonajının yarısından fazlası her sene Güney Çin Denizi üzerinden geçer. Japonya, Güney Kore ve Tayvan için petrolün %80'inden fazlası bu bölge üzerinden geçmektedir. Filipin hükümetine eski ulusal güvenlik danışmanı olan Jose Almonte, bölgenin stratejik önemi konusunda şöyle söylemektedir:

*“Güney Çin Denizi'ni kontrol eden büyük güç hem adaların hem de yarımadasının Güneydoğu Asya'sına egemen olacak ve Batı Pasifik ve Hint Okyanusunun geleceğinde, Ortadoğu petrol sahalarına stratejik deniz hatları ile birlikte karar verici bir rol oynamış olacak.”*²²⁸

Güney Çin Denizi'ndeki konumunu korumak Çin'in ulusal çıkarları için oldukça önemlidir. Özellikle Çin'in petrol ithalatının %80'i 630 mil uzunluğunda dar Malacca Boğazı'ndan geçmektedir. Şu anda, Çin'in ham petrol ithalatının yalnızca %10'u Çin gemileri ile gelmektedir. Bu nedenle, Çin, Malacca Boğazı boyunca meydana gelebilecek olası bir kaza ve terörist saldırı ya da Tayvan'daki bir çatışma sırasında

²²⁸ Brad Glosserman, “Cooling South China Sea Competition,” *PacNet 22A (Pacific Forum CSIS)*, Vol. 1, 2001.

ABD tarafından yönetilen bir ablukanın getirdiği arz aksamaları durumunda istihdam edilebilecek ‘‘Çok Büyük Ham Petrol Taşıyıcıları’’ için bir ulusal filo edinmek istemektedir. Çin, denizlerdeki ve boğazlardaki tehlikelerden kaçınmak için Burma ve Pakistan'a boru hatları yapma düşüncesi ve Tayland'da Panama tarzı bir kanal hayata geçirme düşüncesi de dahil olmak üzere çeşitli seçenekleri masaya yatırmıştır.²²⁹ Bununla beraber Çin, kendi kıyılarını ve Tayvan Boğazı'nı korumak için özellikle deniz filosu olmak üzere kapasitesini genişleterek silahlı kuvvetlerini değiştirme planları içerine girmiştir. Bazı Batılı gözlemciler, Çin'in oldukça büyük bir denizaltı filosu inşa ettiğini, Burma, Bangladeş ve Pakistan'daki tanker güzergâhları boyunca liman tesislerinin kullanımı hakkında anlaşmalar yapmak için çaba gösterdiğini belirtmektedirler.²³⁰ Bu zorlu stratejik planlama sorunlarıyla yüzleşen Çinli liderler, sınır çizim anlaşmalarına ve Güneydoğu Asya ülkeleri ile uzlaşma yoluna gitmeyi daha da zor olduğunu düşünmektedirler.

Güney Çin Denizi Asya'daki en dinamik birkaç güçlü ülkenin kıyılarıyla bitişik olan bir denizdir.²³¹ Singapur'a uzanan Pasifik Okyanusu'nun bir kısmını, Güneybatı Malakka Boğazını ve Kuzey Doğusu Tayvan Boğazı'nı kapsayan Güney Çin Denizi, dünyanın en önemli ticaret rotalarından biridir. Deniz kaynakları açısından zengin ve önemli stratejik ve politik önem taşımaktadır. Neredeyse küresel ham petrol ve küresel sıvılaştırılmış doğal gazın (LNG) üçte biri her yıl Güney Çin Denizi'nde geçer.²³²

Son yıllardaki gelişmelere göre Güney Çin Denizi bölgesi muhtemelen Doğu Asya'da gelecekteki ekonomik büyümenin merkezi olacaktır. Hatta bazı kesimlerce "İkinci Basra Körfezi" olarak da adlandırılmaktadır. Güneyinde, Malakka Boğazı'nın, Hint Okyanusu'nu Güney Çin Denizi'ne bağlaması; Kuzeyde, Tayvan Boğazı'nın Pasifik Okyanusu'na bağlaması, özellikle süper güç olarak Amerika Birleşik Devletleri için, Doğu Asya'da bölgesel deniz şeridi boyunca gemicilik ile ilgi özgürlük ilkeleri için kritik önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra Güney Doğu Asya'ya, Japonya ve Güney Kore tarafından, düşmanca olmayan potansiyel derin bir ilgi vardır. Çünkü, dünya ticaretinin dörtte birinden fazlası bu bölgede gerçekleşmektedir. Japonya'nın enerji ihtiyacının %70'i ve Çin'in enerji ihtiyacının %65'i, Güney Çin Denizi'nden

²²⁹ Evan **Osno**, "The Coming Fight for Oil," *Chicago Tribune* 19, 2006.

²³⁰ Heinrich **Kreft**, "China's Quest for Energy," *Policy Review* 139, 2006, s. 64.

²³¹ **Klare**, s. 15.

²³² U.S Energy Information Administration. (2013). <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=10671>, (Erişim Tarihi 01.08.2017)

sağlanmaktadır.²³³ Buna bağlı olarak Güney Çin Denizi dünyanın en işlek ikinci ‘uluslararası büyük ulaşım merkezi’ olacağı tahmin edilmektedir.²³⁴ Bu sebeple Çin’in, GÇD’deki kayıp toprakları ve çevresindekileri geri kurtarma isteği olduğu görülüyor. Ancak, Çin’in bölgesel güç olmaktan çıkıp dünya siyasetinde daha belirgin güç konumunda olması, gücünün çok yönlü karakterini göstermesi ile ortaya çıkmıştır. Çin’in kendisini "sorumlu büyük güç" olarak ilan etmesi, "barışçıl yükselişi ve uyumlu bir dünya" inşa etme peşinde olması ve bu sebeple diğer ülkelere güvence vermenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Ancak Çin’in özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve komşu ülkeler ile GÇD hakkında çatışan iddiaları vardır. Bu sebeple bölgede Çin’in birkaç stratejik ilişki kavramını eş zamanlı olarak uygulamak istediği olduğu söylenebilir. Bunların; donanma yeteneğini güçlendirmek, fiziksel varlığını artırmak, tartışmalı bölgelerde keşif için batılı petrol şirketlerini çekmek ve dolayısıyla işgalleri meşrulaştırmak ve mümkün olduğu kadar çeşitli hak talepleriyle ilgili ikili diplomasi yürütmek olduğu söylenebilir.

İç talep ile arz arasındaki büyüyen uçurum, Çin'in ulusal güvenlik düzeneğini, enerjiyi çekirdek bir ulusal çıkar olarak görmeye yöneltti. Enerji güvenliği sadece ekonomik açıdan hayati değildir, aynı zamanda siyasi, diplomatik ve askeri sonuçları da vardır. ÇKP’nin meşruluğu büyük oranda hızlı ve sürekli ekonomik büyümeye dayanmaktadır ve bu, Çin liderlerinin Rusya, Orta Doğu, Orta Asya, Batı Afrika ve hatta Latin Amerika’ya yönelik enerji diplomasisine aktif olarak katılmalarının da nedenidir. Asya’da, en azından önümüzdeki 20 yıl boyunca makro istikrarı öngören genel değerlendirmelere rağmen, dünya petrol üretiminin artan küresel talebe ayak uyduramayacağı konusunda büyük endişeler var. Fakat kısa vadeli fiyat oynaklığı ve arz ve talep dalgalanmaları için geniş bir sınır mevcut olmakla birlikte, uzun vadeli genel görünüm çok fazla alarm vermediği görünüyor. Bununla birlikte, Çin dünyanın en kalabalık ülkesi ve hızla büyüyen bir ekonomisi ile yüksek enerji talebi ve enerji kaynaklarını güvence altına alma arayışını sürdürüyor.

²³³ Erik **Beukel**, *China and The South China Sea: Two Faces of Power in The Rising China's Neighborhood policy*, No: 07, DIIS Working Paper, 2010, s. 9.

²³⁴ Maria Hsia **Chang**, “Chinese Irredentist Nationalism: The Magician’s Last Trick,” *Contemporary Strategy*, Vol. 17, No. 1, 1998, s. 83-100.

3.2. Çin'in Enerji Güvenliği Strateji Araştırması

Çin'in enerji güvenliği stratejileri çoğunlukla merkezi hükümetin bakanlıkları tarafından finanse edilen önemli araştırmalar ile üretilir. Bu araştırmalar ağırlıklı olarak aşağıdaki alanlarda yoğunlaşmaktadır:

- (a) ilgili jeopolitik konuları analiz eden uluslararası ilişkiler çalışmaları, Çin için petrolün korunması ve bununla bağlantılı ulaşım sorunları;
- (b) petrol ve çevre uzmanlarının Çin'in enerji güvenliğini Çin'in petrol rezervlerine, rezervlerin tüketimi oranına, çevre korumasına vb. ilişkin analizleri;
- (c) petrol fiyatına ve petrol fiyatlarına özel dikkat göstererek finansal açıdan Çin ekonomisi üzerindeki etkisi üzerine analizler;
- (d) Çin'in enerji işletmeleriyle ilgili çalışmaları ve rekabet gücü;
- (e) Çin'in enerji talebini ve arzını inceleyen ekonomik çalışmalar, çeşitli ekonomik sektörler arasında enerji kaynaklarının rasyonel olarak tahsisi, Çin'in enerji güvenliğini artırmak için stratejik bir petrol rezervi kurulması vb.²³⁵

Bazıları, Çin'in tüm bu hedeflerine ulaşip ulaşamayacağını soruyor, çünkü bazı fikirler arasında çatışmalar olduğu görülmektedir. Bazıları ise, bu önerilerin çelişkili olmadığını ve birlikte sürdürülebileceklerini ve birbirleriyle tamamlayıcı olabileceklerini savunuyorlar.²³⁶

3.3. Bir Konsept Olarak 'Enerji Güvenliği'

GÇD'de Çin'in yükselişi nedeniyle değişmekte olan güç dengesinin, adalar üzerindeki anlaşmazlıklara önemli yansımaları olacaktır. Egemenlik sorununun yoğunlaştığı konular; adaların stratejik konumları, sahip oldukları hidrakarbon ve petrol rezervleridir. Spratly Adaları uyuşmazlığında taraf ülkelerden biri olan Çin'in, adaları enerji güvenliğinin bir parçası olarak gördüğü değerlendirilmektedir.²³⁷ Enerji güvenliği kaygılarının aslında jeopolitik faktörler ve farklı ülkelerin ulusal politikaları ile daha

²³⁵ J.I.N. **Ju-liang**, et al. "Progress and Problems of Resources Security Studies in China," *PROGRESS IN GEOGRAPHY*, Vol. 21, No. 4, 2011, s. 333-340.

²³⁶ Angie **Austin**, "Energy and Power in China: Domestic Regulation and Foreign Policy," *London: The Foreign Policy Centre* (2005); Constantin, Christian. "China's Conception of Energy Security: Sources and International Impacts," Vol. 36, Issue. 27, 2005, s. 17.

²³⁷ R. Kutay **Karaca**, *ASYA'DA GÜVENLİK SORUNLARI VE YANSIMALARI*, BİLGESAM Yayınları, İstanbul 2013, s. 158.

fazla ilgisi vardır. Bunların her biri dünyadaki enerji geliştiricilerinin ve enerji taşımacılığının kontrolünü etkilemektedir.²³⁸ Geleneksel olarak, Çin'de, enerji güvenliği, bol miktarda petrol arzına erişim sağlamaya odaklanmıştır. Fakat kavram daha sonra fiyat değişkenliği, petrol ihraç eden ülkelerin politik istikrarı ve diğer faktörlerin boyutlarını kapsayacak şekilde genişletildi. Yakın tarihli araştırmalar, iklim değişikliğinin arka planında, çevresel endişeleri enerji güvenliği kavramına entegre etmeyi önermektedir.²³⁹

“Enerji güvenliği” terimi Çin'de sıkça kullanılmasına rağmen, evrensel bir tanıma sahip değildir, çünkü anlamı zamanla ve bireyler arasında değişir. Bununla birlikte, enerji güvenliğinin en temel kavramı kesintisiz enerji kaynağıdır.²⁴⁰ Enerji güvenliği dahilinde yer alan enerji kaynaklarının kesintisiz, güvenilir, ucuz, temiz ve çeşitli kaynaklardan sağlayabilmek ve verimli kullanmak, her ülkenin ulusal güvenliğini temelden etkileyen bir olgudur. Enerji güvenliği hem gelecekte enerji şokları olma ihtimali hem de dışa bağımlılığın artması ile ilgilidir. Ara malı, hammadde, güç ve enerji kaynağı olarak dünya ekonomisinde çok önemli bir yer tutan petrol, gaz ve kömür yenilenemeyen enerji kaynaklarıdır.²⁴¹ Petrol ve doğal gaz günümüzde küresel ekonominin en önemli girdilerinden biri olma özelliğini taşımaktadır. Enerji kaynakları ile ilgili olarak arz güvenliği birçok ülke için, özellikle de ileri sanayi ekonomileri ve önde gelen askeri güçler açısından temel bir ulusal çıkar meselesi olarak görülmüştür.²⁴² “Uygun bir fiyata enerji kaynaklarının kesintisiz kullanılabilir olması” Uluslararası Enerji Ajansı (UEA) tarafından enerji güvenliği olarak tanımlanmaktadır. Enerji güvenliğinin pek çok boyutu vardır.²⁴³ Başta uzun vadeli enerji güvenliği olmak üzere, ekonomik gelişmeler ve sürdürülebilir çevre ihtiyaçları doğrultusunda enerji kaynaklarının kullanımı için yapılan yatırımlar önem taşımaktadır. Kısa vadeli enerji güvenliğinde ise, arz-talep

²³⁸ Daojiong **Zha**, “Energy Interdependence,” *China Security*, Summer 2006, s. 2-17., <https://www.issuelab.org/resources/371/371.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.01.2018)

²³⁹ B **Kruyt**, van Vuuren DP, de Vries HJM, Groenou H. Indicators For Energy Security, *Energy Policy*, Vol. 37, No. 2, 2009, s. 166–81; Hippel D **Von**, and T **Suzuki** and JH **Williams** and T **Savage** and P. **Hayes** Energy Security and Sustainability in Northeast Asia, *Energy Policy*, Vol. 39, No. 67, 2011, s. 19–30.

²⁴⁰ Alhajji **AF**. What is Energy Security? *Middle East Economic Survey*, <http://www.mees.com/postedarticles/oped/v50n45-5OD01.htm>, (Erişim Tarihi: 10.01.2018)

²⁴¹ Sait **Yılmaz**, ENERJİ GÜVENLİĞİ, Beykent Üniversitesi, İstanbul 2017, s.3

²⁴² Kenan **Dağcı** ve Efe **Çaman**, Enerji Politikaları ve Enerji Güvenliği Perspektifinden Avrupa Birliği'nin Orta Asya Politikası, OAKA, Cilt. 8, Sayı. 16, 2013 s. 21-48

²⁴³ International Energy Agency. (2017). <https://www.iea.org/topics/energysecurity/subtopics/whatisenergysecurity/>, (Erişim Tarihi: 08.12.2017)

dengeyi içindeki ani değişikliklere karşı sistemin tepki kabiliyetinin üzerinde durulmaktadır.

Kısa vadeli güvenlik riskleri, teknik sorunlar, kötü hava koşulları veya siyasi kesintileri içeren kesinti risklerini kapsamaktadır. Buna karşılık, uzun vadeli güvenlik riskleri ise enerji stoklarının artan talebi karşılamak için zamanında devreye girememesi risklerine odaklanır. Temel olarak enerji güvenliği kaygıları petrol güvenliği kapsamında belirlenmektedir. İlk olarak, petrol uluslararası enerji ticaretinin üçte ikisini oluşturan birincil işlem gören enerji kaynağıdır. UEA istatistiklerine dayalı tüm rakamlara göre, küresel petrol enerji tüketimi yaklaşık %40 olarak hesaplanmaktadır ve bugüne kadar birincil büyük enerji kaynağı olmaya da devam etmiştir. Petrol rezervleri, doğalgaz ve kömürden farklı olarak daha az miktarda ve eşitsiz olarak bulunmaktadır. Ayrıca, gelişmekte olan ülkelerdeki üretim yoğunluğunun azlığı sebebiyle petrol talebi gelişmiş ülkelerde yoğunlaşmıştır.²⁴⁴ Kuşkusuz, birincil enerji arzının yeterli seviyede tutulması tüm devletler için önemli bir konudur. Enerji kaynaklarına erişimin kesintiye uğramaması, ulaşımının güvenli olması ve fiyat istikrarının sağlanması gibi konuları içerir. Bu enerji endişeleri aynı zamanda sürekli birgüvenlik meselesi haline gelebilir. Peter Hays makalesinde Çinli politikacıların çabalarının, yeterli ve güvenilir bir iç enerji tedarikini sağlamaya yönelik olduğunu savunuyor.²⁴⁵ Bu, enerji sektöründeki başarılı pazar reformlarına ve enerji tasarrufuna bağlıdır. Petrol şirketlerini, yurtdışı petrol ve gaz aramanın yanında üretime teşvik etme politikası, enerji eksiklikleri ile ilgili endişelerden çok siyasi ve diplomatik kaygılara doğru sürüklenmektedir. 'Küreselleşmek', uluslararası alanda önemli bir oyuncu olarak tanınma ve entegre dünyanın bir parçası olmak için enerji alanında rekabetten ziyade geniş çaba harcamanın bir parçasıdır.

Bu bağlamda bazı sorulara cevap getirebiliriz. Çin enerji güvenliği konusunda ciddi kaygılarla karşı karşıyadır, çünkü enerji sektörünün verimliliğini artırmak, enerji yoğunluğunu azaltmak ve enerji tasarrufunu artırmak için bazı etkili önlemler alınmadığı sürece ekonomik büyümesi ve dolayısıyla siyasi istikrar enerji sıkıntısı ile tehdit edilebilir. Bununla birlikte, en azından şimdiye kadar, ekonomik istikrarın devam etmesi için gerekli olan yerli istikrarını ve barışçıl dış ortamını feda etmek, dünyanın

²⁴⁴ Janusz **Bielecki**, "Energy security: Is the Wolf at the Door?" *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol. 42, No. 2, 2002, s. 235-250.

²⁴⁵ Peter Hays **Vries**, "China Eyes The Hegemon," *Orbis*, Vol. 49, No. 3, 2005, s. 12.

enerji ana başlıklarına meydan okumak ve yurtdışı enerji arzı için rekabet etmek istemiyor.²⁴⁶ Gerçekte, petrol güvenliğine bağlı olan endişenin Çin'in diplomatik ve stratejik hesaplamalarını yönlendirdiğini savunmak, arabayı atın önüne koyuyor gibi görünüyor. Çin'in petrol ve gaz taşıyan ulaştırma ağlarını korumak için sorunlu ülkelerdeki petrol ve gaz varlıklarına erişim karşılığında silah satmak ve kaynakların denetimini sağlamak ve toprak taleplerini genişletmek için deniz üzerindeki kabiliyetlerini geliştirdiğini iddia edenler de vardır.

Devletler; ekonomik, güvenlik ve çevre hedeflerine ulaşmak için uğraş verirken diğer yandan enerji konusunda birbirine bağımlı bir sistemde artan karmaşıklığı yönetmektedirler. Bu nedenle enerji politikalarının oluşumunda küresel piyasalara bağımlılığı ve enerji politikası dengelerini yönetmek için çok daha sofistike bir yaklaşım gerekmektedir. Enerji güvenliğine çok fazla önem verilmesine rağmen, araştırmacılar konsept üzerinde henüz net bir anlaşmaya varamamıştır. Enerji güvenliğine birtakım etkenler sebebiyle farklı zamanlarda farklı anlamlar yüklenmiştir.²⁴⁷ Yani, belirli bir ülkedeki kalkınma aşamaları ile ilgili dinamik bir kavramdır. Enerji güvenliğinin üzerindeki etkiler oldukça karmaşıktır. Bu sebeple araştırmacılar, enerji güvenliğini tanımlamak için çeşitli yönlerden (politik, ekonomik, mühendislik ve çevresel boyutlar dahil olmak üzere) faydalanmaktadırlar. Çünkü her alanı birlikte değerlendirmek oldukça zordur. Bununla birlikte petrol, enerji güvenliği ile ilgili konularda dünya çapındaki en önde gelmektedir. Çünkü, petrolün yalnızca ekonomi ve askeri amaçlar için gerekli olmasının yanında, birçok ülkenin ithal petrole olan bağımlılığının gittikçe artması gerçeğinin de ortada olması petrole olan ilgiyi artırmaktadır. Bu kavram özellikle Çin gibi petrol ithal eden ülkeler için geçerlidir. Dolayısıyla, enerji güvenliğini analiz ederken bizim vurgumuz petrol güvenliğidir. Devletlerin özellikle dış politikalarını etkileyen enerji bağımsızlığı için potansiyel arayışlar, küresel enerji piyasasındaki endişe verici eğilimlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü talebi karşılamak için, yeterli arz olup olmadığı ve enerji üretiminin nereden geldiğini öğrenme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Küresel enerji talebinin, 2004-2030 yılları arası için yaklaşık %50

²⁴⁶ Yi-chong **Xu**, "China's Energy Security, Australian Journal of International Affairs," Vol. 60, No. 2, 2014, s. 266.

²⁴⁷ Zhao **Chunfu**, "Bin Chen, China's Oil Security From The Supply Chain Perspective: A Review, Applied Energy," Vol. 136, No. 31, 2014, s. 260.

artması beklenmektedir. Gelişmekte olan ekonomilerden gelen bu büyümenin yaklaşık %70 beklenmesine karşın tek başına Çin'den %20 beklenmektedir.²⁴⁸

3.4. Çin'in Büyüyen Enerji İhtiyacı

Çin, her ne kadar çok kutuplu dünya düzenini savunsa da bu düzenin nasıl şekilleneceği yönünde somut önerileri bulunmamaktadır. Çok kutupluluk tezi, ABD'nin politikalarına tepki olarak savunulmaktadır. Çok kutupluluğu savunan güçler, daha çok kendi bölgesel hegemonyalarını kurma çabasındadırlar. Örneğin, AB'nin yeni komşuluk politikası, Birlik üyeleri etrafında barış zinciri oluşturmayı planlarken; Rusya, Bağımsız Devletler Topluluğu kanalıyla, eski Sovyet coğrafyasında hâkimiyet kurma peşindedir. Çin ise, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, kendi bölgesel sorunları ile ilgilenmek zorundadır. Büyük güçler arasındaki ilişki düzenine baktığımızda, mevcut karşılıklı sıkıntılara ve görüş farklılıklarına rağmen, karşılıklı bağımlılık düzeyine varacak seviyede, büyük güçler arasında geçirgen ve çok boyutlu ilişkiler bulunmaktadır. Bu ilişkileri kurarken, büyük güçler, aralarındaki görüş farklılıklarını bir kenara koyarak, kendi çıkarlarını/ihtiyaçlarını dikkate almaktadırlar. Büyük güçler ile diğer devletlerarasında da sıkı iş birliği bulunmaktadır. Büyük güçlerden izin alma ihtiyacı duymadan, müttefik ülkeler, diğer büyük güçler ile kolayca ve çok boyutlu ilişkiler içerisinde bulunabilmektedir.

Soğuk savaş sonrasında uluslararası sistem ve güç dengesindeki değişimler kendisini özellikle Asya-Pasifik bölgesinde göstermektedir. Rusya'nın bölgedeki jeostratejik etkisi azalırken, Çin ABD'ye rakip bir Doğu Asya ana gücü olarak ortaya çıkmıştır. Ancak Çin'in, ekonomik ve askeri anlamda söz sahibi olmaya aday bir ülke olmasına rağmen şu anda askeri ve siyasi anlamda, ABD ile rekabet edecek konumda bulunmamaktadır. Çünkü, Amerika, halihazırda ordu teknolojisinde ve ekonomide dünyanın en gelişmiş ülkesi olma statüsünü sürdürmekte ve büyük güç niteliğini taşımaya devam etmektedir. Bu nedenle Çin ABD ile karşı karşıya gelme konusunda çekingen davranmaktadır.²⁴⁹ ABD'nin üyük güç olmasının etkisiyle Güney Çin Denizi'nde (çok yönlü) çatallaşmış çıkarları bulunmakta ve bu deniz kıyısındaki komşu ülkelerle stratejik bağlantıları vardır. Stratejik nitelikli bu çıkarları; varlığı

²⁴⁸ Frank Verrastro and Sarah Ladislav, "Providing Energy Security in an Interdependent World, The Washington Quarterly," Vol. 30, No. 44, 2010, s. 96.

²⁴⁹ Harmoon Çağdaş, "Değişken Bir Dünya'da Çin, Politika Çalışmaları Birimi," 30 Mayıs 2017, s. 9., <https://harmoon.org/tr/archives/6467>, (Erişim Tarihi: 25.12.2017)

yoğunlaştırarak askeri üstünlüğü korumak, uluslararası düzeyde birinci rakibi temsil eden Çin'in uzanan gücünü önlemek, kendisinin ve müttefiklerinin filo ve donanımlarına denizcilik trafiği serbestliğini korumak, Çin kuvvetlerinin bölge çevresi dışında hareket gelişmelerini gözetlemek (izlemek), ve bunların yanısıra Çin'in dışarıda askeri üsler inşa etmesi çabalarına ilişkin belirtileri takip etmekle, özetlenebilir.²⁵⁰ Ayrıca Çin, öncelikli sorunları olan Tayvan sorunu, Doğu Çin Denizi'nde kontrolü sağlama gibi daha bölgesel sorunlar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu bağlamda, enerji kaynaklarının arzı dışında, küresel politikayı ilgilendiren konulara yoğunlaşmış değildir.²⁵¹ Güneydoğu Asya ülkelerindeki toprak kayıpları, hükümetlerin yetersizlik kanıtı olarak kabul edilecektir. Egemenlik sorunu yanı sıra, enerji kaynaklarındaki belirsizlikler taraf devletler arasında önemli konular haline gelmektedir.

2005 sonrası Asya-Pasifik bölgesindeki devletler olağanüstü ekonomik büyüme oranları sebebiyle ve büyümeyi sürdürmek amacıyla enerji politikası üzerine yoğunlaşmıştır²⁵² Büyüyen ekonomiler ve enerji ihtiyaçlarının artması ile doğal kaynakların yıllık tüketimi yükselmeye devam etmektedir. Özellikle, petrol büyük ölçüde stratejik kaynak olarak kabul edilmiştir. Çin Jeoloji ve Mineral Kaynaklar Bakanlığı'nın verilerine göre, GÇD'de 17,7 milyar ton kadar potansiyel petrol rezerv olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam özellikle batılı petrol uzmanları tarafından sorgulanmaktadır.²⁵³ 20. yüzyılın son çeyreğinde dünya enerji tüketimini hızla artmıştır ve tüketim hacmi iki katına çıkmıştır. Bu artışın, gelecekte de devam edeceği tahmin edilmektedir.²⁵⁴ Çin ise bu artışı fazlasıyla yaşamaktadır. Bu artışın, gelecekte büyüyerek devam edeceği tahmin edilmektedir. Dünya enerji tüketiminin ortalama artış oranı yılda yaklaşık %2,2 civarındadır ve bu oran, gelişmiş ülkelerde %1 düzeyindedir. Çin gibi yükselen ekonomiler için, bu %4,5 gibi büyük bir orandır. Bu nedenle, önümüzdeki yıllarda Çin'in enerji tüketiminde iki katına varan artış beklenmektedir.²⁵⁵ Büyüyen ekonomi ve artan yaşam standartlarında dikkat çekici yüksek büyüme oranları enerji tüketimi en tetikleyici etkilere sahiptir. Nispeten küçük değişiklikler, ana enerji kaynaklarının kullanım oranlarında değişikliklere neden olsa da petrol ve doğal gaz baskın enerji kaynakları

²⁵⁰ Çağdaş, s. 10.

²⁵¹ Efegil ve Musaoğlu, s. 15.

²⁵² Zhao Suisheng, s. 210.

²⁵³ Mark. J Valencia, "China and South China Sea Disputes: Claims and Potential Solutions in The South China Sea," Oxford University Press, Adelphi paper 298, 1995.; Ji Guoxing, "China South China Sea Security," Security Dialogue, Vol. 29, No. 1, 1998, s. 105.

²⁵⁴ Atilla Sandıklı, China A New Superpower, Bilgesam Yayınevi, İstanbul 2010, s.54-56.

²⁵⁵ Sandıklı, s. 54.

olmaya devam edecektir. Nükleer ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı üzerine göreceli bir artış söz konusudur. 2000'li yılların başında, günlük petrol tüketimi 75 milyon varil iken, bu rakam Hazar Bölgesi, Batı Afrika ve Latin Amerika'da üretimdeki önemli artışa karşın 2025 yılına kadar 120 milyon varile ulaşacağı öngörülmektedir.

2000'den sonra yüksek petrol fiyatlarının kısmen yükseldiği bir dönemde, Çin'deki genel görüş, enerji gelişiminin, ekonomik kalkınma ve halkın yaşam standartlarının iyileştirilmesiyle gelen talebi karşılamasının giderek zorlaşacağını yönündedir. Çin, uzun yıllardır enerji üretimi talebinin artmasına karşılık arz olarak yetişemedi. 1992'den bu yana, Çin'in toplam enerji üretimi toplam enerji tüketiminin altında ve en belirgin eksiklik elektrik kaynağı olmuştur. 2004'te elektrik arzındaki eksiklikler 21 il birimini etkiledi; elektrik talebinin yoğun olduğu dönemlerde bu sıkıntı 20-30 milyon kilowatt olmuştur.²⁵⁶ 2005 yılında Çin'in ham petrolü ithalatı 130 milyon ton, toplam petrol ithalatı (rafine edilmiş petrol ürünleri dahil) 171,6 milyon ton olmuştur. Enerji arzının yapısı bakımından ciddi yakıt sıkıntısı, daha temiz yakıt olan petrol ve gaz arzında görülmektedir. Uluslararası Enerji Ajansı'nın tahminlerine göre, Çin'in ithal yoldaki bağımlılığı sırasıyla 2010, 2020 ve 2030 yılları ile %60,5, %76,9 ve %82'ye ulaşacak. Benzer şekilde, 2010 ve 2020 yılları arasında, Çin'in ithal doğalgaza bağımlılığı sırasıyla %30 ve %50'ye ulaşacak.²⁵⁷ Veriler mevcut olmadığından dolayı ithal edilen petrolün nihai kullanımları, ülke içi petrol kullanımları istatistiklerinden ayrı tutulamamaktadır. Genel olarak, ithal edilen petrol, yüksek kükürt, yüksek balmumu vb. içerikler sebebiyle işleme için özel muamele ve tesisler gerektirdiğinden, en uygun rafinerilere yönlendirilir. Bu nedenle Venezüella petrolü sorunludur. Ayrıca, petrolün son kullanımlarına ilişkin istatistiksel veriler mevcut değildir. Endüstride enerji kullanımının esasen, kentsel alanlarda elektrik üretimi ve ısınması için baskın olan yakıt olan kömüre bağlı olduğu varsayılabilir. Bu petrolün ticari taşımacılıkta, yani arabalar, kamyonlar ve uçaklarda kullanıldığı sonucuna varmak mantıklıdır. Dolayısıyla, kentsel alanlarda otomobil sahipliğini teşvik etmek hem enerji güvenliği açısından hem de çevre koruması açısından tartışmalı olmuştur. Kıyı illerinde bulunan evlerdeki enerji tüketimi, Guangdong ve Avustralya arasındaki ve Fujian ile Endonezya arasındaki

²⁵⁶ Wang **Qianhai**, "Jieyue: Ziyuan, Huanjing yu Fazhan de Chenzhong Fuhuan," Zhongguo Xinxi Bao [China Information News], Beijing, 11 August 2005.

²⁵⁷ Zhang **Youwen**, Huang Renwei et al., 2006 Zhongguo Guoji Diwei Baogao [China International Status Report 2006] Beijing, 2006, s. 179–180.

büyük gaz anlaşmasının da gösterdiği gibi yavaş yavaş sıvılaştırılmış doğalgaza döndüğü görülüyor.²⁵⁸

Kömür mevcut en önemli enerji kaynağı olmaya devam ettiği için çevrenin olumsuz etkilendiği söylenelebilir. Kömür hala çoğunlukla doğrudan Çin'de enerji üretmek için yakılıyor. Bu düşük teknoloji, büyük şehirlerde asit yağmuru, kükürt dioksit ve toz üreten ciddi hava kirliliğine yol açmaya devam ediyor. Çevrenin korunması için bazı çabalara rağmen kirliliğin kötüye gittiği görülüyor. 2020 yılına gelindiğinde, Çin sera gazlarının serbest bırakılmasının önündeki sınırlamaları da yerine getirmek zorundadır. Geniş üretim modu, enerji kullanımının düşük verimi ile sonuçlanır ve çok fazla israfa neden olur. Şu anda, Çin'de GSYİH üretiminde kullanılan bir birim enerji miktarı, ABD'den yaklaşık üç kat daha fazladır. Bunun yanında Almanya'nın beş katı ve Japonya'nın yaklaşık altı katıdır.²⁵⁹ Çin'in ekonomik kalkınması, ulusal ve küresel enerji kaynakları için önemli etkilere sahiptir. Reform sonrası yılların ilk iki yılında, üç enerji alt sektörünün hepsinde endüstrinin reformu ve iç talebi karşılamak için daha verimli hale getirilmesi üzerinde duruldu. O dönemde başlıca dış politika kaygısı, yabancı yatırımın sağlanmasıydı ve Çin, enerji sektörüne ilgi çekmek konusunda oldukça başarılıydı. Ülkenin enerji gelişimini yönlendiren entegre bir politika yoktu. Sektörde benimsenen politikalar birbirinden ayrılmış, çoğunlukla çoklu, karşılıklı olarak birbirinden ayrı amaçlarla sabitlenmiş ve politik hususları ekonomik hususlar pahasına karşılamak üzere tasarlanmıştır.²⁶⁰ Bu sürpriz olmamalı, çünkü Çin ekonomik reformlarının deneysel, kademeli ve aşamalı olduğu yaygın bir biçimde kabul görüyor.

Artan enerji talebi düz arz ile çakıştığında artan talep uluslararası toplumu alarma geçirdiğinde ortaya acil bir enerji stratejisi koymak şart oldu. Bununla birlikte, ulusal bir enerji stratejisi geliştirme çabaları gereğinden fazla açıklanmamalıdır. Beş yılda farklı vurgularla üç stratejinin geliştirilmiş olması, bunların büyük planlar yapmaktan çok göstergesel olduğunu göstermektedir. Dahası, enerji, Çin hükümeti ve enerji endüstrileri için kilit bir konu iken, enerji ile ilgili dış politikası, tek başına enerji dışında çok daha geniş stratejik ve diplomatik konulardır. Pekin'in uluslararası politikada önemli bir oyuncu olarak tanınması ve uluslararası enerji masasında yer

²⁵⁸ Joseph Y. S. **Cheng**, "A Chinese View of China's Energy Security," *Journal of Contemporary China*, Vol. 17, Issue. 55, 2008, s. 297-317.

²⁵⁹ Zhang **Youwen**, s. 180.

²⁶⁰ IEA, *International Energy Agency*. (2009). <https://www.iea.org/newsroom/news/2009>, (Erişim Tarihi: 21.09.2017)

alması konusundaki arzusu enerji stratejileri analiz edilerek dikkate alınmalıdır.²⁶¹ Dünya toplam enerji tüketiminin yüzde 12'sini paylaşan Çin, kendi başına küresel enerji piyasasında önemli bir oyuncu olarak görülmek istiyor ve dünyanın enerji kaynaklarını paylaşma hakkını istiyor.

3.5. Çin Temel Enerji İhtiyacını Karşılama Stratejisi

Kasım 2001'de, Çin'in Sürdürülebilir Enerji Eğitim Merkezi (SETC), yedi noktadan oluşan bir enerji stratejisi geliştirdi:

- 1) Kömür tüketiminde etkinliği arttırmak;
- 2) Yerli petrol arama ve üretimini geliştirmek;
- 3) Devlet petrol ve gaz şirketlerinin 'yurt dışına çıkma' planını teşvik etmek;
- 4) Petrol piyasalarında güvenliği artırmak;
- 5) Petrol piyasalarının fiyatlamasını mantıklı hale getirmek;
- 6) Doğalgaz kullanımını geliştirmek
- 7) Alternatif enerji teknolojilerinin teşvik edilmesi ²⁶²

2003 yılında, Çin 'Ulusal Araştırma ve Reform Komisyonu ve Devlet Konseyi Araştırma Geliştirme Merkezi', 21. yüzyıl için Çin'in Ulusal Enerji Stratejisinin birkaç versiyonunu hazırladı. Çin'in enerji politikası için sıralanan öncelikler şunları içermektedir:

- 1) Tüm enerji kaynaklarının temel keşif yatırımlarını artırılması;
- 2) Enerji kaynaklarının yönetimini geliştirilmesi;
- 3) Hidroelektrik gelişimine öncelik vererek, kalkınmayı hızlandırmak.
- 4) Nükleer enerjinin güçlendirilmesi ve yeni ve yenilenebilir enerjinin geliştirilmesini sağlanması;
- 5) İki kaynak ve iki piyasanın' ve yakıt karışım değişikliklerinin hızlandırılması;
- 6) Çin için enerji arz güvenliğini artırılması;

²⁶¹ Wesley, s.55.

²⁶² Erica S. Downs "The Chinese Energy Security Debate," *The China Quarterly*, No. 177, Cambridge University Press, 2004, s. 21-41.

7) Temiz kömür teknolojilerini geliştirilmesi;

8) Yüksek kaliteli enerjinin kullanımını teşvik edilmesi.²⁶³

Bu politika önerilerinin çoğu iç politika ve yerli enerji sektörlerinde yapılması gereken değişikliklerle ilgili olmakla birlikte, Çin için enerji arzını güvence altına alan beşinci sıradaki öneri dikkat çekiliyor. Bu özel politika önerisi, belirli konular için şunları içerir;

a) Rusya ve Orta Asya'dan gelen petrol ithalatını artırarak, Afrika'dan ve Latin Amerika'dan ham petrol ithalatının oranını artırarak ve Orta Doğu'dan çeşitli ülkelere yapılan petrol ithalatını çeşitlendirerek birden fazla ithalat kaynağı ve ithalat yeri geliştirmek.

b) Beklenmeyen kesintileri önlemek için petrol rezervleri oluşturmak.

c) Bölgesel ve ikili enerji iş birliğini teşvik etmek ve güçlendirmek.

d) Enerji Şartı Anlaşmasına katılmak için. 2001 ve 2003 yıllarının her iki strateji de petrol ve doğalgaz üzerinde yoğunlaştı.

Çin'in enerji güvenliğini etkileyen başlıca kaygı Ortadoğu'dan yapılan petrol ithalatlarının kaynağı ve ulaşım yollarının güvenliği olacaktır. Şu anda Çin, bu sorunların her birinde ayrı ayrı ilgilenmektedir ve çeşitlendirilmiş güvenli ithalat kaynaklarını takip ederek; enerji sektöründe yabancı yatırımları çekmek, yurtdışı üretim tesislerine yatırım yapmak ve enerjinin önemli bir bölümünü teşkil eden büyük yerli geliştirme programlarına atılmak istemektedir. Ayrıca stratejik petrol rezervleri yaratmaya ve enerji tasarrufunu geliştirmeye çalışmaktadır. Bunların arasında enerji politikası genel olarak dış ekonomik politikanın bir alt kümesi haline gelmiştir.

Çin 2014 yılında dünyanın ikinci en büyük petrol tüketicisi ve en büyük petrol ikinci ithalatçısı durumuna gelmiştir.²⁶⁴ Özellikle daha fazla enerjiye sahip olma yönünde Çin'in kararlılığını anlamak için Çin'in son ekonomik ve enerji politikalarını yorumlamak gerekmektedir. 1970'li yılların sonunda, Çin'in artan gücü, uluslararası toplum içinde yer alma amacıyla piyasa reformları ile başladı. Çin'in GSYİH'ı, geçtiğimiz on yıl içinde ortalama %9 artış ile benzeri görülmemiş bir ekonomik büyüme

²⁶³ Michal **Meidan**, Philip Andrews-Speed and Ma Xin, "Shaping China's Energy Policy: Actors and Processes," *Journal of Contemporary China*, Vol. 18, No. 61, 2009, s. 591-616.

²⁶⁴ Annual Energy Outlook 2014 - US Energy Information Administration., <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN>, (Erişim tarihi: 15.08.2017)

oranı göstererek, 1978 yılından bu yana dört kat artmıştır.²⁶⁵ Son yıllarda Çin'in hızlı bir ekonomik büyümesi ve sürdürülebilir kalkınmayı tehdit edebilecek kaynak açığı oluşması Çin'i tedirgin etmektedir. Zheng Bijian, Çin Devlet Başkanı Hu Jintao ile bir üst düzey danışmanı, 21. Yüzyılda Çin'in barışçıl yükselişinin zorluklarını ilk olarak üç temel kaynak sıkıntısı ile açıkladı. Jintao'ya göre, Çin'in kişi başına düşen doğal gaz, bakır ve alüminyum miktarı, Çin için %4 iken dünya ortalamasında sırasıyla %8,3, %4,1, %25,5 ve %9,7 civarındadır.²⁶⁶ İthal doğal kaynaklar, özellikle Çin'in enerji taleplerini giderek artırmıştır. Çin, 2014 yılına dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olarak yaklaşık %7,4 büyüme oranı sağladı ayrıca 2015 büyüme hedefini ise %7 olarak belirlemiştir.²⁶⁷ Büyüme oranında düşüş olsa bile yine de bu büyüme oranları dünya ortalamasının üzerindedir.

Şu anda Çin, Amerika'da 1800'lerin sonunda yaşanan Sanayi Devrimi'ne benzer bir süreç yaşamaktadır. Amerikan ve Çin Endüstri Devrimleri arasında bir fark, endüstriyel devrim sırasında Çin'in pazar ekonomisine geçiş yapmış olmasıdır. Her şeye rağmen, ekonomi ve kişi başına düşen gelirin büyümesinin yanında otomobil, inşaat malzemeleri, ev aletleri ve diğer tüketici ürünleri için olağanüstü talep doğmuştur.²⁶⁸ Otomobil sahipliği ve hava yolculuğu oranları yılda %20 ortalama artış ile devam ederken, ileriki yıllarda %12 ila %14 oranında artacağı tahmin edilmektedir.²⁶⁹ Gelişen sanayi ve yeni ekonomik pazarlar açmak için büyüyen bir orta sınıfın uzun vadeli etkileri açıktır: Çin'in muhteşem ekonomik büyümesi, tüketici ve endüstriyel ürünler için artan doyumsuz talebi büyümeye devam edecektir. Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin, tüketici ve endüstriyel ürünler üretmek ve daha fazla güç için enerjisini büyük miktarda tüketmesi gerekir. Çin için güncel tahminleri, 2020 yılına kadar ortalama yıllık artış 4,7 katrilyon Btu. Aynı zaman dilimi içinde, Avrupa veya Amerika Birleşik Devletleri'nin kabaca dört katı oranındadır.²⁷⁰ Genel olarak, Çin'in toplam enerji tüketimi 84.1 katrilyon Btu'ya (British Thermal Unit (İngiliz ısı birimi) ulaşarak, 2020 yılına kadar yaklaşık 52 katrilyon Btu artması beklenmektedir. Ülke genelinde artan

²⁶⁵ Annual Energy Outlook. (2014). US Energy Information Administration

²⁶⁶ Zheng **Bijian**, "China's Peaceful Rise to Great Power Status," *Foreign Affairs*, Vol. 84, No. 5, 2005, s. 19.

²⁶⁷ Dustin D. **Drenguis**, "Reap What You Sow: Soil Pollution Remediation Reform in China," *Pac. Rim L. & Pol'y J.*, No. 23, 2014, s. 171.

²⁶⁸ **Klare**, s. 16.

²⁶⁹ **Klare**, s. 15.

²⁷⁰ U.S Energy Information Administration., <https://www.eia.gov/totalenergy/>, (Erişim Tarihi: 18.08.2017)

otomobil sahiplerinin sayıları ve büyüyen bir havayolu sektörü güç için, Çin'in petrol ihtiyacı giderek artacaktır. Çevre ve teknolojiyle alakalı olarak kömür kullanımındaki kısıtlamalara rağmen gerçek bir bolluk içinde olan bir enerji kaynağı olarak durmaktadır. Aslında, yerli petrol rezervlerinin sınırlı olması, Çin'in gelecekteki enerji ihtiyacının karşılanması için kömür endüstrisinin kalmasına yardımcı olacaktır. Güncel tahminler kömür tüketimi %90 artacak ve gelecek 20 yıl içinde istikrarlı şekilde %65 oranlarında devam ederek kömürün birincil enerji tüketimi olarak kalacağı düşünülmektedir.

2013 yılında Çin'in toplam enerji tüketimi ağırlıklı olarak %68 kömür, %18 petrol, %7 hidroelektrik %5 doğal Gaz ve %2 yenilenebilir enerji ve %1'in altında nükleer enerji tüketimi olmuştur. Ülkenin petrol talebi 1990'lı yıllarda yerel arzını aşmaya başladı. 1993 yılından itibaren petrol ürünü ithalatçısı ve 1996 yılından itibaren de ham petrol ithalatçısı haline geldi. Çin, günde 10,7 milyon (varil/ gün) petrol tüketti. 2013 yılına göre %380 varil/gün artışla yaklaşık %4 arttı. Petrol tüketimindeki artış ülkenin 2013 yılındaki petrol tüketiminin üçte birini oluşturdu. Çin, dünyanın en büyük ham petrol ithalatçısı olarak ABD'yi geçti. Petrol ve diğer sıvıların tüketimini artırarak Aralık 2014'te 7 milyon varil / gün petrol ithal etti.²⁷¹ Çin, son 20 yıldaki küresel enerji talebinin en önemli büyüme kaynağı olmuştur. 2003 yılında, Çin dünyanın en büyük ikinci petrol tüketicisi olarak Japonya'yı aştı ve Çin 2000 yılından bu yana dünyanın petrol talebinin artmasının %40 kaynağı olmuştur. Yeni Çin Haber Ajansı, 2020 yılında Çin'in yılda 500 milyon ton petrol üreterek 2005'e göre neredeyse dört kat artacağını tahmin ediyor; 2025 yılına kadar Çin'in petrol ithalatı bir bütün olarak Avrupa'yı aşacaktır.²⁷² Çin'in enerji ihtiyacı, Tablo 5'te ayrıca tablo halinde gösterimiştir.

²⁷¹ Christopher **Len**, "China's 21st Century Maritime Silk Road Initiative," *Energy Security and SLOC Access*, Vol. 11, No. 1, 2015, s. 3.

²⁷² Joseph YS. **Cheng**, "A Chinese View of China's Energy Security," *Journal of Contemporary China*, Vol. 17, No. 55, 2008, s. 297-317.

Tablo 2. ²⁷³2005-2015 Yılları Çin'in Enerji Üretim ve Tüketim Tablosu

Çin Petrol Üretimi varil/g (Milyon Ton)													
2005	2006	2007	2008	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015- 2014 Arası Fark	2015 Toplam Payı	
3642	3711	3742	3814	3805	4077	4074	4155	4216	4246	4309	1,50%	4,90%	
Çin Petrol Tüketimi varil/g (Milyon Ton)													
2005	2006	2007	2008	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015- 2014 Arası Fark	2015 Toplam Payı	
5900	7432	7808	7941	8279	9436	9791	10229	10732	11201	11968	6,30%	12,90%	
Çin Doğal Gaz Üretimi (Milyar küp/m)													
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015-2014Arası Fark	2015 Toplam Payı	
51	60,6	71,6	83,1	88,2	99,1	109	111,8	122,2	131,6	138	4,80%	3,90%	
Çin Doğal Gaz Tüketimi (Milyar Küp/m)													
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015-2014 Arası Fark	2015 Tolam Payı	
48,2	59,3	73	84,1	92,6	111,2	137,1	150,9	171,9	188,4	197,3	4,70%	5,70%	
Çin Kömür Üretimi (Milyon Ton Petrole Eşdeğer)													
2005	2006	2007	2008	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015-2014 Arası Fark	2015 Toplam Payı	
1241,7	1328,4	1439,3	1491,8	1537,9	1665,3	1851,7	1873,5	1894,6	1864,2	1827,2	-2,00%	47,70%	
Çin Kömür Tüketimi (Milyon Ton Petrole Eşdeğer)													
2005	2006	2007	2008	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015-2014 Arası Fark	2015 Toplam Payı	
1318,2	1448,4	1576,9	1603,1	1680,4	1743,4	1899	1923	1964,4	1949	1920,4	-1,50%	50,00%	
Çin Nükleer Enerji Üretimi (Milyon Ton Petrole Eşdeğer)													
2005	2006	2007	2008	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2015-2014 Arası Fark	2015 Toplam Payı	
12	12,4	14,1	15,5	15,9	16,7	19,5	22	25,3	30	38,6	28,90%	6,60%	

²⁷³ Bp Statistical Review of World Energy June 2016., <https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energyeconomics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf>, (Erişim 29.08.2017)

Dünyanın üçüncü en büyük kömür rezervine sahip olan Çin, 2015 yılında dünyanın kömür tüketiminin %50'sini oluşturdu.²⁷⁴ Çin dünyanın en büyük kömür üreticisi, tüketicisi ve ithalatçısı olarak, küresel kömür tüketiminin neredeyse yarısına sahip olması nedeniyle dünyanın enerji ile ilgili karbondioksit emisyonunda önemli bir faktör oluşturmaktadır.²⁷⁵ Çin'in artan kömür üretimi, ülkenin 2009 yılında dünyanın en büyük enerji üreticisi olmasının arkasındaki temel itici güçtür. Çin'in oldukça hızlı ilerleyen sanayileşmesi ve hızla modernleşen ekonomisine bağlı olarak 2011 yılında dünyanın en büyük güç jeneratörü haline gelmesine yardımcı oldu.

2003 yılından bu yana, uluslararası piyasalardaki petrol fiyatları hızla arttı, ancak yüksek petrol fiyatlarının Çin'de enerji tüketimini caydırmadığı görülmektedir. 2005 yılında Çin'in enerji tüketimi, bir önceki yıla göre %9,5 artışla 2,22 milyar ton standart kömür seviyesine ulaştı. Aynı yıl, Çin'in birincil enerji üretimi, 2004 yılındaki değere göre %9,5 artışla 2,06 milyar ton standart kömür seviyesine ulaştı. Kömür üretimi 2,19 milyar ton, 2004 yılına göre %9,9 arttı. Petrol üretimi 181 milyon ton (%2,8) artı gerçekleşti. Elektrik üretiminde 2,47 trilyon kilovat saatlik %12,3'lük bir artış oldu. 2005 yılı sonunda, Çin'in elektrik üretim kapasitesi, 500 milyon kilowatt'a ulaştı.²⁷⁶

Birçok analiste göre, 2004 ve 2005 yılları arasındaki dünya petrol fiyatlarındaki artışlar, 1970'ler ve 1980'lerdeki iki petrol krizi gibi dünya ekonomisi üzerinde benzer felaket yaratmamıştır. Zira Çin'den gelen ucuz ithalat enflasyonu düşürmüştür. Bu arada, Çin'in ekonomisini boğan ve ciddi ekonomik yavaşlamaya neden olabilecek enerji sıkıntısı, muhtemelen on yıl öncesine göre entegre bir dünya ekonomisinde çok daha büyük bir etkiye sahip olacak. Küresel enerji kaynaklarına erişim için rekabet, mevcut büyük güçlerle çatışmaları tetikleyebilir. Her iki durumda da bazı uluslararası enerji uzmanlarının belirttiği gibi: 'Pekin'in enerji güvenliğiyle uğraşmayı seçtiği araçlar yalnızca Çin ekonomisini değil, küresel ekonomiyi de etkiliyor.'²⁷⁷ Çin'in enerji ihtiyaçlarının bugün küresel etkileri olduğunda görüyoruz. Çin, enerji ihtiyacını, temel olarak kömürden sağlamakla beraber artan oranda petrole yatırım yapmaya başlamıştır.

²⁷⁴ Bp Statistical Review of World Energy June 2016.

²⁷⁵ U.S Energy Information Administration. (2004). <https://www.eia.gov/totalenergy/>, (Erişim Tarihi: 18.08.2017)

²⁷⁶ Wei **Yiming**, Fan Ying, Zhiyong and Han, Wu Gang et al., Zhongguo Nengyuan Baogao —Zhanlue yu Zhengce Yanjiu [China Energy Report —Strategy and Policy Research] Beijing: Kexue Chubanshe, 2006, s. 286.

²⁷⁷ Paul **Crompton** and Yanrui Wu, "Energy Consumption in China: Past Trends and Future Directions," *Energy Economics*, Vol. 27, No. 1, 2005, s. 195-208.

3.6. Çin'in Temel Enerji Güvenliği Aktiviteleri

Çin'in enerjide daha fazla enerjiye ihtiyaç duyması, enerji konusundaki planlamaları için teorik ve pratik anlamda birtakım zorluklara sebep olmuştur. Teorik bir perspektiften bakıldığında, artan ithal petrol ihtiyacı 1960'larda ve 1970'lerde ekonomik kalkınma için yönlendirici bir ilke olan Maoist doktrinini çürüttüğü görülmektedir. Yani devletçiliğe, kamu şirketlerinin ağırlığına ve devlet kontrolüne daha fazla ağırlık vermenin artık Çin'in büyümesinin önündeki engellerden biri olarak görülüyor. Çünkü öz güvenli ve kendine yeter olmak "tam bağımsızlık" anlamına gelmemekte olup, insiyatifin kendi elinde tutulması anlamına gelmektedir. Çin teknolojik gelişimini ve küresel sistemdeki gücünü artırmanın yolunun daha fazla enerjiye sahip olmaktan geçtiğinin farkına varmıştır. Bunun da ancak dışa açılarak ve iş birliklerine sıcak durmakla olduğunu düşünmektedir.²⁷⁸

1960'lı yıllardaki Çin-Sovyet ayrımından sonra ve Sovyet danışmanlarının Çin petrol sektöründen çekilmesi ile petrol bağımsızlığı Çin enerji politikasının ana hedefi oldu. Sovyet danışmanları, 1950'lerde Çin'in enerji gelişiminde önemli bir rol oynadılar. Bu danışmanların denetledikleri büyük ölçekli projelerin gecikmeli ilerlemesi ve projeler hakkında ani kararlar alınması ciddi şekilde zararlara sebep olmuştur. Ayrıca Çin, rafine edilmiş petrol ürünlerinin %50'den fazlasını Sovyetler Birliği'nden almak zorunda kalmıştır. Bu sebeple bölünme sonrası zorunlu olarak Sovyetler Birliği'ne bağımlı kalmıştır.²⁷⁹ Büyük bir hızla büyüyen Çin, Sovyet yardımının kaybedilmesi ile ekonomik çöküş ve enerji arzı sıkıntısı yaşamaya başlamıştır. Çinli yetkililer yaşanan krizden Sovyetler Birliği'ni sorumlu tutarak, petrol alanında kendine yeterli bir Çin için oluşturmak için çağrıda bulundular.²⁸⁰ Bugün bazı Çinli yetkililer, Sovyetler Birliği'nde yaşanan olumsuz tecrübeler sebebiyle petrol ithalatına olan bağımlılığın ve petrol sektöründeki yabancı katılımın ulusal çıkarlar için tehlikeli olduğunu düşünmektedirler.

Çin, net bir petrol ihracatçısından net bir petrol ithalatçısına 1993 yılında kaymıştır. 1950'lerin sonu ve 1960'ların başında itibaren petrol ihtiyacının büyük bir kısmını Sovyetler Birliği'nden karşılamaktaydı. Bununla birlikte, 1959 yılında Daqing petrol

²⁷⁸ http://diplomatikgozlem.com/_haber/cin-in-enerji-politikalari-uzerine-bir-analiz, (Erişim Tarihi: 20.02.2018)

²⁷⁹ Paul **McDonald**, "China: Is the 'Open Door' about to Close?" World Today, Vol. 57, No. 7, London 1995, s. 146.

²⁸⁰ **Woodward**, s. 32-33, 50-53.

sahasının bulunması ve 1960 yılında Çin'in petrol endüstrisinden Sovyet danışmanlarının geri çekilmesi, Çin'in 1960'ların ortalarında petrol alanında kendine yeterli hale gelmesini sağladı. Bununla birlikte, 1959 yılında Daqing petrol sahasının bulunması ve 1960 yılında Sovyet danışmanlarının Çin petrol endüstrisinden geri çekilmesi ile 1960'ların ortalarında Çin, petrol alanında kendine yeterli hale gelmeye başladı. 1970'de az miktarda petrol ihraç etmeye başlayarak 1970 ve 1980'li yıllar boyunca petrol kaynaklı ihracat büyümesi politikasını benimsedi; bu politika, iç pazarda bulunan petrol arzını bastırmayı içeriyordu. Bu politika, 1980'lerin ortalarında ekonomiye zarar vermeye başlamış ve hükümet 1986 yılında petrol kendi kendine yeterli olma hedefini bırakmaya karar vermiştir. Takip eden on yılda, piyasa reformu ile ortaya çıkan hızlı ekonomik büyüme sonucunda, petrol talebi de hızla artmıştır.²⁸¹ Çin'in petrol ihracatçısından petrol ithalatçısına geçişi, enerji güvenliği ile ilgili endişeleri artırdı. Kırk yıl önce, Çin hükümeti yabancı petrole olan bağımlılık konusunda endişeliydi. Bu endişeleri azaltmak amacıyla enerjide dışa bağımlılığa açık bir çözüm olarak yerel kaynaklar geliştirildi. Ancak, yeni rezervlerin keşfedilmesine engel olan bu seçenek artık Çin için geçerli değildir.

Sonuç olarak artan petrol ithalatı ile yeniden yabancı petrole olan bağımlılık korkusu, enerji konusundaki endişelerin gittikçe büyümesine sebep oluyor. Bu sebeple, Çin'in petrol politikasının gelecekteki yönü ile ilgili bir tartışmalar uzun yıllardır Çin Devlet Konseyi'nde şiddetle tartışılmaya devam etmektedir. Çinli yetkililer, Çin'in yurtiçi rezervlerinin gelişiminin artırılıp arttırılmaması, yabancı petrole bağımlılığa geri dönülmesi ve yurtdışındaki yeni petrol kaynakları keşifleri konusunda bölünmüş durumdadır.²⁸² Genel olarak bu tartışmanın her iki tarafı da enerji güvenliğini sağlamaya yönelik çabaları ve özellikle petrol güvenliğini kapsamaktadır. Bu çabalar, yurtdışı petrol arama ve geliştirme projelerine yatırımlar, çok uluslu petrol ve doğalgaz boru hatlarının fizibilitesi üzerine tartışmalar, stratejik bir petrol rezervi kurma planlarını hayata geçirmek yönünde devam etmektedir.

²⁸¹ Gaye **Christoffersen**, "China's Intentions for Russian and Central Asian Oil and Gas," NBRAnalysis, Vol. 9, No. 2, 1998, s. 6.

²⁸² Gaye **Christoffersen**, "Energy: The New Oil Frontier," China News Analysis, No. 1611, 1998, s. 7-8.

3.6.1. Çin'in Petrol Projelerine Yatırımı

Çin, enerji güvenliğini artırmak için devlete ait petrol şirketlerine ve yurtdışı petrol arama- geliştirme projelerine devamlı yatırım yapmaktadır. Petrol tüketiminin artması ve azalan üretime bağlı olarak Çin, yurtdışında petrol arama çalışmalarına yönelmiştir. Buna bağlı olarak Çin hükümeti, 1980'lerde her biri ayrı sanayi sektöründen sorumlu olmak üzere üç büyük petrol şirketi kurmuştur. 1982'de kurulan Çin Ulusal Açıkdeniz Petrol Şirketi (ÇUAPŞ), denizaşırı petrol ticaretinin çoğunu kontrol etmektedir. 1983 yılında kurulan Çin Ulusal Petrokimya Şirketi (Sinopec) ise, yarıtım ve pazarlamadan sorumlu olarak faaliyetlerine devam etmektedir. 1988 yılında Petrol Endüstrisi Bakanlığı tarafından kurulan Çin Ulusal Petrol Şirketi (ÇUPŞ), kıyıda ve sığ offshore bölgelerde arama ve üretimden sorumludur.²⁸³

Petrol endüstrisindeki artan talep, şirketler arasındaki devlet finansmanı, rafine ürünler ve petrokimya fiyatları arasındaki rekabetin artmasına sebep oldu. Çin hükümeti, Çin Ulusal Petrol Şirketi 'ne (ÇUPŞ) ait petrolün fiyatlarını devlet kontrolünde belirleyerek iki katmanlı bir fiyatlama sistemi benimsedi. Bu uygulama nedeniyle petrol arama faaliyetlerine aktarılan kaynak miktarı oldukça sınırlı oldu. Bunun sonucunda, yurt içi üretim durdu ve ithalat arttı.²⁸⁴ Bu duruma tepki olarak Çin hükümeti, 1933'te petrol sahası geliştirme için ÇUPŞ'ye daha fazla para aktarmak amacıyla petrol fiyat kontrollerini kademeli olarak gevşetti. İlk etapta 1996 ve 1997'de ham petrolün fiyatı artarak ÇUPŞ'ye muazzam bir getiri sağladı. ÇUPŞ'nin toplam üretim değeri, 1993'te yaklaşık 6 milyar dolardan 1997'de yaklaşık 21 milyar dolara çıkarak üç kat arttı.²⁸⁵ ÇUPŞ yetkilileri, bu parayı hızlı bir şekilde değerlendirmezlerse, merkezi hükümet tarafından el konulacağını biliyordu. Şirket, başlangıçta yurtiçinde mi yoksa yurtdışında mı yatırım yapma konusunda kararsız kaldı. Yurtiçindeki yaşanan olumsuzluklar, yurtdışındaki petrolün hazır bulunması ve uluslararası alanda fikir sahibi olan Zhou Yongkang'ın şirketin başkanı olarak atanması konusundaki belirsizlikler ÇUPŞ'nin yurtdışına yatırım yapmasına neden oldu.

²⁸³ 1998'de, Çin hükümeti CNPC ve Sinopec'i dikey olarak entegre edilmiş iki petrol şirketi kurmak üzere yeniden örgütledi. CNPC bazı petrol sahalarını Sinopec'e devretti ve Sinopec rafinerilerinden bazılarını CNPC'ye devretti. Ancak, CNPC hala Çin'in baskın üst düzey petrol şirketidir. Daha fazla bilgi için bkz. Katherine **Stephan**, "Big Gusher," China Trade Report, Vol. 36, June 1998; and Fereidun Fesharaki and Kang Wu, "Revitalizing China's Petroleum Industry Through Reorganization: Will It Work?" Oil & Gas Journal, 10 August 1998.

²⁸⁴ **Christoffersen**, June 1998, s. 7-8.

²⁸⁵ Trish **Saywell** and Ahmed **Rashid**, "Innocent Abroad," Far Eastern Economic Review, 26 February Pittsburg 2006, s. 50.

Çin hükümeti, ÇUPŞ'nin uluslararası arama ve geliştirmeye katılımlarını destekledi.²⁸⁶ Ancak şirketin özerkliği yıllar geçtikçe artmış olsa da Çin Komünist Partisi ve devlet liderliği hâlâ şirketin en üst yönetimini seçmekte ve şirketin faaliyetleri hakkında doğrudan değerlendirmeler yapmaktadır. Ayrıca, Çin'in parçalanmış bürokratik otorite yapısı sebebiyle, büyük projelerin onaylanması en az bir üst düzey yöneticinin desteğini gerektirmektedir.

ÇUPŞ, 1990'ların başında yurtdışında yatırım yapmaya başladı. Şirketin ilk denizaşırı faaliyetleri riskleri en aza indirmek amacıyla sınırlı fonlar ile yurtdışı arama ve üretimi olmayacak şekilde tasarlandı. Bunun yanında 1992'de Kanada'da rezerv satın alarak, Tayland ile ortak üretim paylaşımı sözleşmesi imzaladı ve 1993'te Peru ile petrolden sağlanan geri kazanımı artırmak için anlaşma teklifinde bulundu. Yine 1994'te Papua Yeni Gine ile yeni petrol kaynakları keşfi için bir anlaşma imzaladı. Bu yatırım girişimleri Çin'in petrol arz durumunu önemli ölçüde değiştirmede ancak uluslararası petrol şirketleri ile yakın ilişki kurmasını sağlayarak gelecekteki olası daha büyük yatırımların yolunu açtı.

3.6.2. Çin'in Stratejik Petrol Rezervleri İçin Planları

Enerji güvenliği konusundaki endişeler, Çin hükümetini Uluslararası Enerji Ajansı'nın (UEA) yardımıyla stratejik bir petrol rezervi inşa etme düşüncesine yöneltmiştir. UEA, petrol ithalatçısı ülkelerin uluslararası petrol piyasasındaki değişiklikleri yönetme yeteneklerini arttırmak için stratejik rezervlerin yönetimi üzerindeki tartışmalarını sürdürmektedir. Bazıları Çin tarafından bir Stratejik Petrol Rezervi (SPR) kurulmasını savunarak, enerji güvenliğinin çeşitli şekillerde geliştirilebileceğini iddia etmektedirler.

Birincisi, olası bir SPR Çin'in kısa vadeli petrol arz kesintilerine karşı hassasiyetini azaltacaktır. Çinli analistler, Çin'in Orta Doğu'daki petrol ithalatına karşı artan bağımlılığının, potansiyel olarak dengesiz olan petrol arzındaki bozulmaların daha fazla artacağını söylüyorlar. 1951 yılından bu yana Orta Doğu ham petrol arzında 13 aksaklık yaşandı. Aynı zamanda gelecekte olması ihtimal arz kesintileri tehlikesi hala devam

²⁸⁶ Kenneth **Lieberthal** and Michel **Oksenberg**, *Policy Making in China: Leaders Structures and Processes*, Princeton University Press, Princeton 1998, s. 30.

etmektedir.²⁸⁷ Özellikle Orta Doğu ve Çin arasındaki petrol akışının Malacca Boğazı'ndan sağlanması ve buradan geçen petrol tankerlerinin sayısının artması ile yaşanabilecek ulaşım kazaları Çin'de endişe uyandırıyor.²⁸⁸

İkincisi, bir SPR oluşturulması uluslararası pazardaki petrol fiyatlarının ani artışları durumunda yurtiçi fiyatların olumsuz etkilenmesine engel olabilir. Çünkü, Çin hükümeti 1970'lerde yaşanan petrol arzı kıtlığının tekrarlanması konusunda son derece endişe duymaktadır. O zamanlar net bir petrol ihracatçısı olan Çin, ihracat fiyatını artırmada Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) ile paralel kararlar almıştır.

Üçüncü olarak, Stratejik Petrol Rezervleri oluşturulması ile siyasi veya ekonomik nedenli arz kesintilerine karşı koruma sağlanabilecektir. Bazı Çinli analistler tarafından stratejik rezervler ile petrol üreten ülkelere karşı ambargo uygulanmasının engellenebileceği düşünülmektedir.²⁸⁹ Çünkü stratejik rezervleri kullanma becerisi, Çin'e yapılacak petrol sevkiyatlarına karşı uygulanabilecek bir abluka için caydırıcı olabilecektir.

Dördüncüsü olarak ise, iki analist; olası bir SPR'nin Çin'in diplomatik manevra alanlarını artıracığını iddia etmektedir. Çin, kısa vadeli bir arz aksamasının olumsuz etkilerinden korunabilecektir ancak stratejik rezervlerden yoksun olarak devam edemeyeceğini göz ardı etmeyerek daha sıkı tedbirler de alabilecektir.²⁹⁰ Bu tedbirlerin ne olacağı hakkında net bir görüş olmasa da kendi kendine yeterli olan bir Çin'in diğer ülkelere yardım ederek nüfuzunu arttırabileceğini ve uluslararası konumunu yükseltebileceği düşünülebilir.

Bir SPR'nin varlığı Çin'in enerji güvenliğini arttıracaktır. Yaşanabilecek olası arz aksamalarına karşı savunmasızlığını azaltarak, genel olarak artan petrol ithalatına karşı duyduğu endişelerini de hafifletecektir. Çin 100% petrol ithalatına bağımlı olabilir, ancak büyük rezervlere sahip olması halinde petrol arzındaki aksamalardan en az zararla çıkacaktır.

²⁸⁷ Zhao **Hongtu** and Li **Rong**, "Jianli Woguo Zhanlue Shiyou Chubei Shizai Bixing" ("Need for China to Establish Strategic Petroleum Reserves"), *Guoji Shiyou Jingji* (International Petroleum Economics), Vol. 7, No. 2, March 1999, s. 26.

²⁸⁸ **Hongtu** and **Rongs**, s. 26.

²⁸⁹ **Hongtu** and **Rongs**, s. 28.

²⁹⁰ **Hongtu** and **Rongs**, s. 28.

3.6.3. Çin'in Petrol Alanında İş birliği Çalışmaları

Çin ve ASEAN'a üye diğer devletlerin bölgedeki petrol rezervlerinin kullanımı konusunda ortak çıkarları bulunmaktadır. Ancak kıta sahanlığı ve egemenlik tartışmaları bu çıkarları büyük ölçüde engellemektedir. Özellikle ortak kalkınmanın faydalarını ortaya çıkartmaya yönelik formüllerin her halükârda egemenliğe bağlı kalması nedeniyle de müşterek kalkınma çabaları uzun soluklu devam edememektedir.²⁹¹ Bununla yanısıra, ASEAN ülkeleri, enerji rezervlerini kullanmak için uluslararası şirketler ile kendi ulusal enerji şirketleri aracılığı ile iş birliği anlaşmaları imzaladılar. Bu uluslararası şirketler, Güney Çin Denizi'ndeki derin deniz araştırmaları ve sondaj işlemleri için teknoloji ve ekipman sağlamaya büyük katkı sunarak ASEAN'lı iddia sahipleri ve Çin arasındaki enerji iş birliğinin gelişmesine sebep olmuştur. Bu bağlamda Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNOC) ve PetroChina'nın Güney Çin Denizi'ndeki operasyonları genişletmek ve ASEAN ile kooperatif anlaşmalar yapmak istemesi gelecekte yapılması düşünülen iş birliği çalışmaları için de bir avantaj sağlamaktadır.²⁹² Sonuç olarak, ulusal petrol şirketleri arasındaki olası enerji iş birlikleri, egemenlik sorunlarının çözümünü kolaylaştıracak bir güven inşası işlevi görebilir.

Petrol arama çalışmalarına katılan enerji şirketleri, faaliyetlerinin kısıtlanması sebebiyle, Güney Çin Denizi'ne yönelik ihtilafların çözülememesinden dolayı oldukça endişe duymaktadırlar. Çünkü bu şirketler, ihtilaflı bölgelerde keşif yapmaya kalkıştıklarında, karşılaştıkları çeşitli müdahaleler nedeniyle faaliyetlerini durdurmaları zorunda kalmaktadırlar. Bu sebeple de önemli miktarda maddi kayıpları olmaktadır. Kuşkusuz, mevcut çatışmaların arama faaliyetleri ile daha da kötüleşebileceği ve çatışmalara neden olabileceği endişeleri her zaman devam etmektedir. Ancak, bölgede bulunan enerji kaynaklarının kullanımı karşılıklı fayda içinde olursa deniz ihtilaflarının sonunu getirecek bir ortamın hazırlanmasının yolu açılabilir ve olası çatışma riskleri önemli ölçüde azaltılabilir.

Çin'li enerji şirketleri Güney Çin Denizi'nde tek başına faaliyet gösterememekteler. Sığ sularda deneyimli olmalarının yanında, derin su işlemleri için deneyim ve teknolojiden oldukça yoksun kalmaktalar. Bu sebeple Güney Çin Denizi'nin derin sularında keşif

²⁹¹ David **Zweig** and Bi Jianhai, "China's Global Hunt for Energy," *Foreign Affairs*, NewYork 2005, s. 25-38.

²⁹² Zhang **Wenmu**, "China's Energy Security and Policy Choices," *World Economics and Politics* 5 Washington 2003, s. 11-16.

yapmak için teknoloji ve ekipman sağlayacak yabancı ortaklar ile üretim paylaşımı anlaşmaları yapmak istemektedirler.²⁹³ Enerji alanında yapılan bu iş birlikleri, bazı zamanlarda Çin’li ve ASEAN’lı ulusal petrol şirketlerinin de yer aldığı üçlü anlaşmalar şeklinde olmuştur. Bunun da daha büyük bir iş birliğinin habercisi olduğu düşünülebilir.

Vietnam, Güney Çin Denizi’nde önemli bir petrol üreticisidir. Buna bağlı olarak, bölgedeki iddialarını güçlendirmek ve Çin baskısını azaltmak amacıyla enerji alanında mümkün olduğunca çok sayıda yabancı ortak ile iş birliği yapmak istemektedir. PetroVietnam, 1987 yılında yürürlüğe giren Yabancılar Yatırım Yasası’ndan beri ellinin üzerinde uluslararası petrol ve gaz şirketi ile otuzyedü Üretim-Paylaşım Sözleşmesi, bir İş Ortaklığı Sözleşmesi ve Yedi Ortak Çalışma Sözleşmesi imzaladı. Vietnam’ın en büyük ve en verimli alanı olan Bach Ho bölgesi, ilk olarak bir ortak girişim kuruluşu olan Vietsovpetro tarafından geliştirildi. 1981’de Sovyetler Birliği ile kurulan PetroVietnam, Rusya’nın Zarubezhneft şirketi ile bir iş birliği anlaşmasına gitti.

Vietnam, 18 Nisan 1994’te Blue Dragon alanına petrol araştırmaları amacıyla bir araştırma gemisi gönderdi. Amerikan ConocoPhillips şirketi ile Blue Dragon’a yakın bir alanda üretim paylaşımı anlaşması yaptı. Bu yaşananların ardından çatışmadan kılpayı dönülen birkaç olay yaşandı. Nisan 1994’de beş Vietnam deniz gemisi ihtilafli bölgede bulunan bir Çin keşif gemisine engellemede bulundu. Buna karşılık, Temmuz 1994’te iki Çin donanması, Crestone şirketinin faaliyet gösterdiği imtiyazlı alanda bulunan bir Vietnam petrol araştırma gemisine engellemede bulundu. Çin, Vietnam’ın faaliyetlerine karşılık vermek amacıyla 19 Mart 1997’de Kantan III isimli sondaj gemisini Vietnam kıyı şeridinden yaklaşık 100 km uzaklıkta demirledi. 20 Mart’ta Vietnam Dışişleri Bakanlığı ASEAN büyükelçilerine başvuruda bulundu ve 1 Nisan’da Çin sondaj gemisi bölgeden çekildi. Bu sebeple Çin, Vietnam’ın ASEAN üyeliği konusunu gündeme gelmesinde istekli durmadı.²⁹⁴ Vietnam, yabancı ortaklarıyla birlikte dört çalışma sahası geliştirdi. Cuu Long alanının da çalışmaları yapmak amacıyla Ekim 1998’de Vietnam’ın PetroVietnam şirketi, Birleşik Krallık’ın Conoco şirketi, Kore Ulusal Petrol Şirketi’i ve Fransa’nın Geopetro şirketi ortak bir araştırma ve keşif girişiminde bulundular. Petrol, Ağustos 2000’de ve Ekim 2001’de iki ayrı alanda keşfedildi ve Kasım 2003’te üretim büyük ölçüde başladı.

²⁹³ “PetroChina Eyes South China Sea Exploration,” China Daily, 6 July 2004.

²⁹⁴ Nation, 21 April 1997; Straits Times, 8 April 1997.

2004'te Vietnam, Çin'li petrol şirketlerinin kendi bölgelerinde yaptıkları arama girişimlerine karşı çıktı.²⁹⁵ Bunun yanı sıra, Çin'in Filipinler ile ortak bir sismik çalışma içine girmesini de eleştirdi. Bu tepkiler Çin ile yaşanan gerilimlerin tekrar ortaya çıkmasına sebep oldu. Ancak Çin, Vietnam ile yaşadığı sınır meseleleri ve Güney Çin Denizi sorununu çözmek adına ilişkilerini iyileştirme konusunda oldukça istekli görünmüştür. Her iki taraf da özellikle karşılıklı yıkıcı çatışmalara sebep olabilecek Güney Çin Denizi'nde yaşanan gerginliklerin giderilmesi için istekli davrandı ve ilişkileri yönetmek adına karşılıklı enerji iş birliğine gidilmesi çağrısında bulundu. Vietnam ve Çin Halk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı, Temmuz 2005'te Pekin'de yapılan görüşmelerde, Güney Çin Denizi'ndeki petrol ve doğalgaz aramalarının "barış, dostluk ve karşılıklı çıkar ilişkileri içinde sürdürmek istediklerini vurguladılar.²⁹⁶ Ayrıca, Ekim 2005'te Çin Başkan Yardımcısı Zeng Qinghong, Çin'in kara sınırı üzerinden Vietnam ile anlaşma yapmaya ve Güney Çin Denizindeki tartışmalı bölgelerin ortak araştırmasını ilerletmeye hazır olduklarını açıkladı.²⁹⁷ Ağustos 2006'da Vietnam Lideri Nong Duc Manh, Pekin'e bir ziyarette bulundu ve Tonkin Körfezinde / Beibu'da Çin ile ortak bir petrol arama çalışması önerisinde bulundu. Bu iş birliği önerilerinin hayata geçirilmesi oldukça zor görünmesine rağmen, Çin ile Vietnam arasındaki zor ve çatışmacı ilişkiler içinde ilişkileri geliştirmek için ciddi bir çaba sarf edildiği açıkça ortadadır.

1976 yılında Filipinler hem Çin'i hem de Vietnam'ı protesto ederek petrol aramaları için Palawan'da Amoco International'ı görevlendirdi. Ancak Filipinler, Çin'in keşif ve sondaj yapabilmek adına Mischief Resifi'ni işgal etmesi ile oldukça zor durumda kaldı. Bu sebeple Çin tacizlerine ve tecavüzlerine karşı bir güvence olarak bölgede ortak iş birliği yapılması için uluslararası şirketlere çağrıda bulundu. Bu çağrı ile birlikte Ağustos 1998'de Malampaya doğalgaz sahasını üretime açmak için Shell ile bir sözleşme imzalandı. Ekim 2003'te Filipin Enerji Bakanı Vicente Perez, yalnızca

²⁹⁵ Leszek **Buszynski**, "The South China Sea: Oil, Maritime Claims and US-China Strategic Rivalry," *The Washington Quarterly*, Vol. 35, No. 2, 2012, s. 139-156.

²⁹⁶ "Chinese Vietnamese Presidents Vow to Speed Up Setting of Land Boundary," *People's Daily*, 19 July 2005.

²⁹⁷ "China, Vietnam Likely to Complete Border Demarcation Work Before 2008, Chinese Vice President," *People's Daily*, Ekim 2005.

Malampaya sahasını değil, kuzeybatı, güneydoğu ve doğu Palawan'daki sahalarında ihaleye açılacağını ilan etti.²⁹⁸

Filipin Ulusal Petrol Şirketi, Malezya'nın Petronas şirketiyle ortak girişimi olan Mindoro'da petrol ve doğalgaz arama çalışması müzakerelerinde yer aldı. Filipinler, Çin'in Filipin'in egemenlik iddia ettiği bölge üzerinde büyük ölçekli keşif ve sondaj çalışması yapmasından endişe duyduğu için ek güvence arayışına girdi. Bu sayede Çin baskısına karşı gerçekçi eleştiriler sunmayı ve bölgedeki Çin'in faaliyetlerinin ASEAN Davranış Kurallarını ihlal ettiğini kanıtlamayı veya uluslararası camiaya haklı itirazlardada bulunabilmeyi amaçladı. Mart 2005'te, Filipinler Dışişleri Sekreteri Bakanı Alberto Romulo bu endişeleri gidermek adına Çin ile karşılıklı saygı ve eşitlik temelinde keşif yapmak isteğini sunmak için Pekin'e gitti.²⁹⁹ Çin'in de ortak kalkınma önerileri üzerine anlaşmaya sıcak bakmasıyla, alınacak güvencenin bedeli olarak Çin'e geniş bir bölgesel erişim imkânı sunulması masaya yatırıldı.

Vietnam ve Malezya bölgelerinde de keşif anlaşmaları tamamladıktan sonra, enerji şirketleri Endonezya'daki kıyıları için de bir ortak anlaşma imzalamayı kabul ettiler. Bunun yanı sıra 14 Mart 2005'te Çin Ulusal Petrol Şirketi, Filipinler Ulusal Petrol Şirketi ve PetroVietnam, Filipin'in egemenlik iddiasında bulunduğu bölge içindeki bir alanda üç yıllık bir dönem için ortak sismik araştırmalar yapılması konusunda anlaşma sağladılar. Fakat bu anlaşmanın egemenlik iddialarına ilişkin temel tutumları etkilemeyeceği vurgulandı. Filipin devlet başkanı Gloria Arroyo Macapagal, anlaşmanın bölgedeki barış için "diplomatik bir atılım" olduğunu ve ASEAN'ın Çin ile olan Davranış Kuralları Anlaşması'nın uygulanmasının ilk adımı olduğunu söyledi.³⁰⁰ Ayrıca, anlaşmanın “dostlarımız ve müttefiklerimiz ile stratejik ittifaklar kurulması ve böylelikle bölge ve ülkemiz için daha fazla enerji kaynağı sağlanmasına” yardımcı olacağını belirtti. Filipinler'in Çin büyükelçisi Wu Hongbo ise, anlaşmanın anlaşmazlıkları barışçıl yollardan çözülmesi için iyi bir örnek olabileceğini söyledi.³⁰¹ Sonuç olarak Filipinler, kendi bölgesindeki enerji kaynaklarından faydalanmak için Çin'i de dahil etmeye ve kaynakları paylaşmaya zorlanmaktadır. Çin ile yapılan üçlü

²⁹⁸ “Philippine DOE to Offer Exploration Blocks for Public Bidding,” Alexander's Gas and Oil Connections 18, No. 14, 2003, s. 15.

²⁹⁹ Xinhua, “Oil Companies Sign Landmark S. China Sea Agreement,” 15 March. 2005.

³⁰⁰ Zou Keyuan, ed. *China-ASEAN Relations and International Law*, Chandos Publishing, Cambridge 2009. s. 50.

³⁰¹ Xinhua, 2005.

anlaşmalar sismik veri toplama ile sınırı tutuldu. Aynı iş birliğinin sondaj ve üretime kadar uzanması da tartışılmaya açık bir konudur. Çin, daha önce de belirtildiği gibi, ABD, Japonya'yı ve bunların iş birliğini kendisine yönelik bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu husus aşağıda ilgili ülkelerin enerji politikaları bağlamında ele alınacaktır.

3.7. Çin'e Karşı Bir Tehdit Olarak Bölgede Japonya ve ABD'nin Enerji Güvenliği Politikası

Daniel Yergin'e göre, enerji güvenliğinin amacı "uygun fiyatlarla, büyük ulusal değerleri ve hedefleri tehlikeye atmayacak şekilde yeterli ve güvenilir enerjiyi tedarik etmektir."³⁰² Bunlara egemenlik ve ekonominin normal işleyişi de dahildir.³⁰³ Enerji güvenliği konusundaki geleneksel düşünce, devlet merkezli olup arz eğilimli olmasıdır. Çin'deki enerji güvenliği konusundaki ana düşünce bu özelliklere dayanmaktadır. Devletin önderlik ettiği enerji güvenliği araştırmaları, Çin'in Güneydoğu Asya'daki bazı komşu ülkelerle olan ilişkilerini iş birliği açısından daha da derinleştirdi. Ancak esas dikkate alınması gereken konu, potansiyel olarak enerji açısından zengin deniz alanları üzerinde sınır anlaşmazlıkları bulunan ya da enerji kaynakları için rakip olan Asya-Pasifik ülkeleriyle çatışma ortamının olması ihtimalidir. Bunun yanında, Çin enerji kaynakları için rakiplerine karşı kaslarını göstermekte tereddüt etmediği söylenebilir. Bu bağlamda 'Pekin'in enerjiye karşı takıntılılığı ve Çin tarzı bir Lebensraum doktrini (hayat sahası) iddiası, komşularının çoğuyla olası bir çatışmaya neden olabilir.³⁰⁴ Bu bağlamda Çin'in enerji açlığı, bazı komşularında endişelere yol açıyor. Bazı araştırmalara göre de büyüme patlaması yaşayan Çin'in ekonomik büyümesine ve aşırı enerji iştahına bağlı olarak komşularıyla yaşadığı egemenlik krizleri dünyanın büyük bölümünün endişeler yaşamasına sebep olmaktadır.³⁰⁵ Çin, hala komşularının çoğuyla çözülemeyen egemenlik ve kıta sahanlığı sorunları yaşamaya devam ediyor. Çin'in askeri kapasitesinin, ekonomisi ile birlikte hızla büyümesi göz önüne alındığında, ihtilaflı bölgelerde askeri çatışma olasılığında paralel olarak yükseliştedir. Çin, şu ana kadar bu konulara diplomatik yollarla yaklaşmıştır. Ancak, çözülemeyen sınır anlaşmazlıklarının birçoğunun potansiyel enerji rezervleri üzerinde olması, Çin'in

³⁰² Daniel Yergin, "Energy Security in the 1990's," Foreign Affairs, Vol. 67, No. 1, 1988, s.11

³⁰³ Paul B. Stares, ed. *Rethinking Energy Security in East Asia*, Nihon Kokusai Koryu Center, Tokio 2000. s. 22.

³⁰⁴ Suisheng, s. 217.

³⁰⁵ Suisheng, s. 219.

stratejik ve ekonomik çıkarlarına bağılı olarak sorunları çözmede askeri güç kullanması da olasılıklar içindedir.

Çin'in sınır anlaşmazlıkları iki kategoriye ayrılabilir. Biri anakaradaki sorunsuz kuzey ve güneybatısında bulunan Rusya ve Hindistan sınırları. İkincisi hem ikili hem de çok taraflı ilişkileri içeren deniz sınırları üzerinedir. İki taraflı olarak, Çin, Tonkin Körfezi'nin sınırlanması üzerinde Vietnam ile, Tayvan'ın yaklaşık 100 mil kuzeydoğusundaki kıta sahanlığının kenarında uzanan Senkaku Adaları (Çin'de Diaoyu Adaları) sebebiyle Japonya ile anlaşmazlık içindedir. Sınır anlaşmazlıklarının çözümüne yönelik ilerleme, büyük ölçüde birinci kategoride yapılmıştır. Çin'in başlıca ekonomik ve siyasi merkezlerinin bulunduğu Çin'in Doğu ve Güney sınırları boyunca birçok ülke ile olan toprak anlaşmazlıkları konusunda önemli bir ilerleme sağlanamadı. Bunun sonucunda egemenlik ilkeleri dışında, deniz kıyılarındaki enerji kaynaklarına sahip olma isteğı sebebiyle toprak anlaşmazlıklarının çözülmesi gittikçe zorlaşan bir konu haline geldi. Japonya, Filipinler ve Endonezya gibi deniz kıyılarındaki ülkelerin birçoğı, petrol, doğal gaz veya kömür kaynaklarına neredeyse hiç sahip değillerdir. Deniz kaynakları, bölgenin bazı bölgelerinde zengin ancak ulusal egemenlik açısından açıkça sınırlandırılmayan ve anlaşmazlıklar sebebiyle potansiyel askeri çatışma eğiliminde olan sularda bulunuyor. Çin'in daha fazla arzusu petrol sebebiyle Spratly Adaları üzerindeki iddialarını devam ettirmesi bazı Güneydoğı Asya ülkeleriyle olan anlaşmazlıklarını alevlendirmektedir. Bu bağlamda Pekin'in Japonya ve Çin tarafından talep edilen, petrol zengini adalar grubu üzerindeki toprak anlaşmazlıklarını barış içinde çözme çabaları dahada karmaşık bir hale geldiğini söyleyebiliriz.

Pekin, Tayvan'dan başlayarak neredeyse bütün Filipin kıyılarını içine alarak güneybatıya doğru uzanan ve doğu Malezya ile Brunei'yi de kapsayan deniz sınırını oluşturmuştur. Ancak, Filipinler, Malezya, Brunei ve Vietnam Çin'in bu hareketine şiddetle itiraz etmişleridir. Pekin, 'anlaşmazlıkları gidermek ve ortak kalkınma için çalışma önererek belli bir esneklik gösterse bile, kıyı komşuları, Pekin'in egemenlik iddialarına itiraz konusunda çok kararlı davranmaya devam etmektedirler. Çin, diğer egemenlik iddiası sahiplerine sınırları belirlemede iş birliğı teklif etse de böyle bir iş birliğinin ancak Çin'in egemenliğinin tanınmaya başlanmasından sonra hayata geçeceği düşünülmekte. Buna ek olarak, Pekin 'ikili çözümler üzerinde ısrar etmeye devam etmektedir. Fakat çok taraflı bir iş birliğı ile çözüme katılma konusundaki ilgisi ve

samimiyeti belirsizliğini sürdürmektedir.³⁰⁶ Çin'in bu tutumu, GÇD'deki diğer komşuları tarafından eleştirilmekte ve alay konusu olmaktadır. Vietnam bunlardan biridir ve Çin ile gelgitli ilişkileri kronik bir gerginlik kaynağı haline gelmiştir. Çin Başbakanı Zhu Rongji Aralık 1999'da Vietnam'ı ziyaret ettikten sonra, Pekin ve Hanoi, tartışmalı 1.300 km kıta sahanlığı sınırını belirleme konusunda bir anlaşmaya vardılar. Ancak, 1988 ve 1992 yıllarında çatışmalar yaşanan iki büyük ada grubu Paracels Adaları üzerinde herhangi bir çözüm sağlanamadı. Vietnam, Çin'in egemenlik talep ettiği Spratlys'lerin çoğunda hak iddialarından geri adım atmaya ısrarla devam ettirmektedir. Vietnam, 2004 yılı başında ticari uçuşlara ve tartışmalı Spratlys turlarına başlayacağını duyurmasının yanında ihtilafli sularda sondaj ve keşif faaliyetleri için uluslararası teklifleri memnuniyetle karşılayacağını duyurdu. Pekin, Hanoi'nin eylemlerinin Çin'in toprak egemenliğini tehdit ettiği yönünde açıklama yaparak protesto etti. Gerilim, tartışmalı bölgelerdeki Vietnamlı tekneler ile Çinli muadiller arasında sık sık çatışmalara da neden oldu. Nisan ayının başında, Çin donanmasına ait gemilerin, Spratlys yakınlarındaki sularda faaliyet gösteren dört Vietnam balıkçı teknesini ele geçirdikleri rapor edildi. Temmuz 2007'de Çinli yetkililer Spratlys yakınlarındaki sularında 41 Vietnamlı balıkçıyı tutukladı ve ancak para cezaları ödemesi ardından serbest bıraktı.³⁰⁷

Bazı raportörler, bölgedeki çatışmaların asıl sebebinin egemenlik meselesinin dışında, yüzeyin altındaki kaynaklar olduğuna söylemektedirler. Bu sebeple ciddi çatışma potansiyeli olması, bazı petrol şirketlerinin bölge dışına çekilmesine neden oldu. British Petroleum ve ortakları, ABD petrol devi ConocoPhillips ve devlete ait Petrovietnam Haziran 2007'de Güney Vietnam'da bir gaz sahası geliştirmek için planladığı 2 milyar dolarlık bir projeyi durdurdu.³⁰⁸ Çin dışişleri bakanlığının çabalarıyla, diğer Güneydoğu Asya ülkeleri, Spratlys'daki petrol ve doğalgazı çıkartmak için çok uluslu şirketleri bölgeye davet etme kararı aldı. 26 Ekim 2004 tarihinde, Malezya'nın Petronas Carigali Overseas Şirketi, American Technology Inc., Singapore Petroleum Co. ve Petrovietnam's Petroleum Investment and Development Co. ile yaptığı çalışmalar sonucunda , Haiphong'tan 43 mil ötedeki Yen Tu petrol sahasında 181 milyon varilde

³⁰⁶ Valencia, Dyke and Ludwig, s. 85.

³⁰⁷ Joshua P Rowan, "The US-Japan Security Alliance, ASEAN and The South China Sea Dispute," *Asian Survey*, Vol. 45, No. 3, University of California, 2005, s. 414-436.

³⁰⁸ Roger Mitton, "Vietnam, China Clash Again Over Spratlys: Chinese Navy Fires at Vietnamese Fishing Boats in Oil-Rich Region," *The Straits Times*, Singapore 2007, s. 11-14.

birikmiş rezerv tahminleriyle petrol kaynağı bulunduğunu duyurdu. Aynı gün içerisinde Çin Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Zhang Qiyue, 'Çin'in ciddi bir endişe ve kesin bir memnuniyetsizlik' duyduğunu belirterek; "Pekin'in bu adalar üzerindeki egemenlik iddialarından vazgeçemeyeceğini, çünkü tüm kanıtların Çin lehinde olduğunu söylemiştir." Bunun yanında, bu toprak anlaşmazlıkları, başlıca bölgesel devletler olmak üzere daha büyük uluslararası çatışmalara sebebiyet verme potansiyeline de sahiptir. Bunun olması halinde, Çin'in güç kullanma isteği, Güney Çin Denizine egemen olmaya çalışması eylemi gibi görülecektir.³⁰⁹ Tartışmalı bölgelere egemenlik sağlamak Pekin liderleri için çok önemli olmakla birlikte, göz önünde olan noktaları ele geçirmek için Çin'in askeri kaynaklarını ve siyasi sermayesini boşa harcamak kesinlikle kesinlikle son derece zor bir karar olacaktır.³¹⁰ Bu nedenle, Çin, ASEAN ile "Güney Çin Denizinde Davranış Kuralları" nı imzalamış ve tüm imza sahiplerini barışçıl kararlar almaya yönlendirmiştir. Bir gözlemcinin belirttiği gibi, 'Gelecekteki olası Çin eylemlerini öngörmek zor olsa da Çin'in yerli enerji rezervlerine erişim isteğinin artması tarihi egemenlik iddialarını esnetmeye razı olduğu anlamına gelmektedir'.³¹¹ Çin, 2003 yılında ASEAN ile "Dostluk ve İş birliği Amacı Anlaşması'nı" ve "Güney Çin Denizinde Tarafların Davranış Bildirgesi'ni" imzalamasına rağmen gerginlik sona ermemiştir.³¹² Bildirgeyi imzalayan beş devlet anlaşmayı ihlal ederek mercan adalarında gözlem kuleleri, hava tahmin kulüpleri ve turistik tesislerin yanında kalıcı askeri birlikler bulundurmaya devam etmekte. Tayvan'ın bu anlaşmalardan herhangi birine imza atmadığı gerçeği de endişeleri devam ettirmektedir.

Çin'in enerji güvenliği faaliyetleri, ülkenin artan enerji kaynakları ihtiyacına bir cevap olarak görülmektedir. Çin, net petrol ihracatçısından net petrol ithalatçısına geçmiştir. Ancak, petrol ithalatının yabancı güçler tarafından sömürülebilecek bir stratejik zaafiyet olarak gören Çin bu durumdan endişe duymaktadır. Çin, Güney Çin Denizi'ne hâkim olmanın enerji güvenliği için birincil şart olarak görüyor. Çünkü, Çin'in enerji güvenliği alanındaki faaliyetleri bu endişeyi yansıtıyor. Çözümlememiş egemenlik talepleri, GÇD'deki enerji rezervlerinin sömürülmesi için belirsiz bir ortam sağlamış, ancak

³⁰⁹ Valencia, Mark **John**, Jon M. Van **Dyke** and Noel A. **Ludwig**, *Sharing The Resources of The South China Sea*, Vol. 31, Martinus Nijhoff Publishers, London 1997, s. 98.

³¹⁰ Robert **Beckman**, "The UN Convention on The Law of The Sea and The Maritime Disputes in The South China Sea," *American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, 2013, s. 142-163.

³¹¹ John CK **Daly**, "Energy Concerns and China's Unresolved Territorial Disputes," *China Brief*, Vol. 4, No. 24, 2004, s.7.

³¹² **Suisheng**, s. 223.

enerji ve küresel kıtlık korkusu, buradaki ilgiyi yoğunlaştırmaktadır. Egemenlik iddiaların korunması için yaşanan çekişmeler göz ardı edilemez, ancak çekişmeler, enerji şirketlerini uzaklaştırarak bölgede daha fazla istikrarsızlığa sebep olacaktır. Çin’li liderlerin geçmişte sergiledikleri aşırı özgüven, olağanüstü ekonomik büyümenin beraberinde daha fazla enerji ihtiyacı hissedilmesine de yol açmıştır. Bunun bir sonucu olarak Çin, uluslararası petrol şirketleri aracılığı ile bölgede iş birliğine önem vererek daha fazla enerjiye ulaşmayı amaçlamıştır.

3.7.1. ABD’nin Enerji Güvenliği Politikası

Amerika Birleşik Devletleri’nin kendinden uzak bir bölgede yer alan ve Asya ülkeleri arasındaki anlaşmazlığı neden önemsemesi gereklidir? sorusunun sorulması ABD’nin davranışlarını anlamamızda yardımcı olacaktır. Valencia, ABD’nin müdahil olması için ortaya iki ana neden sunmaktadır. İlk olarak, Çin, dokuz çizgili (Şekil 2) harita iddiası ile tüm deniz bölgesinde kontrolü ele alabilir. Bu iddia kabul edilirse, Güneydoğu Asya’da dolaşma özgürlüğü neredeyse tamamen yok olur ve deniz taşımacılığını ortadan kalkabilir. İkinci olarak, Çin, Güney Çin Denizi’ndeki 1992 ASEAN Deklarasyonu’nu onayladıktan sonra, Paracel Adaları çevresindeki bölgesel çizgiler iddialarından yola çıkarak Spratlys Adaları üzerinde de mutlak bir işgal eylemi gerçekleştirebilir. Eğer bu görüş kabul edilirse, ÇHC, Güney Çin Denizi’ne giren ve çıkan gemilerin, uluslararası deniz şeritlerini daha da kısıtlayan talepleri ortaya çıkabilir. Asya’da eski bir ABD Büyükelçisi olan Harvey Feldman’ın da belirttiği gibi, bu eylem Güney Çin Denizi’ni “Çin gölü” haline getirecektir.³¹³

Gezinme özgürlüğü konularına ek olarak, ABD’nin bölgede önemli ticari faaliyetleri bulunmaktadır. ABD Uzakdoğu Ekonomi İnceleme biriminden bir hükümet yetkilisinin söylediği gibi, “Şirketlerimizin tartışmalı alanlarda petrol için sondaj yapmasını istemiyoruz.” Ancak, gerçek şu ki, Amerikan petrol şirketleri Güney Çin Denizi’nde çok sayıda sondaj projesinde yer alıyor. Denver (Colorado) merkezli bir petrol şirketi olan Crestone, 1992 yılında çhc ile Spratly Adaları yakınlarında petrolün arama çalışmaları için bir sözleşme imzaladı. 1994 yılında, Crestone, Vietnam tarafından da hak iddia edilen Wan’an Bei-21 bloğunu keşfederek Çin ile iş birliğini genişletti. 1996 yılının Nisan ayında Hanoi, Exploration Block 133 ve 134’ü ABD firması Conoco’ya kiraladı.

³¹³ “Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, Indonesia,” February 24, 1976., <http://www.aseansec.org/1654.htm>, (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

Ağustos 2001'de Conoco ve ortakları, Vietnam'ın açık denizindeki 15-1. Blok'ta Sutu Den keşfine yönelik ticari bir deklarasyon yayınladılar. Conoco, Sutu Den yapısından gelecek toplam üretimin en az 200 milyon varil petrol olması ve 400 milyon varili geçmesi bekleniyor.³¹⁴ Ancak Yapılan anlaşmalar gerilimlerin tamamını engeleyememektedir.1 Nisan 2001 tarihinde, Çin'in güney kıyılarında, anakaraya yaklaşık 80 mil uzaklıkta uçan bir ABD Deniz Kuvvetleri EP-3E Koç 2 gözetleme uçağı ile Çin savaş uçağı çarpıştı. Bu hava çarpışması Çinli pilotun ölümüne ve ABD uçağının Hainan Adası'na acil iniş yapmasına neden oldu. ABD mürettebatı 11 gün boyunca Çinliler tarafından alıkonuldu. Washington'un samimi bir şekilde özür dilemesi üzerine serbest bırakıldı. Olay barışçıl bir şekilde çözüme kavuşturulmuş olsa da deniz yollarının güvenliği ve ticari çıkarlar kapsamında iki büyük güç arasında yaşanabilecek çatışma ihtimalleri her zaman olasılıklar arasındadır.

Valencia'nın da belirttiği gibi, bölgedeki ABD çıkarlarının açıkça görünmesine rağmen, Washington'un Güney Çin Denizi'yle ilgili politikası, belli başlı dört temel ilke içinde belirsizliğini kormaktadır;

- 1-Amerika Birleşik Devletleri, sorunun barışçıl yoldan çözülmesini, bölgesel barış, refah ve güvenliği artıracak şekilde devletler tarafından teşvik edilmesini istiyor.
- 2-Amerika Birleşik Devletleri, herhangi bir ülkenin Güney Çin Denizi topraklarına ilişkin iddialarında askeri güç tehdidinde bulunmasına veya kullanımına şiddetle karşıdır. Bu türden herhangi bir girişimi ciddi bir mesele olarak görecektir.
- 3-Tarafların hukuki çözüm talep etmesi halinde egemenlik iddialarının barışçıl çözümüne yardımcı olmaya isteklidir.
- 4-Bölgede deniz yolu iletişim hatlarının koruması stratejik bir çıkar olarak görülmektedir. BMDH'nin izin verdiğinin ötesinde herhangi bir hak talebinde diretilmesinin gereksiz olduğu düşünülmektedir.³¹⁵

ABD, 1951'de Filipinler ile imzaladığı Karşılıklı Savunma Anlaşması'na da hala bağlıdır. 4. Maddeye göre, "Taraflardan her biri, taraflardan herhangi birinin Pasifik

³¹⁴ Conoco Inc., "Conoco In Vietnam: Key to Aggressive Growth in Southeast Asia," 2002., <http://www.conoco.com/about/major/special/vietnam.asp>, (Erişim Tarihi: 03.02.2018)

³¹⁵ Mark J. **Valencia**, "The South China Sea Disputes: Taiwan's Role." (2002). s. 20., http://www.academia.edu/1183128/The_USJapan_security_alliance_ASEAN_and_the_South_China_Sea_dispute, (Erişim Tarihi: 11.11.2017)

Bölgesi'ndeki silahlı saldırılarının kendi barışı ve güvenliği için tehlikeli olacağını kabul eder ve anayasal süreçlerine uygun olarak tehlikelere ortak müdahalede bulunmak birlikte hareket edeceklerini beyan eder.”³¹⁶

20 Mayıs 2015 günü ABD Deniz Kuvvetlerine ait bir P8 deniz karakol uçağı, Filipinler Hava Kuvvetleri'ne ait Carter Hava Üssü'nden havalanarak Güney Çin Denizi'nin Spratly Adaları bölgesinde keşif görevi icra etmiş ve bölgede beş kayalık ve sığlık üzerinde Çin'in inşa etmekte olduğu suni adaları görüntülemiştir. Çin Halk Kurtuluş Ordusu Deniz Kuvvetleri unsurları ABD deniz karakol uçağına askeri bölgeye girdiği uyarısında bulunarak, bölgeden uzaklaşmasını istemiştir.³¹⁷ ABD Savunma Bakanlığı Çin'in Spratly Adaları bölgesindeki coğrafi formasyonlarda toplamda yaklaşık olarak 8 km²'lik alanda dolgu çalışması yaptığını, suni adalar üzerinde deniz feneri, uçak pisti ve liman inşa ettiğini ve bazı sığıklara topçu silahları konuşlandırıdığını tespit etmiş, suni adaların askeri amaçlarla kullanılmasından endişe edildiğini açıklamıştır.³¹⁸ İnşa edilmekte olan suni adalar başta Filipinler, Malezya, Vietnam olmak üzere Güney Çin Denizi'nde egemenlik iddiaları bulunan ülkelerin tepkilerine neden olmuştur. Filipinler Savunma Bakanı 27 Mayıs 2015'te Hawaii'de ABD Savunma Bakanı ile görüşerek, Washington'un bölgede daha fazla sorumluluk üstlenmesini istemiştir.³¹⁹

Bu arada, Singapur'da 29-31 Mayıs 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilen Shangri La Diyalogu kapsamında ABD Savunma Bakanı Ashton Carter Güney Çin Denizi'ndeki gelişmelerle ilgili olarak;

1-Washington'un bölgedeki anlaşmazlıkların barışçı yollarla çözümlenmesinden yana olduğunu, Güney Çin Denizi'nde toprak iddialarına ve tartışmalı coğrafi formasyonların silahlandırılmasına derhal ve kalıcı olarak son verilmesi gerektiğini,

³¹⁶ Amerika Birleşik Devletleri ve Filipinler Cumhuriyeti arasında karşılıklı savunma anlaşması yapıldı. 30 Ağustos 1951., <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/diplomacy/philippines/phil001.htm>, (Erişim Tarihi: 05.01.2018) Anlaşmaya dair yakın tarihli bir yorum için bkz. "U.S. Pacific Command, "Joint Statement by The Philippine-U.S. Mutual Defense Board," June 27, 2002., <http://www.pacom.mil/news/news2002/rel020-02.html>, (Erişim Tarihi: 05.01.2018)

³¹⁷ <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40476932>, (Erişim Tarihi: 15.02.2018)

³¹⁸ Cem **Gürdeniz**, Güney Çin Denizi Davası, Aydınlik Gazetesi, 10.07.2016.

³¹⁹ Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'i Savaşın Eşiğine Getiren Suni Adalar Krizi. (2017). Avrupa Birliği Gazetesi, Nisan 2017, <http://avrupabirligigazetesi.com.tr/2017/09/06/guney-cin-denizinde-abd-ve-cini-savas-in-esigine-getiren-suni-adalar-krizi/>, (Erişim Tarihi: 15.02.2018)

2- Çin'in Güney Çin Denizi'ndeki faaliyetlerinin bölgede uzlaşılmalı zorlayıcı olmayan yaklaşımın (*non-coersive approach*) ve uluslararası normların dışına çıktığını,

3- ABD'ye ait uçak ve gemilerin uluslararası hukukun cevaz verdiği her yerde faaliyetlerini sürdürmeye devam edeceğini ifade etmiştir.³²⁰

Bir bölge ülkesi olarak Japonya Çin için bir imkân olduğu kadar bir problemdir aynı zamanda. ABD-Japonya İş birliği askerî açıdan bir tehdittir. Japonya aynı zamanda enerji arayışı ve temini konusunda da rakiptirler.

3.7.2. Japonya'nın Enerji Güvenliği Politikası

Japonya da Güney Çin Denizi'nde geçmiş dönemlerden beri aktif olmuştur. 1920'lerin başlarında, çeşitli Japon şirketleri GÇD'deki çeşitli adaları martı gübresi üretimi için kullanmaya başladı. Şubat 1939'da Japon güçleri, Çin'in güneyinde bulunan Büyük Hainan adasını ve Itu Abu'da (Taiping Adası) denizaltı üssü kurarak Paracel Adaları'nı askeri bir üs olarak kullanmaya başladı. Anak, İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgiden sonra, 1951 San Francisco Barış Anlaşması'nın 2. Bölümü uyarınca, Japonya Formosa (Tayvan), Pescadores ve Spratly ve Paracel Island zincirleri de dahil olmak üzere adalardaki olan tüm iddialarını kaybetti.

Soğuk Savaş sonrası dönemde, Japonya bir kez daha Güney Çin Denizi'ne ilgi göstermeye başladı. Her ne kadar davacı bir devlet olmasa da Tokyo'nun egemenlik iddialarına taraf devlet olarak dahil edilmesinin özel nedenleri vardır. İlk olarak, Japon tankerleri Güney Çin Denizi'ndeki deniz ticaret yollarıyla Japonya petrolünün %70'ini taşırlar. Eğer Japonya tartışmaların içine çekilirse, tankerler Endonezya'nın etrafından yol alarak olası bir çatışmayı önleyecektir. Ancak bu seçenek hem maliyetli hem de zaman alıcı olacaktır. İkincisi, Japonya'nın Doğu Asya'daki etkisini arttırmak istemesidir. Lam Peng Er'in belirttiği gibi;

“ Japonya'nın çıkarları ve Spratly anlaşmazlığına yönelik tutumları üzerine bir çalışma önemlidir çünkü bu konu Soğuk Savaş sonrası dönemde Japon dış politikasının turnusal testi olarak görülebilir. Japonya, dünya meselelerinde liderlik rolünü üstlenmek istemektedir, ancak kendi arka bahçesindeki potansiyel olarak istikrarsızlaştırıcı

³²⁰ Güney Çin Denizi'nde ABD ve Çin'i Savaşın Eşiğine Getiren Suni Adalar Krizi. (2017) Avrupa Birliği Gazetesi, Nisan 2017.

meseleyle aktif olarak ilgilenemediği ya da icra edemediği takdirde, Tokyo, bölgesel kabuktan çıkamayacaktır ve küresel liderlik yolundaki iddiaları zayıflayacaktır. Bölge devletler büyüyen bir Japonya'dan çekinmektedirler.'³²¹

ABD ve Güney Kore arasındaki ilişkilerde gerileme olursa, Washington Doğu Asya'da daha aktif bir rol almak için Japonya'ya giderek daha fazla güvenecek. Kuzey Kore'nin nükleer silah programı konusundaki tartışmalarda aktif bir katılımcının olmasının yanı sıra, Güney Çin Denizi anlaşmazlığında diplomatik etkisini de kullanmaya başlayabilecektir.³²² Gerçekten de Japonya'nın bakış açısıyla, Güney Çin Denizi'ndeki istikrar, daha istikrarlı bir Güneydoğu Asya'ya dönüşecek ve Japon ürünlerine ve hizmetlerine yeni pazarlar yaratacaktır.

2007 yılından itibaren, Japonya ve Çin GÇD'de zengin enerji yataklarına sahip beş adacık ve üç kayalığın statüsü hakkında büyük bir rekabet içine girmişlerdir.³²³ 2007 yılında Hong Kong'dan gelen aktivistlerin söz konusu adalara çıkma girişimi Japonya'nın sert tepkisine neden olmuştur. 10 Haziran 2008'de Senkaku yakınlarında avlanan Tayvan'a ait bir balıkçı teknesi bir Japon fırkateyniyle çarpışmış, kazadan sonra geminin mürettebatı ve kaptanı Japon topraklarında gözaltına alınmıştır. Olaya tepki gösteren Tayvan, 13 Haziran'da Japonya'daki diplomatik temsilcisini geri çektiğini açıklamıştır. Aralık 2008'de Çin'e ait iki araştırma gemisinin adalar yakınında seyretmesi yeni bir gerginliğe yol açmıştır. Çin adaların kendisine ait olduğunu, dolayısıyla egemenlik hakkını kullandığını ifade ederken Japonya bölgeye daha donanımlı bir Sahil Güvenlik ile helikopter taşıyıcı devriye gemi konuşlandırma kararı aldığını açıklamıştır.³²⁴ Enerji zorunluluğu, Pekin'in bu adalara karşı tutumunu yavaş yavaş değiştirdi. Bir Japon gazeteci şöyle bir demeçte bulunuyor: '*Çin, sıkı ekonomik genişleme ortamında, enerji için hızla büyüyen iç talebi karşılamak amacı ile doğal kaynaklarını geliştirmek için çabılıyor.*'³²⁵ Bu bağlamda gazeteciye göre değişen bu tutum petrole karşı bir zorunluluk olmasındandır. Pekin'in Diaoyus üzerindeki

³²¹ Lam Peng Er, "Japan and The Spratlys Dispute: Aspirations and Limitations," Asian Survey, Vol. 36, No. 10, University of California Press, 1996, s. 996.

³²² Mühdan **Sağlam**, Küresel Güç Mücadelesinin Yeni Adresi: Asya-Pasifik VI, Gazete Duvar, 7 Haziran 2018., <https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/06/07/kuresel-guc-mucadelesinin-yeni-adresi-asya-pasifik-vi/>, (Erişim Tarihi: 15.12.2017)

³²³ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cin-ve-japonya-arasinda-senkaku-krizi-20627728>, (Erişim Tarihi: 02.01.2018)

³²⁴ Taylor **Fravel**, Explaining Stability in The Senkaku (Diaoyu) Islands Dispute in Gerald Curtis et al., Getting The Triangle Straight: Managing China-Japan-US Relations, Tokyo 2010, s. 156.

³²⁵ "China's Quest for Energy," Editorial Asahi Shimbun, 24 June 2004.

egemenliğini yeniden kazanması, Çin ırkı için varolma alanının daha da artacağı ve buna bağlı olarakta Japon geleceğinin tehlikede olacağı belirtiliyor.

Bölgesel anlaşmazlıkların yanında siyasi ve askeri çekişmeler de iki ülke arasındaki ilişkilerde sorunlar yarattı. Japonya, Çin'in gelişen yaşam standardının, yüksek büyüme seviyelerinin ve Japonya ile çatışma ilişkilerinin varlığı nedeniyle Çin'e yönelik denizaşırı kalkınma yardımlarını kesmekten söz etti. Bu iki ülkenin enerji güvenliği arayışları, bu gerginlikleri daha fazla kızıştırdı. Haziran 2005'te Çin'in daha fazla enerji kaynağı arayışları ve Çin-Japonya arasında artan enerji rekabetine karşı tepki olarak Japonya Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı bünyesindeki Güvenlik ve Güvenlik Araştırmaları Merkezi (CSSR) tarafından Çin'in enerji ile ilgili eylemlerinin Japonya'ya nasıl etkileyeceği yönünde iki kriz senaryolu bir rapor yayınlandı.³²⁶ Birinci senaryoda; Çin'in maliyetleri dikkate almadan enerji stoklarını güçlendirerek tek söz sahibi olması, Japonya'nın Çin'e bağımlı hale gelmesine sebep olabilecektir. Ayrıca her iki ülkenin uluslararası piyasa mekanizmalarını dikkate almadan daha fazla enerjiye sahip olma yarışına girebileceği düşüncesi de ortaya atılmıştır. Bunun sonucunda Doğu Çin Denizi'ndeki kaynaklara sahip olma isteği iki ülke arasındaki siyasi gerilimin daha da yükselmesine yol açacaktır. İkinci senaryo ise Çin, Güneydoğu Asya ülkeleri ile serbest ticaret anlaşmaları imzalamayı başarır, kendisine olan güvenin artacağı ve Japonya'nın izolasyonuna yol açacağı varsayılmaktadır. Her iki senaryo da Japonya için olumsuz bir geleceği tasvir etmektedir.

7 Eylül 2010'da ihtilaflı adalar yakınlarında bir Çin balıkçı gemisi, 40 dakika arayla iki Japon sahil koruma gemisiyle çarpışmış, akabinde Çinli mürettebat ve kaptan Japonya tarafından gözaltına alınmıştır. Mürettebat serbest bırakılmakla birlikte kaptanın mahkemeye çıkarılarak tutuklanması Çin'de büyük tepkiye yol açmıştır. Çin Dışişleri Bakanlığı "kaptanın derhal ve koşulsuz olarak serbest bırakılmasını istiyoruz. Japonya yanlış yolda yürümekte ısrar ederse, Çin sert karşı önlemler alacak ve Japonya bunun sonuçlarına katlanmak zorunda kalacaktır" açıklamasında bulunmuştur.³²⁷ Başlangıçta kaptanın tutukluluk süresini uzatan Japonya diplomatik baskı, ticari yaptırım ve Japonya karşıtı gösteriler neticesinde kaptanı 24 Eylül'de serbest bıraktığını açıklamıştır.

³²⁶ Yomiuri **Shimbun**, "China Gorging and Japan-China Resource and Energy Conflicts," *Japan Focus* 29 Tokyo 2005, s. 3-7.

³²⁷ Çin Japonya'yla Üst Düzey İlişkilerini Kesti, BBC, 19 Eylül 2010.

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2010/09/100919_china_japan_ties.shtml, (Erişim 10.02.2018)

Mart 2013'te Japon ve Çin uçakları 306 kez havada dalaştı. Japon ve Çin deniz kuvvetleri Doğu Çin Denizi'nde kedi-fare oyunu oynamaya devam ediyor.

Japonya, resmi bir antlaşmanın olmadığı durumlarda, egemenlik iddialarında bulunan devletlerin Güney Çin Denizi'nde konuşlandırılan askeri personellerin geri çekilmeleri konusunda ısrar edebilir. Davaların dışında tutulan Tokyo, bu tür taleplerde bulunmak için iyi bir konuma sahiptir. Güneydoğu Asya'nın ABD ve Japonya'ya yönelik jeostratejik önemi, gelecekteki uyuşmazlıkların barışçıl yollarla ve geleneksel uluslararası yasalara uygun olarak çözülmesini gerektirmektedir.

Çin'in bölge ülkeleri ile iş birliğine, özellikle ASEAN ülkeleri ile dayanışmaya, oldukça yatkın olmakla birlikte ABD'nin bölgede hegemonya arayışı içinde olmasından tedirginlik duymaktadır. Elbette ABD Çin için aynı zamanda ekonomik bir ortaktır. Çin bu nedenle tüm ilgili ülkelerle barış içinde ilişkiler geliştirmeye ve böylece enerji güvenliğini teminat altına almaya özen göstermektedir. Ancak muhtemel baskı ve tehditlere karşı ulusal gücüne dayanmaktadır.

3.8. Çin'in Enerji Güvenliği Politikalarını Sınırlayan Önemli Aktörlerin Bölgedeki Çıkarları Üzerine Bir Değerlendirme

ABD'nin özellikle GÇD'deki askeri hareketliliği ve ittifak ülkelerine silah satışı, Çin'in bu yöndeki endişelerini güçlendiriyor. ABD'nin Güney Çin denizindeki askeri varlığı ve bölge ülkeleriyle yakın teması, Çin'in tehdit algısını güçlendiriyor. Bunun karşısında ABD de Çin'in uzun yıllardan beri bölgede suni adacıklar inşa ederek “de facto” (fiilî) hakimiyet alanı inşa etmesinden endişe duyduğu görülmektedir. ABD bu durumu GÇD'deki hareket alanına yapılan bir müdahale olarak görmektedir. Özellikle petrol ticaretinin yapıldığı deniz yollarının Çin hakimiyetine girmesi ABD'nin küresel petrol ve deniz ticaretindeki söz sahibi olma üstünlüğünü sekteye uğratacaktır. Bir diğer önemli nokta ise Çin'in GÇD'deki üstünlüğü ABD'nin bölge devletler ve ASEAN üzerindeki “büyük güç” algısının değişmesine neden olarak bölgedeki etkisinin azalmasına sebep olarak güç dengelerinin Çin lehine dönmesi kaçınılmaz olacaktır.

Özellikle 2000'li yılların başından itibaren bölgede etkin güç olma yolunda hızla ilerleyen Pekin yönetimi ve bu durumu kendi varlığına tehlike olarak gören Washington hattı bölgedeki güç dağılımında etkin rol oynayarak, Çin'i uykusunda tutmak istiyor. Bölgedeki olası bir tek Çin varlığı, bölgeyle kalmayıp dünyanın da liderliğine

soyunmak isteyen bir Çin yaratabilir endişesi ABD'yi bu konuda uyanık tutmaya yetiyor. Bu bağlamda, bölgedeki tansiyonun daima sıcak kalacağını ve üzerine epeyce muhtelif tartışmalar yapılacağını tahmin etmek zor değildir.

Uluslararası deniz ticaret güvenliği argümanı ile hareket eden ABD, Çin'in hak iddialarına verdiği karşılıkta yalnız değil. Bu çerçevede başta ABD'nin bölgedeki en önemli müttefiki Japonya, Çin'in "yayılmacı hedeflerine" karşılık bölgede askeri varlığını görünür kılmaya başladı. Sağladığı geniş karasuları ve hava sahasıyla stratejik yer altında bulundurduğu zengin petrol yatakları ve deniz nakliyesi sebebiyle Senkaku Bölgesi, küresel anlamda söz sahibi olmak isteyen Japonya için de ekonomik anlamda büyük öneme sahiptir. Bu sebeple Japonya'nın da bölgeye olan ilgisini azaltmayacağı öngörüsünde bulunmak yanlış olmaz. Dolayısıyla GÇD, bölgede hakimiyet isteyen Çin, ABD ve Japonya için vazgeçilmez durmaktadır.

SONUÇ

Bu tezin genel amacı, birincil araştırma sorusunu cevaplamaktır; Güney Çin Denizi'nin Çin'in orta ve kısa vadede enerji güvenliği ve buna bağlı olarak ulusal çıkarları için önemi var mı? Çin'in enerjiye erişiminin öncelikli yolunun bölgesel gücü elinde tutmasıyla gerçekleşebileceğini söyleyebiliriz. Genel olarak, enerjiye ulaşımın ve enerji güvenliğinin Çin'in ulusal çıkarları için hayati önem taşıdığı söylenebilir. Fakat Pekin'in bölgedeki çıkarlarını korumak için uygulanabilir bir seçenek olarak gördüğü askeri gücünü kullanabileceğini göstermesinin yanında şu ana kadar agresif eylemleri sınırlı olmuştur. Çin, hayati menfaatlerini desteklemek için herhangi bir çatışmanın tırmandırılmasına kuşku ile baktığı gözardı edilmemelidir. Pekin'in hayati düzeyde denizaltı kaynakları bulunmayan topraklara el koymak için askeri varlıklarını veya siyasi sermayesini harcamasının mantıklı olmayacağı ortada ancak, Çin'in bu adalara sahip olarak bölgesel ve küresel düzeyde hareket kabiliyetini artıracaklarını söyleyebiliriz. Buna bağlı olarak da Çin'in bazen agresif tavırlar sergilediğini söyleyebiliriz. Çin'in sınırındaki tartışmalı bölgeleri elde etmek için yasal iddialarında başarılı olma ihtimali de göz ardı edilmemelidir. Bu sebeple askeri bir hareketi birinci sırada tuttuğu söylenemez. Ancak, 2000'li yılların başından itibaren GÇD'deki uyuşmazlıkların henüz hukuki olarak bir çözüme kavuşmaması Çin ve Güneydoğu Asya bölgesindeki diğer devletler arasında gerginlik sebebi olmaya devam etmekte ve askeri çatışma riskini her zaman üst düzeyde kalmasına sebep olmaktadır.

ABD'nin "hegemonik üstünlüğünü" sürdürebilmesi için özellikle Çin'i kontrol altında tutması gerekmektedir. ABD bu durumun farkında olarak stratejik adımlarını da bu yönde atmayı sürdürmektedir. ABD bir yandan Tayvan, Vietnam, Japonya gibi devletlerle yakın ilişkiler içine girerek Çin'in hamle ve ataklarını kontrol etmeyi/sınırlamayı hedefliyor. ABD en başta Asya-Pasifik'teki petrol yataklarını denetimi altına alarak, Çin'in ekonomik ve nüfuz alanlarını daraltacak hamleler de yapmaktadır. Ayrıca Çin kapitalizminin ve muazzam ekonomik büyümesi ile ihtiyaç duyduğu enerjiyi kontrolünde tutmayı, Çin'in enerji yollarını denetlemeyi ve gerektiğinde bu yolları keserek "hegemon devlet" olduğunu göstermeyi amaçlamaktadır. Çin, ABD gibi küresel boyutta hamleler yapamadığı sürece hiçbir zaman tam anlamıyla "hegemon" statüsünü kazanamayacaktır. Çin'in şuanki hamlelerine baktığımızda GÇD bölgesiyle kısıtlı olduğunu ve ABD ile yaşadığı rekabetin sınırlı olduğunu görebiliriz. Çin, özellikle 2000'li yılların başından beri küçük adaların fiziksel boyutlarını artırmakla ya da tamamen yeni adalar oluşturmakla meşgul olmakta ve bölgede ıslah çabalarını

artırmayı sürdürmektedir. Ancak bölgede yeni petrol arama platformları oluşturma isteği olması ve Spratly Adalarında mevcut resifler üzerindeki limanlara askeri tesisler ve uçak pisti inşa etmesi bölgedeki gerginliği de devam ettirecektir. Çünkü hızlı ekonomik kalkınmaya ve sanayileşmeye paralel olarak artan enerji ihtiyacı ve kaynaklara sürekli ve güvenli ulaşım kaygıları, Çin'in enerji güvenliği endişelerini artırmıştır. Çin'in enerjide dışa bağımlılığının önlenemeyecek boyutlara ulaşmasıyla enerji konusunu zorunlu olarak dış politikasına dâhil etmiştir. Bu sebeple ekonomik boyutlarından da öteye giderek stratejik bir anlam kazanmıştır. Bu durum aynı zamanda Pekin yönetiminin farklı bölgelerden birçok ülkeyle ekonomik, siyasi ve diplomatik ilişkilerinin gelişmesine ve yeni iş birliği kanallarının açılarak küresel anlamda politikalar yürütmesine yol açtı. Bu ilişkilerin hassasiyetinin farkında olan Çin, iki tarafın da kazançlı çıktığı bir atmosfer oluşturarak karşılıklı bağımlılık esasında ilişkilerini ilerletmeye ve bu şekilde enerji kaynaklarına ulaşımı da uzun vadede garanti altına almaya çalışmıştır.

Bu çerçevede GÇD, Çin enerji güvenliği açısından önemli bir yere sahip olmuştur. Çin, bölgede enerji güvenliğini sağlamak için, barış ve istikrarı korumaya özen göstermiş ve iş birliğine yatkın bir tutum içinde olmuştur. Ancak hayati çıkarlar olarak gördüğü alanlarda da iddiasından vazgeçmemiş, inatçı şekilde ulusal çıkarlarını savunmayı sürdürmüştür. Çin, bölgede olası bir savaş çıkaracak çatışmalar ve çekişmelere karşı temkinli bir duruş sergilemiştir. Özellikle ABD'yi tahrik edebilecek hareketlerden kaçınmıştır.

Çin, Vietnam ve Filipinler'e göre Malezya ve Brunei küçük oyuncular olsa da her ikisi de Spratly'de örtüşen egemenlik iddiaları için kalıcı bir çözüm elde etmek adına dikkate alınması gereken aktörlerdir. Bölgedeki gerginlikler gelişmeye devam ederken, Çin'in bölgede güven inşa etmek ve ortak davranış kodu oluşturmak adına olan çabalarının devam ettiğini çeşitli süreçler ve diyaloglardan anlayabiliriz.

Çin'in 1996 yılında BMDHS'yi onaylanmasını takiben, GÇD'deki egemenlik iddiaları ve denizcilik hakları konusundaki rekabet ve anlaşmazlıklar daha belirgin hale geldi. Çin egemenlik iddia ettiği sular üzerinde yargı gücünü ve haklarını güçlendirmek için anlaşmazlık yaşadığı devletleri caydırmak için etki kabiliyetini güçlendirme stratejisi izlemeyi tercih ettiğini görebiliriz. Aslında Çin'in bu stratejisi GÇD'de sık sık anlaşmazlık yaşadığı diğer devletlerin eylemlerine tepki olarak oluşmuştur. Geliştirilmiş

diyalogun büyük çatışmalara engel olmasına rağmen, Çin'in niyetleri ve politikası üzerinde endişeler hala devam etmekte. Çünkü, Pekin'in dolgu faaliyetleri ile adalara olan müdahalelerinin devam etmesi, Spratly adaları ve bitişindeki sular üzerindeki egemenlik iddialarından her ne olursa olsun vazgeçmeyeceği anlaşılmaktadır.

Çin'in barışçıl yükseliş politikası izlemesi ve ekonomik kalkınma için istikrarlı bir ortam yaratma adına çatışmalı alanları çözümsüz bırakması, hayati ve stratejik çıkarlarının tehdit altında olmadığı alanlarla sınırlı kalmıştır. Çin'in Asya'daki komşuları ile olan agresif ilişkileri olası bir çatışmaya yol açmasa bile, enerji zorunluluğu nedeniyle sınır anlaşmazlıkları konusunda daha agresif bir tavır sergilemesine sebep olmuştur. Ayrıca, Çin'in GÇD'deki enerji kaynaklarına erişiminin öneminin artmasındaki en önemli faktör, günümüzde uluslararası sistemdeki gücünü artırma yolunda ilerliyor olmasıdır. Ancak güç veya tehdit yoluyla komşularıyla olan ilişkilerinin yapısını değiştirme konusunda da çekimser davrandığını anlayabiliriz. Hatta Çin'in olası sıcak çatışmalardan kaçınarak, bölgesel ve küresel gücünü artırma isteği de gözardı edilmemelidir. Çin'in bölgedeki hayati çıkarlarının peşinde askeri güç kullanma konusunun uygun bir seçenek olarak görülmesinde hiç şüphe olmamasına rağmen, saldırgan eylemler yerine genelde daha tutuk ve çekimser davrandığı görülmüştür. Ancak Çin'in son zamanlarda, silah yatırımları ve ordudaki güçlendirme çalışmaları da gözardı edilmemelidir. Çünkü Çin'in arka plandaki esas amacının, barışçıl bir güç olarak görünerek adeta gelecekteki olası güç mücadelelerine karşı hazırlanma isteği ile kimseyi ürkütmeden ekonomik ve askeri büyümesini devam ettirme düşüncesi içinde olduğu anlaşılmaktadır.

Deniz altındaki kaynaklar sebebiyle denizdeki ekonomik çıkarlar büyüdükçe, Çin'in enerjiye ulaşma yolundaki arzusunun önümüzdeki yıllarda daha da artacağı anlaşılmaktadır. Bu sebeple Çin'in muhtemel iddialı eylemleri, Güneydoğu Asya ülkelerinde endişe yaratmaya ve bölgesel devletleri karşı önlemler almaya teşvik edecektir. Buna ek olarak muhtemelen ABD gibi harici güçlerin üstü kapalı ya da açık desteğini isteyeceklerdir. Çin'in yaşam standartlarında sürekli gelişme devam ettiği sürece küresel enerji pazarları üzerinde bağımlılığı gittikçe daha fazla artacaktır. Çünkü enerji arzı sebebiyle alınan tedbirlerin ekonomik büyümeyi ciddi ölçüde yavaşlatacağı açıkça ortadadır. Bununla birlikte, potansiyel bir düşman olan ABD'nin kontrolü altındaki petrol üreticileri tarafından yönetilen petrol nakliye rotaları konusundaki

endişeler, Çin'i petrol arzı üzerindeki kontrolü artırmaya yönelik tedbirler almaya yönlendiriyor. Çin, uluslararası güncel kaynaklar üzerinde "petrol diplomasisi" adı altında tedbirler alması da enerji güvenliğini artırmak konusunda endişeleri azaltmamaktadır.

Çin'in enerji güvenliği faaliyetleri, ülkenin artan dış enerji kaynakları ihtiyacına karşı verilen cevaptır. Çin'in petrol ihracatçısından net bir petrol ithalatçısı durumuna gelmesi ve petrol ithalatının yabancı güçler tarafından kullanabilecek stratejik bir güç olarak görülmesi, Çin'li liderler için büyük bir endişe kaynağı olmaya devam etmektedir.

ABD, şu anda dünyadan en güçlü ülkesi, ancak Çin'in yükselen gücü, ABD tarafından oldukça rahatsız edici olarak algılanıyor. Bu nedenle Çin hükümeti, ABD'yi enerji güvenliği için birincil tehdit olarak görüyor. Çin'in GÇD'deki enerji güvenliği faaliyetleri bu endişeyi yansıtmaktadır. Bunun yanında Çin'in petrol arzı stratejisi, Amerikan gücüne karşı savunmasızlığını en aza indirmek için tasarlandığı görülmektedir.

Çin'in ekonomik büyümesini hızlandırmak için enerji kaynakları araştırması, yalnızca batılı güçlere değil, Asya'lı komşuları da dahil olmak üzere birçok gelişmekte olan ülkeye ciddi bir sorun teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Çin'in enerji ihtiyaçları arttıkça, yeni ve daha fazla enerji kaynakları araştırmaları, ABD ve Asya-Pasifik komşuları ile olan rekabetini büyütecektir.

Gerek alternatif enerji tedarikçi ülkeler yaratma, gerek deniz aşırı topraklarda şirketler satın alma, gerekse de enerji kaynağına sahip ekonomik açıdan geri kalmış ülkelere altyapı ve siyasi arabuluculuk gibi çeşitli faaliyetlerle istikrarı sağlamaya çalışan Çin, çok yönlü bir dış politika yürütmekten kaçınmamaktadır. Ancak, çıkarı olduğu ülkelerle oldukça yakın ilişkiler kurmasının yanında özellikle Doğu Çin Denizi'nde ve GÇD'de çıkar çatışması yaşadığı ülkelere karşı tutumundan geri adım atmada istekli olmadığı anlaşılmakta ve bu sayede ihtiyacı olduğu enerji kaynakları üzerinde kontrolünü sıkılaştırmaya çalışmaktadır.

Güneydoğu Asya'nın ABD ve Japonya'ya yönelik jeostratejik önemi, gelecekteki uyuşmazlıkların barışçıl yollarla ve geleneksel uluslararası yasalara uygun olarak çözülebileceği anlaşılmaktadır. Yine de ABD ve Japonya güvenlik çabaları deniz ihtilaflarını çözmek için yeterli olmayacaktır. Washington ve Tokyo, bu potansiyel

parlama noktasına uzun vadeli ve barışçıl bir çözüm getirmek için ASEAN'ın yerleşik diplomatik kanallarına güvenmelidir.

KAYNAKÇA

- Acharya, Amitav, "The Association of Southeast Asian Nations: Security Community" or Defence Community? *Pacific Affairs*, Vol. 64, No. 2, 1991.
- Akçadağ, Emine, Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi, Çin'in Yeni Askeri Strateji Belgesi, İstanbul, Haziran 2015.
- Alataş, Ali, Opening of The Sixth Workshop on "Managing Potential Conflict in The South China Sea," Balikpapan, December 10, 1995. bkz. *Report of The Sixth Workshop on Managing Potential Conflict in The South China Sea Statement of The Ninth Workshop on Managing Potential Conflicts in The South China Sea*, Ancol, Jakarta, December 1-3, 1998.
- Angie, Austin, "Energy and Power in China: Domestic Regulation and Foreign Policy," *London: The Foreign Policy Centre* (2005); Constantin, Christian. "China's Conception of Energy Security: Sources and International Impacts." Vol.36, Issue. 27, 2005.
- Arase, David, "Non-traditional Security in China-ASEAN Cooperation: The Institutionalization of Regional Security Cooperation and The Evolution of East Asian Regionalism," *Asian Survey*, Vol. 50, No. 4, 2010.
- ASEAN, Discuss Setting up of New Regional Security Forum, *BBC Monitoring Service: Asia-Pacific*, July 24, Singapore 1993.
- ASEAN, Not To Raise S. China Sea Disputes at ARF Meeting, *Japan Economic Newswire*, May 20, 1995.
- ASEAN, "Officials Dodge Spratly Issue in Brunei Meet," *Reuters News*, May 22, 1995.
- ASEAN, "Regional Forum to Focus on Common Areas," *Business Times Singapore*, Bangkok, March 23, 1994.
- ASEAN, "Secretariat, "Chairman's Statement of The Sixth ASEAN Regional Forum," *ASEAN Regional Forum: Documents Series 1994 – 2002*.
- ASEAN, "Security Forum Warns of Escalation of South China Sea Tensions," *Agence France-Presse*, Hamburg, 26 July, 1999.

- ASEAN, "Thwarts Confrontation with China Over Spratlys," *Agence France-Presse*, May 22, 1995.
- ASEAN, "Will Not Raise Spratlys Issue Collectively," *The Straits Times*, May 23, 1995.
- ASEAN, "China Hope to Sign South China Sea Code of Conduct This Year," *Agence France-Presse, Hamburg*, 28 July, 2000.
- Askeland, Gurid, Aga and Malcolm Payne, "Social Work Education's Cultural Hegemony," *International Social Work*, Vol. 49, No. 6, 2006.
- Bajpae, Chietigj, "China Fuels Energy Cold War," *Asia Times* 2, 2005.
- Bates, Gill, *Rising Star: China's New Security Diplomacy*, Washington: Brookings Institution Press, Washington 2007.
- Beckman, Robert, "The UN Convention on The Law of The Sea and The Maritime Disputes in The South China Sea," *American Journal of International Law*, Vol. 107, No. 1, 2013.
- Beeson, Mark *Regionalism And Globalization in East Asia: Politics, Security and Economic Development*, Palgrave Macmillan, London 2014.
- Behr, Hartmut and Amelia Heath, "Misreading in IR Theory and Ideology Critique: Morgenthau, Waltz And Neo-Realism," *Review of International Studies*, Vol. 35, No. 2, 2009.
- Bernstein, Richard and Ross H. Munro, "The Coming Conflict with America," *Foreign Affairs*, Vol.76, No.2, 1997.
- Beukel, Erik, *China and The South China Sea: Two Faces of Power in The Rising China's Neighborhood Policy*, No: 07, DIIS Working Paper, Copenhagen 2010.
- Bielecki, Janusz, "Energy Security: Is the Wolf at the Door?" *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Vol. 42, No. 2, 2002.
- Binnendijk, Hans, "Back to Bipolarity," *The Washington Quarterly*, Vol. 22, No. 4, Fall 1999.

- Blackwill, Robert D. and Ashley J. Tellis. *Revising US Grand Strategy Toward China*, Council on Foreign Relations, New York 2015.
- Brown, Michael Edward, Sean M. Lynn-Jones, and Steven E. Miller, *Debating The Democratic Peace*, MIT Press, London 1996.
- Buchner, Barbara and Carlo Carraro. "US- China and The Economics of Climate Negotiations," *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, Vol. 6, No. 1, 2006.
- Burchill, S. and A. Linklater, *Theories of International Relations*, Basingstoke 2013.
- Burchill, Scott, "Realism and Neo-Realism," *Theories of International Relations*, Edit by Scott Burchill and Andrew Linklater with Richard Devetak, Matthew Paterson and Jacqui True, London 2001.
- Burgess, J. Peter, "The Politics of The South China Sea: Territoriality and International Law," *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, 2003.
- Buszynski, Leszek, "Rising Tensions in The South China Sea: Prospects for a Resolution of the Issue," *Security Challenges*, Vol. 6, No. 2, 2010.
- Buszynski, Leszek, "The South China Sea: Oil, Maritime Claims, and US-China Strategic Rivalry." *The Washington Quarterly*, Vol. 35, No. 2, 2012.
- Buszynski, Leszek, "The South China Sea and Australia's Regional Security Environment," *National Security College Occasional Paper*, No. 5, 2013.
- Buzan, Barry, Charles A. Jones and Richard Little, *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*, Columbia University Press, London 1993.
- Chang, Maria Hsia, "Chinese Irredentist Nationalism: The Magician's Last Trick" *Contemporary Strategy*, Vol. 17, No. 1, 1998.
- Cheng, Guan, Ang, "The South China Sea Dispute Revisited," *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 54, No. 2, 2000.
- Cheng-yi, Lin, "*Taiwan's Spratly Initiative in The South China Sea*," *China Brief*, Vol. 8, Issue. 4, February 29, Beijing 2008.
- China, Defends Claim to Islands in South China Sea, *Japan Economic Newswire*, *Boulder*, 23 July 1996.

China, Hints at Access to Disputed Spratly Reef, *Agence France-Presse, Hamburg*, 30 July 1998.

China, Insists on Bilateral Talks to End Spratly Dispute, *Business Times Singapore*, July 22, 1994.

China, Seen Defusing Tensions in South China Sea, *Reuters News*, August 2, 1995.

China, Stands Firm on Demarcation of Paracel Baselines, *The Straits Times*, July 23, 1996.

China, Vietnam Likely to Complete Border Demarcation Work before 2008, "Chinese Vice President," *People's Daily*, Ekim 2005.

China's Policy in Asia-Pacific Is One of Peace: Qian, *The Straits Times*, MIT Press Boston July 24, 1993.

China's "Challenge to US Hegemony," *CURRENT HISTORY-NEW YORK THEN PHILADELPHIA*-107.705, Texas 2008.

Chinese, Spokesman Defends Territorial Claim to Paracel Islands, *BBC Monitoring Service: Asia-Pacific*, July 24, 1996.

Chinese, Vietnamese Presidents Vow to Speed Up Setting of Land Boundary, *People's Daily*, 19 July 2005.

Christoffersen, Gaye, "China's Intentions for Russian and Central Asian Oil and Gas," *NBR Analysis*, Vol. 9, No. 2, 1998.

Christoffersen, Gaye, "Energy: The New Oil Frontier," *China News Analysis*, No. 1611, Santa Monica 1998.

Clive, H. Schofield and Storey Ian, *The South China Sea Dispute: Increasing Stakes and Rising Tensions*, Jamestown Foundation, 2009.

Cobden, Richard and Frederick William Chesson, *The Political Writings of Richard Cobden*, London, Ridgway 1878.

Coker, C., *The Improbable War, China and The United States and The Continuing Logic of Great Power Conflict*, Oxford 2015.

Constantin, Christian, "China's Conception of Energy Security: Sources and International Impacts," Ottawa 2005.

- Cossa, Ralph A., “*Security Implications of Conflict in the South China Sea: Exploring Potential Triggers of Conflict*,” *Pacific Forum*, CSIS, 1998.
- Crompton, Paul and Yanrui Wu, “Energy Consumption in China: Past Trends and Future Directions,” *Energy Economics*, Vol. 27, No. 1, 2005.
- Cruz, Eric S., “In Defense of the Spratly Islands: The Philippines, Bilateral Defense Policy Against a Looming China,” Cadarville University, Cadarville 2015.
- Çinar, Yusuf, “Çin'in Güney Dogu Asya'da Bölgesel İş Birliğine Açık Hegemonya Girişiminin Temelleri/Foundations of China's Attempt for Hegemony Open to Regional Cooperation in the Southeast Asia,” *Uluslararası Hukuk ve Politika*, Vol. 9, No. 34, İstanbul 2013.
- Dağcı, Kenan ve Efe Çaman, Enerji Politikaları ve Enerji Güvenliği Perspektifinden Avrupa Birliği'nin Orta Asya Politikası, OAKA, Cilt. 8, Sayı. 16, 2013.
- Daly, John CK., “Energy Concerns and China's Unresolved Territorial Disputes,” *China Brief*, Vol. 4, No. 24, 2004.
- Derek Parker, “Why the Spratly Islands Dispute Could Trigger War,” *Asian Business Review*, Singapore, July 1, 1995,
- Do, Thanh Hai, “South China Sea in China's Grand Chessboard,” *Pacific Forum CSIS*, Number 44, Hawaii 2014.
- Downs, Erica S., “The Chinese Energy Security Debate,” *The China Quarterly*, No, 177, Cambridge University Press, Cambridge 2004.
- Drenguis, Dustin D., “Reap What You Sow: Soil Pollution Remediation Reform in China,” *Pac. Rim L. & Pol'y J.* 23, 2014.
- Dutton, Peter, “Three Disputes and Three Objectives: China and The South China Sea,” *Naval War College Review*, Vol. 64, No. 4, 2011.
- Eaton, Sarah and Richard Stubbs, “Is ASEAN powerful? Neo-Realist Versus Constructivist Approaches to Power in Southeast Asia,” *The Pacific Review*, Vol. 19, No. 2, 2006.
- E-Dergisi, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler, “ISSN: 1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi,” *Türk Dünyası Kırgız-Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Celalabat-KIRGIZİSTAN, Temmuz-Ağustos, Eylül 2009.

- Efegil, Ertan ve Musaoğlu, Neziha, Akademik Bakış, Cilt. 2, Sayı. 4, Yaz 2009.
- Elman, Colin Miriam Fendius Elman and Paul W. Schroeder, "History vs. Neo-realism: A Second Look," *International Security*, Vol. 20 No. 1, 1995.
- Emmers, Ralf, "ASEAN and The Securitization of Transnational Crime in Southeast Asia," *The Pacific Review*, Vol. 16, No. 3, 2003.
- Er, Lam Peng, "Japan and The Spratlys Dispute: Aspirations and Limitations," *Asian Survey*, Vol. 36, No. 10, University of California Press, California 1996.
- Evelyn, Goh, "Great Powers and Hierachial Order in Southeast Asia: Analyzing Regiona," Boston 2008.
- Fernandez, Gil S., "The Philippines' South China Sea Claims," *The South China Sea Disputes, Philippine Perspectives*, New Manila, Quezon City: Philippine-China Development Center and The Philippine Association for Chinese Studies, 1992.
- Foot, Rosemary, "Chinese Strategies in a US-Hegemonic Global Order: Accommodating and Hedging," *International Affairs*, Vol. 82, No. 1, 2006.
- Fox, Martin Stuart, *A Short History of China and Southeast Asia: Tribute, Trade and Influence*, Allen and Unwin, Crowst Nest, 2003.
- Fravel, M. Taylor, "China's Strategy in The South China Sea," *Contemporary Southeast Asia: A Journal of International and Strategic Affairs*, Vol. 33, No. 3, 2011.
- Fravel, M. Taylor, US Policy Towards The Disputes in The South China Sea Since 1995, Policy Report, S. Rajaratnam School of International Studies, Helsinki 2016.
- Fravel, Taylor, Explaining Stability in The Senkaku (Diaoyu) Islands Dispute in Gerald Curtis et al., *Getting The Triangle Straight: Managing China-Japan-US Relations*, Tokyo 2010.
- Gilpin, Robert, "The Rise of American Hegemony," In *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and The United States 1941-2001*, Bkz. Patrick Karl O'Brien and Armand Clesse, Ashgate Publishing, Ltd, Aldershot, 2002

- Gilpin, Robert, *The Political Economy of International Relations*, Princeton University Press, New Jersey 2016.
- Glosserman, Brad, "Cooling South China Sea Competition," *PacNet 22A (Pacific Forum CSIS)*, Vol. 1, 2001.
- Gompert, David C., *Right Makes Might: Freedom and Power in the Information Age*, Vol. 316, DIANE Publishing, Washington 1998.
- Guoxing, Ji, "China South China Sea Security," *Security Dialouge*, Vol. 29, No. 1, Shangai 1998.
- Gürdeniz, Cem, Güney Çin Denizi Davası, *Aydınlık Gazetesi*, 10.07.2016.
- Harris, Stuart, "China's Regional Policies: How Much Hegemony?" *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 59, No. 4, 2005.
- Hayton, Bill, *The South China Sea: The Struggle for Power in Asia*, Yale University Press, Cornwall 2014.
- Heinrich, Kreft, "China's Quest for Energy," *Policy Review*, Vol. 139, 2006.
- Hiebert, Murray, P. Ngyuen and G. Poling, *Perspectives on The South China Sea*, Center for Strategic & International Studies, Washington 2014.
- Hiramatsu, Shigeo, "China's Advances in The South China Sea: Strategies and Objectives," *Asia Pacific Review*, Vol. 8, No. 1, 2001.
- Hodder, Rupert, "China and The World: Perception and Analysis," *The Pacific Review*, Vol. 12, No. 1, Plymouth 1999.
- Hong, Nguyen, Thao and Ramses Amer, "A New Legal Arrangement for The South China Sea?" *Ocean Development & International Law*, Vol. 40, No. 4, 2009.
- Hongfang, Shen, "South China Sea Issue in China-ASEAN Relations: An Alternative Approach to Ease The Tension," *International Journal of China Studies*, Vol. 2, No. 3, 2011.
- Hossain, Kamrul, "The UNCLOS and The US-China Hegemonic Competition Over The South China Sea," *Journal of East Asia and International Law* 1, Helsinki 2013.

- Hu, Nien-Tsu Alfred and Ted L. McDorman, eds. *Maritime Issues in The South China Sea: Troubled Waters Or a Sea of Opportunity*, Routledge 2013.
- Humphreys, Adam, "Another Waltz? Methodological Rhetoric and Practice in Theory of International Politics," *International Relations*, Vol. 26, No. 4, 2012.
- Hurrell, A., *On Global Order, Power, Values and The Constitution of International Society*, Oxford 2009.
- Hurrell, Andrew, "Hegemony, Liberalism and Global Order: What Space for Would-be Great Powers?" *International Affairs*, Vol. 82 No. 1, 2006.
- Huxley, Tim, "A Threat in The South China Sea? A Rejoinder," *Security Dialogue*, Vol. 29, No. 1, 1998.
- Hyer, Eric, "The South China Sea Disputes: Implications of China's Earlier Territorial Settlements," *Pacific Affairs*, Vol. 68, No. 1, 1995.
- Hyung, Lee Jae, "China's Expanding Maritime Ambitions in The Western pacific and the Indian Ocean," Vol. 24, No.3, 2002.
- Ikenberry, John G., "Strategic Reactions to American Preeminence: Great Power Politics in the Age of Unipolarity," National Intelligence Council, 28 July 2003.
- Indonesia Seeks Clarification on Extension of Territorial Waters into Disputed Area, *South China Morning Post, Beijing*, 22 July 1996.
- Jia, Qingguo and Ji You, "China's Re-emergence and Its Foreign Policy Strategy," In Joseph Y. S. Cheng, ed., *China Review*, Chinese University Press, Hong Kong 1998.
- Jiaxuan, Tang, "China's Foreign Affairs in the New Century," In *China's Century: The Awakening of The Next Economic Powerhouse* ed. Laurence J. Brahm, Singapore 2001.
- Joseph Y. S. Cheng, A Chinese View of China's Energy Security, *Journal of Contemporary China*, *Journal of Contemporary China*, Vol. 17, Issue. 55, 2008.

- Joyner, Christopher C., "The Spratly Islands Dispute in The South China Sea: Problems, Policies and Prospects for Diplomatic Accommodation," *Investigating Confidence-Building Measures in The Asia-Pacific Region*, Stimson Center Report 28, Virginia 1999.
- Joyner, Christopher C., "The Spratly Islands Dispute: Rethinking the Interplay of Law, Diplomacy and Geo-Politics in The South China Sea," *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 13, No. 2, 1998.
- Jörn, Dosch, "Managing Security in ASEAN-China Relations: Liberal Peace of Hegemonic Stability," *Asian perspective*, Boulder 2007.
- Ju-liang, "Progress and Problems of Resources Security Studies in China," *PROGRESS IN GEOGRAPHY*, Vol. 21, No. 4, 2011.
- Kang, David Chan-oong, *East Asia Before The West: Five Centuries of Trade and Tribute*, Columbia University Press, NewYork 2010.
- Karabel, Sibel, Güney Çin Denizi'ndeki Çin-Filipinler İhtilafı ve Tahkim Kararının Değerlendirmesi, BİLGESAM Analiz, No.1334, İstanbul, Eylül 2016.
- Karaca, R. Kutay, ASYA'DA GÜVENLİK SORUNLARI VE YANSIMALARI, BİLGESAM Yayınları, İstanbul 2013.
- Keohane, Robert O., *After Hegemony: Cooperation and Discord in The World Political Economy*, Princeton University Press, New Jersey 2005.
- Kim, Shee Poon, "The South China Sea in China's Strategic Thinking," *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 19, No. 4, 1998.
- Kindleberger, Charles P., *The World in Depression, 1929-1939* Berkeley: University of California Press, Berkely and LosAngles 1986.
- Kinsella, David Bruce Russett and Harvey Starr, *World Politics: The Menu for Choice*, Cengage Learning, Boston 2012.
- Klare, Michael T., *Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict*, New York: Henry Holt and Company, NewYork 2001.
- Krasner, Stephen, "State Power and The Structure of International Trade," *World Politics*, Vol. 28, No. 3, 1976.

- Kruyt, Van Vuren DP, de Vries HJM, Groenenberg H. "Indicators For Energy Security," *Energy Policy*, Vol. 37, No. 2, 2009.
- Layne, Christopher, A. Heywood, *Political Ideologies: An Introduction*, New York, 2012.
- Lebow, Richard Ned, "The Long Peace, the End of The Cold War and the Failure of Realism," *International Organization*, Vol. 48, No. 2, 1994.
- Len, Christopher *China's 21st Century Maritime Silk Road Initiative, Energy Security and SLOC Access*, Vol. 11 No. 1, 2015.
- Leong, Ho Khai and Samuel CY Ku, *China and Southeast Asia: Global Changes and Regional Challenges*, Institute of Southeast Asian Studies, National Sun Yat-Sen University, Kaohsiung, 2005.
- Li, Mingjiang, "China's South China Sea Dilemma: Balancing Sovereignty, Development, and Security," Sam Bateman-Ralf Emmers, eds., *Security and International Politics in The South China Sea: Towards a Cooperative Manegement Regime*, Routledge 2009.
- Liao, Janet Xuanli, "Sino-Japanese Energy Security and Regional Stability: The Case of The East China Sea Gas Exploration," *East Asia*, Vol. 25, No. 1, 2008.
- Lieberthal, Kenneth and Michel Oksenberg, *Policy Making in China: Leaders, Structures and Processes*, Princeton University Press, Princeton 1998.
- Liselotte Odgaard, "The South China Sea: ASEAN's Security Concerns about China," *Security Dialogue*, Vol. 34, No. 1, 2003.
- Liselotte, Odgaard, "*Between Deterrence and Cooperation: Eastern Asian Security After the Cold War*," *IBRU Boundary and Security Bulletin*, Vol. 6, No. 2, 1998.
- Lo, Chi-kin, *China's Policy Towards Territorial Disputes: The Case of The South China Sea Islands*, Routledge 2003.
- Lum, Thomas, Wayne M. Morrison and Bruce Vaughn, CRS Report for Congress China's "Güneydoğu Asya'da Yumuşak Güç, Asya İlişkilerinde Dış İlişkiler, Savunma ve Ticaret Bölümü," Washington 2008.

- Mahnken, Thomas and Dan Blumenthal, eds. *Strategy in Asia: The Past Present and Future of Regional Security*, Stanford University Press, Stanford 2013.
- Mark, Elvin, *The Pattern of the Chinese Past*, Stanford: Stanford University Press, NewYork 1973.
- McDonald, Paul, "China: is the 'Open Door' about to close?" *World Today*, Vol. 57, No. 7, London 1995.
- Mearsheimer, John J., *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton & Company, NewYork 2001.
- Meidan, Michal, Philip Andrews-Speed and Ma Xin. "Shaping China's Energy Policy: Actors and Processes," *Journal of Contemporary China*, Vol. 18, No. 61, 2009.
- Mitton, Roger, "Vietnam, China Clash Again Over Spratlys: Chinese Navy Fires at Vietnamese Fishing Boats in Oil-Rich Region," *The Straits Times*, Singapore 2007.
- Nischalke, Tobias Ingo, *"Insights from ASEAN's Foreign Policy Co-operation: The 'ASEAN Way,' a Real Spirit or a Phantom?" Contemporary Southeast Asia*, Singapore, 2000.
- Nye, Joseph S., *The Paradox of American Power: Why The World's Only Superpower Can't Go It Alone*, Oxford University Press, Oxford 2003
- Osnos, Evan, "The Coming Fight For Oil," *Chicago Tribune*, No. 19, 2006.
- Pampinella, Stephen, "Hegemonic Competition in Intrastate War: The Social Construction of Insurgency and Counterinsurgency in Iraq's al-Anbar Province," *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 35, No. 2, 2012.
- Pekcan, Cemre, *Uluslararası Hukuk Çerçevesinde Güney Çin Denizi Krizinin Değerlendirilmesi*, ANKASAM/Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi, Sayı.3, İstanbul 2017.
- Pempel, T.J., More Pax, "Less Americana in Asia," *International Relations of The Asia-Pacific*, Vol. 10, No. 3, 2010.

- Pilling, David and Victor Mallet, "Japan Set To Raise Stakes in China Row," *Financial Times* 20, 2007.
- Powell, Robert, "Anarchy in International Relations Theory: The Neorealist-Neoliberalist Debate," *International Organization*, Vol. 48, No. 2, 1994.
- Pumphrey, Carolyn W., *The Rise of China in Asia: Security Implications* (Carlisle, Pa.: US Army War College, Strategic Studies Institute, North Carolina 2002.
- Regilme, S.S. and J. Parisot, "Debating American Hegemony: Global Cooperation and Conflict," in: S.S. Regilme and J. Parisot ed., *American Hegemony and The Rise of Emerging Powers Cooperation and Conflict*, London 2017.
- Rourke, J. T. and M. A. Boyer, "International Politics on The World Stage Brief," Cleburne 2004.
- Rowan, Joshua P., "The US-Japan Security Alliance, ASEAN, and The South China Sea Dispute," *Asian Survey*, Vol. 45, No. 3, 2005.
- Ruscheinski, Stephen J., *China's Energy Security and The South China Sea*, Army Command And General Staff Coll Fort Leavenworth KS, B.S., University of Illinois at Urbana-Champaign, Illinois 2002.
- Sanayır, Bilgen, "Çin'in Orta Asya Politikası," *Electronic Journal of Political Science Studies*, Vol. 5, Issue. 2, Trakya Üniversitesi, 2014.
- Sandıklı, Atilla, *China A New Superpower*, Bilgesam Yayınevi, Istanbul 2010.
- Saywell, Trish and Ahmed Rashid, "Innocent Abroad," *Far Eastern Economic Review*, 26 February Pittsburg 2006.
- Shambaugh, D., *China Goes Global, The Partial Power*, Oxford 2013.
- Shambaugh, David, "China Engages Asia: Reshaping The Regional Order," *International Security*, Vol. 29, No. 3, MIT Press, 2005.
- Shee Poon Kim, "The South China Sea in China's Strategic Thinking," *Contemporary Southeast Asia*, Vol. 19, No. 4, 1998.
- Shimbun, Asahi, Editorial, "China's quest For Energy," 24 June 2004
- Simon, Sheldon W., "Realism and Neoliberalism: International Relations Theory and Southeast Asian security," *The Pacific Review*, Vol. 8, No. 1, 1995.

- Smith, Sheila A., Japan's New Politics and the U.S.-Japan Alliance, July 2014,
- Snyder, Scott, *The South China Sea Dispute: Prospects For Preventive Diplomacy*, US Institute of Peace, NewYork 1996.
- Sönmezoğlu, Faruk, Türk Dış Politikası, Der Yayınları, İstanbul 2006.
- Spindler, Manuela, "Robert O. Keohane/Joseph S. Nye, Power and Interdependence. World Politics in Transition, Boston 1977," *Schlüsselwerke Der Politikwissenschaft*, Newyork 2001.
- Stares, Paul B., *Rethinking Energy Security in East Asia*, Nihon Kokusai Koryu Center, Tokio 2000.
- Stephan, Katherine, "Big Gusher," China Trade Report, Vol. 36, June 1998; and Fereidun Fesharaki and Kang Wu, "Revitalizing China's Petroleum Industry through Reorganization: Will it Work?" Oil & Gas Journal, 10 August 1998.
- Stoa, Ryan B., "The United Nations Watercourses Convention on The Dawn of Entry Into Force," *Vand. J. Transnat'l L.* 47, Washington 2014.
- Stokes, Doug and Sam Raphael, *Global Energy Security and American Hegemony*, JHU Press, Baltimore 2010.
- Sutter, Robert, "China's Rise, Southeast Asia, and The United States: Is a China-Centered Order Marginalizing The United States?" *China, The United States, and South-East Asia*, Routledge 2008.
- Swaine, Michael, A. Daly and Peter W. Greenwood, *Interpreting China's Grand Strategy: Past, Present, and Future*, Rand Corporation, Washington 2000.
- Taliaferro, Jeffrey W., "Security Seeking Under Anarchy: Defensive Realism Revisited," *International Security*, Vol. 25, No. 3, 2001.
- Tang, Shiping, *A Theory of Security Strategy for Our Time: Defensive Realism*, Springer, NewYork 2010,
- Teaoman, Tulun Ertuğrul, Güneydoğu Asya'da Eski Dostlar Arasında Anlaşmazlıklar ve Yeni Dış Politika Yönelimleri, İstanbul, Mayıs 2017.
- Thayer, Carlyle A., "ASEAN, China and The Code of Conduct in The South China Sea," *SAIS Review of International Affairs*, Vol. 33, No. 2, 2013.

- Thayer, Carlyle A., "China's New Wave of Aggressive Assertiveness in The South China Sea," *International Journal of China Studies*, Vol. 2, No. 3, 2011.
- Tiglao, Rigoberto, "Troubled Waters," *Far Eastern Economic Review*, June 30, London 1994.
- Tonnesson, Stein, "Vietnam's Objective in The South China Sea: National or Regional Security?" *Contemporary Southeast Asia*, Vol.22, No.1, April 2000.
- Valencia, Mark J., Jon M. Van Dyke and Noel A. Ludwig, *Sharing The Resources of The South China Sea*, Vol. 31. Martinus Nijhoff Publishers, 1997.
- Valencia, Mark. J., "China and South China Sea Disputes: Claims and Potential Solutions in The South China Sea," Oxford University Press, Adelphi paper 298, Oxford 1995.
- Valero, Gerardo MC., "Spratly Archipelago Dispute: Is The Question of Sovereignty Still Relevant?" *Marine Policy*, Vol. 18, No. 4, 1994.
- Vaughn, Bruce and Wayne M. Morrison, "China-Southeast Asia Relations: Trends, Issues and Implications for The United States," Library Of Congress Washington DC Congressional Research Service, New York 2006.
- Verrastro, Frank and Sarah Ladislaw, "Providing Energy Security in an Interdependent World," *The Washington Quarterly*, Vol. 30 No. 44, 2010.
- Von, Hippel D. and T Suzuki and JH Williams and T Savage and P. Hayes, "Energy Security and Sustainability in Northeast Asia," *Energy Policy*, Vol. 39, No. 67, 2011.
- Vries, Peter Hays, "China Eyes the Hegemon," *Orbis*, Vol. 49, No. 3, 2005.
- Walter S. Jones, *The Logic of International Relations*, New York, 1997.
- Waltz, *Theory of International Politics*, MA: Addison-Wesley, Long Grove 1979.
- Wang Jisi, "China's Search for a Grand Strategy-A Rising Great Power Finds its Way," *Foreign Affairs*, Vol. 90, 2011.
- Wang, Fei-Ling, "China's Self Image and Strategic Intentions: National Confidence and Political Insecurity," Paper Presented to The Conference "War and Peace in the Taiwan Strait," Sponsored by the Program in Asian Studies, Duke

- University and Triangle Institute in Security Studies, February 26-27, Maryland 1999.
- Wang, Hongying, "Multilateralism in Chinese Foreign Policy: The Limits of Socialization," *Asian Survey*, Vol. 40, No:3, 2000.
- Wang, Qianhai, "Jieyue: Ziyuan, Huanjing yu Fazhan de Chenzhong Fuhuan," *Zhongguo Xinxi Bao* [China Information News], Beijing, August 11, 2005.
- Wang, Yinfan, Political and Security Issue In *Report of The Workshop on Managing Potential Conflicts in The South China Sea*, Bandung, July 15-18, 1991.
- Wei Yiming, Fan Ying, Zhiyong and Han, Wu Gang et al., *Zhongguo Nengyuan Baogao —Zhanlue yu Zhengce Yanjiu* [China Energy Report —Strategy and Policy Research] Beijing: Kexue Chubanshe, 2006.
- Whiting, Allen S, "ASEAN eyes China: The Security Dimension," *Asian Survey*, Vol. 37, No. 4, University of California Press, 1997.
- Wilkins, Thomas, "The New Pacific Century'and The Rise of China: An International Relations Perspective," *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 64, No:4, 2010.
- Wu, Shicun, *Solving Disputes for Regional Cooperation and Development in The South China Sea: A Chinese Perspective*, Chandos Publishing, Oxford 2013.
- Xinhua, "Oil Companies Sign Landmark S. China Sea Agreement," 15 March. 2005
- Xu, Youyu, "Liberalism and The Present-Day China," *Open Times* 3, London 1999.
- Xu, Youyu, "The Debates Between Liberalism and The New Left in China Since The 1990s," *Contemporary Chinese Thought*, Vol. 34, No. 3, 2003.
- Yahuda, Michael, "China's New Assertiveness in The South China Sea," *Journal of Contemporary China*, Vol. 22, No. 81, 2013.
- Yann-huei, Song, "*The Overall Situation in The South China Sea in The New Millennium: Before and After The September 11 Terrorist Attacks*," *Ocean Development and International Law*, No. 34, 2003.
- Yatai, Dangdai, Institute of Asia Pacific Studies, "An Analysis on The Asia Pacific in 1994," *Contemporary Asia Pacific* No.1, 1995.

- Yergin, Daniel, "Energy Security in The 1990s," *Foreign Affairs*, Vol. 67, No. 1, 1988.
- Yılmaz, Sait, *ENERJİ GÜVENLİĞİ*, Beykent Üniversitesi, İstanbul 2017.
- Yi Lu, Julian Du, and Zhigang Tao, "Economic Institutions and FDI Location Choice: Evidence From US Multinationals in China," *Journal of Comparative Economics*, Vol. 36, No. 3, 2008.
- Yi-chong, Xu, China's Energy Security, *Australian Journal of International Affairs*, Vol. 60, No. 2, 2014.
- Yomiuri, Shimbun, "China Gorging and Japan-China Resource and Energy Conflicts," *Japan Focus* 29 Tokio 2005.
- You Ji and You Xu, "In Search of Blue Water Power: The PLA Navy's Maritime Survey in The 1990s," *Pacific Review*, No.2, 1991.
- You Ji, "A Test Case for China's Defense and Foreign Policies," *Contemporary Southeast Asia*, Vol.16, No.4, March 1995.
- Yuchengco, Alfonso T., "Making Mischief in The Spratlys," Jakarta, 1996.
- Yung, D. Christopher and Ross Rustici with Isaac Kardon and Joshua Wiseman, China and The World in The 1990s," *Journal of the PLA University of National Defense*, No. 3-4, Washington 1993.
- Zalmay M Khalilzad, *The United States and a Rising China*, RAND CORP, Santa Monica 1998.
- Zalmay Khalilzad, *The United States and Asia: Toward a New US Strategy and Force Posture*, Rand Corporation, Pittsburgh 2001.
- Zhang Wenmu, "China's Energy Security and Policy Choices," *World Economics and Politics* 5 Washiington 2003.
- Zhang Youwen, Huang Renwei et al., 2006 *Zhongguo Guoji Diwei Baogao* [China International Status Report 2006] Beijing: Renmin Chubanshe, 2006.
- Zhao Suisheng, "China's Global Search for Energy Security: Cooperation and Competition in Asia-Pacific," *Journal of Contemporary China*, Vol. 17, No. 55, 2008.

Zhao, Chunfu, Bin Chen, China's Oil Security From The Supply Chain Perspective: A Review Applied Energy, Vol. 136, No. 31, 2014.

Zhao, Hongtu and Li Rong, "Jianli Woguo Zhanlue Shiyou Chubei Shizai Bixing" ("Need for China to Establish Strategic Petroleum Reserves"), Guoji Shiyou Jingji, *International Petroleum Economics*, Vol. 7, No. 2, March 1999.

Zheng Bijian, "China's Peaceful Rise to Great Power Status," Foreign Affairs, Vol. 84 No. 5, 2005.

Zhiguo Gao, "*The South China Sea: From Conflict to Cooperation?*" *Ocean Development & International Law*, Vol. 25, No. 3, 1994.

Zhou, Lian-Tong, "*Influence of South China Sea SST and The ENSO on Winter Rainfall Over South China,*" *Advances in Atmospheric Sciences*, Vol. 27, No. 4, 2010.

Zitrin, M. Stephen, Michael T. Klare, "Resource Wars: The New Landscape of Global Conflict, Metropolitan Books," *Journal of Conflict Studies*, Vol. 21, No. 2, 2001.

Zou Keyuan, *China-ASEAN Relations and International Law*, Chandos Publishing, Cambridge 2009.

Zou, Keyuan, "*Joint Development in The South China Sea: A New Approach,*" *The International Journal of Marine and Coastal Law*, Vol. 21, No. 1, 2006.

Zweig, David and Bi Jianhai, "China's Global Hunt For Energy," *Foreign Affairs*, NewYork 2005.

İnternet Kaynakları

Annual Energy Outlook US Energy Information Administration. (2014). <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN> (15.08.2017)

"Ineffective ASEAN Mekong Basin Council Shut Down," *Imaging Our Mekong*. (2007)

http://www.newsmekong.org/ineffective_asean_mekong_basin_council_shut_down (15.08.2017)

Bbc, Hayton, Bill. "China-Vietnam Tensions: Beijing Vows to Continue Drilling." May 16. (2014). <http://www.bbc.com/news/world-asia-27434945> (01.03.2018)

- Bp Statistical Review of World Energy June. (2016). [https://www.-bp.com/content/dam/bp/pdf/energyeconomics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf](https://www.bp.com/content/dam/bp/pdf/energyeconomics/statistical-review-2016/bp-statistical-review-of-world-energy-2016-full-report.pdf) (29.08.2017)
- Chang, Gordon G, “Hillary Clinton Changes America’s China Policy”, Forbes. (2010). <https://www.forbes.com/2010/07/28/china-beijing-asia-hillary-clinton-opinions-columnistsgordon-g-chang.html> (15.08.2018)
- Chinese Defence Today* <http://sinodefence.com/naval-warfare/> (14.10.2017)
- Cohen, Zachary. (2016). Photos Reveal Growth of Chinese Military Bases in South China Sea, <http://edition.cnn.com/2016/05/13/politics/china-military-south-china-sea-report/> (05.03.2018)
- Conoco Inc., “Conoco in Vietnam: Key to Aggressive Growth in Southeast Asia”. (2002). <http://www.conoco.com/about/major/special/vietnam.asp> (03.02.2018)
- Çağdaş, Harmoon, Değişken Bir Dünya’da Çin, Politika Çalışmaları Birimi. (2017). <https://harmoon.org/tr/archives/6467> (25.12.2017)
- Gollust, David, “Clinton, Filipinler’in Adalar Anlaşmazlığına ABD Taahhüdünü Yineliyor.” *Voice of America News*. (2011). <http://www.voanews.com/english/news/asia/Clinton- Reaffirms- US- Commitment- to- Philippines- Amid- Islands- Dispute- - 124456879.html> (09.10.2017)
- Güney Çin Denizi’nde ABD ve Çin’i Savaşın Eşiğine Getiren Suni Adalar Krizi. (2017). Avrupa Birliği Gazetesi <http://avrupabirligigazetesi.com.tr/2017/09-/06/guney-cin-denizinde-abd-ve-cini-savasin-esigine-getiren-suni-adalar-krizi/> (15.12.2017)
- Havely, Joe, PRC Stance on Spratly Dispute Explained,” *BBC Monitoring Service: Asia-Pacific*, August 14, 1995 <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asiapacific-/279170.stm> (20.01.2018)
- IEA, *International energy agency*, (2009) <https://www.iea.org/newsroom/news/2009> (21.09.2017)
- International Energy Agency. (2017) <https://www.iea.org/topics/energysecurity-/subtopics/whatisenergysecurity/> (08.12.2017)

- Javad, Richard, “Phillipines’ Lopsided South China Sea Policy,” <http://amti.csis.org/philippines-lopsided-south-china-sea-policy/> (23.12.2017)
- Kuik, Cheng-Chwee, “Making Sense of Malaysia’s China Policy: Asymmetry, Proximity, and Elite’s Domestic Authority.” *The Chinese Journal of International Politics*. (2013). <http://cjip.oxfordjournals.org/content/6/4/429.full?sid=ef69b6c7-3b64-4867-b5afeb3e96eb1a53> (10.11.2017)
- Middle East Economic Survey.N.
<http://www.mees.com/postedarticles/oped/v50n45-5OD01.htm> (14.11.2017)
- Ministry of Foreign Affairs of Japan, “Joint Press Conference. (2003).” <http://www.mofa.go.jp/region/asiapaci/asean/year2003/summit/press1212.html> (01.03.2018)
- Mirski, Sean, “Dispute in The South China Sea: A Legal Primer,” <https://www.lawfareblog.com/dispute-south-china-sea-legal-primer> (05.12.2017)
- Mühdan, Sağlam, Küresel güç mücadelesinin yeni adresi: Asya-Pasifik VI, *Gazete Duvar*. (2018)
<https://www.gazeteduvar.com.tr/yazarlar/2017/06/07/kuresel-guc-mucadelesinin-yeni-adresi-asya-pasifik-vi/> (15.12.2018)
- “Philippine DOE to Offer Exploration Blocks for Public Bidding,” *Alexander’s Gas and Oil Connections* 18, no. 14. (2003). <https://www.doe.gov.ph/> (10.08.2017)
- PINR. “Testing the Currents of Multipolarity,” <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/pp121604.shtml> (25.03.2018)
- Filipinler, ABD, ihtilaflı sulara yakın donanma tatbikatları düzenleyecek. *Reuters*. (2011). <http://www.reuters.com/article/2011/06/24/us-philippines-usa-drillsidUSTRE75N1GC20110624> (15.09.2017)
- Savic, Bob, “Is the US Losing East Asia to China?” *The Diplomat*. (2016). <http://thediplomat.com/2016/12/is-the-us-losing-east-asia-to-china/> (02.01.2018)
- Surface Combatants”, *Chinese Defence* <http://www.sinodefence.com/-navy/surface/default.asp> (15.11.2017)

- Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, Indonesia, February 24. (1976).
[http:// www.aseansec.org/1654.htm](http://www.aseansec.org/1654.htm) (03.02.2018)
- U.S Energy Information Administration. (2004). <https://www.eia.gov/totalenergy/>
 (18.08.2017)
- U.S Energy Information Administration. (2013). <http://www.eia.gov/todayinenergy/detail.cfm?id=10671> (01.08.2017)
- U.S Pacific Command, “Joint Statement by the Philippine-U.S. Mutual Defense Board.”
 (2002). <http://www.pacom.mil/news/news2002/rel020-02.html> (02.03.2017)
- ABD Donanması, Çin'e hiçbir Çin Denizi bağlantısı olmadığını söylüyor.
<http://www.google.com/hostednews/afp/article/ALeqM5hzd5aSCsADeL91v5kHP1oLPnvzQ?dcId=CNG.24c01f7b9ff53959e522b5434198c816.7d1>
 (23.12.2017)
- USA National Intelligence Council, “Mapping the Global Justice,” NIC. (2004).
www.cia.gov/nic (10.04.2017)
- USDOE EIA 2014 CHINA. (2015). <https://www.eia.gov/beta/international/analysis.cfm?iso=CHN> (15.02.2017)
- Valencia, Mark J., “The South China Sea Disputes: Taiwan’s Role,”. (2002).
http://www.academia.edu/1183128/The_USJapan_security_alliance_ASEAN_and_the_South_China_Sea_dispute. (11.11.2017)
- Wang, Guihua Jilan Su and Peter C. Chu, “Mesoscale eddies in the South China Sea Observed With Altimeter Data,” *Geophysical Research Letters*. (2003).
<https://agupubs.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1029/2003GL018532>
 (15.01.2018)
- Ye, PetroChina Eyes South China Sea Exploration,” China Daily. (2004).
http://www.chinadaily.com.cn/english/doc/2005-01/18/content_409971.htm
 (12.08.2017)
- Zha, Daojiong “Energy Interdependence,” *China Security*. (2006).
<https://www.issuelab.org/resources/371/371.pdf> (03.08.2017)
- <http://asean.org/> (01.04.2018)
- http://diplomatikgozlem.com/_haber/cin-in-enerji-politikolari-uzerine-bir-analiz
 (20.02.2018)

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/guney-cin-denizinde-abd-endisesi> (01.01.2018)

<http://www.american.edu/projects/mandala/TED/ice/spratly.htm> (10.09.2017)

<http://www.asean.org/uploads/archive/5187-9.pdf> (01.03.2018)

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2010/09/100919_china_japan_ties.shtml
(10.02.2018)

<http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40476932>, (15.02.2018)

<http://www.dw.com/tr/pekin-g%C3%BCney-%C3%A7in-denizi-davas%C4%B1n%C4%B1-kay-betti/a-19395785> (03.02.2018)

<http://www.enerjigunlugu.net/icerik/15758/tayvandan-guney-cin-denizi-cagrisi.html>
(15.01.2018)

<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/cin-ve-japonya-arasinda-senkaku-krizi-20627728>
(02.01.2018)

<http://www.reuters.com/article/us-southchinasea-vietnam-idUSKCN0WG0C9>
(09.07.2017)

<http://www.stats.gov.cn/english/statisticaldata/AnnualData/> (10.10.2017)

http://www.tasam.org/tr/Icerik/299/kuresel_guc_olma_yolunda_cin_ekonomisinin_don-usumu (15.02.2018)

<https://aa.com.tr/tr/analiz-haber/abdnin-pasifik-yuzyili-projesi-ve-kazanimleri/579683>
(27.01.2018)

<https://aa.com.tr/tr/dunya/asean-abd-iliskileri-ekonomiden-cok-siyasi-odakli/963085>
(25.12.2017)

<https://ankasam.org/cinin-tek-cin-politikasi-ve-abd/> (23.03.2018)

<https://china.usc.edu/china-global-power> (15.10.2017)

<https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?end=2010&start=2000>
(15.09.2017)

<https://heinonline.org/HOL/LandingPage?handle=hein.journals/fora90&div=27&id=&page> (01.02.2018)

<https://www.cato.org/publications/policy-analysis/balanced-threat-assessment-chinas-south-china-sea-policy> (23.11.2017)